

საქართველოს სსრ კულტურის საპინისტრო
ზუზდიდის სახელმწიფო ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმი

ქართული ხალხური კოეფიჩის მასალები

(მეგრული ნიმუშები)

გაეროსადგენად მოაპყადა კ. საშუშიამ

გამომცემლობა „მედიკა“
თბილისი

1971

Г I + Г Ф
899.962.1—1 + 398,2(47.922)
ქ 279

წინამდებარე კრებული შეიცავს ზუგდიდისა და მის მეზობელ რაიონებში შეკრებილ ხალხური პოეზიის ნიმუშებს, რომლებიც დალაგებულია თემატიკური პრინციპის მიხედვით: 1. საშობლო; 2. სატრფიალო; 3. წუთისოფელი; 4. სოციალური და კლასობრივი უსამართლობა; 5. სატირა და იუმორი; 6. საყოფაცხოვრებო; 7. თანამედროვე ლექსები.

აქ წარმოდგენილია როგორც ტრადიციული, ასევე საბჭოთა სინამდვილის ამსახველი ლექს-სიმღერები. მეგრულ ტექსტს ახლავს პარალელური, სიტყუასიტყვითი ქართული თარგმანი. ასეთი მოცულობითა და ამგვარი პრინციპით მეგრული პოეზიის ნიმუშები პირველად ქვეყნდება.

ამ ბოლო წლებში სათანადო ყურადღება დაეთმო ქართველურ ტომთა ზეპირსიტყვიერების შესწავლას. განსაკუთრებით ჩამორჩებოდა მეგრულ-ლაზური ზეპირსიტყვიერების შეკრებისა და პუბლიკაციის საქმე. საქართველოს ამ კუთხის ფოლკლორულ-ეთნოგრაფიული შესწავლის დაყოვნება არ იყო გამართლებული და იგი უახლოეს მომავალში უნდა გამოსწორდეს.

1963 წელს საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიასთან არსებული ფოლკლორის საკოორდინაციო საბჭოს (თავმჯდომარე პროფ. მ. ჩიქოვანი) მესამე რესპუბლიკურ კონფერენციაზე გადაწყდა მეგრულ-ლაზური ზეპირსიტყვიერების გეგმური შეკრებისა და პუბლიკაციის დაწყება. კონფერენციაზე შესავალი სიტყვა წარმოთქვა გიორგი ლეონიძემ, რომელმაც აღნიშნა, რომ ქართული ხალხური პოეზიის მრავალტომულში „ასახვა უნდა პოვოს ყველა ქართველი ტომის შემოქმედებამ. მაშასადამე, სვანურ-მეგრულ-კანური ტექსტები უნდა გამოვიყენოთ“ („ლიტერატურული საქართველო“, 1963, № 5).

ამ მიმართულებით ბევრი რამ გაკეთდა. შეკრებილია მნიშვნელოვანი რაოდენობის მეგრულ-ლაზური ზეპირსიტყვიერების ნიმუშები. ნაწილი ამ ნიმუშებისა, სათანადო გამოკვლევების დართვით, გამოქვეყნდა კიდევაც. მისასალმებელია, რომ ამ საერთო ეროვნულ საქმეში სათანადო წვლილი შეაქვს ზუგდიდის ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ მუზეუმს. ამის დადასტურებაა წინამდებარე კრებული, რომელიც შეადგინა ამავე მუზეუმის უფროსმა მეცნიერმა თანამშრომელმა კ. სამუშიამ.

ეს კრებული მიზნად ისახავს მკითხველებს გააცნოს ზუგდიდისა და მის მეზობელ რაიონებში შეკრებილი მეგრული ხალხური პოეზიის ნიმუშები. კრებულს ეწოდა „ქართული ხალხური პოეზიის მასალები“, რადგან მას პრეტენზია არა აქვს სრული სახით წარმოვადგინოს სამეგრელოს ყველა კუთხის ზეპირსიტყვიერების საუკეთესო ნიმუშები. ასეთი კრებული მომავალში, რჩეული ნიმუშების გამოცემისას, უნდა გაკეთდეს.

ეს კრებული სათანადო დახმარებას გაუწევს ქართველურ ტომთა ზეპირსიტყვიერებით დაინტერესებულ ყველა პირს, აგრეთვე სასარგებლო იქნება ენათმეცნიერთა და ეთნოგრაფთათვის, საერთოდ ქართული კულტურის ჰკვლევართათვის.

ა. ცანავა,

1970 წ. აგვისტო

უმისაველი

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ხალხური ზეპირსიტყვიერება ასახავს ხალხის ცხოვრების ყველა მხარეს და მისი მასალა საუკეთესო საშუალებაა საზოგადოებრივი ცხოვრების ამა თუ იმ პერიოდის შესასწავლად. ხალხური შემოქმედება, როგორც ვ. ი. ლენინი ამბობდა, „გამოხატავს ხალხის ისტორიას, მის მისწრაფებასა და იმედებს. ის მეტად მნიშვნელოვან მასალას წარმოადგენს მასებზე აღმზრდელითი ზეგავლენისათვის“¹.

ქართული კულტურის მოამაგენი გრძნობდნენ ხალხური სიტყვიერების დიდ მნიშვნელობას და ადრევე მოჰკიდეს ხელი მისი შეგროვება-შესწავლის საქმეს; განსაკუთრებით XIX საუკუნის 60-იანი წლებიდან დიდი ილიას მეთაურობით ინტენსიური მუშაობა დაიწყო ამ დარგში, მაგრამ საქართველოს ყველა კუთხეში ერთნაირი ინტერესით როდი ხდებოდა მასალების შეკრება. უწყურადღებობის გამო წარსულს გადაჰყვა და დაიკარგა კოლხური ზეპირსიტყვიერების ბევრი ნიმუში, ვინაიდან ადგილობრივი მკვიდრნი თავის დროზე არ დაფიქრებულან ამაზე, ხოლო ჩამოსულ მკვლევრებს ცოტა გაუკეთებიათ ამ დარგში.

გამოჩენილმა ქართველმა ენათმეცნიერებმა იმუშავეს მეგრულის გრამატიკული წყობის გამოსარკვევად. ამ მხრივ განსაკუთრებით აღსანიშნავია პროფ. ალ. ცაგარელი,² რომელმაც პირველმა მოგვცა სერიოზული გამოკვლევა მეგრულის შესახებ, ხოლო შემდეგ პროფ. ნ. მარის ინიციატივით მისმა სახელოვანმა მოწაფემ პროფ. იოსებ ყიფშიძემ შეადგინა ვრცელი, ფუნდამენტური (და დღემდე ერთადერთი) გრამატიკა მეგრულისა (ტექსტებითა და ლექსიკონითურთ)³. ამის შემდეგ მეგრულის შესახებ არა ერთი ცალკეული წერილი გამოქვეყნდა (პროფ. არნ. ჩიქობავა, პროფ. ვ. თოფურია, პროფ. გ. როგავა, პროფ. ტ. გუდავა და სხვ.), გამოიცა ტექსტებიც (შ. ბერიძისა, მ. ხუბუასი)⁴, მაგრამ მეგრული ფოლკლორის შესწავლა ჯერ კიდევ ჩამორჩება იმ მაღალ დონეს, რასაც მიადრწია ჩვენში ქართული ფოლკლორის მეცნიერულმა კვლევა-ძიებამ.

¹ Русский фольклор, хрестоматия, сост. Н. Андреев, уч. пед. из., М. Л., 1938 г. стр. 29.

² А. Цагарели, Мингрельские этюды, вып. I и II, СПб., 1880.

³ И. Килшндзе, Грамматика мингрельского (инверского) языка, СПб., 1914.

⁴ შ. ბერიძე, მეგრული ენა, თბილისი, 1920 (ხელნაწერის უფლებით); მ. ხუბუა, მეგრული ტექსტები, თბილისი, 1937; მიგრული ზეპირსიტყვიერების ნიმუშები გამოქვეყნებულია აგრეთვე „მასალათა კრებულის“ (СМОНПК) ცალკეულ ტომებში, საიმიუშოდ გაოსცა აკად. ა. შანშიძემ „ქალ-ვაჟიანი“ (იხ. „ლიტერატურული ძეგანი“, ტ. VIII), სამეგრელოში ჩაწერილი მასალები აქვს გამოყენებული პროფ. მ. ჩიქობავას თავის მონოგრაფიაში—„მიჯაჭვული ამირანი“ და სხვ.

ქართული ხალხური ზეპირსიტყვიერების სიმდიდრეზე მრავალი ფაქტი მერყელებს, მისი შეკრება-შესწავლის საქმეს, განსაკუთრებით ამ უკანასკნელ წლებში, დიდი მონდომებითა და გულისხმიერებით ეკიდებიან ჩვენი სამეცნიერო დაწესებულებები.

სამეგრელოში შემონახული ხალხური შემოქმედების ნიმუშები მრავალმხრივი და მდიდარია. მის სიმდიდრეზე არ შეიძლება ვილაპარაკოთ მხოლოდ დღემდე შეკრებილი მასალების მიხედვით; ეს მასალა მცირე ნაწილია იმ ზღვა მასალისა, რომელიც უამთავლას გაჰყოლია.

ზუგდიდსა და მის მეზობელ რაიონებში დღესაც ცნობილია ზოგიერთი ხალხური მოღვესის სახელი, ასე, მაგალითად: კიბა ფაჯავა, ნაურუზ გრიგოლია, გრ. ქვარაია, პეპუ ქარდავა, პეტრე მეუნარგია, იასონ ხარაშვილი, ლიპარ წითლიძე, ჭურუ შედანია და სხვები, რომელთა მიერ შექმნილი ლექსების დიდი ნაწილი უკვე დაკარგულია ან ჭერ კიდევ მიგნებული არ არის. არსებობს სათანადო მასალები, რომ სამეგრელოში განთქმული მოღვესე და ჩონგურზე მომღერალი კიბა ფაჯავა მთაერებს — ლევანსა და დავით დადიანებს ჰყავდათ მიწვეული სსახლეში. სამეგრელოში თურქთა შემოსევის დროს, 1855 წელს, ის თურქებს ეკატერინე ჰავეჟაძის ქაშუშად მიუჩინვიათ და სიკვდილით დაუსჯიათ⁵.

კიბა ფაჯავას სახელთან დაკავშირებული ლექსები ძალზე მცირე რაოდენობითაა შემორჩენილი. აქვე შეიძლება ითქვას პეტრე მეუნარგიას შესახებაც, ზოლო დანარჩენების მხოლოდ სახელებია შემოგვრჩა. ვფიქრობთ, რომ დღემდე ჩვენში ზეპირი გადმოცემით შემორჩენილი და გავრცელებული ლექსების ნაწილი მაინც მათ მიერ უნდა ყოფილიყო გამოთქმული. იმის დადგენა, თუ ვის რომელი ლექსი ეკუთვნის, ამჟამად უკვე ძნელია.

მეგრული ზეპირსიტყვიერების ცნობილი შემკრებნი და მკვლევარები ალ. ცაგარელი, ი. ყიფშიძე და შ. ბერიძე მიუთითებდნენ, რომ ჭვარის მხარეში (წალენჯიხის რაიონი) ხალხური ზეპირსიტყვიერების მასალები დეტალურად არ იყო შესწავლილი.

ჩვენ მასალის შეკრება დაეწყო ამ კუთხიდან. შემდეგში კი განვაგრძეთ ზუგდიდსა და მის მეზობელ რაიონებში. წარმოდგენილი ლექსების თარგმანი უაღრესად მიახლოებულია დედანთან (მაგრამ ყოველთვის სიტყვასიტყვითი თარგმანი მაინც არ არის)⁶. ჩვენს პირველ ცდას, რა თქმა უნდა, ნაკლები ექნება, მაგრამ ამ კუთხეში მასალების შეკრება-შესწავლა მომავალშიც უნდა გაგრძელდეს, ჩვენს ნაკლსა და მიღწევებს შემდგომი შემკრებნი და მკვლევარნი ვაითვალისწინებენ.

ზუგდიდსა და მის მეზობელ რაიონებში ჩვენ მიერ შეკრებილი ხალხური ლექსები თემატურად მრავალფეროვანია: 1. სამშობლო, 2. სატრფიალო, 3. წუთისოფელი, 4. სოციალური და კლასობრივი უსამართლობა, 5. საწეს-

⁵ დ. ლემონჯაია, გლხთა აჯანყება სამეგრელოში, თბ.ლისა, 1957, გვ. 42.

⁶ თარგმანებში წარმოდგენილი ნიმუშები პოეტურად იყო თარგმნილი. აქაც მანძისა და სხვების რჩევით შემდეგში გაკეთდა სიტყვასიტყვითი თარგმანი, ოღონდ აქა-იქ, სადაც დედნისეულ სტროფებს ესადაგებოდა, დატოვებულია პოეტური თარგმანიც.

ჩვეულებო და სამონადირეო, 6. სატირა და იუმორი, 7. თანამედროვე ლექსები და სხვ.

ამ ნაშრომში წარმოდგენილი ლექსები პირველად ქვეყნდება⁷. ტექსტებში გვხვდება მეგრულისათვის დამახასიათებელი ბგერები „გ“ და „ც“. არქაული სიტყვები და იდიომური გამოთქმები განმარტებული გვაქვს სქოლიოებში. ქართულ თარგმანში აზრის ზუსტად გადმოცემის მიზნით საჭირო გახდა სხვა სიტყვების ჩამატება, რომლებიც ყველგან ფრჩხილებშია ჩასმული. ზოგიერთი სიტყვა უცვლელადაა გადატანილი და მისი მნიშვნელობა სქოლიოშია განმარტებული, მაგალითად, „ორთა“ და სხვ. თარგმანში სინტაქსური წყობის შენარჩუნების მიზნით ზოგიერთ ლექსში საჭირო შეიქმნა მოსახლერე სტრიქონების გადასმა (ადგილების შეცვლა).

აქ წარმოდგენილი რეეოლუციამდელი ხალხური შემოქმედების ნიმუშები სიზუსტით ასახავს წარსული დროის ჩვენი საზოგადოების მდგომარეობას, სოციალური და კლასობრივი ჩაგვრის მძიმე პირობებს.

სამშობლოს თემაზე ამ კრებულში შესული ლექსები გამოხატავენ სამშობლო ქვეყნსადმი უანგარო სიყვარულს.

მეგრულში „ნანა“ მხოლოდ აკენის სიმღერა როდია, ის საზოგადო სახელის „დედის“ ბადალი სიტყვაა. ამიტომაც, რომ აკენის სიმღერას „ნანას“ ვუწოდებთ, ვინაიდან ის „ნანას“, ე. ი. დედის სპეტაკი სიყვარულითაა გამთბარი. დედა აკვანშივე უნერგავს შვილს რომ არასოდეს დაივიწყოს თავისი კუთხე — საქართველო, თავისი ფაცხა და კერა. ეს აზრია გატარებული ლექსში — „ნანა-სქუა“ (ნანა-შვილო). ნანას (დედის) რძეშერგებული ვაჟაკები, სამშობლო ქვეყნის შავბედითობის გამო უცხოეთში წამებულნი, უბით დაატარებდნენ სამშობლოს მიწას და ისევე არ ივიწყებდნენ მას, როგორც დედის ტკბილ რძეს.

ნანას საამო ხმაში ჩვილი ისმენდა სამშობლოსადმი უსაზღვრო სიყვარულის წინდა საგალობელს და მისი მტრების წინააღმდეგ შეუპოვარი ბრძოლისაკენ მოწოდებას.

„მარა სქუა, გოჩინა,
რთხორე, ირო ქორშედას:
ოკიში ვაძირა ნტერც,
ოში ქეკორთხოზუდას!“

„მაგრამ შვილო, გაბარებ,
გთხოვ და მუდამ გახსოვდეს:
ზურგი არ უჩენო მტერს,
ასიც რომ მოგდევდეს!“

ასე აბარებს თურქებისაგან აწიოკებული და ურთის მთას შეფარებული დედა ახალწამოჩიტულ ყრმას. ამ ლექსებში ისმის თურქთა შემოსევებით წანებული ქართველი ხალხის კენესა-წუხილი.

ომერ-ფაშას შემოსევებთან დაკავშირებით არის შექმნილი ლექსი — „ახ, დობლური, დობლური“ (ახ, მოკვდი, მოკვდი). სამშობლო ყოველთვის შეადგენდა ერთ-ერთ მთავარ თემას მთქმელებისათვის.

სამიჯნურო-სატრფიალო ლირიკა ქართულ ზეპირსიტყვიერებაში განსაკუთრებული სიძლიერით არის წარმოდგენილი. ამ თემაზე შექმნილ ლექსებს

⁷ ი. ყოფშიძის შრომიდან ჩვენ გადმოვღეთ ორი ლექსი: „მახა, მა სქანო კარაზ ვორდა“ (მახა, მე შენთვის კარა ვყო) და „ნანა“.

მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს მეგრულ ზეპირსიტყვიერებაშიც. აქ გადმოცემულია წმინდა გრძნობით ანთებული, ერთისადმი ტრფობის წრფელი და მწვავე განცდები. ცნობილ სასიმღერო ლექსში „ამ ქვეყნად ერთი დამიდის“ ნათქვამია:

„აჲა ქინმოქინუს
სქან თოლი ღო წარ უჩას...
მუთ ვამიღუნ, ვამიღუ ღო
ზიღუნ, თითი ვამუჩას!“

„ერთხელ მაინც შემახვდა
შენს თვალსა და შავსა წარბსა...
რაც არა მაქვს, არა მაქვს და
რაც მაქვს, (ნეტავ) არც ის მომა!“

სიყვარულის წმინდა გრძნობით გულანთებული მიჯნური იღვწის, რომ მუდამ ახლოს იყოს თავის ტრფივალთან, ფარვანასავით თავს დასტრიალებდეს მას. ჩვენ მიერ ჩაწერილ სატრფიალო ლექსებში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს უიმედო სიყვარულით გამოწვეულ განცდებს. ეს ლექსებია: „უიმედო სიყვარული“, „ვინაა საცოდავი“, „ცოდვა და მადლი შენ გაბარია“, „ჩემი ნატვრა ხარ“, „მე რაღა მჭირს, ვიცი, მაგრამ“ და მრავალი სხვა. აქ ის აზრია გატარებული, რომ ტრფობით გატაცებული მიჯნური არაა დაიმედებული თავის სატრფოს თანაგრძნობაში და საშინელ ტანჯვას განიცდის. ის მრავალგვარაშუალებას მიმართავს, რომ გულიდან ამოიღოს ეს გრძნობა, მაგრამ ვერაფრით ვერ იშორებს და თვითონ უკვირს, როგორ უძლებს მისი გული ამდენ წვასა და ღაგვას;

„მუზმა მეტის მიღორღინი,
თიზმა მეტი ღაბალა რღი;
მუთ გაურზას ათე გურქუ,
ოიშახ ნაქვი-ნახალაქი?“

„რამდენადაც მეტად მიყვარდი,
იმდენად მეტი სენი ვახდი;
რით გაუძლოს ამ გულმა,
ასწერ დამწვარ-დადაგულმა?“

მეგრული „ქალ-ვაჟიანი“ სხვადასხვა ვარიანტების სახითაა გავრცელებული. ის წარმოადგენს ქალ-ვაჟის გააბასებას, გასაუბრებას, კამათს. ქალ-ვაჟის სიტყვა-მიგებაში გადმოცემულია ერთმანეთის ქება ან ძაგება; ბოლოს ეს დიალოგი ურთიერთშეთანხმებით თავდება.

პირველად ვაჟი უთვლის სატრფოს და ცდილობს გადაუშალოს მას თავისი წრფელი ზრახვები. ზოგჯერ მას უიმედობა იპყრობს და ბალღივით ქვითინებს:

„ეოჩანღი ჩქიმ ჭარგვალც
კარკვლო, უმიჩქურო,
ქემორთ ეგრი მპირხოლქ,
ღურქულეს მხიარულო;
ქეგმაშინ ჭოროფილქ.
გურქ ქალმაჲუ უნებურო,
ლოგინც თეში გიღემგარდი,
მუქოთ ჩქეჩქე უძუქურო...“

„ვიწევი ჩემს ჭარგვალში
უპატრონოდ, კარჩაქერილად,
მოვიდა ორი მერცხალი,
იეკიკიეს მხიარულად;
გამახსენდა საყვარელი.
გული დამწყდა უნებურად.
ლოგინში ისე ვტიროდი,
როგორც ზაჲში უძუქურად.“

ქალი პირველ ხანებში ამაყად იჭერს თავს, ღირსად არ თვლის ვაჟს და კიცხავს მას, მაგრამ ვაჟიც ქედს არ იხრის მის წინაშე და ბოლოს დაითანხმებს. პოემაში შიგადაშიგ ჩართულია მრავალი ხალხური ანდაზა და შედარება. ამ პოემის ნაწყვეტები ვარიანტების სახით სიმღერებადაა გასული ხალხში. მაგ. „მწყემსური“, „სატრფიალო“, „ვარდად რომ მეჩვენები“ და სხვ. „ქალ-ვაჟიანის“ მიბძვითაა შექმნილი მცირე ფორმის სხვა ლექსები და შაირები.

ამ კრებულში გვხვდება მეტად საინტერესო ფილოსოფიური აზრის შემცველი ლექს-სიმღერები.

ლექსში „ასეთია ადამიანის ცხოვრება“ გადმოცემულია სამღერავი ღვთისაღები. შვილის სიკვდილით გამწარებული მელექსე ეკითხება ღმერთს, თუ რა სარგებლობას პოულობს იგი დაბადებისა და გარდაცვალების დაწესებისათვის.

„ღორნო, დიხვამ სქან, სახეჲ,
ქიანაჲ დგმარსებელი,
ართის ჭილ, მათის აბადე,
ნუ ვერზიებ სარგებელი?“

„ღმერთო, დაილოცოს შენი სახე,
ქვეყნის დამარსებლო,
ერთს კლავ, შორესა ბადებ,
რა გეძლევა სასარგებლო?“

ლექსებში: „ბერკაცის სინანული“, „სიბერე მომერია“, „შავი ბედი“ და „ვაი სიბერეს“ გამოთქმულია სამღერავი ადამიანის სიცოცხლის ხანმოკლეობაზე.

ხალხური ფილოსოფიური ლირიკის შედევრია ლექსი „ბორჯი“ ანუ „დროჲში“, მასში გატარებულია დედააზრი ცნობილი ქართული ანდაზისა— „დრონი მეფობენ და არა მეფენიო“. ლექსი არის ფინალი ხალხური პოემისა „ორი მკვდელი“, სადაც ასახულია ბატონყმური უსამართლობის წინააღმდეგ 1856—57 წლების აჯანყებისათვის სამეგრელოს გლეხთა საშუადისი. ავტორ-მთქმელს ეს ლექსი საჯანგებოდ დაურთავს პოემისათვის, ვინაიდან, მისი აზრით, გლეხთა აჯანყება უსამართლობის წინააღმდეგ აუცილებელ მოვლენას წარმოადგენს და იგი დროთა სვლის დამახასიათებელია. ავტორ-მთქმელის შეხედულებით, არსებულის უყეთესით შეცვლა დროთა მსვლელობას აბარია, დრო აუჩქარებლად და თანაბრად მისრიალებს. ის სამყაროს შექმნის მოწმეა, მისი კანონმდებელია, მიუდგომელი მსაჯულია, რომელიც შრომას, ამაგს არაფის არ დაუქარავს და ყველას აძლევს თავ-თავის წილს.

საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში შეკრებილი სოციალური უსამართლობის ამსახველი ქართული ხალხური პოეზიის მასალები ძირითადად ბატონყმურ ურთიერთობას ეხება და მეტ-ნაკლებად ასახავს ბატონყმური წყობილების სიმწვავესა და სისასტიკეს. ეს ასედაც უნდა ყოფილიყო, ვინაიდან, როგორც ისტორიულად ცნობილია, საქართველოს ზოგიერთ მხარეში ბატონყმობას ადგილი არ ჰქონდა, ზოგან კი მკაცრ ხასიათს ატარებდა. ამდენად ჩვენი ქვეყნის სხვადასხვა მხარის ფოლკლორული მასალებიც მეტ-ნაკლები სიმწვავეით ასახავენ ამ ეპოქის უსამართლობის მოვლენებს.

ისტორიულ, მხატვრულ და ფოლკლორულ ძეგლებში ნუგზარ არაგვის ერისთავი დახასიათებულია, როგორც გულზვიადი, ამაყი და სასტიკი მებატონხე, რომელიც ამაოდ ცდილობდა მის მეზობელ თავისუფლებისმოყვარე მთიულტობთა დაპყრობას. იგი თავის ყმებს მეტად სასტიკად ეპყრობოდა, რაც მხედველობიდან არ გამოჰპარვიათ ხალხურ მოღვესეებს.

ასევე მრავალი ლექსი არსებობს ქართლის მებატონეთა გულქვაობაზე. ადგილობრივი მებატონეები, მუსლიმანური ქვეყნიებიდან შემოპარული ყაჩაღები (ჩვენში „ყურსალების“ სახელით ცნობილი) იტაცებდნენ ყმა გლეხებს და ყიდდნენ საერთოდ ცნობილ ბაზარზე—ხალციხეში, ანაკლიაში, წყინელდამი და სხვაგან.

ბატონყმურ სამეგრელოში იშვიათი არ იყო მებატონეთა მიერ ყმა გლეხების ყიდვა-გაყიდვის, ჩუქებისა და გაცვლა-გამოცვლის მაგალითები.

„საქართველოში მე-19 ს. 30—40-იანი წლებიდან ფულადი მეურნეობის განვითარებასთან დაკავშირებით გამწვავდა გლეხთა ჩაგვრა. მეზატონენი გლეხებს უფრო მეტ მუშაობას, სურსათ-სანოვავებსა და ფულს სთხოვდნენ. ხშირად გახდა ყმაგლეხთა ცემა-ტყემა, ხეზე გაკვრა, ბორკილის გაყრა, სარდაფში ჩადება, ურემსა და კევრში შეგმა — უღლის ქვეშ სიკვდილი, ყმათა ცოლებისა და ქალიშვილების გაუპატიურება. მეზატონენი ხშირად ყმებს ოჯახისაგან მოწყვეტილად კი ჰყიდდნენ. ისინი ამორებდნენ მშობლებსა და შვილებს, რომლებსაც ზოგჯერ ცხენებზე, ქორ-მიმინოებსა და მეძებარ-ძალღებზედაც კი ცვლიდნენ“⁷.

ანალოგიური მდგომარეობა იყო სამეგრელოს სამთავროშიც. აქ ბატონ-ყმური ჩაგვრა მთელი სისასტიკით ვლინდებოდა. ყმაგლეხი წარმოადგენდა უბრალო ნივთს ბატონის ხელში, რომლის ყიდვა-გაყიდვა, გასაჩუქრება, გაცვლა-გამოცვლა და მზითევად გატანება ჩვეულებრივ მოვლენას წარმოადგენდა. ადგილი ჰქონდა ყიდვა-გაყიდვასა და გასაჩუქრებას მთელი ოჯახებით, უძრავ-მძრავი ქონებით. ამის შესახებ ზუგდიდის სახელმწიფო ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმის (ზსიემ) ფონდებში დაცულ მასალებში ვკითხულობთ:

„წყალობთა ღვთისთა თავადმა სახლთუხუცესმა ჩიჩუა ხუხუმ... შენ ჩვენს მოყვარეს იესე მეუნარგიას და შენს მეუღლეს — რუსუდან ლოლუას ასულს... გიბოძეთ ერთი ჩვენი სამკვიდრო კაცის შვილი თაბუა ალანია“.

ანდა კიდეც: „ბატონიშვილმა გიორგიმ, ბატონის დადიანის გრიგორის ნებთა და ბრძანებით“ უბოძა ქაიხოსრო გელოვანს და მის შვილებს ყმები — კაკაქიშვილი ხოსიელა და მისი შვილები სვიმონიკა, როსტომა, გაბრიელა და გოგოლა ორი უმცროსი მათი ძმებით, მათი ცოლშვილით, საქონლით, სახლ-კარით „საძებარ-უძებრით“⁸.

კიდეც სხვა ფაქტი:

„ბატონმან ოდიშ-ლეჩხუმ-სვანთა და აფხაზთა ვიდრე შავ ზღვამდე მპყრობელმა გენერალ-მაიორმა და სხვათა ორდენთა განსხვავებულმან კავალერმან მთავარმა დადიანმა ლეონმან“ უბოძა მის „ერთგულ ყმას გელოვანს ბერს და მის ძეს ბესარიონს სოფ. სურმუში მისი შემავალი გლეხები, ოვანე, ჩიქოვანისა და დათიკია ჩიქოვანისეული ადვილ-მამული, ტყით, ველით საძებრითა და უძებრით 1816 წლის 11 აგვისტოს“⁹.

სამეგრელოში გლეხთა მიმართ იყენებდნენ დასჯის სხვადასხვა საშუალებებს — ყმაგლეხებს აბამდნენ ხაჯალურებით (ძძიმე ჯაჭვით), სვამდნენ ხუნდზე, აგდებდნენ დილეგში და სხვ...

ყმაგლეხების შეუბრალებელი ჩაგვრა-წამებისა და დაბეჩაეებული მდგომარეობის შესანიშნავი დახასიათებაა მოცემული სამეგრელოს 1856—57 წლების გლეხთა აჯანყების მეთაურის უტუ მიქავას მჭევრმეტყველურ სიტყვებში. რომელიც წარმოთქვა მან აჯანყების ჩასაქრობად ჩამოსული ქუთაისის სამხედრო გუბერნატორის — ნ.პ. კოლუბაჯინის წინაშე.

მეზატონეთა შეუზღუდველ ნება-სურვილზე დამოკიდებული ყმა გლეხების აუტანელ პირობებზე მიუთითებს აგრეთვე აღნიშნული გლეხთა აჯანყების ცხა-

⁷ ნ. ბერძენიშვილი, ვ. დონდუა, მ. დუმბაძე, გ. მელიქიშვილი, ნ. მესხია, პ. რატციანი, საქართველოს ისტორია, ნაწ. I, გვ. 423.

⁸ ზსიემ, სიგელ-გუჯრები, საბუთი № 11.

⁹ ზსიემ, სიგელ-გუჯრები, საბუთი № 20.

რე დღეებში ოლქის მმართველისადმი მეზატონე ფალაგების მიერ წარმოდგენილი მოთხოვნა-განაცხადი, რომელშიც ნათქვამია:

— „გლუხები ღმერთმა ფალაგებისათვის გააჩინა, ისე, როგორც ძროხა, ცხენი და სხვა ცხოველი ადამიანისათვის. ცხოველი ხანდისხან ნებვირობს და ურჩობას იჩენს, მაგრამ მას ჯობით ამშვიდებენ. ასევე საჭიროებს გლეხი დამშვიდებას, როგორც ცხოველისაგან ადამიანი არ გამოიქრება, ისე გლუხისაგან ადამიანი“¹⁰.

ფალაგების ეს განაცხადი ტიპური იყო; ასეთივე რწმენით იყვნენ გაუღენთილი სხვა მეზატონეებიც. ამიტომ აუჩანყდნენ ყმა გლუხები თავიანთ მეზატონეებს, როგორც ეს უტუ მიქიას მიერ კოლუბაყინის წინაშე გაკეთებულ განცხადებაშია აღნიშნული.

ზატონეზმურ სამეგრელოში იშვიათი არ იყო მეზატონეთა და ყურსალთა მიერ ყმების გატაცებისა და ყიდვა-გაყიდვის მაგალითები. ზუგდიდის რაიონის ზოგიერთი გეოგრაფიული პუნქტის სახელის წარმოქმნას ამ მოვლენას უკავშირებენ. მაგ., ანაკლია, შვიი ზღვის ყურე ზუგდიდის რაიონისა, ყმების საეპრო პუნქტად ყოფილა აღიარებული. თურქებს აქედან გაჰყავდათ სამეგრელოში ხარკის სახით მოგროვილი თუ მეზატონეთა და ყურსალთა მიერ გაყიდული ადამიანები.

ენგურის შესართავთან, ანაკლიაში შესყიდულ ტყვეთათვის ყოფილა საგანგებოდ აგებული ჯიხა—ციხე, რომელიც ამჟამადაც დგას ენგურის შესართავთან—ანაკლიაში, აქედან ხომალდზე გადაყვანისას ტყვეთა გლოჯა-ქვეთინი და ყვირილი ზარავდა ამ კუთხეს. ზეპირსიტყვიერების მასალების მიხედვით, აქედან წარმოდგა „ანარკია“ — „აღნარკიადან“. ამ ძნელად დასავიწყარ მოვლენებთან ერთად ამ კუთხის ხალხური შემოქმედების ნიმუშებში („მოჯალაბე ყმის გოდება“, „ბურღა“, „შენ არ გახსოვს ბათია“) მუქი საღებავებითაა დახატული ბატონეზმური ურთიერთობა.

მეზატონენი ყმებს დავალების შეუსრულებლობისათვის სასტიკად სჯიდნენ, წკებლავდნენ და სხვ. ბატონისაგან დასჯილ გლუხს, როდესაც თავის ფაცხაში ბრუნდებოდა, ზოგჯერ ყურსალები წაადგებოდნენ თავზე, შეკოჭავდნენ და წებელდის გზით ყარაჩისაკენ გაუყენებდნენ. ამის შესახებ ჩვენში დღესაც შემორჩენილია მიმართვა „წებელდაში დაგადოსო“ („წებელც ქვდგოჲოთასია“), საიდანაც დაბრუნება შემდეგ შეუძლებელი იყო. ამაზე უთითებს დღემდე ჩვენს მხარეში სასიმღეროდ შემორჩენილი ლირიკული ლექსი—„სი ქოული, მა დომტალენქო“ („შენ მიდიხარ, მე აქ მტოვებ“). ეს ლექსი, როგორც ამას მოქმედებები გადმოგვცემდნენ, ხალხმა გამოუთქვა ყურსალების მიერ გატაცებულ ყმებს—თუთაშხია ანთიასა და კუზაია შელიას. ისინი შეუპყრიათ მდინარე ენგურის სანაპიროზე სოფელ ლიაში (წალენჯიხის რაიონი), თუთაშხია ანთია მაშინ შეუპყრიათ, როდესაც ის გაწყებლილი ბრუნდებოდა ლევან დადიანის სასახლიდან. ის დაებარებინა მთავარ ლევან დადიანს და დავალება მიეცა, ძალღების მოპყლეად დამდგარიყო სასახლეში. სამუშაოზე უარის თქმისათვის გაწყებულა მიუზღავთ მისთვის ერთი პირობით: თუ განსაზღვრულ წკებლთა დარტყმას უსიტყვოდ აიტანდა, თავისუფალი იქნებოდა ვალდებულებისაგან, თუთაშხიას დარტყმებისას ხმა არ ამოუღია. მას, ზურგდასიებულს, როცა ლიამდე მიუღწევია, ყურსალებს შეუპყრიათ, კუზაიასთან ერთად წაუყვანიათ ფხაზე-

¹⁰ კ. ბოროდინი, „სამეგრელო“, გვ. 358.

თის მხარეში და ბორკილი დაუდევიათ. ზამთარი ყოფილა და იმ საღამოს დიდი თოვლი მოსულა; მეორე დღეს ტყვეთათვის ბორკილი აუხსნიათ და შეშა უზიდინებთათ მახლობელი ტყიდან. უფიქრიათ: დიდ თოვლში ტყვეები ვერსად გაიქცევიანო, მაგრამ თუთაშხიას ეკალნარისაგან თხილამური გაუკეთებია და გაპარვა მოუსწრია. მას შორიდან ესმოდა თურმე კუზაიას მოთქმა-ტირილი, ის მისტიროდა ტყვეობიდან გაპარულ თუთაშხიას, თუთაშხია სახლში დაბრუნებულა (დღესაც ცხოვრობენ სოფელ ლიაში თუთაშხიას შთამომავალნი), კუზაია კი საბოლოოდ დაიკარგა. ვინ იცის, სად და რომელ მხარეში გაყიდეს და გადაკარგეს ყურსალეზმა. სოფელ ლიაში დღესაც უთითებენ ადგილს, სადაც კუზაია შეუპყრიათ ყურსალეზს. გადმოცემის მიხედვით, ზემოთ დასახელებული ლექსიცი ამ ამბავთან დაკავშირებით შეუქმნია ხალხს. დროთა განმავლობაში ეს ლექსი სიმღერად ქცეულა და ცნობილია „სი ქოული, ბატას“¹¹ სახელით. ამ სიმღერის სხვადასხვა ვარიანტს ვხედვით ხალხში. ერთი ვარიანტი ალ. ცაგარელს აქვს გამოქვეყნებული თავის შრომაში.

ძველი დროიდან შემონახული პოპულარული ხალხური სასიმღერო ლექსი „ბურლა“ ასახავს იმ ფაქტს, რომ ბატონყმურ სამაგერლოში საბატონო გადასახადებთან ერთად ყმაგლეხებს ევალებოდათ წლის განმავლობაში ერთხელ შიე-პატრიჯათ თავისი მებატონე და წვეულება გაემართათ მისთვის. ასეთი სახის გადასახადს „გოკკომური“ (საყმო სოფლების სმა-ქამით შემოვლა) ერქვა. ასეთი „წვეულების“ დროს მებატონეს ქალი ან ვაჟი თუ მოეწონებოდა, წითელ ძაფს შეაბამდა ყელზე, ის მისი მახელდებულად ითვლებოდა და როცა მოისურვებდა, მაშინ წაიყვანდა სასახლეში შინამოსავსახურედ („მუარხედ“, ე. ი. შოახლედ). რომლის შემდეგ ნებისმიერად მოქცეოდა — გაყიდდა, გასაჩუქებდა და ა. შ. ამიტომ ყმაგლეხისათვის თავზარდამცემი იყო ასეთი „წვეულება“.

გასული საუკუნის 60-იან წლებში, როდესაც გამწვავდა წინააღმდეგობა ბატონსა და ყმას შორის, ზოგიერთი ყმაგლეხი უარს ამბობდა საბატონო გადასახადზე და მით უმეტეს „გოკკომურზე“. ასეთ გლეხს აითვალისწინებდნენ მებატონენი და, გლეხს წინააღმდეგობა რომ არ გაეხდებოდა, გაძლიერებული ამალით ეწვეოდნენ, მოულოდნელად თავს ესხმოდნენ და აჩანაგებდნენ ოჯახს.

ალეგორიული სასიმღერო ლექსი „ბურლა“ ასახავს მეტად მკაცრი და თვითნება მებატონის — ბურლას თარეშს თავისი ყმაგლეხის ოჯახში. გადმოცემის მიხედვით, ის კულუხის გადასახადს მოსავლის აღებამდე მოითხოვდა, აგრეთვე „გოკკომურზე“ მოულოდნელად ეწვეოდა გლეხს. ამიტომ ის ტურის სახითაა წარმოდგენილი ლექსში, ძალღებად კი — მისი მხლებლები, მოურავები და სხვანი, ხოლო მკათათვეში თოვლის მოსვლა გამოხატავს ბურლას მიერ გადასახადის ადრე მოთხოვნასა და „გოკკომურზე“ წვევას.

წალენჯიხის მხარის ყველაზე მკაცრი მებატონის, ტარიელ დადიანის ქვრივის „გურიელხეს“ და მისი მემკვიდრის ფარნაოზის მხრივ ყმა გლეხების ჩაგვრის მძიმე ეპიზოდებია გადმოცემული პოემა „ორ მკედელში“. აღწერილია, თუ როგორ ავიწროებდნენ ქაქვიანჯელ. ობუჯელ და წალენჯიხელ ყმაგლეხობას მებატონენი და რატომ აჩანდნენ მათ წინააღმდეგ გლეხები მკედელ უტუ მიქავას მეთაურობით.

¹¹ ბატა — მიმართვის ფორმა, ქების და აღერის გამოხატვალი, ისეთი, როგორც „რდალა“, „მახარია“ და სხვ.

მეგრულ ზეპირსიტყვიერებაში მებატონებთან ერთად არანაკლები სიძულვილითაა მოხსენებული სამღვდელოება. სასულიერო წოდებასაც ჰყავდა იავეისი ყმები — „სასულიერო გლეხები“. სასულიერო წოდება გაბატონებული კლასის ინტერესებს ემსახურებოდა. მებატონეთა მსგავსად სამღვდელოება ფლობდა ადგილ-მამულებს ყმაგლეხებითურთ, ყიდულობდნენ და ყიდდნენ ყმებს. არსებობს ყმის გასაჩუქრების მრავალი ფაქტიც. მაგალითად, თავადმა მდივანბეგმა ბერმა ქაიხოსრო გელოვანმა და მისმა ძემ ბესარიონმა მღვდელმონაზონს დოსითეოს ივარდავას მიჰყიდეს მათი საკუთარი ძირის ყმის — გაბოლია გვიშინის შვილი სვიმონა 1825 წელს 25 ოქტომბერს. ამავე ნასყიდობის წერილში მოხსენებულია გაბოლია გვიშინი, რომელიც 1848 წლის იანვარში მიყვიდა გრიგოლ ლევანის ძე დადიანს¹².

ხალხურ შემოქმედებაში სამღვდელოება ყველგან უარყოფითად არის დახასიათებული. მეგრულ ზეპირსიტყვიერებაში ამის მრავალი ნიმუშია დღემდე შემორჩენილი. მათ შორის ამ კრებულში შეტანილია მხოლოდ დღემდე გამოუქვეყნებელი ლექსები („მღვდლის სიზმარი“, „მღვდელს“ და „ხუცეს“).

მრავალი ლექსია შექმნილი სალდათობაზე, რომელიც მძიმე ტვირთად აწუხებდა მშრომელ მოსახლეობას. კრებულში წარმოდგენილია სალდათობის ამსახველი ლექს-სიმღერები.

გასული საუკუნის 90-იან წლებში მემამულურ-ბურჟუაზიული წყობილების პირობებში მშრომელთა მდგომარეობა აუტანელი შეიქმნა, ამიტომ მშრომელთა აჯანყებებმა და მღელვარებამ რუსეთის იმპერიის მთელ ტერიტორიაზე მასობრივი ხასიათი მიიღო. მწვავე ხასიათისა იყო გლეხთა აჯანყება საქართველოშიც.

ამ პერიოდის ხალხური შემოქმედების ნიმუშებში ნათლად გამოიკვეთა ის ფაქტი, რომ რევოლუციურმა მოძრაობამ მძლავრად შეარყია რუსეთის იმპერია და მისი განაპირა ქვეყნები, რომ რევოლუციის ქარიშხალი მძლავრად შემოიჭრა საქართველოში და საბურველი ჩამოხადა მეფის სატრაპებს; ერთობის ხმამ მძლავრად დაიქუხა ზუგდიდის მაზრაშიც. ეს აზრია გატარებული ზუგდიდის მაზრაში 1905 წლის რევოლუციის პერიოდში შექმნილ ლექსში — „1905 წანაში რია“ („1905 წლის ამბობება“).

რევოლუციური იდეები ჩვენში 1905 წელს „ერთობის“ სახელით შემოვიდა, აჯანყებული გლეხობა ერთიანი ძალით აღუდგა წინ უსამართლობას. ისინი ღოთხოდნენ მეფის ჩამოგდებას, მიწების განაწილებას, წოდებათა მოსპობას, ძმობას, ერთობას, თანასწორობას, ლექსში ჩართულია აჯანყებულთა გამამხნეველები მოწოდებები.

ავტორ-მთქმელი აჯანყებულებს ადარებს შავ ზღვაში შეჭრილ ხომალდს, რომელსაც მიზნად დაუსახავს გადალახოს ზღვის ზვირთები და მიაღწიოს გაღმანაპირს, სადაც მოელის ნათელი მომავალი. „მაგრამ მტერები გვაჩერებენ“ — დასძენს ავტორ-მთქმელი, მეფის მთავრობა ყველგან სასტიკად უსწორდებოდა რევოლუციონერებს.

აღინანოვ-ავარსკის რაზმები საქართველოს მაზრებში სისხლის მორევში ახრჩობდნენ გლეხთა მოძრაობას. ამ რაზმებმა ზუგდიდის მაზრაში გადაწვეს რამ-

¹² ზსიემ-ის საარქივო ფონდები (სიგელ-გუჯარები). საბუთი № 5.

დენივე სოფელი. სოფლებში ჩაყენებული დამსჯელი რაზმები ძარცვავდნენ, აპატიმრებდნენ, ხერხდნენ რევოლუციონერებს¹³. ანალოგიური შინაარსისაა ჩვენ მიერ სოფელ ობუქში ჩაწერილი ლექსი — „ქარწყეთო, ჯიმაღეთი“ — („ხედავთ, ძებო?"), რომელიც საბრძოლო ჰიმნად ყოფილა გასული ხალხში.

ლექსში კონკრეტულადაა ასახული ბურჟუაზიულ-მემამულური წყობილებისათვის დამახასიათებელი კლასობრივი ანტაგონიზმი, რომ გაბატონებული მდიდართა კლასი დაუნდობლად ძარცვავდა მშრომელებს, სტაცებდა ნაოფლარს.

საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ შექმნილი ხალხური ლექსების უმეტესობა წარმოადგენს რევოლუციების პერიოდში შექმნილი ტრადიციული ლექსების თავისებურ გაგრძელებას. ძირითადად მათ კვებავს ახალი თემატიკა, რომელიც გამსჭვალულია ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციისა და კოლექტივიზაციისათვის ბრძოლის პათოსით. ამის პარალელურად ამ ლექსებში გატარებულია ოქტომბრის მონაპოვართა დაცვისა და კლასობრივი მტრების წინააღმდეგ ბრძოლის დაუცხრომელი სულისკვეთება.

ლექსში — „მადლობა რევოლუციას“ — ასახულია რევოლუციის სიდიადე და მუშურ-გლეხური ხელისუფლების ძლევამოსილად გამარჯვება ჩვენში. მასში შიგადაშიგ ჩართულია რევოლუციამდელი სოციალური უსამართლობის ამსახველი ფაქტები და შემდეგ მას მოსდევს რევოლუციური ძალების ქებადიდება:

„ხეაშელ ორდას ბუნებაზე
თეში გემასწორებელი,
ამიორშე მომისებს
ჩქენი დამამონებელი...“

„დაილოცოს ბუნებისგან
ამის გამასწორებელი,
ამიერიდან მოვეისპო
ჩენი დამამონებელი...“

ავტორ-მთქმელს გზადაგზა ჩართული. აქვს რევოლუციამდელ გლეხთა უღუფლებო მდგომარეობის, მათი დუხჭირი ცხოვრების რეალისტური სურათები.

სახალხო მეურნეობის აღდგენის შემდეგ, სოციალისტური ინდუსტრიალიზაციის ლენინური გეგმის განსახორციელებლად დასახული ხუთწლიელების შედეგად, ჩვენს ქვეყანაში საფუძველი ჩაეყარა მძლავრ ინდუსტრიულ მშენებლობას.

ჩვენს მხარეში არსებული მდიდარი ბუნებრივი რესურსების ასათვისებლად აშენდა მრავალი ფაბრიკა-ქარხანა. მათ შორის, ცელულოზისა და ქაღალდის კომბინატი, რომელსაც 1930 წლის 1 მაისობაზე სადღესასწაულო ვითარებაში ჩაეყარა საფუძველი. ზუგდიდის მაზრის მშრომელები 1 მაისის დღესასწაულთან ერთად ზეიმობდნენ ამ გიგანტური მშენებლობის დაწყებას. ამ მნიშვნელოვან მოვლენასთან დაკავშირებით მშრომელი ხალხის აღფრთოვანებაა გადმოცემული ლექსში „კომბინატის ქარხანა“. აღნიშნულ ლექსში აღწერილია საბჭოთა გიგანტის — ცელულოზისა და ქაღალდის კომბინატის

¹³ მაგ. ქ. ზუგდიდის ხეივანში ქაღარზე მიაბეს და საქაროდ დახვრიტეს ბ. შაპუჯია, სოფელ ქაქვიჩში — დიმიტრი გეთია და სოფ. კაღლაშში — ვასილკო აღშიბაია.

მშენებლობის გრანდიოზული ხასიათი, მისი მნიშვნელობა საბჭოთა ქვეყნის კულტურულ-ეკონომიური აღმავლობისა და მშრომელთა კეთილდღეობისათვის.

ავტორ-მთქმელი პარალელებს ავლებს ძველსა და ახალ ყოფას შორის, ხაზს უსვამს მეფის რუსეთის ტექნიკურ ჩამორჩენილობას და საბჭოთა ქვეყანაში პირველი ხუთწლედის მანძილზე ქვეყნის ინდუსტრიულ აღმავლობას.

ლექსის ბოლო სტრიქონში გადმოცემულია საბჭოთა მშენებლობის გრანდიოზული გეგმისა და ლენინური კომუნისტური პარტიის, საბჭოთა ქვეყნის დიდების საგალობელი:

„გოუმორძგვას თი პარტიას,
მიქვთი თენა დასახენი.
ლენინური პარტიას,
ჩქენ ნტერეფი გოფათხენი.“

„გაუმარჯოს იმ პარტიას,
ვინც რომ ეს დასახა.
ლენინურ პარტიას,
ჩვენი მტრები რომ გაფანტა.“

საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების პირველი წლებიდანვე დაიწყო შავი ზღვის სანაპიროზე სარკინიგზო მაგისტრალის მშენებლობა, რამაც ჩვენი მხარის მშრომელები დაუკავშირა საბჭოთა კავშირის სამრეწველო ცენტრებს. ამ მოვლენას ასახავს ლექსი — „რკინაში შარა“ („რკინის გზა“). სარკინიგზო მშენებლობასთან ერთად ჩვენი კუთხის მთქმელთა ლექსებში ნათლად აისახა სახალხო მეურნეობისა და კულტურული დონის ამოღებისათვის ბრძოლის თემატიკა. საქართველოს მთიან რაიონებში დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა გზატკეცილებისა და ხიდების მშენებლობას. ამ თემაზე შექმნილ ლექსებს შორის აღსანიშნავია „ინგირიში ლეხერა“ („ინგურის ხეობა“), რომელიც ასახავს ამ მხარეში პირველი ხუთწლედის მანძილზე საგზაო მშენებლობას:

„ჩვეში დროსგ მი შინანდ
შონეში მალ მანქანას,
მარა ასე შინისარასალ
გოქკაილი მაგანას.“

„ძველ დროში ვინ ახსენებდა
სვანეთში წამსველ მანქანას,
ახლა სრიალით გაივლის
ბეტონის ხიდს მაგანაზე.“¹⁴

ჩვენი მხარის ზეპირსიტყვიერების ნიმუშებში ინდუსტრიული მშენებლობის პარალელურად მკაფიოდ აისახა სოფლის კოლექტივიზაციის პროცესი, რომელიც მიმდინარეობდა ახალგაზრდა საბჭოთა ინდუსტრიის ბაზაზე, ამიტომ ამ თემაზე შექმნილ ლექსებში კოლექტივი და ტრაქტორი განუყრელი ცნებებია.

ლექსი „რკინაში ხოჯი“ („რკინის ხარი“) კოლექტივიზაციის პირველ დღეებში შეიქმნა და სიმღერად გავიდა ხალხში. მას ადრიდანვე დიდი სააგიტაციო მნიშვნელობა ჰქონდა. მისი ყოველი სტროფის ბოლოს დართულია ეპოქის შესაბამისი რიტმის შემცველი სასიმღერო პანგი—მელოდია, რომელიც წინა სტრიქონებში გადმოცემული შინაარსის დასკვნას წარმოადგენს:

„ხანდამ ქართას გაიკვავათთ
რკინამ ბუსქაქ, ყაზაყ-მუშაქ!
რაშარერა, ვორერა,
უქვეშ ვამაგორენა...“

„შრომის ფერხულში ჩავებათ
რკინის ბუსქას, მუშა-გლეხი
რაშარერა ვორერა,
უკეთესსა ვერ მოვძებნით...“

¹⁴ მაგანა — მდ. ინგურის მარცხენა შენაკადი.

¹⁵ ბუსქა — ხარის სახელია.

ციკლი ლექსებისა — „ჩემი ჩონგური“, „ზუგდიდსა და ხობს შუა“, „კო-
ლექტივი“, „ახალი ურმული“, „დედის წერილი ომში წასული შვილისადმი“ და
„შვილის პასუხი“ ასახავს საბჭოთა ქვეყნის ამალღებისა და განვითარების სხვა-
დასხვა ეტაპზე სოციალისტური მეურნეობისა და ინდუსტრიული მშენებლობის
გრანდიოზულ ხასიათს, აგრეთვე დიდი სამამულო ომის პერიოდში საბჭოთა
ხალხის გმირულ ბრძოლებს ფაშისტ დამპყრობთა წინააღმდეგ.

დასასრულს მადლობას მოვანხსენებ ღვაწლმოსილ პროფესორს — აკადე-
მიკოს აკაკი შანიძეს, პროფესორებს: ტ. გუდავას, გ. შალამბერიძესა და ა. ცა-
ნაევას ამ კრებულის გამოსაცემად მომზადების საქმეში მეტად საჭირო და საქ-
მიანი დახმარებისათვის.

კალისტრატე სამუშია

ზუგდიდის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული სახელმწიფო
მუზეუმის უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი

ტექსტები

I. ს ა მ უ ო ბ ლ ო

1. ნანა-სქუა!

- ნანია, ნანა-სქუა,
ნანაშ კირიმა
არკვანიშა იშამჯანუ
ვარდიშ პირი მა,
5 გემნუეონწყი შქართუნი ღო
აშეოჩინი მა,
ბეა ღო თუთას ქოგურაფუ
იში კირიმა
10 ღლასე ვა გიჟვოლიღუა,
გოლგაფირი მა,
ათე ნანა შარგალური,
სქანი კირიმა
სქანი კუნთხუ საქორთუო,
ნანაშ პამო ბეა,
15 სქან ფაცხა ღო სქან ყებური,
სქანი კირიმა

2. საქორთუო

- თელ ქიანაშ არძა კუნთხუს
გეშნავორათ მიოჩქენა,
ირო გაზარხული რე ღო
საქორთუოს უძახენა.
5 სქემ ცირეფე, სქემ ბოშებე
მერჩქინელი თაქ უღ ბინა,
ვარა მუშენ იყი გლაზა
თე კუნთხუს ენარჩინა
ქართ-კახეთის გილენქენი,
10 დეგარძლე შური-გური,
არაგვი, მტკვარ-ალაზანი
მოჭურჩულე ქომოლური.
თოფურცალი პამო ხილცე
ბინე გინობუნადილი,
2. კ. სამუშაა.

1. ნანა-შვილო

- ნანინა, ნანა-შვილო,
ნანას კირიმა
აკვანში მიწვეს
ვარდის კოკორი მე,
5 გადაეხადე საბანი და
დაეკეპერი მე,
შხეს და შთვარეს დამსგავსებია
მისი კირიმა
10 მისღლეში არ დაიწვიე,
შემოგეღე მე,
ეს ნანა მეგრული,
შენი კირიმა
შენი კუთხე საქართველო,
ღედის ტბილი რძე,
15 შენი ფაცხა და შენი კერია,
შენი კირიმა

2. საქართველო

- მთელი ქვეყნის ყველა კუთხეში
რჩეულად (ის) მიაჩნიათ,
მუდამ გაზაფხულია და
საქართველოს ეძახიან.
5 ლამაზ ქალებს, ლამაზ ვაჟებს
ბინა აქ ექეთ მიჩენილი,
ან რატომ იქნება ცული
ამ კუთხეში გაჩენილი?
ქართლ-კახეთს რომ შემოიღო
10 გავიძლება სული-გული,
არაგვი, მტკვარ-ალაზანი
მთქრშიალებს ვაჟაკური.
თაფლსავით ტბილ ხეხილზე
ვენახს გადახლართული,

- 15 ატენიში ჭიშიშ ღვინი,
 ყურძენი ჭინძმარაული...
 უკულ კობტა იმერეთი,
 ორტინცალო მოკვანწილი,
 თაქ გურია დო აპარა,
 20 შონეთი, ფშაე-ხეესურეთი,
 ჩქინი მოკეთე დო ჭიმა —
 აფხაზეთი დო ოსეთი...
 უჩა ზღვასე ოხუტოლ გ
 ეღემიში სქვამი გური,
 25 სატეარო, ღართი-კაბა,
 ერთი-მორთი ოღიშური,
 ჭიქე-დიღის ინოძენა
 ცოტენ დაღიანიშ გური.
 საქორთუო რე თე მხარე
 30 თაშ სქვამაშე ხარხუნტელი,
 ამინებული ჩქენ ყებური,
 დალუური ჩქენი ნტერი.

3. ოღიშიშ შარას

- მისეთ შარა მერჩამუნ
 ზუგდიღშე ბეაიოლცე,
 ქვეშ სოფელი ჭაქინჩი რე
 ხვალე ეჯრი სათიშ ოლცე;
 5 ვითი ვერსი ვა იღენა,
 ქალადგრთი დიკოხონცე,
 კოძირათ ოძირაფუნნი,
 ვა დუჭერთე თქვანი თოლცე.
 მუკი-მუკი სუეფი რე
 10 მოთინილი ფალე ტყილი,
 ბამშობაში ცურუეფით
 გობანდილი, გოფინილი;
 ცაშა წვანდი უნქენ ფერი,
 არძო შხუ დო არძო რჩენცე,
 15 სუკიშ წვანცე ფუთქურამი
 ცხიმურეფი მუკორშინცე...
 ეჯრ საყენიშ მავიამე
 ემერ წყურაგიშ მოსოფუნცე,
 გვართა-გვართა მუკოხორცქე.
 20 ქუამ კიდას მიმამუნცე,
 უკულ ტყილცე უზოგარო
 გაანთხუე დო გვარგვალანცე,
 ჭუნუნცე სკროფილიცალო.
 ბონცენცე დო ხვარჩალანცე;
 25 თუდო ქვიშა ვარხილოში
 ეთმოცენცე, ვარკალანცე,
 ბეაშ ჩხორიას გემშტყობუე,
 შქასე მიშბარჩხალანცე.
 გიჩინეჲ იშო-აშო,

- 15 ატენური ჭიშის ღვინო,
 ყურძენი ჭინძმარაული...
 მერე კობტა იმერეთი,
 ბოსტანიეით მოკვანწილი,
 აქ გურია დო აპარა,
 20 სვანეთი, ფშაე-ხეესურეთი,
 ჩვენი მოკეთე დო ძმა —
 აფხაზეთი დო ოსეთი...
 შაე ზღვასე ხეხუტება
 ეღემის ღამაში გული,
 25 სატეარო, ჩოხა-კაბა,
 მიხრა-მოხრა ოღიშური,
 დიდ-პატარას (მკერდქვეშ) უძეეთ;
 ცოტენ დაღიანის გული.
 საქართველოა ეს მხარე
 30 ასე ღამაზად ხარხუნტელი,
 დე იხაროს ჩვენმა კერამ,
 დაილოს ჩენი მეტერი.

3. ოღიშის გზაზე

- ვისაც მგზავრობა მოგიხდა
 ზუგდიღის აღმოსავლეთით,
 ძველი სოფელი ჭაქინჩია
 მხოლოდ ორი საათის სავალზე.
 5 ათი კილომეტრის გავლამდე
 დაეშვები თავდაღმართზე,
 რომ ნახოთ სანახაობა,
 თქვენს თვალსაც არ დაუჭერებთ,
 გარშემო სერები არის,
 10 აღმართული ხალასი ტყილი,
 მამა-პაპეული სურთი
 დაბლანდული, შეფენილი;
 ცამდე კენწერო რომ უწედეა, ისეთი,
 ყველა ბებერი და მსხვილი,
 15 სერის თავზე ხაესიანი
 რცხილებია შექარული...
 ორი საყენის სიმაღლიდან
 ვეგრ წყარო (ღვარად) მოქებს,
 (ტალა) გროვა-გროვად მოხეთქს,
 20 ქვის კედელს ედღეება,
 შემდეგ (კი) ტყის უზოგველად
 ეხუთქება და თუხთუხებს,
 კოცნის შეყვარებულეფით,
 ბანს და ჩქაფუნით ეღერება;
 25 ქვეით (კი) ქვიშა ვერცხლისა
 ამოსციევა და პრიალგებს,
 მზის სხივები შეპარეულა,
 (და) შუაში ბრქეყიალებს.
 როცა ირგვლივ თვალს მოაკლებ,

¹ ხარხუნტელი—მოსატელი, მოჩქერთიუბელი სხედანსაე ფარჩითა და ფერეხით (სქეა-დასსვა სახის ჩქერჩიმის გრობილობა).

² ეს ლექსი არის ნაწყვეტი პოემისა „ორი მქედელი — უტუ და ბულათია“. იგი დამოუკი-ლებელი სახით არის გავრცელებული ხალხში.

30 ღვარძლულე შური. გური,
ხეშაგურშორო მოჩქე
ჩვემ ოხვამე წენდიხური;
კითა გვალა, თუღო სქური,
ნაოხვამე ობუჭური...

35 მუხურ-ნაცხა გოქაილიც
უჩინეჲე კარაკანო,
მინდორ გინოსჯლონგირი
გოფაჩელე შხვა აკანო..
თუღოღუმე შორც ოძირე —

40 ურთა, თეკართი დო ეკა.
ეიმოღუმე, გვალას გვალა
მურცხილ ეკი-ეკი...
სქან წოხოლე სუცი ვერე
შხვაჲე მოხარცქაფილი,

45 სუკო კოჩი ვენაგოთა,
ხეთე გიჩქე ვაფილი,
გინმიჩინე კანდორო,
სქეამას მოყუნაფილი,
ჭვეში ჰაქვინჭური ჩიხა
თელ ოღამის ცქაფილი;
ქუაშ კიდა გინოქვართე,
გახეტოლე სუკიშ დუცუ.
ქარია ტაშა ონკუნე ფერი,
შქა-შქას ყორშეფ ამაყუნცუ;

55 ფუტქურით გობონდილიც
ცურუმ ნაბად გინაქუნცუ,
თუღო სქეამი ჰენიფარი
ლენტიშორო მიყოყუნცუ.
კოჩიშ თოღეჲე მუ ძირასჲე

60 თეში მანგი ოძირადუ?
დღა დო სერი უჩინინი,
კინ ჩინაშა გური გაფუ;
ქური შხვაიდო მინჭუაფუ,
სოდგენ შორცე მილაჲაფუ.

65 ირფელ თეში მაძირაფუ
მუქართუქ დრო ულირცე,
დო რკითხულენც: „ამდღათ ვორდათ,
მუ იყიი, მუ უქირცე?“

4. ახ, დობღური

ახ, დობღური, დობღური,
თურქიშ ლეკურ მოგამილიც
მუს მოხვარე დოხთური,
ვართ მუთუნი შეღორსა,

30 გაგიძლება სული, გული,
ხელის შუაგულივით მოჩანს
ძველი საყდარი წალენჯიხური;
კითა გვალა! კვევით სქური,
ნასახვარალი ობოჭური...

35 მუხურ-ნაცხა გოქაილის
შეპყურებ (ხედაე) ნათლად,
მინდორი ვადასკრილი
გადაშლიდა სხვა კუთხითაც...
ქვეშო მხრიდან შორით მოჩანს —

40 ურთა, თეკლათი და ეკი,
ზეშო მხრიდან, მთაზე მთაა
აღმა-აღმა მისახსრული...
შენს წინაშე სერი დგას
სხვისაგან ჩამონასსლერი,

45 სერად კაცი ვერ ჩაადგებ,
გკონია ხელით ნაგები,
გადაპყურებს თავიმწონედ,
ღამაზად გამოყვანილი,
ძველი ჰაქვინჭური ჩიხა,

50 მთელ ოღამში ნაქები;
ქვის კედელი გამოტვილი,
სერის თაეს ვარს ეხვევა,
ქარწყლენი სიმალისა,
გუმბათები ჩართული აქეს;

55 (ირგელიე) ხავსით დაბლანდულს
სუროს ნაბად წამოღუსხამს,
ძირს ღამაზი ჰანაწყალი
მას მიპყვება ლენტის მსგავსად.
კაცის თეაღმა რა ნახოს

60 ამის მსგავსი სანახაე?
დღე და ღამე რომ უშზირო,
ისევე ცქერა ვინდება,
სული სხვაგან მიისწრაფის,
სადღაც შორს მიდის თამაშით.

65 ყველა ამის დამნახველი
წარსულ დროს მოუბრუნდები,
და გკითხება: „დღესაც ვიყოთ,
რა უქირს, რა იქნება?“

4. ახ, მოვეკლი⁴

ახ, მოვეკლი, მოვეკლი,
თურქის ხმალ დარტყმული
რას მივეყლის ექიმი,
არც რაჲე შელოცვა,

¹ კითა გვალა (წითელი მთა) მთის სახელია, რომლის ერთ ჩაქუეულ ოხვამე მდებარეობს ტბა—„ტობაგარსხილი“.

² ნაცხა-გოქაილი (გაქვილი), სოფ. მუხურში სოხისწყალზე ადრე არსებულ ძველ ქვან ხილს ეძახდნენ; გარდომით იმ ხილს რომელუბის ბატონობის დროს გვალუბის აგენეშულად თვლიან.

³ ურთა, თეკლათი და ეკი—მთებია სამეგრელოში.

⁴ ლექსი „ახ, მოვეკლი“—წარმოთქმულია თურქი დამპყრობელების მიერ დატყვევებული კობა დავაეას მიერ—დასქის წინ (1856 წ. ონერ-ფაშას შემოსევის დროს). დასჯა საჯარო ყოფილა. აქ გადმოცემული ამაჲეი ხალხი ფართოდაა გავრცელებული. მე ჩააწერე კობას შვილოშვილის 85 წლის აღ. დავაეას გადმოცემით. თურქების მიერ კობა დავაეას დ.ს.კ. მოხსენებული აქვს დ. ლუ. მონჯაეას წარმართი—„ივრეტია აჯანება სამეგრელოში“, თბილისი, 1957 წ.

5 ვართ ნიორ ღო თოფური...
ტანც ჩოხა ქვემოსოფეს,
კუჩხის ვამომო თათგმანი,
ვემეფხეადი მუ ღუაშე,
თურქეფ ღუც ბუკათგნანი?

5. ნ ა ნ ა
(თურქობაში დროში)

- ქემახუტოლი, ნანა-სქუა,
ღო მა თაქი გიღურქულა — ნანი-ნანა,
თურქ მეურტუ შარასია,
მუმასქანიშ ნაბურქულა — ნანი-ნანა.
- 5 მუ ბქიმიწათ, სქუა — ნანა,
თურქეფ ვამორინუნა:
კოც ირფელც მიღულანა,
ღუქული გვთაშქვიღუნა.
წოხოლეშე თურქეფი ღო
- 10 უკახლეშე ზინანეფი,
ჯაირთეს ნიეთეფი ღო
ღეჩხერც დოქვეს ფიცარეფი.
მუმასქანი აქი ვა რე,
ჩქე პტკობულუ ურთასია,
- 15 მუმასქანი უევიკარე
თურქებც მიშაბურსანცია.
ულადლას დოვიჩინე:
„მაღას ვიმაღუნასია“.
ქიქე რღი, მარა ქეგაჩინე —
- 20 „ენა ვაგე ზურასია“.
სქან ანჯარი ხაზერი რე,
გიაღუნი ჩქარასია,
ღურჩა ხოლო კაზერი რე,
დოგიხემა შარასია.
- 25 მარა, სქუა, გოჩინა —
რთხორე, ირო ქორშედას:
ოქიში ვაძარა ნტერც,
ოში ქეკორთხოზედას.

5 არც თაფლი და ნიორი...
ტანს ჩოხა შემომახიეს,
ფეხზე წინდა არ მაეცია,
ვერ მიეხედი, რა დაეშავე,
თურქები რომ თავსა მკრიან?

5. ნ ა ნ ა
(თურქობის დროისა)

- ჩამეხუტე, ნანა-შვილო,
ღა მე აქ გიტიკეებ — ნანი-ნანა,
თურქი მიდის გზაზეღო,
მამაშენის წაღდაყრაკი — ნანი-ნანა.
- 5 რა ვქნათ, შვილო — ნანა,
თურქები არ გვაყენებენ:
კაცს ყველაფერს ართმევენ,
შემდეგ (ქი) ჩამოახრობენ.
წინიდან თურქები ღა
- 10 უქნიდან (ქი) ხიზნები,
გაიყვეს ნიეთები ღა
ცეცხლს შეუნთეს ფიცრები.
მამაშენი აქ არაა,
ჩვენ ურთაში ვიმაღებით,
- 15 მამაშენი უბედური (უბედისწერი)
თურქებთან იბრძვის (ტრიალებს).
წასელის დღეს დაგიბარა:
„მაღე მომყესო“.
პატარა იყავი, მაგრამ შეგაცყო —
- 20 „ეს არა ჰგავს შვიშარასო“.
შენი აბჯარი მზადაა,
(მამაშენს) მიყვევი ჩქარა,
ღურჩაც მზად არის,
დაგილოცავ გზასაო.
- 25 მაგრამ, შვილო, გაბარებ,
გთხოვ, მუღამ გახსოვდეს—
ზურგი არ უჩვენო მტერს,
(თუნდ) ასიც რომ მოგდევდეს.

1 ურთა—შთის სახელია.

II. საბრფილო ლექსები

6. ცოროფილო

ყოდა ღო მარდის სი გაბარენა,
სქანი უმშოთე მუ იცუაფუ?

გიძიციანქენი—ცა ისარყუუ,
მოწყუნდგქენი—ღიმუნუაფუ.

- 5 ხვათა.წირუა სქანი ცოფერი,
შხვა ჭოჭოხეთმა ქოიწურუაფუ,
ხატო ღო ჭვარო სი მიმორქექქ,
ქოთი სქან ღული მიფუჩუაფუ.
სქანი სისქეამე მა ვემაქარე,
- 10 ვართ გოსაქირე სი ბრელი ცქეაფა,
რხიან თოლითე სი მოძირაფა,
გურიმ მალამა, შურიმ ჩხონაფა,
ნოტე ეფერ დღა მობძედასო,
ჰამო ნინათე დემერაგაფე,
- 15 ვარიაშ გამათე „ქოს“ თქუნდე,
კვლეს კვლესა კვლაშირდენდე,
ზრათაშ წამალე მიკაგენდე ღო,
დროშ ოკეთეშა მიქანუნდე.
ლურა ვამილე სერ ღო დღამითე,
20 უთქვენთ სო რე დროში ტარება?
თოლოში კუა დგმეფარებუ,
მუეამე მაშიი სქანდე ალობა.

7. ნწარე ცოროფა დიდი ნძალა რე

ნწარე ცოროფა დიდი ნძალა რე;

იშო მილიონი მუთა ფარა რე,

მუეამეც დეზინებუ გურცუნი,

შეგიწუხენცე ტანს ღო შურცუნი,

- 5 ვადგეთხიებუ, გილარცუნცუნი,
ქარწყეკ, თიწყემა მუთა გურცუნი;
ბოლოს გოიჩქინანცე თოთალ კუასე, —
ეუფაჩენცე აზრი-კუასე,
კოჩიშ სქუასე, ადამიანცე

6. სატრფოს

ყოდასა და მადლს შენ გაბარებენ,
შენს უმისოდ რა იქნება?

რომ გაიცინებ—ცა მოიწმინდება;

როცა მოიწყენ—მოიღრუბლება;

- 5 წირვა-ლოცვა შენთვის ყოფილა,
სხვა ჭოჭოხეთში გაგვზავნია,
ხატად და ჭვარად შენ მიმაჩნიხარ,
კიდევ შენი თავი დამიფიციავს.
შენს სილამაზეს მე ვერ ავწერ,
- 10 (და) არც კვირდება შენ ბევერი ქება,
თვალეშხიანი ხარ ჩევენება,
გულის მალამო, სულის ცხონება.
ნეტავ ისეთი დღე თუ მომეღოს,
ტკბილი ვნით დამელაპარაკო,
- 15 უარის ნაცვლად „ქოს“ ამბობდე.
(და) მკლავს მკლავში რომ გამოიყრდე,
(„ზაფრის“) წამალს მიშხადებდე და
დასანიშნავად რომ მიბარებდე,
ძილი არა მაქვს (მე) დღე და ღამე,
20 უთქვენოდ სადაა დროის ტარება?
თვალის ტუივილი ჩამომშორდება,
როცა ვიშოვი შენგან „ალობას“².

7. მწველი სიყვარული დიდი ძალაა

მწველი სიყვარული დიდი ძალაა;

მისთვის მილიონი ფული არაა,

რავამსაც დაბინავდება გულში,

შეგიწუხებს ტანსა და სულს,

- 5 არ მოგიცოდება, თან დაგვეება,
ხედავ, რომ მასთან არაფერი გავა;
ბოლოს გავიჩენს ისეთ სატრფოს, —
ავიჩენს აზრსა და კუასე,
კაცის შვილს, ადამიანს

¹ დროშ კვათუა—„დროის (გადა)კრა“.

² ალობა—აქ შეწყენარება, (ალისაგან) რაეის დახსნა—განათვისებულება.

- 10 მუგერებზე. ღიხას რჩუანცე.
ვა მიჩქენა მუთუ ინათე¹,
ესე ვა ეულ თოლცე სინათლე,
ვეცოდებუქუ, ზღვასე ქინანთხე,
თეწყმა ვა გურც ნდება-სიმაართე;
15. ეს ოხიოლე, მუში მონა რდე,
გაშთერებული ვილეკენანდე.
ჰა, ბედინერი ადამიანი,
მისჯთ ვა მოხეად თიშე ზიანი,
თინა იელი დიდი კვეიანი,
- 20 მესიაოანი, გაგებიანი;
მარა ჩქიმ გურცუ მუთუ ვახვარე,
თიცილი ცოდა ინიხვარხელე,
მაქუალ ალი გემაფარფალე,
შური დო გურქუ ღემაღგვარდგელე.

- 10 მოგერევა, მიწაში გმარხავს.
არ ვიცო, ეს რით მოინათლება,
ამას არა აქვს თვალში სინათლე,
არ შევიცოდებს, (თუნდაც) ზღვაში ჩაეარდე,
მასთან არ გავა ნღობა-სიმაართე;
- 15 მას უხარია, მისი მონა იყო.
გაშტერებული დაწაწალბდე.
ჰა, ბედინერი ადამიანი,
ვისაც ეცდება მისგან ზიანი,
ის იქნება დიდი კვეიანი,
- 20 გულთმისანი, გამგებიანი;
მაგვრამ ჩემს გულს არაფერი შევლის,
ისეთი საცოდაობა დაძერება (და
ტრიალებს შიგ).
მწველი აღმური მიელის ფარფატით,
სული და გული დამუთუთქა (წვითა
და დაგვით)

8. მახა, მა სქანოთ კირიბი ვორდა

- მახა, მა სქანოთ კირიბი ვორდა,
ირ გაჭირებაშ ვალუაფარი,
მახა, მა სქანოთ სანთელი ვორდა,
ხატის წოხილე ონდლულაფარი!
- 5 სი ორდი ვარდი უგუბირუქ.
ვორდ მოგალობე მა მათშალია,
გიგალობი დო გგვობირაფე,
შური კოვინთხე მა, მახარია!
 - 10 ენა ნანდულო თაში ქორდენი,
ფიფრქე, ვათქუე სითი ვარია,
მათშალიაშო ვოქუჩუჩელი
ვარდისშ მინჯეთუ რდასო კვარია?!

8. მახა², მე შენთვის კრავი ვიყო

- მახა, მე შენთვის კრავი ვიყო,
ყოველი გასაქირის შესაწირავი,
მახა, მე შენთვის ვიყო სანთელი,
ხატის წინაშე დასადნობელი!
- 5 შენ იყავ ვარდი გაუფურჩქენელი,
მე ვიყავი ბულბული მგალობელი,
გიგალობე და გაგფურჩქენი,
დაგყნოსე მე, გამხარებელი!
 - 10 ეს ნამდვილად ასე რომ იყო,
ფიჭრობ, არ თქვა შენც უარი,
ბულბულისათვის გაფურჩქენილი
ვარდის პატრონად იყოს ყვავი?!

9. სი ეა რშენო?

- სი ეა რშენო, ვოლუაფირო,
კუჩხი კუჩხის ვილარდგინი?
მოსვასეილი, მოკვანწილი,
ეი ბალკონცე ვილარდინი?
- 5 მა ეულირი ბოში ვორდი,
სი უწითელ ცირა რდინი,
თინა ვარა ქევიშინი,
ჩქიმ გურიში კილა რდინი,
ჩქიმ შულადირი შურიშო
 - 10 მასვანჯებელი ბინა რდინი.
დიო ხოლო იმენდი რე,
მათი ქესე ქორშულე,

9. შენ არ გახსოვს?

- შენ არ გახსოვს, შემოგველე,
რომ დადაგდი ფეხი ფეხზე?
მორთული და მოკაბშული,
რომ იდექი აივანზე?
- 5 მე მოსული ვაგი ვიყავი,
შენ კი ცირა უწითარი,
ის შინც ვაიხსენე,
ჩემი გულის გასაღები რომ იყავი,
ჩემი დადლირი სულისათვის
 - 10 მოსასვენებელი ბინა რომ იყავი.
ქერ კიდევ იმედია,
მეც ცოტათი გახსოვდე,

¹ ნათუა—ნათლა. გადატ. გულის მოგება.
² მახა, მახარია—მახარობელი (საალერსო მიმართება).
³ ცირა—ქალიშვილი.

შხეაშა ირო ჭომსხუნუქუ,
 სი მა ლახზრეკ ქოპქუნდე.
 15 ვარა ღიხას, ვარა ცას,
 სოლეთინი ვონჭკდე,
 ვარა ლურელც, ვარა თელც,
 აქას მუთუნც ვორგვდე-
 თენა ცოდა მუჭო ვა რე,
 20 თეცალც კოცვ ორთვდე?
 მარა ენა მუთ მიმოჩქ,
 უკული ვადმოკორდვდე!
 ლურაღლაშა ქოიჩინექ,
 გვალო ვაგოპყორდვდე,
 25 მინა ლორონთქ ნჯმ ქიმიწ,
 მა სი ვა გოცოდვდე!

10. ჩქიმი დუღქუ ქვგვალუუ

ჩქიმი დუღქუ ქვგვალუუ,
 თუმა გვოტყვირილ ცირა!
 მიზოჯი ღო მიინალე,
 მა ვა მოკო თიში ქირა!
 5 შურ ღო ხორცი წამიწყვიინდი,
 ჯოჯოხეთის მუჩი ბინა,
 ქველი ვორდა, ჭინარაღლა,
 ოღონც ირო სი გიჯინა!...

11. გოროფა

ირი სქანი
 ართო სქეამი —
 პიჯიში კანი,
 ხე ღო ტანი,
 5 თუმა - წარი,
 სიტყვა წყნარი,
 უჩა თოლი,
 კისერ ბროლი,
 კოც აგიყენც
 10 ჟინა სქანი.
 მორაგადე
 აზრიანი,
 მუთუნ ვა გიღუ
 ნაკლოვანი —
 15 დუღუ შლაპა,
 ტანცე კაბა,
 ართიანიში შესადარი.
 ტყბილი ნინა,
 წყნარი ჟინა,
 20 სანატრელი, საოცარი...
 ვაგმაშეთოა,
 ვეშმოცოთაი
 ბჰარი სქანი
 სათხოვარი.
 25 მოკო რძირე,
 სით ქობძირე,
 კომუჩი სვიინდისო

სხეას მუღამ შირჩევენისარ,
 შენ მე ცეცხლზეც რომ მწვადლე-
 15 (ნე ტაე) ან შიწას, ან ცას
 საიდანმე ეწვდებოდლე,
 ან მკედარს, ან ცოცხალს
 რომელიმე (მთვანს) რამეს ვარგებდე-
 ეს ცოდვა როგორ არაა,
 20 კაცს ასეთს უშერებოდლე?
 მაგრამ ეს არაფრად მიმაჩნია,
 მერე არ დამაქლდებოდლე!
 სიკედლის დღემდე მოგიცილო,
 სულ არ დამივიწყებდე,
 25 ის (კი) ღმერთმა ნუ ქნას,
 მე არ გეცოდებოდლე!

10. ჩემი თავი შემოგველოს

ჩემი თავი შემოგველოს,
 თმა (ნაწნავ) შეკრევილო ცირავ!
 მიბრძანე და მიმსახურე,
 მე არ მინდა იმის ქირა!
 5 სული და ხორცი წამიწყვიინდი,
 ჯოჯოხეთში მომეც ბინა,
 წყველი ვუყო, თუ ვინანო,
 ოღონდ მუღამ შენ გიყურო!...

11. სიყვარული

ყოველი შენი
 მთლად მშენიერი —
 პირის კანი,
 ხელი და ტანი,
 5 თმა (და) წარბი,
 სიტყვა წყნარი
 ღავი თვალი,
 კისერ ბროლი,
 კაცს აგიყებს
 10 მზერა შენი.
 მოსაუბრე
 აზრიანი,
 არა რა გაქვს
 ნაკლოვანი —
 15 თავზე შლაპა
 ტანზე კაბა,
 ერთმანეთის შესადარი.
 ტყბილი ენა,
 წყნარი მზერა,
 20 სანატრელი, საოცარი...
 ნუ მაშფოთებ,
 ნუ დამლუპავ!
 ეწერე შენი
 სათხოვარი.
 25 მინდა გნახო,
 შენცა მნახო,
 მოპეც სინდისო

ლო ნლომა,
მოკო ნლომა,
30 წმინდა გრძნობა,
სეინდისი ღო მეგობრობა.

ლა ნლომა,
მინდა ნლომა,
30 წმინდა გრძნობა,
სინდისი ღო მეგობრობა.

12. საგოროფო

12. სატრფიალო

თიკალ ბელიშ ქობუას,
ნარტი ემალედასენი,
სოდეთ სი იცუაფუქი,
მათ თექ ქიმმართედასენი..
5 მარა მუთუნით ვემალე,
ოსოქეთე იმნარტე...
ფერ წერილო გინმოშქეას,
მა სი წამიკითხანდე.
მოჩგრე ფერ ქობუანი,
10 დუცე ვა დამიხარდე
მეტის თინა მახიოლე,
სითი მუშაკითხანდე.
კაკა თხირო გინმოშქეას,
კართეს ქაწომირღვანდე,
15 სქან კუჩხმოდვალ ქობუას,
კუჩხმა ქემომიდვანდე,
ომარული ქობუას,
ღვანწემა ქიმომისევანდე,
სქან ყურთბალშ ქობუას,
20 დუღმა ქიმომიდვანდე!..

(ნეტაე) ისეთი ბელის მქნა,
ნატრა ამიხდებოდეს,
შენ სადაც იქნები,
მეც იქ მომეხვებოდეს!..
5 მაგრამ ვერაფრით ამიხდება,
დღენიადაც ვნატრობდე...
ისეთ წერილად მაქცია,
მე შენ წამიკითხავდე.
მოკეთე ისეთი გქენა,
10 თავს არ დამიშურებდე,
უფრო ის გამიხარდება,
შენც რომ მომეკითხავდე.
დაკროლილ თხილად მაქცია,
კალთაში ჩამიყრიდე,
15 შენი ფეხსაცმელი მქნა,
რომ ფეხზე ჩამიყვამდე,
ფერ-უმარული მქნა,
ღაწვზე რომ წამისვამდე,
შენი ყურთბალიში ვიყო,
20 თაექვეშ ამომიხდებდე!..

13. საგოროფო

13. სატრფიალო

მე მოპირენ მიჩქე, მარა
შხეაშა მუქო მარაგადე!
ჩქიმი რინას ღურა უჩგუ, —
მა თაქ ცოდით გილუმგარდე ;
5 აქ ფულირი ჰირ ბილენცე,
ეგებ თექი გუაცხადე.
ნახეტანი ფუალაშე
ჩუანც დღლა იშვარუე,
უიშენდე ღოროფაშე
10 კოჩი უცფას ირჩენუე.

(მე) რაეა მქირს ვიცი, მაგრამ
სხვას როგორ გავუბნოლო (მეთქმის)!
ჩემს ყოფნას სიკვილიო ჯობს, —
მე აქ საცოდავად ვტიროდე;
5 აქ მალული ჰირი მკლავს (და)
ეგებ იქ გავამხილო.
მეტისმეტი დღლილისაგან
ქვაბში მდღლარე ჩაშრება,
უშემლო სიყვარულისგან
10 კაცი უცებ ბერდება.

14. საგოროფო

14. სატრფიალო

ტანო მშვენიერი რექე,
ულა გიჩქე სი სქეერიში,
ჰირი ქობლოლამუდვასე
სქანი ჩელა კისერიში.
5 ტანი გილე მშვენიერი,
ღურკულანქე ჩიტოცალო,
ქეუნტურუა, ღვაქვიშვალო
ატამაში პირიყალი.
აჲა. ფაშხა ნასიღლიც
10 ღუჩა ქემორთი სი ხეაღე.

ტანად მშვენიერი ხარ,
სიარული იცი შელის,
ჰირი მშვეყაროს
შენი თეთრი ყელის.
5 ტანი გაქეს მშვენიერი,
ქიქვიებე ჩიტოციო,
(სახე) ჰორფა, ღაწვმღღვივარი
ატმის ყევილის მავგარი.
ერთი, კვირა ნასადილევს
10 სახლში მოდი მარტო შენ,

- ოზეშ კარშა ქემორთენი,
 აკა ქიმიოხეალე;
 ირული, ირული,
 ჩქიმდა ირული,
 15 ხუტოლი, ხუტოლი,
 გურც ქემახუტოლი!

15. უიმენდე გოროფა

- უიმენდე გოროფას
 თოლშა ეა მიბძირუანდი¹,
 ფიფქენდი ვენტებუდინი,
 ხერხის გემიბრინუანდი, —
 5 წვალეზას ვატყობუდუდი,
 ადრე ქედობრულუანდი.
 სონ ბაღეს რე პირანცენი
 თი ჩქიმ მაქული ვარდი
 მუშენ ნამთინ ვა წანცენი —
 10 ვართი ცოლა, ვართი მარდი!
 მუზმა მეტის მიგორდინი,
 თიზმა მეტი ლახალა რდი;
 მუთ გარზას თე ჩქიმ გურქუ,
 თიშახ ნაქუი-ნახალაქ?

16. ვარდი დო ქუქელეში ლერსი

ვარდიქ თქუე: ჩქიმ თინა რე,
 მით მოურც დო შურს მითხუნ²,
 ხეს ვა მოფთხენც, ვამოფსოფუნც,
 ჩქიმ სიქსეამეთ დუც ერთუანც.

• • •

- 5 ვარდისე დო ქუქელესე
 წორო ნოლედეგე ბინა,
 ევრიხოლო მახალე რე,
 ლორონთიში ენარჩქინა.
 ვარდის ჭუნა ქოხეადგა,
 10 ქუქელეცთ ხეად მიგოჭინა!

17. ვ ა რ დ ი

- ვარდეფ ვარდენდ ვარდიცალო,
 მუეამეც ვარდ თი ვარდინი,
 ედემეც იწურესენ თინა,
 სი მიმოჩქელი თი ვარდინი.
 5 ჩქიმ ხოლოსე ვა გორწყელი,
 თულო ვარდი, ეთი ვარდი,
 ათე დღასე ხეალე ვორდი,
 სი ვა პუნდინ, მა იმგარდი.

- ეზოს კართან რომ მოხვიდე,
 ერთი ჩაახველე;
 ირბინე, ირბინე,
 ჩემკე: ირბინე,
 15 მეხუტე, მეხუტე,
 გულში ჩამეხუტე.

15. უიმედო სიყვარული

- უიმედო სიყვარულს
 ახლო არ გაეიკარებდი,
 ვფიქრობდი, (რომ) გაეექცეოდი,
 ხერხის გამოფიქვინებდი, —
 5 წვალეზას ვემალეზობდი, —
 (და) ადრე დავიძინებდი.
 რომელ ბაღშია, რომ ყვავის
 ის ჩემი მწველი ვარდი!
 რატომ არც ერთი არა სწამს —
 10 არც ცოდეა, არც მადლი?
 რამდენად მეტად მიყვარდი,
 უფრო მეტი სენი ვახდი,
 რით გაძლოს ამ ჩემმა გულმა,
 ასჭერ ღამწვარ-ღადაგულმა?!

16. ვარდისა და კინკრის ლექსი

ვარდმა სთქვა: ისაა ჩემი,
 ვინც შოვა და დამყნოსას,
 ხელს არ მახლებს, არ მომწყვეტს,
 ჩემი სიტუროფით თავს შეიქცევს.

• • •

- 5 ვარდსა და კინკრისა
 ერთად ქქონიათ ბინა,
 ორივე ვასახარელი (გასაზრდელი)
 ლეთისაგან გაჩენილია.
 თუ ვარდს კოცნა ხელება,
 10 კინკრისაც ხელება მიხელება!

17. ვ ა რ დ ი

- ვარდნი ვარდობდნენ ვარდიეთ.
 როცა არ იყო ის ვარდი,
 ედეშის ვარდად ცნობილი,
 შენ მეგონე მე ის ვარდი.
 5 ჩემს ახლოს არ გხედავდი,
 ქვევით არ იყავი, ზევითაც არ იყავი,
 ამ დღეში მართოდ იყავი,
 შენ რომ არ მყავდი, მე ეტროდი,

¹ თოლშა ეამიბძირუანდი—არ მჭეროდა, მძულდა (სიტყვისიტყვით „თუალად არ მოვიან-ხულეობდი“).

² სიტყვისიტყვით: „ედემში რომ მიეთათეს ის“.

18. ჩემი რინაში ფასი რეკ

- ჩემი რინა მუშა ღირვ
მუეამც სი ვიჩინეკენი.
ვარა სქანი ტუბილ ხონარც
მა გუჩით ვეფრჩქილეკენი.
- 5 ოხუამეშა მუშა იზდა,
ჩემი ღორონთი სი რეკენი?
იმენ ცოდა სი გერგებუ,
მალორენქ დო ბლაღატენქდა! —
ჩემიგურე იჩინეკ დო
- 10 სქანი გურცუ შხვას ანდენქდა,
მა იშენი სი მიცორქვ,
გოკონ თენა თაში რენდა.
ართი დღას მოკვირგდინი,
გუკეთი დო მახიოლგ,
- 15 ართის ხოლო მუგოშინა...
დახე სახელქ ქამიოლგ,
ნაბეტან დასუსტებუქენ,
მუ გოკვ დო მუქ გოლოლგ?!
მუ გოკვ დო მუქ გოლოლგ?!

19. ჩემი ნარტი რეკ

- ჩემი ნარტი რეკ,
ანდამარტი რეკ,
მუდგა მაწვალე, იშენ ართი რეკ.
მორთი, ქიფჩუთ,
5 თენა ქოფთქუთ, —
მუშენ თეშენერო აწმაძირეკ?
გუფთ:მამითვ
იმენდ თქვანიოვ,
ქიმგარჩქვანიოვ ბრელი ხ-ნითვ,
- 10 ჭეშეშე გოქყაფე,
ჩქენდა მონქაფე,
ცოროფა მუშენ გამილდანიოვ?
ართი ექშხასვ
აზრით ეფშაქვ...
- 15 ფთქეი: ეგებ დარდიქ დემეჭეშასვ,
გუპქოფი ნოხი,
ჯგურო გობროხი,
თაქ ქულეუორჩი მასვანჯებულო,
მუთუნ დარდისვ,
- 20 ცოდა-მარდისვ
გური ვე მეფჩი ოტანჯებულო.
ჰაი, მუშე მანწარა
ხვალახე ნგარა,
მუთუნ იმენდის ვა ვორწყეკენი!..
- 25 მინ ეფერი რე,
ბედნიერი რე —

18. ჩემი სიცოცხლის (ყოფნის) ფასი ხარ

- ჩემი ყოფნა რად ღირს,
როცა შენ არ გიშურ,
ანდა შენს ტუბილ ხმას
მე ყურით არ ვისმენ;
- 5 საყდარში რისთვის წაილე,
როცა ჩემი ღმერთი შენ ხარ?
მაინც ცოდა შენ დაგედება (გერგება),
თუ მატყუებ და მალაატობი —
თუ ჩემკენ იმზირებდი და
- 10 შენს გულს კი სხვას ანდობ,
მე მაინც შენ მიყვარხარ,
თუ გინდა ეს ასეც რომ იყოხ.
ერთ დღეს რომ მაკვირდებოდი,
ეშენდი (გაკეთდი) და გამხხარდა,
- 15 ერთს კილევ მოგახსენებ...
კინაღამ სახელი წამოღდა,
ძალზე რომ დასუსტებულხარ,
რა გვირის და რა დაგემართა?!

19. ჩემი ნატურა ხარ

- ჩემი ნატურა ხარ,
ანდამარტი ხარ,
რა გინდ მაწვალე, მაინც ერთი ხარ.
მოლი ვამბობთ,
5 (აი), ესა ვთქვით —
ასეთნაირად რად მეჩვენებდი?
გუფთამამლით
იმელით თქვენით,
შეგეჩეით დიდი ხანია,
- 10 ძველთაგან ქმნილა,
ჩენამდე მოღწეულა,
ტრფობისთვის რად დამძრახეთ?
ერთ კვირა დღეს
აზრით საესემ...
- 15 ვთქვი: ეგებ დარდი დამიძველდეს,
ავილე ნოხი,
კარგად გავბერტყე,
აქ გაუფინე მოსასვენებლად,
არავითარ დარდს,
- 20 ცოდვას მადლს
გული არ მივეც მე სატანჯებულად.
ჰაი, რა მწარეა
მარტოდ ტირილი,
რომ არავითარ იმედს არ ვხედავ!
- 25 ზოგი ისეთია,
ბედნიერია —

სურვილია მით მიანჭუნე,
მარა თიმ უმოს ბედნიერი რე,
მუთ ვეხუაფუნ, ენატრენენი.

20. სქანიცალქ ვა მაგორ

- სქანიცალქ ვა მაგორ
ათე ქიანასე მა,
სქანი სახე კობძირინი,
ენმაჟინინ შხვაშა მა...
- 5 დედფალოზა სი გოსქუ დო
ოკო ეორდე მათა მა,
აჲა მუთუნ ქემომჩინი
ქაშხა-თუთაშხაშა მა,
ვარა დუც ქიმკიპკაჲა
- 10 სქან ოზეში ჯაშა მა.

21. მი რე საცოდალი?

- უცხო ქიანას მიკოლაფირც
ჩაგრენდასე სამართალი,
შურმაღაფუ ღურუდასე,
ინჯეა რე საცოდალი.
- 5 კოჩ დაჩხვრით იქუელდას,
ცხვროჯენდას დოფა-ალი,
მალურუე ინგარდასენ,
ინა ვა რე საცოდალი.
- 10 კოჩე, ეინიში ლეხისე,
ოქირგდას ხატიში ბრალი,
კისერც მუყუყარჩხენდას,
ინა ვა რე საცოდალი.
- კოჩქ ქინანთას მართუეს,
ორუელდას წყარიში ძალი,
- 15 პომორი ოშქედუნდას,
ინა ვა რე საცოდალი.
- ადამიანც გოროფაში
ულუდასე გურცუ ჰვალი,
გახანგებულ ვილუშას,
- 20 ათენა რე საცოდალი.

22. ცოროფილი ვა რცუნცუდა

- ცოროფილი ვა რცუნცუდა,
ვა გილუ გემო რინაში,
მის ურჩქილექ, მის უჭინექ,
ვარა მიშო თქუა ნინას?
- 5 ეეიშეჩინე ცხოვრებასე
თოფური დო კოლო რხინას,
ცვერე ორდე, თინა უჭგუ,
თე ქიანას სქან გოჭინას.
- დუღე შეწირი გოროფას,
10 ქომოლობათ ვაჭარულე,
თე ქიანას ვა დინექ,
ქკგოშინანც მათალულ¹.

სასურველს ვინც რომ მისწვდება,
მაგრამ მასზე უფრო ბედნიერია,
(ვინც) არ ინატრებს მას, რაც არ იქნება.

20. შენი მსგავსი ვერ ვიპოვე

- შენი მსგავსი ვერ ვიპოვე
ამ ქვეყანაზე მე,
შენი სახე რომ ვნახე,
ვერ შეეხეღე სხვის მე...
- 5 დედოფლობა შენ შეგშენის და
უნდა ვიყო მეფე მე,
ერთი რამე შემომითალე
ორშაბათ-კვირამდე მე,
არადა თავს მივიხლი (მეცანაყაე)
- 10 შენი ეზოს ხეს მე.

21. ვინაა საცოდავი?

- უცხო ქვეყნად გადახვეწილს
რომ ჩაგრავდეს სამართალი,
სულთმობრძავი რომ კვდებოდეს,
ის არაა საცოდავი.
- 5 კაცი რომ ცეცხლით იწოდეს,
(და) ხრუკავდეს ღველფი - ალი,
მომაკვდავი რომ ტიროდეს,
ის არაა საცოდავი.
- კაცს, ზეციერით ავადმყოფს,
10 სქირდეს (რისხევა) ხატის ბრალი,
კისერს კრუნჩხვა უგრებდეს,
ის არაა საცოდავი.
- კაცი ჩავარდეს შორეუში,
ერეოდეს წყლისა ძალი,
- 15 ზეირთთა ცემა (რომ) ახრჩობდეს,
ის არაა საცოდავი.
- ადამიანს სიყვარულის
რომ ჰქონდეს გულში მჰვალი,
გაგიეებულ დადიოდეს,
- 20 (აი) ესაა საცოდავი.

22. შეყვარებული თუ არა გყავს

- შეყვარებული თუ არ გყავს,
ცხოვრების სიტკობა არა გაქვს,
ვის უსმენ, ვის უყურებ,
ანდა ვისთერს იტყვი სიტყვას? (ენას)
- 5 ცხოვრებაში ვერ გარჩე
თაფლს და მწარე ქინაქინას,
ბრმა იყო, ისა სკობია,
შენგან ამ ქვეყნისა ხილვას.
- თავი შესწირე სიყვარულს,
10 ვაჟკაცობად ჩაგთელება (ვეწერება),
ამ ქვეყნად არ დოიკარგები,
მომავალს მოაგონდები.

¹ მათალულე—ის, რაც ხარობს (მცენარე), იფურჩქნება, იხრდება.

ყოროფილი ქალიარება,
უჩგუში მუ გაპალუა!
15 ყოროფილშო ზოგებულ
ღარხერქ ქიგიოფაფალუუ.

23. თიწყემა იპიიქ გაკირებულე

ხე ვამორგვდას, კუჩხ ვა მორგვდას,
ხუნყო ვორდენი დაბადებულე,
ეშენი მითინე ვა გოცოდვლა,
ესე ვა ჟოხო ვაკირებულე.

- 5 ცვერე ვორდენი, ცუნგა ვორდენი,
მუნჯო ვორდენი დაბადებულე,
თეშენი ხოლო ვა გოცოდვლა,
ესე ვა ჟოხო ვაკირებულე.
შარას გეფრჯრთე, ტყას ქიმშუოლე,
- 10 სოდეთ მახარი რე დაბინებულე,
ქომიციანი, ქომუა ღომქყანი,
საქმე მოქვდას ახირებულე!
„თაქ მუ ოკოლი თაქ შუქ მიცუნუ?“
— ხარხი თქუნანდას გაკვირებულე,
- 15 მუთუნ მა თექი ვა მირსხენდასე
მილიონიშა თაქ ღირებულე;
ირო მოქვდას თეჩგუა საქმე,
ღდასე ვა ვორდე დარხინებულე,
თეშენი ხოლო ვა გოცოდვლა,
- 20 იშენ ვეპიიქ ვაკირებულე,
მა მიცორდას, თის ვა უცორდე,
რინა მათუდას ვანწარებულე,
მა თის ბგორენდე, ღდას ვა ბძირენდე,
ოდა მათუდას ვადიდებულე,
თიწყემა ირკოჩქ მა მუშეხეხარით,
- 25 თიწყემა იპიიქ ვაკირებულე.

24. ყოროფა

ეთთო კოც ცვილენცგნი,
მუ ქუა რენ, ვემეფხეადი,
თიშ ღოხთური ქოპუასე,
ვაი, შური, ჩემი მარდი!

- 5 არძოს ვოსქელიღიანდი,
კაპეკისე ვა წულანდი,
„მი რექ თეცალი ლეხი-მაქ“,
შხეასე ხოლო იპიითხანდი.
დასაქული ყოროფაშე
- 10 მითინ ვა რე ჩქიმიჩგუა,
ღოხთურ მუთუნე ვა მოხეარე,
მა დოპილენე ათე ქუა,
ათეწყემა ვაგურეცუ
მოთინება, ვართი ქვეა,
- 15 მუშ ნებაშა გილურეცუ
შერი წაულირამ ქეა.

შეყვარებულე თუ ვიდვას (მხარში),
უქეთესი რა ვაგანია!
15 შეყვარებულისთვის დაზოგილი
(დანანებული)
ციცხლმა დაფერვლა.

23. მაშინ ვიქნები ვაკირებულე

ხელი და ფეხი არ მივარგოდეს,
ხეიბრად ვიყო დაბადებულე,
ამისთვის არვის ვეცოდებოდე,
ამას არ ჰქვია ვაკირებულე.

- 5 ბრმაც რომ ვიყო, ყრუც რომ ვიყო,
მუნჯად რომ ვიყო დაბადებულე,
ამისთვისაც ნუ შემეცოდებ,
ამას არ ჰქვია ვაკირებულე.
გზას ავღე (და) ტყეში შევიარდე,
- 10 საღ მხეცებია შეფარებულე,
ღამისიონ, ჰამა ღამიწყონ,
(და) საქმე მჭირდეს ახირებულე!
„აქ, რა უნდოდა, აქ რამ მოიყვანა?“
— ხალხი ამბობდეს ვაკვირებულე,
- 15 იქ არაფერი მე არ მიხსნიდეს,
მილიონადაც აქ ღირებულე;
ყოველთვის მჭირდეს ასეთი საქმე,
არასდროს ვიყო დარხინებულე,
ამისთვისაც კი ნუ შემეცოდებ,
- 20 მაინც არ ვიქნები ვაკირებულე.
მე მიყვარდეს (და) მას არ ვუყვარდე,
ეხოვრება მჭონდეს ვანწარებულე,
მე მას ვეძებდე, ვერ ვპოულობდე,
ოდა რამ მჭონდეს ვადიდებულე,
მაშინ ყველა მე მომეშეველეთ,
- 25 მაშინ ვიქნები ვაკირებულე.

24. სიყვარული

ზეზუერად კაცს რომ ჰქლავს,
თუ რა სენია, ვერ მიეხვდი,
მისი ექიმი მქნა,
ვაი, სულა, ჩემი მადლი!

- 5 ყველას მოვარჩენდი,
კამიკს არ ვამოვართმევდი,
„ვინ ხარ ასეთი ავადმყოფი-მეთქი“
— სხვასაც ვივითხავდი.
სიყვარულისგან დასცილი
- 10 არვინ არის ჩემი მსგავსი,
ექიმი ვერაფერს მშველის,
მე მომკლავს ეს სატყვიარი,
მასთან არაფერი გავა,
არც ქეა, (არც) მოთმინება,
- 15 თავის ნებით დაიარება
სულწაყმედლის შვილი.

- სქან ცოროფათ ქოვილ ვორეკქ,
 ეა მანტინე, ვიჩქელსა,
 უსქანეთუ ჩქიმი რინა
 20 მუშა ოკო ღირჯდას?
 ნანდულო თიმ მანწარა რე,
 ტყვე ჩიხსა ხვლჯდას.
 სქან ჭარი ღო გონებაქ
 ირფელ გემოქყოლიდუე,
 25 ჩქიმ ცოლაში ეპყაილიო,
 თუშ მასქეამა მუქუ რსუე?
 ჩქიმ უდროით მაგვილარი
 დიდაქ მუშენ ღოგიტუე!
 ჩქიმი ლური შხვანერი რე,
 30 მემიჩქ ეგებ ლურა რდას?
 ჩქიმი შური აქი ვარე,
 სი მითოიხე მურთავას...
 მიკეე, მუშენ მუმეწონი,
 ართ მინუტში ძირაფას?
 35 სი ქორძირინი, უკულ
 ირო ფიფრქე დინაფას...
 წირუა-ხეწა ვა მოხუარ
 ვართ პაპა ზაქარიასი,
 ჭინა ქობღირსებუდელო
 40 ოქროშ ტან ქეაქვალაში.
 ირო სქან ამბეს ვორეკქ,
 ირი ღლა ღო მარუას,
 მუშმას მიცორქ, გორჩქინას,
 დასურო ქეგონგარუანც,
 45 ევგნოსქელგქ თე ცოროფას,
 მუთუნც ვა მომხუარუანც,
 დოფა-დანხერიში ალი
 გურტუ მითაქარუანც.
 აბა, ცირა, ჩქიმ ღურაშა
 50 აკა დიდი ქემოძირი,
 ახავაი, მუ მოხვარჯ,
 სქან ცოროფათ ვორეკქ კვილი.

25. ცოროფაში ობირეში

- თე ქიანას ართ მიკათუქ,
 ართი პუნტუ ცოროფილი,
 ღორით, თინა ვერდამილა,
 სქანდე მაფუ კეყოლოფიო.
 5 დოხუნელი წყნარი დარდი
 გურტუ მიხუარხვალუანც,
 უმუხარტუო ჩილაშურც
 თოლოფ უთქუარშალუანც...
 ცოროფილც ლანდო გარე
 10 ხიოლით ჩქიმი შური,
 მნარტულე თეშენ ლურტუ,

- შენი ტრფობით ვარ შეპყრობილი,
 ვარ გაგექცევი, იცოდე,
 უშენოდ ჩემი ყოფნა
 20 რად უნდა ღირდეს?
 ნამდვილად ისე მწარეა,
 ტყვე ტიხში იყოს დამწყვედეული.
 შენზე ჭაჭრმა და ფიქრებმა
 ყველაფერი დამაიწყა,
 25 ჩემი ცოდვით ამოსაწყვეტო,
 ასეთი ლამაზი რამ შეგეძნა?
 ჩემი უდროოდ მკვლეული
 რად დაგტოვა ღედა (შენმა)!
 ჩემი ძილი სხვაგვარია,
 30 მგონი ეგებ სიყვილით იყოს,
 ჩემი სული აქ არ არის,
 შენ გიზის მუთაქის ქვეშ.
 მიკვირს, რატომ მომეწონე
 ერთი წამის დანახვით?
 35 შენ რომ გნახე, მის შემდეგ
 სულ მოკელი დავარჯვას...
 წირვა-ხვეწა ვერ მიშეუღოს
 ვერც მღვდელი ზაქარიასი,
 მხერა (მანც) მღირსებოლა
 40 ოქროს ტან-გოგმანასი.
 სულ (მუღამ) შენზე ვიჭირობ,
 ყოველ ღლე და (ყოველ) კვირას,
 როგორ მიყვარხარ, რომ იცოდე,
 ნამდვილად აგატირებს!
 45 ვერ გადაუტრეხებ ამ ტრფობას,
 არაფრით არ დამინდობს,
 მოგიზგიზე ტეხლის ალი
 გულს თაკარად შედგება.
 აბა, ცირა, ჩემს სიყვილიამდე
 50 დამანახე ერთხელ თაყი,
 ვაიმე, რა მეშველება,
 შენი ტრფობით ვარ დამწყვარი.

25. სატრფიალო სასიმღერო

- ამ ქვეყნად ერთი დამიღის,
 ერთი მყავს შეყვარებულო,
 ღმერთო, ის არ წამართვა,
 შენგანა მყავს (ნაწყალობევი).
 5 გამძღარი, ჩემი დარდი
 გულში დამკრება (ტრიალებს),
 (და) განუწყვეტლად ცრემლებს
 თვალები ათქრშიალუებს...
 სატრფოს აჩრდილივით დასდევს
 10 სიხარულით ჩემი სულა,
 ამიტომ ვნატრულობ ძილს,

1 მიკათუ—სიტყვისიტყვით: „შიგ ურევა ჩემიც“.

- რადგანც თინა მოძირენი.
ნგარებულო იჩიებუ,
უბედური ჩქიმი ნინა —
- 15 ვაი, ღორონთი, მუ შერტოლი,
მუს ვიჭირსკ ჩქიმი რინა?
ცოროფა დო ვოჯოვაფა
სქანდუ ორუ გენარჩინა,
რთხიინქ: აჟა ქემადირსუ
- 20 ცოროფილიმ ინოჭინა;
სახე ანგილოზიმ ულუ,
სირმაში გიოჟყვართ თუმა.
სქანი ჰირქვე ქემალოლუ,
სი ჩქიმ გურტუ მორდენქგდა,
- 25 დრო დო დროთუ ქემემოჭინი,
შურო ქემოცოლდქგდა.
შური გაქმაქობულუ,
ჯგირო ვა მათქუე ნინა,
თეშ მასქვამას გორწყუქენი,
- 30 მუ ჰამო რე სქანი ჟინა |
სქანდა ორაგადე მილუ
ართი, ეჯრი, სუმი ნინა,
ქოიწყუენი, მოშქურუ დო
ვაფთქუენი, მუ ფქიმიინა?
- 35 ორო მუსულთ მნარტენქენი,
შხვა კოჩი გურტ ვა უჩანცუ —
აჟა ქინმოჭინუნასუ,
სქან თოლი დო წარ უჩასუ...
მუთ ვა მილუნ, ვა მილუ დო
- 40 მილუნ თითი ვა მუჩასუ |

26. სახე სქვამი

- სახე სქვამი, ჰყუნტურუა,
გიშერიშა გიგუ თუმა,
ვარდიშ ნერო გოპარელცე
სირინოზიმ გილუ ხუმა,
- 5 მარჩხა-წყარც კალმახში
გილუ სიმარჯუე, შიკოროინა,
მესიმ ვარდი ჰუელურცე
უჯგუ სქანი ინოჭინა.

27. საყოროფო

- სქან ცოროფა მა ჰქუნც თუმი,
ობედ ვაჰვე საყვიცის,
ოპქოფუ დო მუქვობუქუ,
მუქობთ ჩხოში არტყეის.
- 5 შურიკია, შური-გური,
სო ერჩქინდი თემ მაგური,
თემ მასქვამა, თემ მაჭგირა,
ალმასიმი მუნაქვირა?
ბლურუქე, მარა მუ ბუმიინა,

- რადგანც ის მეზმანება.
ტირილით ლაპარაკობს (მოთქმით)
უბედური ჩემი ენა —
- 15 ვაი, ღმერთო, რა შეუცოდუე,
რად ვიჭირს ჩემი ყოფნა?
ტრფიალი და შეძლებდა
შენგანაა გაჩენილი,
გთხოვ ერთხელ მადირსო
- 20 შეუვარებულის (თვალეზში) ჩახედვა:
სახე ანგილოზისა აქეს,
სირმის აყრია თმა.
შენი ჰირი შემეყაროს,
შენ ჩემს გულს თუ გაახარებ;
- 25 დროდადრო მომხედუე,
ოდნავ თუ გებრალეზი.
სული შემეხუთება (და)
კარგად ვერ ვამბობ ენას (სიტყვას).
ასეთ ლამაზს რომ გხედავ,
- 30 რა საამოა შენი მზერა |
შენთან სათქმელი მაქვს
ერთი, ორი, სამი ენა (სიტყვა).
რომ ვითხრა, მეშინია და
რომ არ ეთქვა, რა ვქნა?
- 35 ყოველთვის რასაც ვნატრობ,
სხვა კაცი ვერ მიხედება —
ერთხელ მაინც შემეხედა
შენს თვალსა და შეე წარბს...
რაც არა მაქვს, არა მაქვს და
- 40 რაც მაქვს, (ნეტავ) ენაც ის მომცა!

26. ლამაზი სახე

- სახე ლამაზი (და) ქორთვა,
გიშერს გიგავს თმა,
ვარდიეთ გაფურჩქენილს,
სირინოზის გაქეს ხმა,
- 5 მარჩხი წყალში კალმახისა
გაქეს სიმარდე (და) მიმოხრა,
მისის გაფურჩქენილ ვარდს
სჯობია შენი შეხედვა.

27. სატრფიალო

- შენი ტრფობა მე რომ მწევს ისე,
აბედს ვერ დასწყევას ტალკევისი,
ღამიქირა და ვიღვივარ,
(ისე) ვით თვეზი ანკესზე.
- 5 სულციო, სული-გულო,
სად გაჩნდი ასეთი სახისა,
ისე ლამაზი, ასეთი კარგი,
გამოპირილი ალმასისა?
ვევლები, მაგრამ რა უნდა ვქნა,

1 მარჩხი—არაღრმა, თხელი წყალი.

- 10 ვორწყექ, ვა გოცოდჯკენი, ჩქიმო ირო სანარტელი მის რე აწუქყვართკენი? ლანდო ვორექ ვინორთელი, მუ ფქიზინა, ვეფჩინა,
- 15 მის გუანდე თე წვალემა, ჩქიმით დუდი გეპქირისი ირკოჩქ აართო გომჟოგუე, ჩქიმ ჟიმექ დო ჩქიმი დაქკ, უბედურო მიდამირთე
- 20 ჩქიმი ახ ალგაზლობაქ.

28. საყროფო

- გურე დაჩხერი მონტებული, მა სქან ჟოროფაში კვილი, შქვით წანა რე ითაჯარე, დიოთ ვა რე შქვარატილი.
- 5 სქან გოროფა გურე მილე დო ხვალე მა მათ მოკებული, მითინქ ვემეჩირთასე დო თიშა ვა მენაწილასე, თიში მონაწილე კოჩი
 - 10 ჩქიმ თოლქ ოკო ვა ძირას.

29. მადლოსანიში სისქვამე

- ლერსიმ მორაგადე კოჩქე საგან ოკო დოგორას. ოცქაფალ ოცქუს დო ოგორაფალ ოგორას
- 5 მართალი უქგუ, სიმტყუნეს გემენონწყათ ოფორალი.. ადამიანი დიდებული, ასურეფიში თოლი რექ, პირადობა-სახეწყობათ
 - 10 მაგნიტი დო ბროლი რექ, ბრძენ ქეუაში მენდუელი, სიწყნარეში რთომი რექ, სწორეთ მითინ ვა გოდარ, თამარ მეფე ტოლი რექ.
 - 15 ოდიშიში ინნაბად სასახელო სქუა რექ, ღორონთიში ენარჩქინა, ართო ტუინ დო ქეუა რექ. სისქვამეშე ანგილოზი,
 - 20 ფარშაეანგისი ფსუა რექ, სიტყვა ტკბილი, ტან-ლარქემი, ჩქიმ გურიში ქუა რექქ, ბრილიანტით დენარშუა, სირმათ მინაშუა რექქ,

- 10 ვედავ, რომ არ გეოდები, ჩემთვის მუდამ სანატრელი ვის წინა ხარ გავოლტილო? აჩრდილად ვარ ქვეული, რა ვიღონო, ვერ ვხვდები,
- 15 ვის ვაინდო ეს წვალემა, თაეი გაევიტირე ჩემითი ყველამ ერთად მომიშულა ჩემმა დამ და ჩემმა ძმამა, უბედურად ჩამიარა
- 20 ჩემმა ახალგაზრდობამა.

28. სატრფიალო

- გულზე ცეცხლოკიდებული, მე შენი ტრფობით დამწეირი, შეიდი წელია ვიზგიზებს, ჟერაც არაა ჩამქრალი.
- 5 შენი ტრფობა გულში მაქვს და მხოლოდ მე მაქვს დასაკუთრებული. ვინმე არ შეცდეს და არ გამიხდეს მონაწილე, მისი მონაწილე კაცი
 - 10 ჩემმა თვალმა არ უნდა ნახოს.

29. მანდილოსნის სილამაზე

- ლექსის გამომთქმელმა კაცმა საგანი უნდა იპოვოს, საქები აქოს და სავინებული აძავოს.
- 5 მართალი სჯობს, სიმტყუნეს საფარველი აეხადოთ!.. ადამიანი დიდებული, ქალების თვალი ხარ, გარეგნობით, სახეწყობით,
 - 10 მაგნიტი და ბროლი ხარ, ბრძენი ქველისა პატრონი, სიწყნარისა რთომი ხარ, სწორედ ჟერავინ ვედრება, თამარ მეფის ტალი ხარ.
 - 15 ოდიშიში დაბადებული, სასახელო შეილი ხარ, ლეთაეზისგან ვაჩენილი, მთლად ქეუა და ტუინი ხარ. სილამაზით ანგილოზი,
 - 20 ფარშაეანგის ფრთა ხარ, სიტყვატკბილი, ტან-ლერწამი, ჩემი გულის ტყვილი ხარ, ბრილიანტით დანაქსელი, სირმათ მინაქსოვი ხარ,

¹ რთომი—ბ:ლახია ერთგვარი, დამამშვიდებელი.

30. ბოში ღო ძღამიში ლერსი

ბოში:

თოლი წკონდა აღმისიში
ღო სისქეამე შოშიაში,
ახ, მიში რეკ, მიშ ბეღიში,
მი ბეღინერ ბოშიაში?

ძღამი:

- 5 მა ეფერი ბოში მოკო,
ირემე ნადირენდას ზღვას,
ორაგულ ღო კალმახას
მოსათ ქოფუნდას ტყას,
გვალას რზენო ოშქვანდას,
- 10 რაშით ფურინუნდას ცას.
ქიქეჯნქო სი თენეფე?
მუთ მიმტყიცე ყოროფას?

ბოში:

- ზღვამ ძგას კურჩხის გილუნუნქირა,
როფეცალო ქედვოხუნა,
- 15 თი ტყას ვეფთალაფუა,
ირემე გურთანე გეუსქუა,
პაერე ყოროშის ქიგეიდგე,
ჯგირ ღო სქეამეცე ღოიჩუა,
შურ ღო გურით სქან ვორექე,
- 20 მიყორქე ღო გიფუჩუა.

გოგო:

- ბეღიქ შეგარგ სქანი თია,
სქან ვორექ ღო ჩამიბარი,
უსქანობათ ქეილ ვორექე,
გურეც დაჩხირი დამიფარი,
- 25 'ნება გილე ინქუენი,
ვეეჩინა, ღოურჩარი,
კილე ქომუ მურთაგათგ,
მახურთლი, გამახარი.

31. ბოშ ღო ცირაში ყოროფა

(ქალ-ვაჟიანი—ზუგდაღურა ვარაანტი)

- ზაღეს ვორდი, ვარდი ბძირი,
წილუა მოკოდ, ვა მასოფუ,
მუქო მათშალიან თეში,
იშ ყოროფაქ მა ოპბოფუ.
- 5 ახალ ვარდიქ მეყოროფუ,
ჯეემის ვოგორა ღო ბჯოგე,
ვარდიშ გემა მეზღინენი,
ღორონთქ თენა მიქყოლოფუ.
- 10 თიშენ გოცქეა ვარდოშ ნერო,
მუქამეც მა სი ქორჩირინი,
ეებობრჯი ანთასნერო...

30. ბიჭისა და გოგოს ლექსი

ბიჭი:

თვალი წმინდა აღმასისა
და სილამაზე შოშიასი,
ახ, ვისი ხარ, ვისი ბედისა,
. ეინ ბედნიერი ბიჭუნასი?

გოგო:

- 5 მე ისეთი ბიჭი მინდა,
ზღვაში ირემს ნადირობდეს,
ორაგულსა და კალმახს
ბაღითა ტყეში იჭერდეს,
მთას ვაყედ გადააქცეოდეს,
- 10 რაშით ცაში დაფრინა ელესი
შენ იზამ ყველა ამას?
რით მიმტყიცებ სიყვარულს?

ბიჭი:

- ზღვის ნაპირს ფეხს დაეპერ,
ვარცლივით დაეპირქეავებ,
15 ზეგით ბალახს არ ვახარებ,
ირემს გუთნაში შევებამ,
პაერე კოშკას აგიგებ,
კარგს და ღამაზს შეგინახავ,
სულითა და გულით შენი ვარ,
- 2) მიყვარხარ და გიფიცებ.

გოგო:

- ბედმა შეგარგო შენი წილი,
შენი ვარ და ჩამიბარე,
უშენობით დამწვარი ვარ,
გულს ცეცხლში მომამორე,
- 25 უფლება გაქვს, რომ ისწრაფო,
ნუ აყოვნებ, დაურჩარე,
მკლავი მუთუაქალ მომეცი,
ჩამეხუტე, გამახარე.

31. ქალ-ვაჟის სიყვარული

- ზაღში ვიყავი, ვარდი ენახე,
მსურდა მოკრეფა, ვერ მოეწყვიტე,
ვით ბულბული, ისე
მისმა სიყვარულმა მე შემბიძყრო.
- 5 ახალი ვარდი შემეყვარდა,
ძველს ვაგინებ და მძულს,
ვარდის ვაშო რომ დავიყარო,
ღმერთმა ეს მიწყალობა.
- 10 მიტომ გაქვებ ვარდის დარად,
რავმს მე შენ დაგინახე,
დაეიბენი ათასგვარად...

რავადი მოსაწონი და
 ულა გიჩქე მშვენიერო,
 15 კიბირ-ბროლი, თოღგვირალი,
 ტანზღანდალა სქვერნი ნერო.
 წვალბუერი სიციოხლეს
 კოჩიშოთი ღურა უჭგუ,
 აიშა მოხიოღღ რინა,
 20 ასე შურა ვამოხუქუ,
 უსქანეთ მა ვებრგვქე,
 ქომიწი, მუქო უჭგუ?
 შური, სქანი ცოროთაქე
 დამალუე, დამამუნჭუ.
 25 დიო ახალგაზდა რექ დო
 ვაგიჩქ თიშე ვაჭირება,
 კოც ევილენკე, ცოროთა რე,
 უჩქ შურიში გამწარება,
 ფერ დო ხორციშ მიდალაა,
 30 სიციოხლესი დამაძიება.
 ანწ ღურუეს მა ველქე,
 სქანდე ქიწუაფუდა ნება...
 ვოჯანდი ჩქიმ ჭარგვალცე,
 კარკელერო, უმიწურო,
 40 ქემოროთ ეგრი მაჭირხოლქე,
 ღურქულესე მხიარულო;
 ქეგამინეც ცოროთილქე,
 გურქ ქალმაქე უნებურო,
 ლოგინც თეში ვილემგარდი,
 45 მუქო ჩქეჩქე უძუქურა...
 თე ზომაშა მაწვალენი,
 ღორონთწკემა ჭგვანი ვარე,
 ადამიანიშ ნათესეს
 თაში მუჟე გამაწვალე?
 50 ეარნეჩღოვითი დოხოთური,
 ჩქიმ ლახალას მუთას მალე;
 ანთება დო გურიშ კუამი
 სი რექ ჩქიმი მეწამალე.
 ეთი ჩელა ხურხიშ კირი,
 55 ქომიწი აკა ნინა,
 საიმენდოთ მიმოჩქექე,
 მოლაღატეთ ვამიჩინა
 მილიონიშ მეტ მიღირე,
 სქან სახეში ინოჯინა,
 60 ამაშფოთე ცოროთაქე,
 ცალალო გოლენკე,
 ჩქიმი თოლოგვირა ცირა,
 საიმენდო, საქებარი,
 ქუხურტურა, ღვაჭვიქვალი,
 65 გიმერია გიგე წარი,
 კეუა, ბრძენიში უჭგუში,

საუბარი მოსაწონი და
 სიარული იცი მშვენიერი,
 15 მბილ-ბროლი, (და) თვალუქუენა,
 ტარხელი შვლის დარად.
 გაწვალბულ სიციოხლეს
 კაცისათვის სიკვილი სჯობს,
 დღემდე ყოფნა მიხაროდა,
 20 (მაკრამ) ახლა სულ არ მომწონს,
 უშენოდ მე ვერ ვივარგებ,
 მითხარი, როგორ სჯობს?
 სულო, შენმა სიყვარულმა
 დამლია (და) დამამუნჭა.
 25 ჭერ ახალგაზრდა ხარ და
 არ იცი მისგან ვაჭირება,
 კაცს რომ კლავს, სიყვარულია,
 იცის სულის გამწარება,
 ფერის და ხორცის წართმევა,
 30 სიციოხლის დამაძიება.
 აწი მე სიკვილს მოველი,
 შენგან ნება თუ იქნება...
 ვიწუქი ჩემს ჭარგვალში,
 კარჩაკეტილად, უპატრონოდ,
 40 მოვიდა ორი მერცხალი,
 იქიკვიკეს მხიარულად;
 გამახსენდა საყვარელი,
 გული დამწყდა უნებურად,
 ლოგინში ისე ვტიროდი,
 45 როგორც ბალი უძუქურად...
 ამ ზომამდე რომ მიწვალო,
 ღმერთთან კარგი არ არის,
 ადამიანის ნათესავს (ქეს კაცისას)
 ასე რისთვის გამაწვალე?
 50 ორმოცდაათი ექიმი,
 ჩემს სატკივარს ვერას არგებს;
 ანთებისა და გულის ტკივილის
 შენა ხარ ჩემი მეწამლე.
 იმ თეთრი ყელის კირიმი,
 55 მითხარ რამე (ერთი სიტყვა),
 საიმედოდ მიმჩინხარ,
 მოლაღატედ ნუ მიმიჩნევ,
 მილიონზე მეტი მიღირს
 შენი სახის შუხედვა,
 60 ამაშფოთა სიყვარულმა,
 ცოფიანივით დაწვანწალე.
 ჩემო თვალუქუენა ცირავ,
 საიმედო, საქებარო,
 სახექორთვე, ღაწემღვივარო,
 65 გიმერისა მივიგავს წარბი,
 კეუა ბრძენზე უკეთესი,

1 ვამოხუქუ — „არ მომწონს ხელს არ მაძლევს“ (ეტიმოლოგიურად „არ მემხრობა“),

2 ჭარგვალი—მრგვლი ძელებისაგან აშენებული ქობი.

რაგადი დო ულა წყნარი,
 სი რეკ ჩქიმი ანგლოზი,
 ჩქიმი სამოთხეში კარი.

70 ბეა, თუთა დო მურციხეფი
 სისქვაშე ვა გიჭგუნა,
 ჩქიმი ქიანაშ ფასი რე
 თქვან რაგადი, ინოჩინა,
 ოშ მილიონ მილუდასკ,

75 თქვან უმუშო მუ მაფუნა?
 ფერ დო ხორციქ დემელუქ,
 გილუტრქ დო გილაფქეშა,
 სხეულ დოციმილი მაფუ,
 თოლი ჩილაშურში ფეშა,

80 უსქანეთ დობლურქუქ,
 კურხ გულამიღკ საფულეშა.
 ვარა ჭვირო, ვარა ფერო
 ქიგმორინე აკა შარას,
 მუშაშორი გაქირებას

85 დო უზომე გილანგარას...
 მოუძინა მახორობას,
 ორტყინი დო ბალჩა-ყანას,
 ოჯახის სი ჩავაბარე,
 მერჩა უფლება დო ძალას.

90 სი დოზოჩი, მა გალინა,
 მუთას გოქიმიდაფუა,
 ხეშა წყარკე მა გეიბუ,
 სტოლკე ვაგგოწყუაფუა,
 მუქამ გოკონ, დოზოჯი დო

95 ვარა გოგულედაფუა,
 ფერი სიქმე ექუმდგინა,
 დუდი ვადმოცვილაფუა.
 აბა, ჩქიმი ბეა დო თუთა,
 ათენა ინებით თაში;

100 ვაკომირღე ათე სიქმე
 სერო ვაგომიშქეა დლაში,
 მილი, დადა, ჩქიმი თხოვნა,
 შემისრული გურიშ ნდომა;
 მუთუნი ქეშილებედა,

105 ქიგეშიღვი აკა ზომა,
 ტყურათ ვეშემიღინუა,
 ჩქიმი ხანდება დო შრომა.
 ანგლოზიშ სახე გიღუ,
 სირმაშ გიგოქყვართე თომა.

საუბარი და სვლა წყნარი,
 შენ ხარ ჩემი ანგლოზი,
 ჩემი სამოთხისა კარი.

70 მზე, მთვარე და ვარსკვლავები
 არ გჯობია სილამაზით,
 ჩემთვის ქვეყნის ფასია
 თქვენი სიტყვა, შემოხედვა,
 ასი მილიონი რომ შექონდეს,

75 უთქვენოდ ჩემთვის რაა ის?
 ფერ-ხორცი დამელია,
 დაღივარ და ვხენეში (მწარედ),
 სხეული დაეარდნილი მაქვს,
 თვალები ცრემლებით საესე,

80 უშენობით მოცვენებით,
 ფეხი მიღვას მე საფულეში.
 ან კარგად, ანდა უფლად
 დამაყენე ერთ გზაზე,
 მომამორე გაქირებებს

85 და უზომო ცრემლები ღვრას...
 მოუუმატებ ეზო-სახლსა,
 ბოსტანსა და ბალჩა-ყანას,
 ოჯახსა შენ ჩავაბარებ,
 მოგცემ უფლებას და ძალას.

90 შენ დაბრძანდი, მე გემსახურები,
 არაფრით არ დაგასაქმებ,
 ხელზე წყალს მე დაგისხამ,
 სუფრას არ ვაგამლე ვინებ,
 როცა ვინდა, დაბრძანდი და

95 არა და, გასეირნებ,
 ისეთი საქმეს ნუ შემიქმნი,
 თავი არ მომპყვენიო.
 აბა, ჩემო მზე და მთვარეე,
 აი ეს ინებეთ ასე;
 არ დამიშალო ეს საქმე,
 დღე დამედ არ მომიტყუო,
 მიილე, დადა, ჩემი თხოვნა,
 შემისრულე გულის ნდომა;
 თუ რაიმე შეიძლება,

105 დამიღვიდე ერთი ზომა,
 ტყუილივე არ დამიკარგო,
 ჩემი მუშაობა და შრომა,
 სახე ანგლოზისა გაქვს,
 (და) სირმისა გაყრია თმა.

1 დადა, დადი (სვანურ-მეგრული) მიმართვის ფორმაა სვანურ-მეგრულში. ეს სახელი დიდუდას ნიშნავს და დიდი პატივისცემის გამოხატუვლ მიმართუად იხმარება. შეიძლება ეს მომდინარეობდეს მატრიარქატის დროიდან, ვფიქრობთ, აქედან უნდა წარმოშობილიყო იმ დროს ტომის მეთაურთა და შუშლევ კი ქვეყნის მმართველთა (განმგებელთა) დიდი თანამდებობანი და ამ თანამდებობათა მიხედვით წარმოქმნილი გვარები — (დალაშკელიანი) და, „დადა“ (დადიანი), ზემოთ თქმულს მხარს უჭერს გეოგრაფიული სახელწოდებანი—დადის წყალი დაღბეჩი—ეს უკანასკნელი ბრძენ (დარბასელ) ბებიას ნიშნავს, აგრეთვე („ბეჩას“) გამოქვამულ-საკ ეძახიან.

- 110 ირფელი ჭგირი გიღუ დო
 ცქვაფა მუ რე ფთჷუთოჯნი?
 გურცუ მუთი გიღუდასი,
 რთხინთ ქომინუათენი;
 სქან ნაქარა ბარათიში
- 115 ღირსი მა ქობულენი,
 ჯოჯოხეთმა მულარც
 სამთხემ კარი გომჯათენი.

ც ი რ ა:

ბოშ, მუზმა რექ ჩღლითირი,
 ვა ნორღვენო შური ჭკუა.

- 120 ოღურალო ღუდ გიძენი,
 გოქირჯლო მუთუქ ქუა?
 მუს რე მარავადქენი
 მიში უმინჯური სქუა,
 სოღვა მითიერგელქე,
- 125 დინაფელი კონიში სქუა.
 ახავაი, სქანი ცოლა
 მუ ბირყვი რე ყოფიქენი,
 ჩქიმი მეტი ვაძირიო?
 გინგოწუთ ქოფექენი
- 130 ჩქიმვალ ოჯახიში სქუა
 მუთ რე ეგეკოფექენი
 მუშენი რე, სი ჩქინწყემა
 ბოშალას ნდომენქენი?
 სქან მასტური, ეშაყური
- 135 ჩქიმიწყემა ვაჯალენა,
 სქანიჭგუას ვაყუნათი,
 ჩქი რაჭლიმე ვა მობძენა;
 ვარდიში ფერი მიღუდა,
 მუშო გოკო, მუსუ რქენა?
- 140 სქანი ყუნას ვაფშქიდლე,
 ჯგერო გიჩქედას თენა!...
 ეფერ თოლით მიჯინეთ,
 ვა გორწყექ პატოსანო...
 გიჩქედას, მა ვებრჯექ,
- 145 სქან ოჯახიშ მადღასანო
 ვართ ნორჩალშ მარჩიაფალო,
 ვართ ყუღეში მაქოსალო,
 ნებით ვა მაყუნალო დო
 ვარა მი მერჩანეც ძალო?
- 150 ყორანც ვარდი მუშო ოკო,
 ნენძგეთ გიღუღუდასენი,
 ჩქიმვალ ოსურ მუშო გოკო,
 სქან ჯარგვალც რყუნდასენი?
 ჩქიმი იმედით აყეთო?
- 155 ტუტათ ქიგერქუღუდასენი...
 იმ დღეში სი ვეშვართგ,
 მა თექ მულამჩღუდასენი...
 სი ოსურო თინა გოსქუ,
 ნდემიში სქუა რყუნდასენი,

- 110 ყველაფერი კარგი გაქვს და
 ქება რისთვის გამოვთქვამთ?
 გულში რაც გქონდეს,
 ვთხოვთ, რომ მითხრათ;
 თქვენი ნაწერი ბართის
- 115 რომ მე ღირსი ვამხადოთ,
 ჯოჯოხეთში მიმივალს
 სამოთხის კარი განიღოთ.

ც ი რ ა:

ბიკო, რამდენად შემეღარი ხარ.
 არ გქონია სულ ჭკუა.

- 120 სასიყვროლო თავს რომ სდევ,
 გქირს რამე სატკივარი?
 რას(აა, რომ) მეუბნები
 ვისი უპატრონო შვილი,
 საღვალად-საღვალად დაეთრევი
- 125 დაეარგული კაცის შვილი
 ვაი, ვაი, შენი ცოდვი
 რა ბრძივი (რამ) ყოფილხარ,
 ჩემს მეტი ვერაინ ნახე?
 (თავს) დაგხსნა ლაფი (ქოფე)!
- 130 ჩემსავით ოჯახის შვილი
 რითღა უნდა ამიტანო
 რატომღა, შენ ჩემთან
 ვაქცეობას რომ ნდომო?
 ეშმაკობა, მადღურობა
- 135 ჩემთან არ ვაგვიღო,
 შენისთანას რომ წაყვეთ,
 ჩვენ რაჭულად არ მოვგვდამს;
 ვარდის ფერი თუ მაქვს,
 რისთვის გინდა, რას გრჯით?
- 140 შენს ვაყლოს არ ვყდარულობ,
 კარგად იცოდე ეს!...
 ისეთი თვალით მიყურებთ,
 არ მიმარჩიხარ პატოსანად...
 იცოდე. მე არ ვეიარგებ,
- 145 შენი ოჯახის მანდილოსანად
 არც ლოგინის ვაშლეულად,
 არც სახლის დამგველად,
 ნებით ვერ გამოგყვები (და),
 ან (ჩემს თავს) ვინ მოგვცემს ძალი?
- 150 ყორანს ვარდი რისთვის უნდა,
 რომ ნისკარტით დაქონდეს,
 ჩემსავით ცოლი რად გინდა,
 შენს ჯარგვალში რომ გვაყვებს?
 ჩემი იმედით გააკეთე?
- 155 ნაცარ-ტუტად დაგწოდეს...
 იმ დღეს ვერ მოესწარი,
 რომ იქ (ლოგინი) შევსო...
 შენ ცოლად ის შეგფერის,
 დევის შვილი რომ გვაყვებს.

160 შეკეთი ფუთიან ტომარეფი
პუხუთ გილოუღუდასენი;
ტყაშმაფა¹ დო გერცილო
ტყას მითოლურდასენი.
უნათ სურდილი, თვლო-ღურელი

165 ცუღეს მულაიქდასენი.
მა ეფერი ბოში მოყო,
ეჩ წანერი პუნდასენი,
იარალინი დოხართელი
ოყო გემართუდასენი...

170 თუნთის სხაპუ ვადამვენს,
ბიწყის გიორთდასენი,
გვრენც ვასკუ კილიაღრსა
კისერც გიობუდასენი...
თემ ნერო სი მუშო გოყო.

175 ჩქიმი ღული რეუნდასენი?
ვარა თეთ ინოპქუანქო,
სი ლერსისგ ურთანქენი?
მოცოდეკე, ღორთონგმე,
ტყურათ გემებურსანქენი;

180 სქანდა ვამაღუნალინი,
ვამაშუას ფუჩხაქენი...
ღული მათუ ოსვილარი,
ასე გურცუ უჩანქენი...
დასაბალო დოიპარი დო

185 ვა გებგონა მოქარუა!
სი თეურე ქოზოჯენდა,
მა თაურე ვონჯარუა,
ბოშალას წიხუნე,
ჩილაშურით გონგარუა,

190 ფერი ყორათას უზრგე,
მალას ღურას გოქარუა...
ვაი, საყოჩი, მუსუ რლოლა!
მუ ტყურათ გოჭინუა,
გიბურსუა, გისოფუა,

195 ვიშო-აშო გორთინუა...
ნამუ ვეგღირსებუნი,
ხე დღას ვამუპოტინუა, —
ბოში, ღემეთხიი, ვარა
ონჭლორეს გომირუა.

ბ ო შ ი :

200 ცირა, ღორონთქ ჩგვრ გიფუ-სი
თეზმა ჩქიმი გოლანდღუა,
ვაი, მუსუ რე პანტალანქენი,

205 მუქო მერდინაფუ კქუა!
ტერიშ ცუღეს ვარქინელი,
სქანცალო ხანგა ოსურსქუა-
სი მუ რექენი, ქომიჩქენა,
მუს ხეიენქ დო მუსუ ფიცხე.

160 შეიღუთიანი ტომარეგი
რომ ზურგიტ დამქონდეს;
ტყის მეფე და მგელივით
ტყეში რომ ეძინოს;
შავად დასუღრუთ, ოცხალ-მკედარი

165 სახლში რომ ვეღას,
მე ისეთი ბიჭი მინდა,
(რომ) ოცი წლისა მუყადეს,
იარალში ჩამჭდარი
უნდა დამტრიალებდეს...

170 დათეს ცეკვა არ შეშენის,
რომ ცერულსა უელიდეს,
ვირს არ შეენის, კრიალოსანი
რომ კისერზე ეკიდოს...
ამის მსგავსად შენ რად ვინდა,

175 ჩემი თავი რომ გყავდეს?
ან იმით მომხიბლავ (ჩამწვავ),
შენ ლექსს რომ ატრიალებ?
მეცოდები, ღმერთმანი,
რომ ტყუილად დამტრიალებ;

180 შენ ვერ გამოგყვები,
ნამცეციტ რომ ვერ ვიშოვო...
თავი უნდა მოვიკლა,
ახლა რომ ვრწმუნდები (გულით ეხედები)...
საქმარისად დაგიწერე და

185 არ გამაგონო მოწერა!
შენ იქით ბრძანდებოდე,
მე აქედან გაქაგრებ,
ვაქეცობას შეგირცხვენ,
ცრემლებით გატრებ,

190 ისეთ სიყვარულს ჰყავხარ დაბმული,
მალე სიყვილის გაღირსებ...
ვაი, საბრალო, რას ვიხამი
რა ტყუილად მოგაცდენ,
გაქაჩავებ (და) გავწეწავ.

195 იქით-აქით ვატრიალებ,
რაც არ ვეღირსება,
ხელს ნუ მოუპოტინებ, —
ბიჭო, დამეთხოვე, თორემ
სარცხვილს (გაქმევე) ვანახებ.

ვ ა ე ი :

200 ცირა, ღმერთმა შეგარგოს
ამღენი ჩემი ვალანძღვა,
ვაი, რას(აა, რომ) რომავ,

205 როგორ დაგვარგვია კქუა!
მტრის სახლში გაჩენილიყოს,
შენისთანა გიყი ქალიშვილი.
ვიცი, შენ რაიც ხარ,
რისთვის ფუტყიანობ-ფიცხობ,

¹ ტყაშმაფა—ტყის მეფე (ზღაპრული იარსება).

- 210 ირფელ სქანი ეშმაქურტუ მოწამეფით დაგომტყიე: ბოშეფც კართეს ოლურჯოლგქ, არშიყენქ დო გილაკიე, ირფელც მართალს გირაგადგქ.
- 215 ტყურას ხოლო ვამტყიე? სქან ქომონჯი ოკო რდას ხირუაში გურაფილი, ახალციხურ მურაბალო თოკიმ ათონდღულაფირი,
- 220 თოფიმ დუმამ ნაგვკავგვეფი, აფხაშ დუდი წყუნაფილი; იშ მენდული ოკო რდასგ ჩილაშურიშ ნდღულაფირი.. თქვა ვა რეთ იშ ღირსი,
- 225 ჯგირი ადგილც ხედათენი, ბირა - სხაპუა - გულუბას ირო ირქილედათენი, პატოსანო ზოჯენდათ, ჩაის შიორთენდათენი,
- 230 ჯგირც უკული ქიჩინე, მიწკუუქუ ლეტათენი. სი ქომონჯი ფერი გორი, მით სქანაჯგუა ჟუნგა რენი, განათლებას თქუანანი,
- 235 ვასინუდას, მე ორენი. სქან ქომონჯო თინა ირგჯ, მით მახინჯი, ცრუ ორენი, ვალიშ დორქიპილი რენ დო მორაგადე შხუ ორენი.
- 240 შხვას ურდინქ, ვარა ეზმას ვაგოჩინუა, სქან ქომონც ვაპოფირე, ჟუღეს ქენგორჩინუა. სი ქომონც ველუდა,
- 245 გურტუ დოგომინუა, უბედური სქან წირსფალც ცოდას მუოძირუა. თიეალ თოლებც უფაფუა, ვემმოჩქექ პატოსანო,
- 250 სქანიცალი დუდღირკალი, მუს ირგექ მადლოსანო? ვა დარშენც, ვართი რექქ სი ჩქიმ გვარიმ საწოსლო, მალაზონო გოგიტალე,
- 255 ოხეამეში მაქოსალო. აბა, ცირა, ქომირჩქილი, ქოფთქუათ სქვამი ლერსი, გლახა მა სი ფშქიდენი, ვა ლოლამუ ჩქინი ძესგ,
- 260 მარა ირკოც ქენოჩქე სქანი უბედური წესი.
- 210 ყველა შენს თვალთმაქობას მოწმეებით დაგომტყიე: ბიჭებს კალთაზე ეხვევი, არშიყობ და კვიცივით ხტი, ყველა მართალს გუებნენი,
- 215 ტყურას ხომ არ გომტყიე? შენი ქმარი უნდა იყოს ქურდობაში გაწაფული, ახალციხურ მურასა ვით თაკით (ღამშული) დამდნარი,
- 220 თოფის კონდაბით გეგმილი (ნაკემი), (სულ) სტყიოდეს ბუქის თაკი. მისი შიომღვე უნდა იყოს ცერმლებით დამდნარი. თქვენ იშისი ღირსი არ ხართ,
- 225 კარგ ადგილზე რომ იქდეთ, მღერა-სიცილ-სეირნობას რომ ყოველთვის ისმე დეთ (უკუბედეთ), პატოსანად ბრძანდებოდეთ, ჩაის რომ შიორთმევედეთ,
- 230 კარგსა მერე მიხვდები, ტალახით რომ დაისვრები. შენ ისეთი ქმარი ძენზე, ვინც შენსავით ყრუ არის, განათლებას რომ იტყვიან,
- 235 არ ესმოდეს, რა არის. შენ ქმრად ის გამოდგება, ვინც ქურდი (და) ცრუ არის, ვალით დაყურსულია და ტრამბახა („შხხვილად მოლაპარაკეა“).
- 240 სხვას ვერიდები, თორემ ამდენხანს არ მოგაძდენ, შენ ქმარს არ ვადირებ, (და) სახლში დავაბერებ, შენ ქმარს არ მოვლოდე,
- 245 გულს (გავიხეთქ) გავისივებ, უბედურს შენს ქირსფალს საცოდობას მოვჩვენებ. თვალებს ისე ახამხამებ, არ მიმჩინხარ პატოსანად,
- 250 შენსავით (თავ) გაბღინძული, რას ივარგებ მანდლოსანად? არ შეგფერის, არცა ხარ შენ ჩემი გვარის სარძლო, მონაზუნად ვაგიმ ვებ,
- 255 სალოცავის დამგველაღ. აბა, ცირა, მომისინე, გამოვთქვათ ლამაზი ლექსი, ცუდი ი, რაც კი მე შემკადრე, არ დამართია ჩვენს ძეს,
- 260 მაგრამ ყველასა სცოდნია შენი უბედური წესი.

მქორინათას ინდომენქო?
თოლედ ორზა გერიცლო,
შაყარელი კათაწყება

265 მიშეჩინექ კვერიცლო,
ზომის ხელე ქოძირგნქენი,
ქასხუპუუქუ შერიცლო,
ნინა შხამიანი გილუ,
პანამინჯე გვერიცლო.

270 სახე-პიჭი ძლახიმ გილუ,
მეჩინელ ვერიაინი,
სიბოროტეში ეფშა რექე,
ნინა გილუ შხამიანი,
რექ ხანგა, შელასირი,

275 უგუნური თაქიანი.
სქანი ამბე ვნწყვილო
ღობქარი დო გეწყინებუ,
ჯგარი მუთა გაქიმინე,
ეშმაყური ხეს გიყებუ,

280 ირო უბედურეუ სხუნუ,
ჯგირი მუთა შეგილებუ,
ექი შური გიღინჯ დო
აქ სიოცხლე გემძიმებუ.
კალამე ნება ქიმებინი,

285 აწი დუოკარაფუა;
სქანი ამბე დო მოქცევის
ირფელე ვორაგაღაფუა...
ჩქიმ ლანძღუა მუჭორო რენი,
ასე გვგოგებაფუა.

290 წოხლე ნინაქ გენტე, ვარა
გურით ფიქრე ბრელანერე,
ვადგარქე, გიჩქელას,
ლორონთიმე გორჩქინელე —
ირკოც დუორგუაფუა.

295 სქანი ნათესე-მოჯგარეს;
ხუდეს ვგვოთებაფუა
ცირობა დო ორჩენელე...

ც ი რ ა :

ბოში, მუ ამბე რე ენა,
დანხერიშა დოიჭუქუ.

300 კოჩშა ვაგმაიწოთამუქ,
ქუ შერცოდი უბედურქუ,
ჩქიმო თეზმა გოლანძღუა
მუთუ რლოლ სქანი გურქუქი
მუჟამ თენა ვებგონინი,

305 ნაწილად ჩოდმარქუ...
უბრალოთ ბლანძღენქენი,
გიჩქელას, ვა რე მარდი...
უნჩაშეფიში გამალეთ
შორშორიშე გოგორანდი,

დაშინებასა ცდილობ?
თვალეს ანთებ მგელივით,
შეგროვილ კაცებთან
265 იმზირიბო ბრძენით,
ბიჟს რომ მარტო დანახავ,
აკვიდები შტერივით,
ენა შხამიანი გაქეს,
მებენარა გველივით.

270 პირ-სახე გოგოსი გაქეს,
შეხედულებით ვერიაინი,
ბოროტებით სასუე ხარ,
ენა გაქეს შხამიანი,
ხარ გიყი, შერაყელი,

275 უგუნური აქაური.
შენი ამბავი დაწერილებით
დაქვერე და გეწყინება,
კარგს ვერაფერს გააკეთებ,
თვალთმაქცობა ხელთ გიპყრია,

280 ყოველთვის : უგს არჩევ,
კარგი არაფერი შეგაძლია,
იქ სული გეკარგება და
აქ სოცოცხლე გიმძიმდება.
კალამს ნება რომ მივეცი,

285 აწი დავაწერინებ,
შენს ამბავს და მოქცევის
ყველაფერს ვათქმევინებ...
ჩემი გალანძღვა თუ როგორია,
ახლა ვაგაგებინებ.

290 ენა წინ გაგექცა, თორემ
გულით ფიქრობ მრავალგვარს,
იციოდე, არ დავაყლებ
ღეთისგან ვაჩენილს (რისხ ვას) —
ყველას (შენს თავს) ვაგლოვინებ

295 შენს მოკეთეს და ნათესავს;
სახლში ვაგათა ვებინებ
ქალიშვილობას და სიბერეს.

ც ი რ ა :

ბიჟო, რა ამბავია ეს,
ცუცხლის (ალში) დავაწვივარ,

300 კაცობაში მოგიტხრივარ,
რა შეგცოდე უბედურმა,
ჩემი ამდენი გლანძღვა
რით ინება შენმა გულმაქი
როცა ეს ვაეგონე,

305 ცრემლები ვერ შევიკავე...
(ტყუილ-უბრალოდ რომ მლანძღავე,
მალდო არაა, იციოდე.
უფროსებთან მოჩვენებით
(შორ) შორიდან ვაგინებდი,

1 სიტყვასიტყვით: „ეშმაყური ხელში გიკავია“.

- 310 ვარა სი ვარძირენდინი
ოთახეს მულემგარდი.
ბოში, სქანო ონჯლორე რე,
მა თეცალი მიწუნენი,
გიჩქედას, ვეშემლუბუ.
- 315 უსქანეთე ქიბუნენი,
ვარა მუშე აგვიანე,
სქანო უჩგუ ინჭუნენი.
ჩქიმი ულა თეში უჩგუ,
მა მუქოთი გიწუნენი:
- 320 ბრელში დიდა შხვალო ურტუ,
მინშა ჩიმა ცუდეს ვა რე,
ეთიწკემა ქიმიეჩინა,
მუჟამც იბუაფუჭ სხვალე-
ვარა კოც ქიმიეჩქვა,
- 325 ვარა წერილი ქიმიგალე,
ცუდეს მუჟუთხოებულქ დო
დუტუ მა სი ქიმიგანდე.

- 310 თორემ შენ რომ ვერ გნახავდი,
ოთახში (მარტოდ) ვტიროდი.
ბიჭო, შენთვის სირცხვილია,
მე ასეთი რომ მითხრა,
იცოდე, არ შემიძლია,
- 315 უშენოდ რომ ვყოფი,
ანდა რატომ აგვიანებ,
შენთვის სჯობს, რომ იჩქარო.
ჩემი წასელა ისე სჯობს,
როგორც მე გითხრა:
- 320 ბეერჯერ დედა სხვაგან წავა,
ზოგჯერ ძმა სახლში არაა,
იმ დროს შემოვითვლი,
როცა (შინ) მარტოდ ვიქნები.
ან კაცს გამოგვგზავნი,
- 325 ან წერილი მოგვია და
სახლსა გამოვუთხოვები
(და) თავს მე შენ მოვანდობ.

32. ძღაბი დო ბოშიში ნირზი

32. გოგოსა და ბიჭის კამათი

(ქალ-ვაჟიანი. სამურზაყან-ლი ვარიანტი)

ბოში:

ბიჭი:

- მართალ ირო ვერაგადე,
ვართ ითქუე სქანი ცქვაფა,
სისქვაძემე თქვა ზოჯენტე
არძა ცირეფიში მაფა;
- 5 ქობილენც სქან ეროფა,
გურში მუშოკათე ზრადა,
მილიონში ქომისხუნუ,
გეშენო სქან ძირაფა,
ინოჩინა, თოლიშ რძალაფა.
- 10 ცირეფი ბრელი მიძირე,
რუსი, ქორთუ, მარგალითი,
მარა სოთინ ვა მიძირე
სქანიჩგუა შავალითი:
ფირუხ-ლალი, ოკონწყილი,
- 15 ნდღულაფირი მარგალიტი.
ბეა დო თუთას არაგრენქ,
მანათებელი სერიში,
სინაზე დო ერთი-მორთი
უსქვაძეში ირფოლოში.
- 20 სახე თერბე ურჩიაში,
წარ დო თუმა გიშერიში,
ჭირი ქობლოლამუდასე
სქანი ჩელა კისერიში.
ანგილოზის ვიგურაუა,
- 25 რექე აღამიში ნარდი,
სქან ხოლოსე შიით რენი,
მუშო ოსაჭირე ნარტი|
დოპილასე სქან ხოლოსე.
საყვარელი, ჩქიმი მარდი |

- სიმართლე ყოველთვის არ ითქმის,
(და) არც ითქმის შენი ქება,
სილამაზით თქვენ ბრძანდებით,
ყველა ქალწულებში მეფე;
- 5 (მე) მკლავს შენი სიყვარული,
(და) გულში მივლის ელდა,
მილიონს (ოქროს) მირჩენია
ტკბილად შენი ნახვა,
შეხედე, თვალის გაძლომა.
- 10 ქალიშვილები ბეჯი მინახავს,
რუსი, ქართველი, მეგრელიც,
მავრამ არსად მინახავს
შენი მსგავსი შავალითი:
ფირუხ-ლალი, შეწყობილი,
- 15 ჩამოსხმული მარგალიტი.
მზესა და მთვარეს ჩაგრავე,
მანათებელი ღამისა,
სინაზე და მიხრა-მოხრა
ულამაზესი ყველაფრისა.
- 20 სახე თოვლზე უთეთრესი,
თმა და წარბი (კი) ვიჭრისა,
(ნეტავე) ჭირი შემეყაროს
(მაგ) შენი თეთრი კისრისა (ყელისა),
ანგელოზსა ვადარებ,
- 25 (და) ხარ გაზრდილი აღამისი,
რისთვის დასქირდებ ნატრა,
ვინც შენს ახლოს რომ არის|
(ნეტავე) მომკლა შენს ახლოს,
საყვარელო, ჩემი მადლი!

30 ვარდში უჯგუში სი რეკე,
გოპულური ატამაში,
მარჩქილუ ვა ვორეკე
სქან სიტყვაში მამაში;
კოჩი ვა რე მაძირაფუ

35 სქანიკალი მასქვამაში.
მუთუნი კილი ვა გილუ,
წორეთ ანდამტი რეკე,
ირფელიში უსქვამაში,
სამოთხეში ვარდი რეკე.

40 ანწი შური ვეშამილა,
ლახვარი ვეშამქვა შა,
ვარა მუქუ ღვგაბაღე,
ძლადი, სქანი მასქვამა?
სქან რაგალი მშენიერი

45 შანქარიში მამაშა;
ვარა ქო ღო ვარა ვარი
გინოქვილი აქაშა !

ძ ღ ა ბ ი :

ბოში, ლერსი ვაგმოგიტქუ,
ნინა ქობიბრუაფუ,

50 უჯგუშ მითას არაგ ღე,
თენა დოგიგურუაფუ.
კალამ ტახე, ზარალ ვაფუ,
მელან გოგისქერუაფუ,
სქანჭგუა ვარ, უჯგუშეფი.

55 ბრელი დომინდლულაფუ.
სი შხეა გორი, მით გოკონი,
ჩქიშიშ გარდა შხვა ცირეფი ,
ჩქიმ ხოლოს ვა ფაღუნე
სქანიჭგუა ნადირეფი.

60 სქანჭგურეფი მუშო მოკო,
დიღებულეფე ვაფუნუქ.
ქარვასას იპიქ ღო
ეთექ გიმეფხანტურუქუ-
სი ღლას ვა გაფუნუქუ,

65 ვა მავარას ფურჩხაქენი,
ახალგაზრდა ბოში მოკო,
ეჩ წანერი პუნდასენი,
იარალიშ დოხარგელი,
ოკო იწმართუდასენი.

70 სი ოსური ფერი გორი,
ხეშ სქებუთუ ქენდასენი,
მა მუ მოკო სქან ეულეშა,
ტუტათ ქიგერქუჯდასენი!...

ბ ო შ ი :

ციარა, თოფური მეიჭლუნი,
75 მომჭლუნიო სი ნიორი?
ჯგერშენ ჯგერქე გოლოჯ.
უბადოშენ—მანგიორი.

30 ვარდზე უკეთესი შენ ხარ,
გაფურჩქენილისა ატმისა,
(დღემდე) გამგონი არა ვარ
ისეთი საამო სიტყვისა (როგორც შენია),
კაცი არაა მნახველი

35 შენსავით ლამაზისა.
არავითარი ნაკლი არ გაქვს,
სწორედ ანდამტი ხარ,
უკულაფერზე ულამაზესი,
სამოთხის ვარდი ხარ.

40 აწი სულს ნუ ამომართმევ,
არ დამარტყა ლახვარი,
ინდა რამ დაგბადა
ქალი შენსავით ლამაზი?
შენი ხმა (მეტყველება) მშვენიერი.

45 ტყბილი, როგორც შაქარი,
გაღაწყვიტე ერთხელ
ან პო, ან უარი,

გ ო გ ო :

ბიჭო, ლექსი გამოგიტქვამს,
ენა აგიმღერებია,

50 უკეთესსა ვერვინ იტყვის,
(მხოლოდ) ეს გისწავლია.
კალამი ამტერიო, ზარალდები,
მელანი დაგოშრია,
შენისთანა კი არა, უკეთესნი

55 ბევრი (სხვებიც) დამინდნია.
შენ სხვა ძებნე, ვინც გინდა,
ჩემს გარდა სხვა ცირები,
ჩემს ახლოს ვერ იხარებს
შენისთანა ნადირები,

60 შენისთანეში რად მინდა,
დიღებულებს გაუყვები,
ქარვასალში ვიქნები და
იქ (მღერა-ლხინში დროს ვატარებ)-
ნამცეციე რომ ვერ ვიშოვო,

65 შენ არასდროს არ გაგყვები;
ახალგაზრდა ბიჭი მინდა,
რომ ოცი წლისა მყავდე,
იარალით დახუნძლული,
ჩემს წინ უნდა ტრიალებდე.

70 შენ ისეთი ცოლი ძებნე,
ხელის წისქვილით ფქვილდეს,
მე რა მინდა შე.ს სახლში,
(ნაცარ)-ტუტად დაგწვოდეს!...

ბ ი ჭ ი :

ციარა, თაფლი გამოგიგზავნე,
75 შენ გამომიგზავნე ნიორი?
კარგისთვის კარგი დაგმართოს,
ცულისთვის — სამაგიერო.

- ირო ღუღმა იქვეანქენი,
 სი ჟოფეჰე კანდორი.
 80 სი ლაჟაფი მიჰ გორჩინე
 ღუღმაში ღო ღუღმარაში?
 ვა იჩქვდასენ, ვა ვამყვირდ,
 შითნარდი რეჰ გვიმარაში.
 ცირა, იკვარწახეჰენი,
 85 გური მუჰუ გიანწარგ,
 სურიელი ჟოგიღუნდა, ჭგირი,
 ვარა მიჰე დაინძალგ?
 სქანი ბარათი წებეითხი,
 მარა ჭგირი ვა გიჰარგ,
 90 სი გიჟორდას აბრაგეფი,—
 ჩქიმ ღუღ ღორონთჰ დაგიფარგ,—
 სოფელი ლართიმ მეღღუღლი,
 სერ-სერით გიღმალგ
 ჰაკი ცხენი ნახირათ.

ქ ღ ა ბ ი:

- 95 ბოშ, ლაჟვატას გოჟოთანდი,
 ჰუორიში ეიონტინაფალო,
 ითამ ჰუორტ ვორტინუანდი,
 თოლიში ოძიონაფალო.
 ჰირშა ჰირტ ნემგემძინა,
 100 გურიში ოშინაფალო.
 ანწი მეტის ვე მერჰარგ,
 თაჰ ჰეოფირე გათებასგ,
 ჰემორთი ღო წყარ ჰეგაბი
 სქან გორჩინელი ანთებას.

33. ვეგიჟორჰო მა?

- ვა გიჟორჰო მა?
 ვა გოჟოჰო მა?
 ვა შორწონჰო, მახარია,
 სქანი ჰირიმა?
 5 მიჰეჟორჰო მა?
 რჰოგგჰო მა?
 მუშენი, გოლვაფირო,
 სქანი ჰირიმა?
 უსქანეთ მა,
 10 კოტიანეთი მა
 მუშოთ მოჟო, გოლვაფირო,
 სქანი ჰირიმა?

**34. ძღაბ ღო ბოშიში საჩიარი
 ბოში**

ძღაბი, აშო მუჰემოჩინი,
 მუს რე იხეიებუჰუ,
 მუშენი რე ვეჰერჰე,
 ირჩიელი, გეჩიებუჰუ,

- ყოველოთვის თავს რომ იქებ,
 შენ ყოფილხარ კანდორი.
 80 შენ თამაში ვინ ვაწაჯლა
 ღუღმაში და ღუღმარასი?
 რომ არ იცოდე, არ ვამიკვირდება,
 გაზრდილი ხარ გვიმარიანში.
 ცირა, ეგრე რომ ცხარობ,
 85 გული რამ ვაგიჟარა?
 თუ სურიელი გაქეს, კარგი,
 თუ არა, ვინ დაგაძლა?
 შენი ბარათი წაუკითხე,
 მაგრამ კარგი არ დაგიწერია,
 90 ჩემი თავი (ქი) ღმერთმა ვაშოროს..
 (ღაე) შენ გიჟვარდას აბრაგები.
 დახეული ჩოხის აშარა,
 ღამ-ღამობით მავალი
 ნაქურდალი ჰაკი ცხენით.

გ ო გ ო:

- 95 ბიჰო, ხელწოხს ვისროდი
 მწყერებოს ასაფრენად,
 ვითომც მწყერს დაეფრთხობდი
 ჩემი თვალის გასახარად.
 ჰირზე ჰირსა ნუ დამირთავ,
 100 გულის გასასავეზლად,
 აწი მეტს აღარ მოგწერ,
 აჰ ვყოფ (ეპირებ) დამთავრებას.
 მოდი და წყარ დაასხი
 შენგან ვაჩენილ ანთებას.

33. არ გიჟვარვარ მე?

- არ გიჟვარვარ მე?
 არ გინდივარ მე?
 არ მოგწონვარ, მახარია,
 შენი ჰირიმა?
 5 მიწერები მე?
 გეჰავრები მე?
 რატომ, შემოგველე,
 შენი ჰირიმა?
 უშენოდ მე,
 10 კოტიანეთი მე
 რაღად მინდა, შემოგველე,
 შენი ჰირიმა?

**34. ქალ-ვაჟის გასაუბრებმა
 ვაჟი**

გოგო, აქეთ მომხედე,
 რას (არის, რომ) ფხუციანობ,
 რატომ არ იჯერებ,
 ისმინე, გუღუნები

1 კოტიანეთი—სოფელია ცხაკაიას რაიონში,

5 ცირასქუას ვასქანც, მა სი მექციეხუქუ, ვარწყუქო, ჩილამურით მუქო გეთხიებუქუ?

ძ ლ ა ბ ი:

ბოშ, მუშენი მუქმახვილი,

10 ჩქიმიცალი ბრელი რე, ვა გიჩქენო უნჩამუფიში წინამდევო ველინე? თირხოლოს დოპილენა, დიდა ჩქიმი შთერი რე,

15 ბოშის დღას ვენდებუ ცირა, ნამუ ქვეერი რე.

ბ ო შ ი:

ძღაბ, ყოროფაქ გემახანგც, სერიოთუ ვეჭირუქუ, შქასერი დო გოთანანგ

20 სქან ოხესუ გლურქრე, ტუურათ დროს ოდინუა, უკული ქიგმახვილუქუ, გათხუალას ვა ფიქრენქდა, ხუდეს ქინირჩენუქუ.

ძ ლ ა ბ ი:

25 ბოშ, მუქოთი ვორწყუქენი, დიდის მორწონც სქანი დუდი, სქანიცალი მოკოლკონი, ერლოვითის ვაჟუნდი, სქანჯგუას ვარ, უჯგუშის

30 ასე ვევახუნუდი, თეკალც ვა გეზგონენდენი, ანთას წანას ვა ბლურუდი.

ბ ო შ ი:

ერლოეთი ჩქიმიჯგუა

ვა პარაფუ სქანი რქულცუ,

35 ეზმა ვარდო, ართი ხოლო, ვა რშიზო დო ვართო რქუნცუ, დვეთხუათ ლანძღუას დო გიმუკუნე სქანი დუცუ, ხე ქიმეფთხათ ართანც დო

40 თექ ქიჩინე ჭგირ დო ფურცუ.

ძ ლ ა ბ ი:

ბოში, მა სი ქოგირჩენქ, ჩქიმი საქმეს დეთხუენი, ეკალ ამბეშ ეკოფუა გვალო ვამიფუენი.

45 ეში ნება სი შიქ მერჩე, რქულცუ ხოლო ქებუენი, მა თიშა რე მომქურენი, საწმობონოქ ვეხუენი.

ბ ო შ ი:

ჩქიმდა ვა გამქურინას,

5 ქალიშვილს არ შეშენის, როგორც შენ მე შექციევი, ვერ ხედავ, ცრემლიანი რაწიარად გეთხოვები?

გ ო გ ო:

ბიქო, რას გაღამევიდე, 10 (სხვათ) ბეგია ჩემისთანა, (განა) არ იცი, (რომ) უფროსების წინამდევ არ წიხვლება? ორივეს მოგვკლავენ, დედაჩემი შტერია,

15 ბიქს არასდროს ენდობა გოგო, ვინც ქვეიანია.

ბ ი ქ ი:

გოგო, ტრფობამ გაღამრია, (და) ღამითაც ვეღარ ვწეები, შუალამე - გათენებისას.

20 შენს ეზოში დავიარებო, ტყუილად დროს კარგავ, მერე მეც დაგვირდები, გათხოვებას თუ არ ფიქრობ, სახლში ჩაბერდები.

გ ო გ ო:

25 ბიქო, როგორც ვხედავ, დიდად მოგწონს შენი თავი, შენისთანა რომ მნდომოდა, ოცდაათს გაეყვებოდი, შენისთანას კი არა, უკეთესს

30 ახლა ცოლად გყვოლებოდი, ასეთს რომ არ ვავიგონებდე, ათას წელს არ მოკვდებოდი.

ბ ი ქ ი:

ოცდაათი ჩემისთანა

არ ღირსეზაი შენს რქულს,

35 ამდენი კი არა, ერთიცი ვერ გიშოვია და არც გყავს, დავეთხოვოთ ლანძღუას და ძირს დასწიე შენი თავი, ხელი მოკვილოთ ერთმანეთს და 40 (იქ) იცნობ აესა და კარგს.

გ ო გ ო:

ბიქო, მე შენ გირჩევ, ჩემს საქმეს დავთხოვო (ჩამოშორდე), ამგვარი საქმის აკიდება არ გეგონოს ადვილი (არ მოიხეფო).

45 ამის ნება შენ ვინ მოგცა, (ჩემს) გვარსაც რომ შეეხო, მე უფრო იმას ვეშობ, — სამერმისო რომ არ იქნე.

ბ ი ქ ი:

ჩემი არ შეგეშინდეს, .

- 50 მილიონმა მა ვა რთვარა, ოლონც მალას ვინობჰყვიდათ, ღორონთიში გენარჩქინა. მათ დობღური ხვეწებას დო სითი ქოყოფეჰე რკინა,
- 55 ქინმოჩინი, გოლუაფირო, თოლ-გვირ.ლი ჩქიმი ცირა! ძღაბი, თის ვა ფიქრენდა, ჩქიმ მერ შხვაშა ვალინენი, დიხანი რე ვაგალინი,
- 60 მუთი ჩქიმი ბრალი რენი, ეშმა ნახვეწებუ საქმე, ვა გიჩქუნო, ძალი რენი, ფიფრქენქ, გური ვა რლოლანც დო, ბოლოს ქეგანგარინენი.

ძ ლ ა ბ ი:

- 65 ბოშ, მართალო, მუ ვილუ გურკუ, ამარ ქიხუნუა შურკუ, თე საქმეშენ ვა მფირქებუ, დანიშნული მითა პუნცუ, ფიფრქე ასე თე საქმეს დო
- 70 მიშუოხეჰე ჩილაშურკუ, ფიფრქე, ვა მღალატკეჯნი, ქიგანდე ჩქიმი გურკუ.

ბ ო შ ი:

- გებქეთი დო გეფხარი, ასე ვორექ თანაფას,
- 75 მურე შენოლებუენი ქალარდიმ გეპარაფას, გემუან ნინაშ რაგადი დო არათანიშ მერჩქვანას, გინობჰყვიდათ დღა დო სერი,
- 80 მალას ველგქ ქანაფას.

ძ ლ ა ბ ი:

- სი ქანაფა მუშოთ გოკო, ეზო ქოგიჩქე დო კარი, ტურკე მიკოხვილუდასჯე სქანიჭგუა მახაკალი.
- 85 რადგანც გური ველამილინი ი, ორდას სქანი მოსახვარი, ამსურ ქომორთ ვით საათისი დო ჩქიმი დუდი ჩეზარი.

35. ძღამ დო ბოშიში საჩიარო

ბ ო შ ი:

ოსურსქუა, ქორთხიინქ: ყორთფაშენ ვაგმაჰყორე, თორღხიანიო ქინმოჩინი, ჩქიმ უჭგუში ვა ვაგორე!

- 50 მილიონზე მე არ გაგველი, ოლონდ მალე გადაწყვიტოთ ღეთისაგან დანაწესი. მეც მოვეცი ხეწენით და შენც ყოფილხარ რკინა,
- 55 შემომხედე, გენაცალე, თვალუუუენა, ჩემო ცირა! გოგო, იმას არ ფიქრობდე, რომ ჩემს გარდა სხვათან წაგესვლება, ბევრი ხანი დავატალე,
- 50 რაე ჩემი ბრალია, ამდენი ნახვეწები (ნამღარები) საქმე, არ იცი, (რომ) ძალად (ჯაყეთებულაი), ვფიქრობ, გული არ გიხამს და ბოლოს (ეს ჩემი წყევლა) ავატირებს.

გ ო გ ო:

- 65 ბიკო, მართლაც რა გაქვს გულში, (რომ) ღამის ამოგზდეს სული, ამ საქმეზე არ მიფიქრო, არავინ მუყას დანიშნული, ახლა ვფიქრობ ამ საქმეზე.
- 70 ცრემლებში ვზივარ. ვფიქრობ, არ მიღალატებ, მოგანდობ ჩემ გულს.

ბ ი კ ი:

- ვაგეთლი და ვაეიხარე, მოვესწარი (ახლა ვარ) აღდგომას,
- 75 რა (ი, რომ) შესძლებია ქალალზე დანაწერს, ტკიბილი ვენთ ლაპარაკს, ერთმანეთთან შეჩვევას, დაენიშნით დღე და ღამე,
- 80 მალე ველი მიხმობას.

გ ო გ ო:

- შენ დაბარება რისთვის ვინდა, ეზო იცი და კარი, მტერს ვადაჰყიდებოდეს შენისთანა შხაკვარი.
- 85 რადგან გული ამომართვი, იყოს შენი მოსახმარი, ამღალამ მოდი ათ საათზე და ჩაიბარე ჩემი თავი.

35. გოგოსა და ბიჭის გასაუბრება

(ვარიანტი)

ბ ი კ ი:

ქალიშვილო, გთხოვ: ტრფობისათვის არ გამიწყრე, ეშხის თვლით შემომხედე, ჩემზე უკეთესს ვერ მოინახე.

ძ ლ ა ბ ი :

5 ბოშო, მუქუ რე შეგაწუხუ,
მუს რე გილაპარგეჯენი,
ვორწყეკ, მუთა გაქიმიხე,
ტყურათ საქმეს ნჩაღუნეჯენი !

ბ ო შ ი :

ძღაბ, გოროფა ვიჩქენო,
10 ვართი რეკო გაგონას !
ასე ფასონენეკ, ვარა
ბოლოს გური ვარლოლანც.

ძ ლ ა ბ ი :

იმო, წიე, ბედიქვილი,
მუს რე დუდი მორწონეკ,
15 სქანიცალი მოკოდონი,
ეაყუნუელი გოწოსე !

ბ ო შ ი :

ნაბეტანე ვეგნაყუნა,
სარეკეკ ვა დეგალორას,
მითინ ვეკორთხონაფუნა,
20 მათი ვორეკე ვაგონას.

ძ ლ ა ბ ი :

თქვეანცალ ვარი, უჭგუშეფი
გილაშქვანა მოცქულუფც,
სქანიცალი ბოშ-კათეფი,
ვაგახარენთ ოსურეფც !

ბ ო შ ი :

25 გურით მოკო გოცქუნენი,
მეჩინელო ვარდი რეკე,
ნინა გილუ შხამიანი,
ძიგირამი ვარდი რეკე.

ძ ლ ა ბ ი :

სქან ბოშალა მიქ ძირას,
30 კვალაიას ქოგეკეჯენი,
ბოშო დუდი შეიღუნო,
მუქო გილატოყუნეჯენი?
დუდი შხუ დო ტანი ჭეფე,
კუჩხი გილუ პლანიერი,
35 ნო ტე, ნინა გილუნ, თიში
ბოში ქორდე ჩხონჩხიერი !

ბ ო შ ი :

ტანქვიჩე დო ჩხვილი ვირძე,
ბედნიერი სქანი მინჯე,
საშიში რე ვეკორთენი,
40 ხოლოს მოკო ქელგაბიჯე.

ძ ლ ა ბ ი :

დიღხანე გეყუნდიო
თეცალ სიტყვამ გურაფას !
ბოშალას ვიცქვანდეს
ცხენეფიმ რულაფას.

გ ო გ ო :

5 ბიკო, რამ შეგაწუხა,
რას(აა, რომ) იწერებო,
ეხედავ, ვერაფერს ვახდებო,
ტყვილად საქმეს აბრკოლებო !

ბ ი კ ი :

გოგო, ტრფობა არ იცი
10 (და) არცა ვაგიგონია?
თავს იკატუნებ (ფასონობ), თორემ
ბოლოს გული არ გიზამს.

გ ო გ ო :

იქით, ბიკო, ბედლამწეარო,
რატომაა (რომ) თავი მოგწონს!
15 შენისთანა რომ მ დომოდა,
გაყვებოდი შარშან.

ბ ი კ ი :

ძალიან ნუ გადაყვებო,
არ მოგა ტყულოს სარეკმ,
არეფინ გამოგვიღებო,
20 შეც ვარ (ამის) გამგონე.

გ ო გ ო :

თქვენისთანა კი არა უკეთესებო-
აგზავნიან მოციქულეებს,
შენისთანა ვაეკოცები —
არ ვახარებთ ცოლებს.

ბ ი კ ი :

25 გულით მინდა რომ გაქო,
შეხედულებით ვარდი ხარ,
ენა გაქეს შხამიანი,
ქელიანი ვარდი ხარ.

გ ო გ ო :

შენი ბიკობა ვინ ნახოს,
30 კვალაიას! რომ ვახეხარ,
ასე რომ დაცუნდრუკობ,
ვაეკაცად თავი მოგაქეს?!
თავი მსხვილი და ტანი წერილი-
ფეხები გაქეს რიგიანი,

35 ნეტე ენის შესაფერი
(ენა რომ გაქეს იმისა)
ბიკი იყო ჭიგრიანი !

ბ ი კ ი :

ტანქვიჩა² და ცხვირგრძელე,
შენი პატრონი ბედნიერი,
საშიშოა, რომ წაიქეო,
40 ახლო მინდა ვმოგიღე.

გ ო გ ო :

დიღხანს მისდევდი
ასეთი სიტყვების სწავლას?
ბიკობას ვიქებდუნენ
ცხენების ქენებაში.

1 კვალაია—პატარა, თავკომბალს მავკარი არსებაა.

2 ქვიჩა—სანაფი, პატარა როდინი,

ბოშო

45 სქან ქომონც დღას ვაშით
ვართ ცხენი ღო ვართი ვირი,
მა ვარენო ცხენც ურქენდე,
შურო ვა რე გასაკვირი.

ძღაბი:

სქანიცალი ბრელ მიძირკ
50 საგაძიცოთ ხანტვღენი,
ქვარა-შხუ ღო კისერ-ჭიფე,
კოჩიშ სახეს ვაგვღენი.

36. აბრაგო ულირი ბოშიშა
მინაჰარა

ტყარი ჩიტო, მუშენი რე
ზუჯერთელო გილურქენი?
ეუჩა თიქმა მოფურინე,
მა სოთინ მიდურქენი,
5 ანწი იმენდი ვა მიღუ,
მა სოთინ ქორძირგქენი,
მარა იშენ მოცოდქე,
გორწყეჟ მუქო ღინგქენი...
ნოტე გინმორთინუსე
10 კითა ზლუზათ, ვარა ღართო,
ვარა ქვიშორ ბაშლაყუო,
სირმა მუკოყუნდას ფართო!
ათე ლერსიმ მჰჰარალი
ორე ართი ოსურსქეჟა,
15 მოჯგურული კაეშირითე
ულუ თქვანი გურიშ ქუა,
მუ ფთქუა ღო მუ გიწუა...
გაქირებას გგშელენი,
გინატრქე ღო ირო ფთქუა!

37. ართი ვარდი

ართი ვარდი გამკაპწილი,
ხესგ მიკინებუ თინა,
შურცუ თისგ მელნთხუა,
სასიამოვნო მაფუ რინა.
5 მა ვამიჩქე, ათე ვარდი
სონ ბალღში ნარდი რენი,
ვართი ბელღრგ, ვართი ზუმუ,
თინა მიღგაშ ნარგი რენი!

38. მის ათქუე სქანი ცქვაფა

ნინათ მოკო ფთქუე, მარა
მის ათქუე სქანი ცქვაფა?
სისქვაძემუ თქვა ზოჯგნთე
არძო ცირფიში მაფა.

ბიკი:

45 შენი ქმარი ვერასდროს იშოვის
ვერც ცხენსა და ვერც ვირს,
მე ცხენით რომ ვჯირითობდე,
სულ არაა გასაკვირი.

გოგო:

შენისთანა ბევრი მინახავს
50 სასაცილოდ რომ ეხატა,
მუცელ-მსხვილი, კისერ-წერილი,
კაცის სახეს რომ არ ჰგავდა.

36. წერილი ყაჩაღად გასული
ბიჭისადმი

ვიარეულო ჩიტო, რატომაა,
მხარაქცეული რომ დაღიხარ?
სახლში მაშინ მოფირინდები,
მე როდესაც საღმე წავალ,
5 აწი იმედი არა მჰქვს,
მე საღმე თუ დაგინახვ,
მაგრამ მაინც მეცოდები,
ეხედავ, როგორ იღუპები...
ნეტავი ვადამაქცია
10 წითელ ხალათად ან ჩოხად,
ან ქვიშისფერ ყაბლახად,
ფართო სირმით გაწყობილად!
ამ ლექსის დამწერი
არის ერთი ქალიშვილი,
15 მოყვრული კაეშირით
თქვენზე გულშემატივარი!
(მეტ) რა ვთქვა, ან რა ვითხარა?
გასაქირიდან გამოსვლას
გინატრი და მუღამ ვიტყვი!

37. ერთი ვარდი

ერთი ვარდი მოწყვიტე,
ხელში მიკავია ის,
ვენოსავ და მის სურნელგბით
ჩემი ყოფნა დამტუბარია.
5 მე არ ვიცო, ეს ვარდი
საღურ ბაღშია გაზრდილი,
არც ჰქენება და არცა ხმება,
ის ვისგანაც ღარგულია!

38. ვინ გამოთქვას შენი ქება

ვინთ მინდა ვთქვა, მაგრამ
ვინ გამოთქვას შენი ქება?
სილამაზით თქვენ ბრძანდებით
ყველა ქალწულები მფე.

1 სიტყვისიტყვი—აქვს თქვენი გულისტყვილი.

- 5 ტანო ჩე ჯაში მათანგა,
პიჯო მესიმ ვარდგაგუა,
ირნერო მოსაწონი,
ოფერური ხატიჯგუა.
გოქერუჩელ გილოურქუ
15 ატლასი დო არხამაში,
კოჩი ვა რე მაძირაფუ,
ცირა, სქანი მასქვამაში.

39. საყოროფო

- ძვირფასი რექ, საიმედო,
ირ მინუტიმ ვასაშინე,
სქან ყოროფაქ მა ობჟოფუ,
გიჩქდასე, ვა მანტინე,
5 პირად ოკო მუგოშინე,
შხეაშა დღასე ვა მანდინე.
უწამალეთ ვა დობილა,
ვირა ცოდა ვა გალინე.
სისმარო გორწყექე დო
10 ცხადო გოილუა დეცუ;
ვოხექენ, ალი მონტუე,
გილურქენი — გილაპუნქუ.
სო ვორდი დო სო ვორექე,
მუსხიი ქედომირულუაფუ!..
15 მუქ მალოღენ, მა ვამიჩქე,
თიმ მამონკა გური მათურ!
ქიანას რე გოქყაფილი
ართ ლახალა უბედური,
თიქ დოქუ დო დანდღულუე
20 არმა ახალგაზრდა გური.
მათ მიდგგე, ჯიმა, შური,
მათი პუნდე ყოროფილი,
ართო ოქრო, გურიმ ვარდი,
ეშმაკიში ჭყოლოფირო...
25 ეშმაკიშე—თიმენ ფთქუა —
მა მიცორქ დო ისე ვარე,
ვართი ხეეწაქ მუმეხვარ,
ვართ მუთუნი ხატიჯვარქე.
ცაში თულო მითა პუნცუ
30 სქანიცალი ყოროფილი,
ანდამატით ეფუა რექო,
ჩქიმი გური ოქოფინი?!

40. მუშო გოკო სქეამ თოლეფი

- მუშო გოკო სქეამ თოლეფი,
ტყურათ ალარქდასენი,
ვართი სქანი სქეამ წარეფი,
ცაშ ორტყაფუს გგდასენი,
5 ვართი სქანი სქეამ დვალეფი

- 5 ტანად ალვის ხის მავარი,
სახით მაისის ვარდის დარი,
ყოველმხრივ მოსაწონი,
ხატივით საფიციარი.
გათურჩქენილი დადიხარ
10 არხამა და ატლასით,
კაცი არაა მნახელი,
ცირაჲ, შენსავით ლამაზის.

39. სატრფიალო

- ძვირფასი ხარ, საიმედო,
ყოველ წუთს მოსაგო არი,
შენმა ტრფობამ მე შემოიპყრო.
იცილე, ვერ გავეძევი,
5 პირადად უნდა მოგახსენო,
სხვას მისდღემ ვერ მივანდობ.
უწამლოდ ნუ მომკლავ,
თორემ ცოდვას ვერ ზიდავ (წაილებ).
სიზმარში გხედავ და
10 ცხადდ თავს გეღებ;
(როცა) ეზივარ, აღმური მწვავს,
(რომ) დაედვიარ — (თან) დამყვები.
სად ვიყავი და სადა ვარ,
რამდენი მძინებია!..
15 რა დემემართა, არ ვიცი,
ისეთი მძიმე გული მაქვს.
ქვეყნადაა გაჩენილი
ერთი სენი უბედური,
იმან დაწვა და დაადნო
20 ყველა ახალგაზრდის გული...
მეც მეღვა, ძმაო, სული,
მეც მყავდა შეყვარებული,
მთლად ოქრო, გულის ვარდი
ეშმაკისგან ბოძებული...
25 ეშმაკისგან — მიტომ ვამბობ,
მე მიყვარს და მას კი არა,
ვერავითარი ხატი-ჯვარი,
და არც ხეეწა და მამეხვარა.
ცის ქვეშ არავინ არ მყავს
30 შენსავით შეყვარებული,
ანდამატითა საესე ხარ,
ჩემი გული რომ დაიპყარ (დაიჭირე)?!

40. რად გინდა ლამაზი თვალები

- რად გინდა ლამაზი თვალები,
რომ ტყუილადა გქონდეს,
არც შენი ლამაზი წარბები,
ცისარტყელას რომ ჰგავდეს,
5 არც შენი ლამაზი დაწვები,

1 არხამა — ძვირფასი ნივთებისაგან დახვეწებული სიმღერა.

ალიცალო ქუნდასგინ,
მუქამცეთი სი ვანორჩქე,
სქანო მუ უჭგუდასგინ...
ვარდი ორე ჭგირი ბქეამი,
10 მარა, ხეთეხოლო ზელერე,
ვარდი ბელერე, კაქლარი სქელე,
კაქლარი ორე, დღას ვაღინე,

41. ყოროფაში შაირეფი

უშქვარატე დოფა ბქუნუე,
მონტუე დაჩხგრიში ალი,
ჩქიმი დუცუე გოილე
შესაწირეთ მა საწყალა.

5 სი ჩქიმ გურიში ვარდი რექ,
მა სქანი გურიშ კოლოფი,
ჩქიმი ბედიში ვა რდიდა,
თამ მუშენი მეყოროფი?

ნანა, მუში მანწარა რე,
10 ჟანუდე დო ვა რლურდას,
თეში გასაქყოლიდე რე,
ელუდე დო ვამორთას,
თიში უნწარაში ყოფე,
მით გიყორცენი, ვა რეცუნდას,
15 გვალა დუღიშ ოქვილარი —
სქან ყოროფილ შხვას ქუნდას.

ჩქიმი ვარდი, ჭგირი ვარდი,
ჩქიმ ბახჩას მათუქ ნარდი,
ჩქიმი ბედიში ვარდიდა
20 დიდას მუშენ დევებადი?

უზიარეთ ვა დოპილა,
კოჩ გოუტე პაპაშა,
ვისხუნ, სი დამაზიარი
პაპაში მოქიშაფაშა.
25 ართი ვარდი შარას ბძირი
ჯინე ზუმულა, წვანე პირი,
ბოშ, მუშენი დამიწონი,
სი ბედი დო ხანი ქვილი!

ქიქე ოქრო ქოპუას,
30 C ჯიბეს ქალმოვავაქუას,
მუშ მამალას მუშეშორი,
ოტე შურო ვა პუას.

ჩქიმ ყოროფილც იკითხენქდა,
ათეცალი ტანიში რე:

ალმურივით რომ წვეედეს,
როტა თით შენ არ გუოდნია,
თუ შენთვისა რა ჭობია...
ვარდი კარგია, ლამაზი,
10 მაგრამ (ის) მაშინვე ქენება,
ვარდი ქენება, ვაკლი რჩება,
ევალი არასდროს გაქრება,

41. სატრფიალო შაირეები

დაურეტელი ლველიშწუავს,
მივილია ცეცხლის ალი,
ჩემსა თავსა შემოგაელებ
შესაწირად მე საწყალა.

5 შენ ჩემი გულის ვარდი ხარ,
მე შენი გულის კოლოფი,
თუ ჩემი ბედის არ იყავი,
ასე რატომ შემეყვარდი?

დედა, რა მწარეა,
10 იწვე და არ გუქინოს,
ამის დასაქვიყარია,
ელოდე და არ მოვიდეს,
ამაზე მწარე ყოფილა,
ვინც რომ გიყვარს, არ გყავდეს,
15 მთლად თავის მოსაკლავი —
შენი სატრფო სხვას ჰყავდეს.

ჩემო ვარლო, კარგო ვარლო,
ჩემს ბალჩაში მყავებარ ვაზრდილი,
ჩემი ბედის თუ არ იყავი,
20 დედას რატომ დავებადე?

უზიარებლად არ მომკლა,
კაცი გაავზანე მღვედლთან,
სანამ მღვედელი მოგვიწერებდეს,
თუ გსურს, შენ მაზიარე.

25 გზაზე ენახე ერთი ვარდი,
ძირგამხმარი, წვერზე კოკორი,
ბიჭო, რატომ დამიწუნე,
შე ბედ- და ხანდამწვარი!

პატარა ოქროდ მაქცია,
30 ჯიბეში მომაქცია,
რა მალე დამშორდი,
ნეტავ სულ არ ვიყო.

ჩემს სატრფოს თუ იკითხავ,
იი ასეთი ტანისაა:

35 ვართ მაღალი, ვართ დაბალი,
საშუალო ტანიში რე,
სახელ მუშო გოკონა დო...
თქვან ცურენი განიში რე.

ქლაბი, აშო მუქმოკინი,
40 ქეს ქომილე სქანი ჭინი,
უჩარღია ვა გიჩქელა,
ჩხანათ ვორბე გოლურჭილი.

ბოში, მურე გიგორთუნი?
ქული რედო ბოხოხია!
45 შორშეთ ქობჯოგვეკ ვარა
აშო მუშენ მოხოხია?

35 არე მაღალი, არე დაბალი,
საშუალო ტანისა,
სახელ რათ გინდოთ და...
თქვენი მხარიდანა.

გოგო, აქეთ მოხედე,
40 ცოტა კი მაქვს შენი ეინი,
შავგვერმანი არ გეგონო,
(შხის) სხივით ვარ გარუჭული.

ბიჰო, ეს რა ლავიხურავს,
ქული თუ ფაფახიო!
45 შორიდან მეჭაყებე, თორემ
აქეთ რატომ მოცოცლიო?

42. სხვადასხვა სასიმღერო-სატრფიალო კუპლეტები

სქან დო ჩქიმი ცოროფას
აშაყუნტე ზღვა დო გვალა,
თი გვალაშა გინილინე,
უქულ მუ ფქიმიინა ვარა!

5 ლუმა მურღუ, სისმარო
მონღერულ დო ქვორუდინი!
თინა ვარა ვა რშუღღო,
ღურხის გოხეტოლდინი?

სო იბდა დო მუ ფქიმიინა,
10 ირო თევრე იფტკეირინა,
ქემორთიდა, ჭგერი, მარა
ვაშორთიდა, მუ ფქიმიინა?!

ართ ცოროფას ჩხურუ უჩქე,
შაეირასე გოფურაფა,
15 მანგარ სინჩხეშ მერამა დო
რაგადიში დოგურაფა,
ლურიწკმა ბორღიში დო
კილალაში მობუნაფა.

გეშაშინე მა ცოდასე
20 ჰამო ნინა ბრელი ნერი...
ცოროფილი მათი პუნღუ,
მათი ვორდი ბუღინერი.

ომ მიწუე, მუშო გოკო,
აჟა მუთუნე ვამარჩქილე,
25 ათეცალი ცოროფაშა
მუთუნე კოცე ვაგარზინე.

ვო ბარათო, ბარათო,
ირო წერილ ბჰარათო!
შორ-შორიშე გილაფთათ დო
30 ართთან გილვანჩარათო?

შენს და ჩემს სიყვარულს
შუა უღვეს ზღვა და მთა,
ის მთა გადისელება,
ოლონდ მერე რადა ვენა!

5 წუხელ რა იყო, სიზმარში
მემღეროდი და წყრებოდი!
ის მაინც არ გახსოვდა,
კისერზე რომ გეხვევოდი?

რა ვენა და საღ წაიღე,
10 მუდამ თვალს იქით ვაქცეებ,
რომ მოხვიდე, კარგი, მაგრამ,
რა ვენა, რომ არ მოხვიდე?!

ერთმა ტრფობამ სიცივე იცის,
(და) მეორემ ვაზურება,
15 მაგარი სიციხის მიცემა და
ლაპარაკისა სწავლება,
ძილის დროს ბოღვა და
კედელზე აცილება (გასვლა)

მახსენდება მე საცოდავს
20 ტკბილი სიტყვა ბეგრნაირი...
შეყვარებული მეც მყავდა,
მეც ვიყავი ბედნიერი.

ასჯერ შითხრა, რისთვის გინდა,
რომ არე ერთიც არ მესმის,
[25 ამნაირ სიყვარულსა
ვერა კაცი ვერ გაუძლებს.

ჰაი ბარათო, ბარათო,
მუდამ წერილი ვწეროთ?
შორიშორ ვიაროთ და
30 ერთმანეთი ვაჯავროთ?

ათაშ გილუპწვალთუ დო
ართიანც ვა ვაქართო?

* * *

ქემორთიო, სი ჩქიმ ვარდი?
სი ვარდინი, მა იმგარდი,
35 ქორძირიო, ვოლუფირო?
ჰაი შური, ჩქიმი მარდი!

* * *

მუ ხანი რე ვამირჯქ,
ლოთვალი დო ჭგვიშინი,
40 თენა მუნერო მიფინი?
მარა ვა ნორცროფუქქ,
ანწი მათი ქიფჩინი,
ჩქიმი გოჭოგაფაშენი
მუ ჭვირობუა შიძინი?

* * *

45 ირო ვარე ცხოვრება,
ამდლა რე დო კუმე ვარი,
შორ-შორიშე ვეგლაფრთათ,
გეკობძირათ ართიანი!

* * *

მა ვებრგქქ უსქანეთ,
50 მუქოთ ჩხომი უწყარეთ,
ეშმაყუფტ ღულ ვემეჩა,
ვეშმოცოთა უკვალეთ!

* * *

ლუხი ვორექ მალურუუ,
სქან ცოროფაქ დგმაღუუ,
55 ქემორთი დო ქომიძირე,
ჩქიმი ღულქუ ქგგაღუუ.

* * *

სი თექი დო მა თაქ ხვალე,
ქეშემბრალი, მუს მაწვალე!
60 ქემორთი, დუდი ქემიძირი,
ცოროფილ ქგგაღლე!

* * *

ართი სი რექ, აღმასი რექ,
აბრეშუმო აწმამირექ,
ბარათით საქებარი
ბედინერი აკა სი რექ,
65 გურც დაჩხრო მუქოყვეცა,
მესიკონი ათაში რექ.
ლორონთიშე დგნაბაღე,
70 ლორონთიში ნაწილი რექ,
წირუამ დროს გოხვეწქქ —
ქგგაღლე, ნემ აპირექქ!

ამნირად ვიწვალთ დო
ერთმანეთს არ ვეღირსოთ?

* * *

მოხვედი, შენ ჩემო ვარდო?
შენ რომ არ იყავი, მე ვტიროდი.
35 დაგინახე, შემოგველე?
ჰაი სულო, ჩემი მაღლი!

* * *

რა ხინია არ მენახე,
ლათვალე და გაიხსენე,
40 მე შენ რომ გყვარებოდი,
ეს როგორ მოითმინე?
მაგრამ არ გყვარებდითარ,
აწი მეუ შევიცანი,
რა სიყვთე შეიძინე
ჩემი შეძლებისათვის?

* * *

45 მუდამ არაა ცხოვრება,
ღღეს არის და ხვალ (კი) არა,
შორი-შორ ნუ დაეღივართ,
დავენახოთ ერთმანეთს!

* * *

მე ვერ ვივარგებ უშენოდ,
50 როგორც თევზი უწყლოდ,
ეშმაკებს თავი არ მისცე,
არ დამყარგო უკვალოდ!

* * *

ავადა ვარ მომაყვდავი,
შენმა ტრფობამ დამლია,
55 მოდი და მინახულე,
შემოგველოს ჩემი თავი.

* * *

შენ იქა და მარ ტლო აქ მე,
შემიბრალე, რას მაწვალე!
60 მოდი, თავი დამანახე,
შეყვარებულს ვენახვალე!

* * *

ერთი შენ ხარ, აღმასი ხარ,
აბრეშუმად მეჩვენები,
ბარათით საქებარი
ბედინერი მხოლოდ შენ ხარ,
65 გულში კვესით ცეხლსა მიჩენ,
გულთმისანი ასეთი ხარ.
ღვთისაგან დაბადებულ,
70 ღვთისავე ნაწილი ხარ,
წირვის ეამს გეხვეწები, —
შემოგველე, ნუ აპირებ.

- ჰაი, შური, საყვარელი,
ნავალ ცხენიშ მუნობუნა,
ინგვრ პიცე ჩერეზი ღო
ნწარე მათრახიში ხუმა,
5 ცაციაშ ჰამო ჩონგური ღო
ლიურ ღვინეფიში შუმა.

- სი ჩქიმ ძოკო,
მა სქანი ძაქა,
სი რეჟ ჩქიმში
გურიშ ძაქა,
5 ვარია ვა მიწუა, ვარა,
ჟაშა ღუცუ ქიმეკიკაქა!

44. ობირეში

ცოროფა რე დიდი ნწარე,
ცამა შეურც, შურ მეუბარე,
თოლ დომგოთი, წარ დომვალე,
თეჟ გოფრჩქინდღეჟ. ქეგვალე.

- * * *
5 გიეცორდა ღო ვა გიეცორდა,
იშენ სქან ხოლოსე ვორდა,
გამახარი, გამასქეამი,
მე ტი მუთა მოკო სქანი.

- * * *
ცოროფაშე ლეხ ვორეჟ,
10 მაძირაფუს მუ უწუა!
— ვამორთათ, თქვანი ჰირი,
მართათუ რე ჩქიმში ჰუა!

- * * *
სი მიეცორეჟ, გიჩქედას,
მა ეგება ვა რწანდე,
15 იშენ ქეგორლუაფულა,
სოდგა მიოკვანწანდე.

ცირა, მა სი მიეცორეჟენი,
თენა მითინც ვაუწუა,
ძლამბალაჟ ქოიფურინ,
ანწ ცირობას ვაუნწუა!

1 ცაცია—ჩონგურზე დამკერელი ქალის სახელია.

2 ღოა—სოფელია ენგურის სანაპიროზე.

3 ძაქა—ლილილო.

4 სიტყვასიტყვით—„წარბი დამიქინი, თვალი ჩამიპაქუნე“.

- ჰოი სულ, საყვარელო,
ნაიალადარ ცხენზე ჟლომა,
ენგურის პირად ჩირითი და
მწუავე მათრახის (ტაცუენის) ხმა,
5 ცაციაშ ჩონგურის მოსმენა
(ღა) ლიური² ღვინეობის სმა.

- შენ ჩემი ძოკო,
მე შენი ძაქა,
შენ ხარ ჩემი
გულის კაქა³,
5 უარი არ მითხრა, თორემ,
ხეზე თავსა მივანაყავ.

44. სასიმღერო

ტრფობაა დიდი სიშწარე,
ცისკენ წვაგ სულის შებერაჯი,
თვალი და წარბით მანისნე⁴,
იჟ გავჩნდები, შემოგვევლე.

- * * *
5 გიეცორდე, გინდ არ გიეცორდე,
მინც შენთან ახლოს ვიყო,
გამახარე, დამამშვენე,
მე ტი არ მინდა შენგან რამე.

- * * *
სიყვარულისაგან სნეული ვარ,
10 მნახველებს რა ვუბასუხო!
—ნუ მოხვალთ, თქვენი ჰირიმე,
გადამღებია ჩემი სენი!

- * * *
შენ მიეცარხარ, იყოდე,
მე ეგებ არ გწამდე,
15 მინც (შენ) შემოგვევლე,
საცა (ტანს მიარწუენე).

45. შ ა ი რ ე ბ ი

ცირა, მე შენ რომ მიეცარხარ,
ეს არავის არ უთხრა,
ქალიშვილობა გავიფრინდა,
აწი ცირობას არ უჩქარაო!

- 5 ვარდიქ თქულუ: ჩქიმ თინა რე,
მა შით მიძირუანტყნი,
ვაშყობსოფუნტ, ხეს ვა მობთხენტ.
შორშე შურტ მინთხუანცუნი.
გური მაქუ, დული მაქუ
- 10 დულიშ უბედური მა,
ოხ, მუ მალას მუმეშორი,
მუშენ ვაგილური მა?

* * *

სქანი თოლი — ჩქიმი სარკე,
სქანი გური — ჩქიმი ტახტი.

- 15 უსქანეთე ჩქიმი რინა
ციხე რე ღო ნაოზახტი.

* * *

- სქან ბარათის ბჰარგუნდე,
ვოხედე ღო ბჰანდე,
მუშენ თაში გომიჯოგე,
20 მალას ღომინგარგდე.

- 5 ვარდმა თქვა: ჩემი ის არის,
ვინც რომ მე მინახულეს,
არ მომწყვეტს, ხელს არ მახლებს,
წორიდან ვინც დამუხოსავს.
გული მტკივა, თავი მტკივა,
- 10 თავის უბედური მე,
ოხ, რა მალე ჩამოშორდი,
რატომ არ მოგიყვდი მე?

* * *

შენი თვალი — ჩემი სარკე,
შენი გული — ჩემი ტახტი,

- 15 უშენოდ ჩემი ყოფნა
ციხეა და ნაოზახტი.

- (მე) შენს ბარათსა ეწერდე,
ვიჯდე თუ ვიწვე,
ასე რატომ მომიძულე,
20 მალე დამეტრო.

III. წ უ თ ი ს ო ფ ე ლ ი

46. ბ ო რ ჯ ი¹⁾

ბორჯი, ირფელ სი გობარჯ:
ულირი, რენ დო მუშალჯ,
სო რე, ბორჯი, სი ვაყოფექ?
სო ვემიოხე სქანი ნალჯ?

5 მირსიოლქქ უმუხარქყო
ირო ართი ნერო მალჯ;
სი ვიჩქ, სო მი ჩელათე,
სო მის უღუ ნაინალჯ.²⁾
სი რშე თინა, მუთი ვაშე

10 მითინე ცა დო დიხაშქასჯ,
სი უჩინედი სარიკოს
ბეაშე დიხაშ მოხარქქასჯ,
სი ვა რენო, გიჩინულნი,
დიხაშ პირველ დორთაფაშა,

15 სი გიჩინულ პირველ სერჯშა,
პირველ დლაში გოთანაშა.
სი მითინე პატის ვაეც,
სამართალი ვიღუ თინე:
ხვალე ართი, სქანიწყალა

20 მითინე³⁾ ხანდა უ ღლინჯ,
კოჩი მუში მოჩგერესჯ
ჯა დო ქუის ოგოთანეც,
უბადლოში ცქვაფა უჩქე,
ჩგერეც თხოზე დო ოგორანეც.

25 ირ კოჩ ფიქრენე, მუ ორთენი
შხვა კოჩიში უჩგუშისჯ,
ბორჯის ვაუჩქ მუფერაფა —
არქას არზენეც მუშუმისჯ.

47. თეცალი რე კოჩიში რინა

აღამიანიში ცხოვრება
მითინე ვაგნოგებუე —
სიმართლეთ იცხოვრე,
თითი ვანოგებუე,

46. დ რ ო - ქ ა მ ი

დროვ, ყველა შენ გაბარია:
ნამყო, აწყო, მომავალი,
დროვ, შენ სად არ ყოფილხარ?
სად არ ჩანს შენი ნავალი?

5 მისრიალებ შეუწყვეტლად
მუდამ თანაბრად მავალი;
შენ იცი, ვინ სად შემცლდარა,
ვის სად აქვს ნაამაგარი.
შენ ცასა და მიწას შორის,

10 გახსოვს ის, რაც არვის ახსოვს,
მზისაგან მიწის მოწყვეტას —
შენ უტყვარდი საარაკოს.
შენ უტყვარდი დელამიწის
პირველ შემოტრიალებას,

15 უყურებდი პირველ დამეს
და პირველი დღის გათენებას.
შენ არავის პატის არ სცემ,
გაქვს (ზუსტ-⁴⁾) მართლმსაჭულება:
მხოლოდ ერთი, შენთან

20 არვის შრომა არ დაეკარგება.
კაცი თავის მოკეთეს
ესერის ქვასა და ხეს,
აუგარს ქება იცის,
კარგს დღენის და აძაგება,

25 ყველა ფიქრობს. სხვაზე კარგად
თვით მოქმედებას, უკეთესსა⁵⁾ ქმნის,
დრომ არ იცის მოფერება —
ყველას აძლევს თავთავის (წილს).

47. ასეთია კაცის ცხოვრება

აღამიანის ცხოვრებას
თურმე ვერვინ შეიციობს (ვერ გაუგებს)
სიმართლეთ რომ იცხოვრო ,
ესიოც არ ვარგებულა,

¹ ეს ლექსი არის ნაწყვეტი (ფინალი) პოემისა „ორი მკვდელი—უტუ და ბულათია“, იგი დამოუკიდებელი სახით არის გავრცელებული ხალხში.

² სიტყვასიტყვით „ნამსახური“.

³ სიტყვასიტყვით—სხვა კაცზე უკეთესს.

- 5 ნამართლი ნაშრომულს
ლორონთი ვეგნორ ტებუე;
ართმა ჭალი კივაშქუდა,
უკულ ვეგნორტებუე...
ოლურალც ვეჩინეს,
- 10 თოლც ვანორწყებუე.
ლორონთ, სქან სახე ხეაშელი,
ქანიში დეშარსებელი,
ართის ცვილ, მეგრას აბადე,
მუ გერხიებუ სარგებელი?!
- 15 მა მუთ ქომიხანდებუნი,
არძა თაქ მად დატებელი,
აჲა იშო ქემოცუენ
სანთელ ხეწი დაკებელი...

48. უჩა ბელი

- მუ ეამიშა, უჩა ბელი,
მა თამ ღრჯთგერქეგნი,
უკულ რენო მაკეთენქე,
ხეს ქაშგონდლულუქუნი?!
- 5 გიჩგრთიდა, ქომიწი,
მუშ გურშენ მონდურქუნი,
ქევერშე ხვად პატოხა,
მეჩერთას ცურუქუნი.
აჲა ჭგირი ქომქელოლოფი,
- 10 უსამართო ვა რექელა,
ქომუჩე დო კინ მიდამდე,
ჭგერო ვამშახვარენქელა?
მუმაჩამალ, მიდმალარაი
ეგებ შხვადოხხვა რექელა,
- 15 ვჩხოლოქე დომურითე,
ჩქიმო აჲა ვარექელა...

49. უბედური ბელიში კოჩი

- უბედური ბელიში კოც
ქუა მოქიშფ იყოხონც,
ტომბა წყარა მიშუღლებუ,
თეჭი გორუნდუა ფონც...
- 5 უბედური ბელიში კოც
ირ სიკეთე აფუ შორცგ;
ლორონთიშე გოჭოგელი
კოცთ ჟოგგ, ვაოწონც,
მუდგა ჭგერც შეხვადანგნი,
- 10 ვეხუყებუ იში თოლცგ.

50. სირჩენუექ მუმერუუ

სირჩენუექ მიმერუნნი,
ქეკუაბრალი ლახალს,
ათეცალი ქეუა ულუ
არძა ჩქიმი მახანას.

- 5 ალალ შრომით მოპოვებულს
ღმერთი არ შეგარჩენს;
ერთხელ კიანგი თუ ჩაგარტყა (ჩაგარტყო),
მერე არ ჩამოგცილებოა...
სასოყიდლოს ვერ სცნობს,
- 10 არ ქონია თელთახედვა.
ღმერთო, შე სახედლოცვილო,
ქევენის დამარსებელი,
ერთს კლავ, მეროგენ აბადებ,
რა გეძლევა სასარგებლო?!
- 15 მე რაც რომ მიშრომა,
აქ უნდა დაცლოჯ უწვლაფერი,
ერთი იქით გამატანე
სანთელი ხელთ დასაჭერი...

48. შავი ბელი

- რა დრომდე (გსურს), შავო ბელი,
რომ ასე თრევით მატარო,
ხელში რომ შემოვადნებო,
მერე ვინდა გამახარო (გამაყეთო)?!
- 5 რის გულსთვის მემდური,
თუ (რამ) შევცოდე, მითხარი,
ქეკიანისგან ხამს პატოხა,
რომ შევცდეს უმეცარი.
ერთი კარგი მიწყალობე,
- 10 უსამართლო თუ არა ხარ,
მომცე და ისე წამართვა, —
კარგად თუ არ მომხმარა.
მომცემი და წამართმევი,
ეგებ სხვადასხვანი ხართ,
- 15 ორივენი მომიყვლით,
ჩემთვის არცერთი თუ არ ხარ!..

49. უბედური ბელის კაცი

- უბედური ბელის კაცს
ქვა დასწევია აღმართზე,
ღრმა წყალში შესულიყო,
იქ ეძებდაო ფონს...
- 5 უბედური ბელის კაცისთვის
ყოველი სიკეთე შორსაა;
ღვთისაგან შემუღებული
კაცსაც სძულს, არ მოსწონს,
რა ვინდა კარგს რომ შეხედეს,
- 10 მის თვალს არ მოსწონს.

5. სიბერე მომერია

სიბერე რომ მომერია,
დავაბრალე სატკივარს,
ამნაირი ქეუა აქვს
ყველა ჩემი ხნის (კაცს).

1 გიჩგრთიდა — სიტყვისიტყვით: თუ „შეგიცილი“ (და რამე დაგიშავე), მითხარი.

- 5 მუჟამე კოჩ დირჩენულნი,
ირფელშენი ჭყაჭყალანს,
ლაპალი დო შეწუხება
ვა მორჩუულღუ შხვაფარანს;
ამღლა ოშშა ვოწყენუა
- 10 ღურა დღაში მანგარალ-
მუჟამე კოჩ დირჩენულნი,
იქ შური ვაქალას,
ქედობოდას ართ ღიხას,
ვეწუხას, ვა ლალას.
- 15 ოთხოწერი წანა გაუთებ
ათე ღურსიშ მაპარალც,
ასე ხე დო კითის თვალენც —
„წე ბღურუქ დო ვარ წანას?“

51. ვაი სირჩენუეშენი!

- კოჩი მუჟამე დირჩენუნს ი,
იმენდ მინოდინაფუე,
გოცინილი ვარდიცალო
სხეულ დენობედგრაფუე,
- 5 ხე დო კურჩის, ტან დო ღუცუ
ლონე ქაშნოდინაფუე,
სიოცხლე დო რინამ თესის
თიწყმა ქენოგენაფუე!...
კოჩიშ მადა ვერჩენუე.
- 10 ოშ წანასე ვარზასენი |
მობუცებულს გური აძახე
მუჟოთ ახალგაზდასენ;
გურც ირო ცემა ოკო,
ღლას ვა მისვანქასენი...
ქარნერ წანაშ მელაშა
- 20 კოჩიშო რე ეკობონი,
უღუღეე ენერგია,
ქარბი ზესხერი დო ქონი,
ქარნერიში უკული რე
დიკობონი გემოწყილი,
- 15 ათე შარას მიკათენა
არძა შურდგემილც წილი.
ჰაი, მუ დრო გემაშინე,
მუეულირი ახალობა,
ჩქიმ ცხენი დო ონანგერი,
- 30 დადობუა, მაყარობა!
ნადირუთ ეკვადილო ვორდი —
გუგონებუ ბრელი მხვეფც,
მოსვანქას ვა ვარზენდი
ძიხვი, ირემი დო სქვეერც,
- 35 შხვასე დღას ვადუთმენდი
ჩქიმ თია დო ჩქიმი ქერცე,
ტყას ვემთვორინუანდი,
მოენეს — ტურასე დო გერცე;
ბრელშა თუნთის ბრეინაფუქუ.

- 5 როცა კაცი დაბერდება,
ყველაფერზე ბუზღუნებს,
ყვირილი და შეწუხება
არ მხვევოდა მე სხვა დროს;
დღეში ასყერ ვაწყენინებ.
- 10 სიკვდილის ეამს დამტირებელს.
კაცი როცა დაბერდება,
იმან სული გაქმინდოს,
დაჯდეს ერთ ადგილზე,
არ იჩიავროს, არ იყვოდოს.
- 15 ოთხმოცი წელი გაუთავებია
აი, ამ ლექსის დამწერს,
ახლა ზის და თათზე ითვლის —
„გაისად მოკვდები თუ წელს?“

41. ვაი სიბერეს!

- კაცი როცა დაბერდება,
იმედი დეჟკარება (თურმე),
გაყინული ვარდივით
სხეული დაუქენება (თურმე),
- 5 ხელსა და ფეხში, ტანსა და თავში
(თურმე) ღონე გაუქრება,
სიოცხლის და ყოფნის ფასს
(თურმე) მაშინ იგარძობს!
კაცის მადა (ნღობა) არ ბერდება,
- 10 ასი წელი რომ გასძლოს,
მობუცებულს გული ერჩის
(ისე) როგორც ახალგაზრდას;
გულს უნდა მუდამ სცემდეს,
რომ არასდროს მოისვენოს...
ორმოცი წლის მიღწევამდე
- 20 კაცისთვისაა აღმართი —
დაუღუევილი უნარი,
ქარბი სისხლი და ქონი.
ორმოცის (წლის) შემდეგაა
თავდაღმართი მოწყობილი,
- 25 აი, ამ გზაზე გვიღვეს
ყველა სულდგმულს წილი.
ჰაი, რა დრო მახსენდება,
გარდასული ყმაწვილობა,
ჩემი ცხენი და უნაგირი,
- 30 მდალობა (და) მაყარობა,
ნადირობაში ქებული ვიყავი —
სმენიათ ბევრ სხვეებს...
მოსვენებას არ ვაძლევდი,
ჩიხვს, ირემსა და შველს.
- 35 სხვას არასდროს დავუთმობდი
ჩემს წილსა და ჩემსა ჭერს,
ტყეში არ დავაყენებდი;
მავენეს — ტურასა და მგელს;
ბევრჯერ დათვს დაქვილებივარ,

40 ცოცხალი ბჭოფუნდი სქვერც.
 ამლა დობრჩენი, ჩე მოკათ
 დუდი, ოშმეში დო წარც,
 ხე დო ბირგული მიმ ტყუუნენც.
 ხინჯის ვემნართე დო წყარც,
 45 ახალბა ვადმართინე,
 გურით ბჭერც, აზრით მწანც,
 მარა თენა მახარენც:
 ჭვირც ვორწყეჲ მომავალც.
 წუთისოფელი რინაშო რე
 50 ბაღია ვოფალირი სქეამი,
 პი, ნო ტე ქომუჩანი
 სიციცხლემი დიდი ხანი |
 ოშ წანას ფიქრენთე და,
 ენა ორე წუთ დო წამი,
 55 კოჩქ თიშ გიმე ლურასენი,
 თეს ვა ხოლგ ბედი გრამი.
 გოკო ბრელი აყეთენი,
 სქუას ვა დუტუე ცალი,
 მარა ხანი ქათგო ტყობანც
 60 მუქოთ ნტერი, მზაკვალი,
 თის ღურამა დუგურაფუ
 ჩქენი შარა, ჩქენი კვალი...
 სირჩენუს ღუსქირაფუ
 ჩქენი ბეა დო ჩქენი წყარი,
 65 ართ დღას ვა დობღურათენი,
 ეა მიღუნა საშველ-კარი,
 ვაი, რჩენჯ კათაშ ცოდა,
 ვაი, სირჩენუსე შრალიი |
 რადგანც დაწესებული რე,
 70 არძაქ თეჲი მერთასენი,
 თასის თიშე ი თასენა,
 ჭგერ ნერგიჲ ერთასენი!...
 ჩქე ჭვეშეჲქ დუტუთ
 ახალეფც ჩქენი წილი,
 75 სქუაში სქუა, მითაშა მითას
 რინა სქეამი დოგაწწილი |
 ჩქე ათუ დემართუნე
 კინე სიციცხლემ ნაწილი,
 სასაფლას ეეშაწუნენა
 80 აწმუოშ ვალი, ტერიში ჭინი —
 ათეს მუმენ ფთქუნაქენი,
 ქვლეკვირი დო ქიჩინი!...
 არძა სქეამი სქეამი ვა რე,
 არძა სქეანი სქეანი ვა რე,
 85 თაქ ოკათე გიმუანი,
 ქოთი კოლო, ქოთი ნწარე,
 ნათესობა ართ საქმე რე,
 ჭიმალობა გვალო შხვა რე |
 კოჩიშ უმადლაშ ჭილდო
 90 სვინდისი დო დანდობა რე |...
 კოც იჩინე, გამარჯობას
 შარას მუქო გიწინცენი,

40 ცოცხლად ვიჭერდი შველს.
 დღეს დავბერდი, თეთრი მირვეია
 თავზე, უღვაშსა და წარბში,
 ხელი და მუხლი არ მერჩის,
 ხილზე ვერ გვაიალ და წყალში,
 45 ახლობას (ახალგაზრდობს) ვერ დავიბრუნებ,
 გულით მჭერა, აზრით მწამს,
 მაგრამ ეს მახარებს:
 კარგს შეუყვრებ მომავალს.
 წუთისოფელი ყოფნისთვისაა
 50 ლამაზად გაშლილი ბალი,
 ახ, ნეტავი მოგვეცემოდა,
 სიციცხლის დიდი ხანი |
 ას წელიწადსა თუ ფიქრობთ,
 ეს არის წუთი და წამი,
 55 კაცი მის აქეთ რომ მოკვდეს,
 მას არ ახლავს ბედი გრამი.
 ვინდა ბევრი (რომ) აყეთო,
 შვილს არ დაუტოვო ვალი,
 მაგრამ ხანი შეგვაბრევა
 60 როგორც მტერი, მზაკვარი,
 მას სიკვდილისთვის უსწავლებია
 ჩვენი გზა და ჩვენი კვალი...
 სიბერესა გაუშრია
 ჩვენი რძე და ჩვენი წყალი,
 65 ერთ დღეს რომ არ მოკვდეთ,
 არ გვაქვს საშველი, კარი,
 ვაი, ბერკიკეთა ცოდვა,
 ვაი, სიბერიისა ბრალი! |
 რაკი დაწესებულაა,
 70 რომ ყველა იქ მივიდეს,
 თესლს იმი ტომ თესავენ,
 რომ კარგი ნერგი ამოვიდეს!..
 ჩვენ ძველებმა დავუტოვოთ
 ახალგაზრდებს ჩვენი წილი,
 75 შვილიშვილებს და მათ შვილებს
 ცხოვრება ლამაზად მოწყობილი |
 ჩვენ ამით დავგიბრუნდებთ
 კვლავ სიციცხლისა ნაწილი,
 საფლავში არ შეგვიწუნებენ
 80 აწმუოს ვალი, მტრისა ვინი —
 ამას რის შესახებ ვამბობ,
 დაავიკრი დო შვიცანი!...
 ყველა ლამაზი ლამაზი არაა,
 ყველა შენი შენი არაა,
 85 აქ შერეულია ტყბილი,
 მწარე და კიდევც ცხარე,
 ნათესაობა ერთი საქმეა,
 ძმობა (კი) სულ სხვაა |
 კაცის უმადლესი ჭილდო
 90 სინდისი დო დანდობაა! |
 კაცს (იმიტ) იცნო, გამარჯვებას
 რანაირად ვეცყვის გზაზე.

ბრელ მოჭგვრე თიწკემა რე,
ჭგვრო რეკ ღო გირხინცენი,

95 მა რთხინთ ირკოც ართო —
სქუაში სქუას, მოთაში მოთას,
ჩქიმი ხემა გერგებუნა —
გჩქედანი, ვემოცოთათ!..
თქვა ხემალო ღომტებუთუ,

100 თქვან შემწე რღას ქვეშინი ორთა I
მარღუეუფ რღედანჯ დო
ჯამთელი ორღან, სქემაი, კოხტა.
თე ქიანას ირო რღანჯ
ჩქენი ძე დო ჩქენი მოთა.

52. სიმღიდრე დო სიღარიბე

სიმღიდრე დო სიღარიბე
იმა-აშო გილუურკუ,
სისქეამეთი ვა გოსქედღ,
უგენალო მიღუერკუ.

5 კოც თინა აშასქედღ,
რჩინა ქოულუღა დუცუ.

53. მით ხეს კენიკართანცია

მით ხეს კენიკართანცია,
თინა იფშანც ხართასია;

მით გიოჩინე გეჩასია,
ლოღონთი თის მეჩანცია.

5 ვახაჩქიღა ვა გაციი,
ვა ბარგიღა, ტყა გაციი;
ვახაჩქელა, ვაბარგელა,
გემას გიოლურქუელი I

54. რჩენჯ კოჩიში ნარღი

სარალო ჩქიმ ბოშალა,
ქემორთ სირჩენუშ დროქ,
პიც იფხოკ, დუც იფსქეამე,
ახალობას ჯან ვა მორთუ.

55. მალურუშუმი ღენაჩინა

ლეხი ვორექ მალურუშუ,
ვა ვორექ მასქელადჯ,
ირკოჩი ტყურათ იწუხებუ,
ნათესე დო მაძირათუ...

5 აწი შვილებით, გიჩინათ —
გოცოდღათ მა საწყალი,
ღურელი ვა გომქყოლიღათ,
რადგან რწანღით მა ცხორცხალი.

ბევრი მაშინაა მოყვარე,
კარგად რომ ხარ და გილხინს.

95 მე გთხოვთ ყველას ერთად:
შვილიშვილს და ბაღრდის შვილს,
ჩემი ლოცვა გერგებათ —
ჩემოდეთ, არ დაკარგოთ!..
თქვენ დალოცვილი დამიტოვებხართ.

100 თქვენი შემწე იყოს ძველის ორთა! I
აღსაზრდელნი ვაზრდილიყვენენ,
იყვენენ ჯანმრთელი და კოხტა,
ამ ქვეყანაზე მარად იყვენენ
ჩვენი ძე და ჩვენი შვილიშვილები.

52. სიმღიდრე და სიღარიბე

სიმღიდრე და სიღარიბე
დაიარება აქეთ-იქეთ.
სიღამაზეც არ შერჩება,
უჩინრად წავა (ისიცი),
5 კაცს ის შერჩება,
ცოდნა თუ აქვს თავში.

53. ვინც ხელს წაიკაპიწებსო

ვინც ხელს წაიკაპიწებსო,
ხალთას ის გაივებსო;

ვინც დახედავს ფაცერასო,
ღმერთი იმას აძლევსაო.

5 თუ არ გათოხნი, არ მოგივა,
თუ არ გამარგლოვ, ბალახი მოგივა;
არ მთოხენლო, არ მმარგელლო,
ნამაზე იქიკივე I

54. მერიკაცის სინანული

საბრალო ჩემო სიყმწილევე,
მოვიდა სიბერის ეამი,
პირს ვიპარსავ, თავს ვიშვენებ,
ახლისა არ მერჩის ჯანი,

55. მომაკვდავის დანაბარები

მორჩენა არ მიწერია,
ავადა ვარ მომაკვდავი,
ყველა ტყუილად წუხდება,
მნახველი და ნათესავი...

5 აწი მშვილობით, გიბარებთ —
გეცოდებოდეთ საწყალი,
მკვდარი არ დამიფიწოთ,
რადგან გწამღით მე ცოცხალი.

1 ორთა — ზებუნებრივი ძალა, სამყაროში არსებული ცოცხალ არსებთა გამგებელი.

- მიჩქ ნანდულო ბლურთუქუნი,
მარა მისგ დაეაბრალა?
ვორდი ტარიუოჩგუა,
ლო ქუაში მამანგარა,
5 ჩქიმი გური თეშ რეკნდგ,
მუქოთ მონასტერიში ზარა,
მუ დროს სი გაიჩინებენი,
გურე ქომურე უცებ ქვალა...
სოროფაშა ვემშართა დო
10 სიგემუანე ვეწენწარა,
ვილართი დო დრო ატარე,
სიტოცხლეს ვა უჩქარა,
მისგთ თენა ვა ჟერცენი,
თინეფი არძა გილენგარა.

- ვიცი, ნამდვილად მოკვებები,
მაგრამ ვის დავაბრალო,
ვიყავი ტარიელის მშავსი,
და ქვასეთი მაგარი,
5 ჩემი გული ისე რეკდა,
როგორც მონასტრისა ზარი,
რა დროსაც შენ გავიცანი,
გულში მომეკა უცხად მქველი...
ტრფობაში ნუ შესტოპავე (შეხვალ) და
10 სიტკბოება არ წაიმწარო,
იარე და დრო ატარე,
სიტოცხლეს ნუ მოისწრაფებ,
ვისაც რომ ეს არ სჯერა,
ვევლა დადის მგლოვიაზე (ტირილით).

57. რ ო კ ი

- ენწერეც წგმოდგე
ხუგეგი როკი,
ხვათახვალე რე
ათე ქიანას,
5 ჭიმა-მახალე ქგგოლიებუ,
ვემეხვალამუ, მუდა ინგარას.
ის ჰამო ორო დღას ვაჰარაფუ,
დუცუე გიორზე თაკარი ჩხანა,
ჰამო ხე დღასე ვეგნოფორაფუ,
10 ვა უძირ, ვა შე ბაბა დო ნანა.
იშოთ ვა ცოფე დღასე ვოთანა,
ირო ართნერო მიშ იშ დღალეფი,
იშო უი ცა რდგ დო თუდო დიხა,
ქგგოზოდღუე ჭიმა-დალეფი...
15 დო გეიმარა, იბლი-ბარდვი შქასე
წგმოდგედ რჩენე როკი ონბოლი,
იში სარხოსე ქველათ ვა დგედ,
ვართ ბეული რდგ დო ვართი მოლი.
მარა თე როკი გოხუმეფილი
20 იშენ ურზედ ორთაში რსიოლცე,
ირო ართნერო რდგ, კოჩ ვა ძირენდგ
იშ ვართ ნგარა დო ვართი ხიოლცე.
მიშეს ბორჯეფი, ბორჯეცე გეგუნდეს,
ალმექოსულეს სოდგენ წკვარამცე

- ენწერში დგას
ბებერი როკი,
მარტოლ-მარტოა
ამ ქვეყანაზე,
5 შმა-თანატოლი შემოლეგია,
ვერ მიხვდარა, რამდენი დაიტიროს.
მას საამო ჩრდილი არ ღირსებია,
თავს დაქათქათებს მუე თაკარა,
სიტკბო-ალერსი არ ღირსებია,
10 არ უნახავს, არ ახსოვს დედა და მამა.
მისთვის არასდროს გათენებულა,
(ბედნიერი დღე),
მუდამ ერთნაირად მიდიოდა მისი დღეები...
ის იყო მიწის და ცის ამარა,
შემოხოცვია დები (და) ძმები...
15 და გვიმრასა (და) იელ-ბარდს შორის
იღვა ბერმუხა (როკი) ობოლი.
მის სიახლოვეს ბუჩქიც არ იყო,
არც ყვავილი იყო და არც მოლი.
მაგრამ ეს გამამარო როკი
20 მაინც უძლებდა ორთას ტრიალს,
სულ ერთნაირად იყო, კაცი ვერ ნახავდა
მის არც სიახარულს და არც ტირილს,
მიდიოდნენ დროები, დროებს მისდევდნენ-
(და) ინიტემბოდნენ სადღაც უფსკრულში.

1 როკი—დაქორძებული ბერმუხა ან სხვა მავარი ჭიშის ხე. აქ აღწერილი როკი (ბერმუხა), ხალხური ვადმოცემით, დღესაც ცნობილია წალენჯიხის რაიონში და მდგარა წალენჯიხის მონასტრის ახლოს სოფ. ნაიფუეში, იმ ადგილზე, რომელსაც დღეს „ნაქარუს“ (ჭარის ნადგომს) ეძახიან. ამ როკის ქვეშ მოგროვებია პირველად აჭანყებულ გლეხობა და ამ ბერმუხის ვეება დახრილი ტოტემიდან წარმოუთქვამს აჭანყების საერთო მეთაურად არჩეულ უტრე მიქიას პირველი სიტყვა აჭანყებულენის წინაშე. ეს ლექსი „როკი“ ნაწყვეტია პოემისა—„ორი მქველი—უტრე და ბულათია“

- 25 მარა ჩქენ როკი, იშენ როკი რღე,
ხოლო თინა რღე მუთ შხვაფარანცე.
მუ რაგადირე, შხვაფარანცე როკი
მის შე, მუ რღენი?
მის შე იში კუონობა
- 30 დო ჭგირი-ფური?
მუს იშ დუღმა გინურთუმენი?
ართ შვანც თე როკით
სქეამი კუონი რღე,
ორთ უღუღუ, ფა! დო კე ოშხეღ,
- 35 ტყებით გოძღ. ნოყელუფი ოსქუღუ,
დო იში წვანდი ცაშ ონკეღე.
მარა თეშ უკულ
ბრელ ოშ წანაქე
გეგნიგერგელ კუონიშ ოკიშის,
- 40 დო ჩქენ როკიში
ორქოშ ფარანიში
მითინც ვა ვორწყუეთ
ამღლა მოკიშის.

- 25 მაგრამ ჩენი როკი მაინც როკი იყო.
მაინც ის იყო, რაც სხვა დროს (წარსულში).
რა თქმა უნდა, სხვა დროს როკი
ვის ახსოვს, რა იყო?
ვის ახსოვს მისი მუხამძლეობა
- 30 და ავ-კარგი?
რაც მას თავზე გადახდენია?
ერთ დროს ეს როკიც
იყო ლამაზი მუხა,
ჩრდილიც ქქონდა, ფა! და რკო ესნა,
- 35 ტყავიც ეკრა, ტოტები ამკობდა,
და მისი წვერო ცასა სწვდებოდა.
მაგრამ მის შემდეგ
მრავალი ასი წელი
გადაგორდა ბერმუხის ზურგზე.
- 40 და ჩენი როკის —
ოქროს ფარანისა
არაეის ეხედაეთ
დღეს მომსწრეს (მოწმეს).

IV. სოციალური და კლასობრივი უსამართლობა

58. ბურღა (სასიმღერო, ბატონყმობის დროისა)

ეო ბურღა დო ბურღა-ვოღა,
 ნე ფრიშული ფჩანცე,
 დლას მის გაუგონებუ,
 შქა გგმასე თჯრისი?
 5 ეურქენცე ქიმიოხეჯდეს
 ჭოღორი დო ტურა...
 — ტურა, აცა-ბაცა-ვოღა
 სოიშა მიოცაყა,
 ოზუშალო სი მიქ მერჩ
 10 შხეშე ეულე დო ფაცხა?
 — ყაზაყიში ოსურ ეფი
 ქოთომც ივარანა,
 ქოჯუნაღა, კობძირათ,
 მინიბლათჯ, აბა...
 15 ბატენეფ სურებულუკო
 მოხესხერე ნტერცე,
 მისჯთ ესურებდესნი,
 მუ მერჩანდჯ ხეესგ?
 ხოჯი დოუჯეილია-ვოღა,
 20 ფუქი გე უძინი,
 ოზეს ქინ ოღეარანცია
 დიღა-ჯეილირ გინი!...

59. მა დო ჩქიმი არაბა

მა დო ჩქიმი არაბა
 მიბსარსალეთ, მიბხეარხვალეთ,
 ლაკაციასე ღერზე უღუ,
 მეღე-შოლე კილოურ ღუ,
 5 ხი, ჩელა, ნაბარბალც,
 უჩურცხელო გერდჯე უღუ.
 ქურია დო ნაბაღა რე
 ჩელა სქანი გიმნაზია,
 სი გურაფა მუშო გოკო,
 10 ინკორი დო იკვაზია.
 ვო ჩელა, ვო ბუსკა,

58. ბურღა¹

პაი ბურღა დო ბურღა-ვოღა,
 თეთრი წვერი მახვევია,
 ოღესმე ვინმეს გაუგონია
 შუა ოქტომბერში (მაკში) თოვა?
 5 ყურქენს დასევია —
 ძალი დო ტურა.
 — ტურაჲ, ცოცვა-ცოცვით-ვოღა
 საითენე მიცოცვა,
 გასაზომად შენ ვინ მოგცა
 10 სხეისი სახლი დო ფაცხა?
 — გლეხის ქალები
 ქათამზე ამბობენ უარსა (არ იმეტებენ),
 ჰყავთ თუ არა, ენახოთ,
 შინ შევიღეთ, აბა...
 15 მებატონენი სწვეოდენე
 მოსისხლე მტერსა,
 ვისაც კი ეწვეოდენე,
 რა მისცემდა ხეავსა?
 ხარი დაეუკალი-ვოღა
 20 დაეუმატე ფური,
 ეზოში ბლავისო
 ხბო—ღედადაკლული!...

(ურმული)

59. მე და ჩემი ურემი

მე და ჩემი ურემი
 მივსრიალებთ, (წინ) მივარღვევთ,
 აკაციის ღერძი აქვს
 იქით-აქეთ გაყრილი.
 5 ხი, ჩელავ, ნაბარბარხე,
 მოუცილებლად გადგას უღელი.
 ქურია და ნაბაღა¹
 ჩელავ, შენი გიმნაზია,
 შენ სწავლა რისთვის გინდა,
 10 იცოხნე და ილაღეო.
 აუ, ჩელა, აუ, ბუსკა,

¹ ქურია და ნაბაღა—გეოგრაფიული ადგილებია, კამეჩებს მიერეკებთან საძოვარზე, ქყანტიანი, კაობიანი ადგილებია.

ჯართ ვორექ ნდლულაფირი,
ლარიბ ვორექ, დიმლარე მეცუნს,
ჩქიმი სქვამი ცორაფილი.

ჯავრისაგან ვარ დამდნარი,
ლარიბი ვარ, მდიდარს მიჰყას
ჩემი ლაზაზი შეყვარებული.

60. მოჯალაბე ჭკორიში ცაევა

- უბედური ჩქიმი რინა,
ფაცხა ვა მილუ დო ბინა,
ახავი, ჩქიმ კოჩანა,
თხას ფთხილა დო ჭვიდის ფჩანა;
5 ვა ფქიმიწინე, მუ შარა რე,
ოქიშის გეკომზანა,
უფრამ სარჯელე ვიმოდვანა,
ჯოლორე მოთხილაფუნა.
ვარია ფთქუე, გობროზგვანა,
10 ხუნჯის¹ ქიმობხუნუნა.
გომტუნანი, მუშო მოკო,
უფრამის მემჩქინანა, —
აკეტის ქომუნანა,
ლუმუს მოჩხვარაფუნა.
15 თეშ ვარიაშ მორავადეს
ჯაქვით ქემომბუნუნა,
წკერემე ქინმორავუნა,
ვარა სოთინ გევმოფჩანა.

61. სი ვარშენო, ბათია?

- სი ვა რშუნო, ბათია:
ხეს ფუთქური ვერჩანდენი,
თავადი დო ქინოსქუა
კისერე გიგოქენჩანდენი,
5 შქერენული ითხინდი,
დიდა თვალენდ, ინვარდენი,
კანიშ ჩაფლა მუგოძღე,
კითეფ კილოიხირჩხანდენი;
ყურსალეფიშ ნახვამლეფი,
10 სქანი და დო ჭიმალეფი,
ხე დო კუჩხი კერილეფი,
ანარკიას რჩხვიანდენი?

62. ჭკორი ძოკოია

- ჰიი შური, საყვარელი,
რინა მუში მამარდა რე,
რინამ ნება ჭორდასენი,
ქიანა მუში მათართა რე?!
5 ძოკო წინდამ გოშერშილი,
მილიონიშა ნახართა რე;
ძოკოშ მანუგეშებელი
მუშ ხოჯი დო ავაფა რე,
ძოკოშ ხანდა-ნაუფი

60. მოჯალაბე ყმის გოდება.

- უბედური ჩემი ყოფნა,
ფაცხა არა მაქვს და ბინა,
ახავი, ჩემი კაცობა,
თხას ვმწყემსავ და მკადს მაქმევენ;
5 (სხვა) რა გზაა, (ასე) არ ვქნა,
ზურგს (ცემით) ამიზელენ,
უარეს სასჯელს დამადებენ, —
ძალს მამწყემსვინებენ.
უარი ვთქვა, — გამწყებლავენ
10 (და) ხუნდზე დამსვამენ.
რომ გამიშვან, რისთვის მინდა,
უარეს (საქმეს) მომიჩენენ, —
ხელკავს² მომცემენ,
დომს მაცეხენებენ,
15 ამაზე უარის მთქმელს
ჯაქვით ჩამოქიდებენ,
(ან) ჭურღმულში ჩამავლებენ.
ან სადმე გამყიდვან.

61. შენ არ გახსოვს, ბათია?

- შენ არ გახსოვს, ბათია:
ხავის ხარობდა შენს ხელზე,
თავადი და აზნაური
რომ გახტებოდა კისერზე,
5 დამშეული მათ ხოვრობდი,
დედა ტიროდა, მოსთქვამდა,
ტყავის ქალამნი გეცვა,
გაფარჩხული თითუბი გიჩანდა;
ყურსალთა ვატყებულნი,
10 შენი და და (შენი) ძმები,
ხელ-ფეხგაყოკილები
ანაყლაში კიოდნენ?

62. ყმა ძოკოია

- ჰიი, სულო, საყვარელო,
რა მადლი არის ცხოვრება,
რა ვრცელი არის ქვეყანა,
რომ იყოს ცხოვრების ნება?!
5 ძოკო ქუქყით გაგღვსილი,
მილიონჯერ ნაწამებია (დანახლართია),
ძოკოს მანუ გუშებელი
მისი ხარი და კავია,
ძოკოს ნაწარმ-ნაოფლარი,

¹ ხუნჯი, ხუნდი — წამების აარაღი. დამნაშავეს ხუნდზე, გაჯორკლ ხის მორზე დასვამდნენ საგანგებოდ იმოქრეილ ადგილზე ფეხებს ჩააყოფინებდნენ და ქანრებს მოუჭერდნენ.

² ხელკავი—საცეხველი ხის ურო

10 ენა მუში აკა ვა რე,
პატენქ მუთუნ ქიმეჩე ღა,
ენა იშო თანათა რე,

10 მისი არც ერთი არაა,
ბატონმა თუ რამე მისცა,
ეს მისთვის აღდგომაა.

63. სი ქოული, მა დომტალენქო?

სი ქოული,
მა დომტალენქო!
გურც გენია მონტებულუც
ვეშემბრაღენქო?!

5 კოფილ ვორექ,
თოკილ ვორექ,
ვა გომტალენქო?
ღურას ვორექ მერინელი,
ვეშემბრაღენქო?!

63. შენ მიღიხარ, მე კი დამტოვებ?

შენ მიღიხარ,
მე კი დამტოვებ!
გულს გენია მოღებულს
არ შემბრაღებ!

5 დაკერილი ვარ,
გათოკილი ვარ,
არ გამიშვებ?
სიყვდილის პირზე ვარ მიმდგარი,
არ შემბრაღებ?!

64. ჩ ე ღ ა (ძველი ურმული)

ვო, ჩელა, სი ჩერჩელა,
სი მონობას გეგაფილი,
სი უჩხონჩხე, სი სერაგელა,
სი კისერი ელაფირი!...

5 აშო ჩელა, იშო ჭაგა,
ჩქეჯნი ნახაჩქა რე ცვანა,
გვერდის იშო მიდამღანა,
ნახანდიის ვამუჩანანა;
მუჩანენი, მუშო გოკო,
10 კინე იშო მიღელანა.

64. ჩ ე ღ ა

პაუ, ჩელავ, შე ზოზანა,
შე მონობას დაჩეველო,
შე ზანტო და შე უჩიგრო,
შე კისერადამებულო!...

5 აქეთ ჩელა, იქით ჭაგა,
ჩვენი ნათონია ყანა,
ნახევარს წაგვართმევენ,
ნაშრომს არ მოგვეცემენ;
თუნდაც მოგვეცენ, რისთვის გინდა,
10 კელავ იქით წაიღებენ.

65. ყვრი ტკაღღ—უტუ დო მულათია

(სამარგალოში ნანდული ამბე—ნამდელი ამბავი სამეგრელოს ცხოვრებიდან)

ღიუ-ღაუქ ქოურაყუუ,
ელახზე სენთე მარე,
ზესქვიქ ბირა გუეცუნუუ,
ღო ქიხარ ოქუმარე.
5 მატაროზექ ქიმერჩქინღ —
მასქური ირქენც, ბორია რე,
ირკოც ართო ჰამას ლურცუ, ჰ
ღიო კურცხე მითინ ვა რე:...

70 მულგენ სენთე ქიმეარე!
თეცალ ბორჩის მუშენი რექ
სენთე რენი თე ცუღეს?
ვარ ღიარა უღუღეს,
ვარ მითინი ლეხ ცუნღეს?

15 ვართი ართი, ვართ მამეარა,
აკა ვა რე ენა აში, —
სენთე ოქადგერეს რე

65. ორი მქედელი—უტუ და მულათია

რიერაქმა მოატანა,
აღმოსავლეთით სინათლე ადგას,
შაშვმა (მღერა) წამოიწყო,
და განთიადი იხარა (მიესალმა).

5 ტაროსის მეველე გამოჩნდა —
მასქურო ქრის, ქარი არის,
ყვეას ერთად ტყბილად სძინავს,
ყერი მღვიძარე არეინ არის...

10 მხოლოდ და მხოლოდ ერთ ეზოს
რატომღაც სინათლე ადგას!
ასეთ ვაშს რატომაა,
შუქი (რომ არის) ამ სახლში?
ქორწილი ჰქონდათ, თუ
ვინმე ავადმყოფი ჰყავდათ?

15 არც ერთი, არც მეორე,
არც ერთი არ არის ასე, —
ბულათია ფიფის

1-2 ჩელა და ჭაგა—ამეჩის სახელებია.

3 მასქური — ჩრდილო-აღმოსავლეთის ნელი ქარი, რომელიც კარგი ამინდის მანუწყებელია. სქურის ხეობიდან ქრის და ამიტომ ეძახიან მასქურს.

- ბულითა ფიფიაში,
ოქკიდრე გაჩაღებუ,
20 ონბარეში ხუშინგნც,
გოფურაფილ რკინას ურო
გიათხუე ღო გურგინგნც,
მუკოეცნე ნაცხადელი
კუნთხუს კენოტურიგნც.
- 25 კიდა გოხაქუეელი რე —
ბერგი-ლანკა მუკოსორგე,
შხეა კიდას — კინახონი,
კუნთხუს ნოშქერი კენოსორგე.
ირფელც სუნთე ქიგნოღვალ
- 30 ირფელ რწიგნც, ივარკარ,
მინჭეს ლოგინე ქიგლუნჭირ,
ღუღი ხეშა ქიგლუნღვალ.
ხანდენანი, ბოშეფი რე,
მის უჩქ, რენა სონ ღო სონი:
- 35 ქორე ლეჩხუმური ქორთუ,
ხოლო აფხაზი დო შონი...
ჩქენ კუნთხუში სქულაღვი,
მარგალი ირი მუხურინი,
არძო თეში იყვარკანატ,
- 40 მუთ ჩერია დო წყურინი.
გოთანდ, დიდებუან ბეკე
ფართას გულბარჩხალუე,
ბაიდიც ოკიმ გოუტებუე,
ქანდის ფსუა ქანანუე,
- 45 გახუზებულ გვანილ ხოც
ხოჭური კაქინინაფუე,
ქკოლაქ ქედბაძალაღუე,
კედელც ქედუქანალუე.
ჯა ნამ ქორდ მიაღალუე,
- 50 წვანდის ქედუქანალუე,
შურდგემუ დო უდგემუქ
არძოქ ქედხივანცალუე.
ჯგერი ორთაში სისქვამეთ
ხოლოც რდგ ირ სქედელი,
- 55 ოქკიდრეგუმე ათე შვანც
სქვამი ბირა ირჩქილდგ;
ეჩი ვარა მახჩქალი
ართო გაკოშაყარედ,
ინეფიში ბედინერა
- 60 კაკალ გურცუე გახარენდ-
ქენწყარ პიც ვინძედგ
ინეფიში ღურქულო,
მინც ბერგ მოულაღვდგ,
მინც არგენ დო ბურქული.
- 65 ენეფც ბოშეფც ვინძოჩანს,
არზენც ქკაღდ ზოჯუას:
კეთებული ორდასია
- სამქედლოშია სინათლე-
სამქედლო გაჩაღებულ ა,
20 საბერველი ქშინავს,
გახურებულ რკინას ურო
ეცემა და გრგინავს,
ჩამოსცივია ნაპერწყალი
კეთხეში როკავს (ხტუნავს).
- 25 კედელი მოოქვილია —
თოხი-ნაქით დახუნძლულა,
სხვა კედელზე — სახნისია,
კეთხეში ნახშირი ყრია (ბლომად).-
ყველაფერს შუქი მოჰფენია,
- 30 ყველაფერი ბზინავს, ელარებს,
პატრონი ტახტზე წამოწოლია,
თავი ხელზე დაუღვია.
რომ შრომობენ, ბიჭები არიან,
ვინ იცის, ვინ საიდანაა:
- 35 არის ლეჩხუმელი ქართველი,
კიდევ აფხაზი და სვანი...
ჩვენი კუთხის შვილები,
მეგრელები ყველა კუთხიდან.
(და) ყველა ისე ტრიაღებს,
40 ვით კვირისტაე-თითისტარი.
გათენდა, დიდებული მზე
ფართოდ ამოჩახჩახდა,
ბერიკაცს ზურგი გაუთბო,
ბუხს ფრთა შეასხა,
- 45 გულაღებულ მსუქან ხარს
კენ ტრეში დააწყვიტინა (ხარული აქნევიან).
მკლემ ჩლა ტუნი წამოიწყო,
(და) კული შეაფოფინა.
გაფურჩქენის მნდომმა ხემ
- 50 კენწყარი შვარხია,
სულიერი და უსული
ყველა შეინძრა.
კარგი ორთას! სილაშაზით
ყველა სულდგმული ხარობდა.
- 55 ასეთ დროს სამქედლოდან,
ლამაზი მღერა მოისმოდა;
ოციოდე ყანის მუშას
თავი მოეყარა ერთად,
მათი „კურჩხაბედინერა“
- 60 კაკალ გულს გაახარებდა.
ქანისწყლის პირს მოსდებ ოდა-
მათი კიკიკი (და მღერა),
ვის თოხი მოეტანა,
ვის ნაჯახი და წაღო.
- 65 ამას ბიჭებსა ვადასცემს,
აძღვეს მქედელი ზრქანებას:
გაკეთებული იყოსო

1 ორთა—ზებუნებრივი ძილა, სამყაროში არსებული ცოცხალ არსებათა განმგებელი—

- არძა კუმე ონჭუსი!...
 არძას საქვარ ქიმორჩქენ,
 70 ყულდუმა რე ანწი მალჯ,
 ათე ბორჯის ქოძირეს,
 მიდგენ შორშე მიძვავალჯ.
 დიხაშ გურცუ გითმახორცქე
 ჭგერ ბირგულშე ცხენიცალო,
 75 დუდი გინოქლიფილ კოჩი
 ჩარქამი ოსარეთე ფალო;
 ხე დო-კუჩხი გოტებულოშ
 მირულე დო მოსოფენცუ.
 ცვაშა ხეს მითმიგანც,
 80 ჩე ფრემულე ისოფუნცუ.
 მექო მანქ ხოლოშანი,
 თეში მოუძინ ნგარასჯ,
 სქუა ლურელ კოჩიშორო
 ირიართო ლვარანცუ,
 85 „ბულათია მოკონია“ |
 თენა ძიუთუ ქოთქუე,
 ბულათიაქ ქეგეგონენი,
 გესხაპ, ქიმიოღერათუე:
 „მიდგასჯ რენ გოულახჯ
 90 ჩქიმი მორდუ ჭოლორია“,
 თეში გამა ეა ბლოლუდა,
 მა პოფერექ ჭოლორია“.
 თაში თქუე დო ქიმიზად,
 უწყუე: „მიქე ლარხუა?“
 95 — „უგამ, ის მი თქუნც...“
 მორდიქ გემეზახუა“...
 ბულა, ეთი სქანი ვირჯი,
 ნამ ლირჯე კოჩიშ შუარი,
 პატენსქუაქ მიდუენუ,
 100 ჭოლორიაქ დოგილურე |
 ათეჯგუა საქმე რე
 წყმაცვალარი კოჩიში,
 შხვა რდასჯნი, ხოლო შხვა რე,
 სი გიჩინენც ოღიში,
 105 ანწი თოლი სო გგგანჭე,
 მუ გათქუე ბოღიში?
 მა, სქან რჩენჯ მარდუალც,
 გეკომიჭვეს ოქიში!..“
 ბულათიაქ მირჩქილუე,
 110 გურც ქეგარზე თაქარცალო.
 ართი ქიმიოქლეუნუე
 ნათხოზინა ნჯოლცალო.
 მიკირთ ხუჩა გოურჩქიუ,
 ვამლარდ ექი აჯა წუნუე,

- ხვალ სიამოსთვის ყველა!...
 ყველას საქმე მიუჩინა,
 70 სახლშია აწ მიმავალი,
 ასეთ დროს დაინახეს,
 ვილაც შორიდან მომუნძულეს.
 მიწის გულს ეხეთქება
 ისე, ვით ფეხმარდი ცხენი,
 75 თავშიშველი ვილაც კაცი
 ხამის პერანგის ამარა;
 თავდაუზოგავად მორბის,
 მორბის და (წინ) მიიწევის,
 შუბლზე ხელს ირტყამს,
 80 თეთრ წვერს იგულქს.
 ახლოს რომ მოაღწია,
 უფრო მოუმატა ტირილს,
 შვილგარდაცულილ კაცსავით
 გამებდმებით ბლავის.
 85 „ბულათია მინდაო!“
 ეს ძლიესლა წარმოთქვა;
 ბულათიამ რომ ვაიგონა,
 დაიღრიალა, წამოხტა:
 „ვილაცას გაულახავს
 90 ჩემი მორდუ ჭოლორია,
 სამაგიერო თუ არ ვუყო,
 მე ვყოფილვარ ძალღიო“.
 ასე თქვა და მიეგება,
 უთხრა: „წინ გაგლახათ?“
 95 — „გუდუნურო, მას ვინ იტყვის,
 გაზრდილი გამეზახო...
 ბულა, ის შენი ულავი,
 კაცის სულად რომ ღირდა,
 ბატონის შვილმა წაიყვანა,
 100 (და) ჭოლორია მოგვიკვდა!
 აი ასეთი საქმეა,
 დსაყვედრი კაცისა,
 სხვა რომ იყოს, კიდეე სხვაა,
 შენ გიცნობს ოღიში,
 105 აწი თვალს სად ვაახელ,
 როგორ იტყვი ბოღიშს?!
 მე, შენს ბეზერ გამზრდელს,
 ზურგი ამიწვეს (ცემით).“
 ბულათიამ მოისმინა,
 110 გულს მოედო ვით თაქარა,
 ერთი კი დაიღრიალა
 გამოქცეულ ჭიჭის მსგავსად.
 შეგზრუნდა, სახლში გაქანდა,
 იქ ერთ წუთსაც არ მდგარა,

1 ჩარქამი ოსარე—ხამის პერანგი, კოქებამდე გრძელი, სელისა, მოქსოვილი ხელის დაზგაზე.

2 ხე-დო კუჩხი გოტებულო—სიტყვისიტყვით, ხელ-ფეხ აშეგებულად.

3 ჭოლორია—ბულათიას მორდუს (გამზრდელის) სახელია.

- 115 კინე აშო გავმოსოფუ,
ვალენტი, ტუვატენტი, გურგინენტი;
მიღვას მოხვად თუ ბორზალინი,
ახავაი იში ღუტუ!
თოლიში მერქას ოქკადრეჟ
- 122⁷ დითერულ მუში ფერი, —
ასე აქი ვერჩქილელ
ჰამო კუჩხაბედნიერი.
ბოშეფჟ ურო ქედოდვეს,
გამანქეს რაგადი,
- 115 შხებეტი სისანდობა ვაფუ,
ვა რე ძიკა-ლაგადი...
მუ რე თესხიი ლესქერი,
ბუნა-ბუნათ მესოფენტი?
მუ კოჩი რე. თე ლაშქარცე
- 130 კანდიორო აწოქლენცი?
მუ რე, ხუჭით მელუნა,
ეი ნოხეფი ვინაქლენცი?
ვარა მუ რე, მორადებულო
თეზმა კოჩი ეკოქლენცი?
- 135 დადიანს ნოსა— გურიელზე
მურტუ მუში ჭალაბით,
ეკაფაფუ თავადეფი
ძიკა, ბირა, ლაგადით...
მუს ლოგინცე ქიგლუნქირე
- 140 დარაიას ხალათით,
ვითი კოცე მუნთერე,
მელუ ჩაკალ-ჩაკალით.
წოხლე ქლუნუ ბოშკოჩინი,
თე პატენიში სქუა რე,
- 145 თეცალ სქეპი მესაქინე
ოღიშისე ძვირი რე.
ვარყას გეხე მერეხისე,
მურტუ დო მილაგაფუ,
ცხენი სადიოს ვაუქერცე,
- 150 რქუმოლუა დოუქუაფუ,
ლაფში-ნოლი დოუნქუოლც,
ზესხერით დოუდაფუ,
ეთიზმა ქოუსოფინც,
ართო უფის გოუთქუაფუ.
- 155 თოლიში ოქირინაფულე
მურტუ დოწკაპილი კოჩი,
მინც ზოჭეფი მუნქნეცუ დო
მინცე მხური, თხა დო ოჩი;
კოკათ ღვინი ბრელი ნერი

- 115 ისევე გარეთ გამოვარდა,
ელავს, ქექს (და) გრგვინავს,
ვისაც მოხვდება ეს ბოძალი,
ვაი-ვაი იმის თავს!..
თვალის დახამხამებაზე სამქედლომ
- 120 იცვალა თავისი ფერი, —
ახლა აქ აღარ ისმოდა
ტკბილი „კუჩხაბედნიერი“.
ბიკებმა ურო დადვეს
გამართეს ლაპარაკი,
- 125^ქ სხვები კი გაისუსნენ,
არაა სიცილ-თამაში...
რა არის ამდენი ლესქერი¹,
ჭგუფ-ჭგუფად რომ (გზას) მიაღვევს?
რა კაცი, (რომ) ამ ლაშქარს
- 130 კანდიერად წინ მიუძღვის?
რა არის, მხრით რომ მიაქვთ,
ზედ ნოხ-გადაფარებულო?
ანდა რაა, მორიდებით
ამდენი კაცი რომ მოჰყვება?
- 135 დადიანის რძალი — გურიელის ასული²
მიღის თავის ჭალაბით,
ახვევია თავადები
მღერა-სიცილ-თამაშით...
თვით ლოგინზე წამოწოლილა
- 140 დარაიას ხალათით,
ათი კაცი მიათრევს,
მიაქვთ ბარბათს,
წინ ვაქცი კომ მიუძღვის,
ამ ბატონის შვილია,
- 145 მისთანა ლამაზი შესახედავი
ოღიში ძვირადაა.
მერეხ³ ულაყზე ზის,
მიღის და მიათამაშებს,
ცხენი აღვირს არ უჭერის,
- 150 (მისი) დახერა დოუწყია,
ღრძილ-ბაგე დაშვევია,
სისხლით შეუღებავს,
იმ ზომამდე უწყვალნია,
მთლად ოფლით გაქაფულა.
- 155 თვალის მისაწვლუნზე,
მიღის დარაზმული ხალხი,
ზოგს ხარბი მიჰყავს და
ზოგს ცხვარი, თხა და ვაცო;
კოკით ღვინო ბევრნაირი,

¹ ლესქერი—აურაცხელი.

² აქ ლაპარაკია ტარიელ დადიანის ქერიე გურიელის ასულზე, ფარნაოზ დადიანის დედაზე.
ესენი იყვნენ წალენჯიხის მიდამოების მებატონეები, რომლებსაც აუჩანდა მჭედლი უტრუ მიქაუა.

³ მერეხი — ქარ-ბუქი კეპი-ქუხილთან ერთად. ამ შემთხვევაში ნიშნავს ძლიერ, უძლეველ
რაშის მსგავს ცხენს.

- 160 ჩიტას დუტო სოფენი ფერი, —
„შონური, პანეში, ოჯალეში,
კაპისტონი, ჩეკეფეში“...
ანდანერი უჩა-ჩვეში,
არძო ცუბერ გეშნავორა,
- 165 არძო დენადგემა ხეში...
სამარგალოშ ოსქვებური
მუთ ქორენი, თაქ ვა რენო?
შხვას უღუნე, მუმ ვარენო?
პატენიშა ივარენო?
- 170 ბეაქ ეკენჯ ეშე-ეშე,
გაფურღუ თუღო დიხა,
სინჩხეჟ ძალამ შეაწუხუ
გურიელხე ქვარა ფიხა.
ზოჩე: მოკო, ქობძირენი
- 175 ჩქენი ჰაქვიჩური ჭიხა,
თეჟიანი მოსეანჯინი
მიჩქე, ვა რე გეალო ხიხაჰ.
გურიელხე თქუნადენი,
იფუტონი ოკო თიქე,
- 180 მი იფილე მოვარიე,
ვარა გაუბედგო მიქე?
მუქო ართი კოჩინ თეში
დეჟერ ართო ჭალაბიქე,
ეკილეს დო მისვანჯეს
- 185 იფუტ ბირა - ლაყაფიქ
ჭიხა - კარც, ცაცხუშ ჭინც
გოფაილი ტაბაკით,
ჭალაბი რხინც ქიმეჩამუ
ურძლაფელა მადამის;
- 190 ხორცი მეგვანაფილიში¹
მოულუნა კალათით,
ღვინიშ შუმა გოფურაფე —
კოლი-ჩალამ-კალამით.²
ახვამანა ართიანც,
- 195 ძახინი რე „ალავერდი“ |
— იახშიოლ-იახშიოლ,
„ვარა გეშვი, ვარა გელი |..“
ტოლბაშიქ ყანწ გეკოფუ.
ეფშა გურით ოხვამალი,
- 200 დოხვაშუ დო ადღეგრძელე
გურიელხე დედოფალი;
გეშუ დო შხვას ჰქვადავუ,
შუმაქ იფუტ გორჩქინელქე,
ლერსითუ რე დოხვაშუ,
- 205 ბირაქ გორჩქინდ შხვაშხვანერქე:
„უჩარადი უჩა კოჩი,
- 166 ჩიტა რომ თავს წააღლის ისეთი¹,
„შონური, პანეში, ოჯალეში,
კაპისტონი, ჩეკეფეში...“
ითასნაირი შავი — ძველი,
ყველა მარცვლებად ნარჩევი,
165 ყველა დაყენებული (გაწურული) ხელით.
სამეგრელოს დამამშვენი,
რაც არის, სულ აქ არაა?
სხვას რომ აქვს, მისი არაა?
ბატონს უარე ვთქმის?
- 170 შზემ აიწია მაღლა-მაღლა,
დაბლა მიწა გაახურა,
ღიბიანი გურიელხე
სიტხემ ძალზე შეაწუხა.
ბრძანა: მინდა ვნახო
- 175 ჩვენი ჰაქვიჩური ჭიხაჰ,
იქ მოსვენება
ვიცი, არ არის მთლად უმნიშვნელო.
გურიელხე რომ იტყვოდა,
უნდა შესრულებულიყო,
180 ვინ იქნებოდა უარის მთქმელი,
ანდა ვინ გაუბედავდა?
ისე, როგორც ერთი კაცი
დაეთანხმა მთლად ამაღლა.
აიღენენ და შეისვენეს,
185 შეიქმნა მღერა-თამაში.
ჭიხა-კარში, ცაცხვის ძირში,
გაშლილი ტაბლითა
ამალა ლხინს მისცემია
გაუმამლარი მადითა;
- 190 გასუქებული ხბოს ხორცი
მოაქუთ კალათით,
ღვინის სმა გახურებულა,
კოლი-ჩალამ-კალამით.
ერთმანეთს უღოცავენ,
195 ძახილია — „ალავერდი“ !
— იახშიოლ-იახშიოლ,
„ან დალიე, ან ადქი!..“
თამადამ ყანწი აიღო,
საცუე გულით დასალოცი,
200 დალოცა და ადღეგრძელა
გურიელის ასული დედოფალი;
დალია, სხვას გაუწოდა,
დაწესებულ სასმისს ცლიან,
(შაირ-) ლეჰსით უღოცავენ,
205 ნაირ-ნაირსა მღერაიან:
„შაეგერემანო შავო კაცო,

1 ილიომური გამოთქმაა, ნიშნავს: მავარ, მათრობელა ღვინოს.

2 ჰაქვიჩური ჭიხა—ჰაქვიჩის ციხე-სიმაგრე (ზუგდიდის რაიონშია).

3 ხიხა—უმნიშვნელო, უბრალო რამე.

4 მეგვანაფილი—ძროხის რძით გასუქებული ხბო.

5 ჩალა-კალამი—ძველებური სასმისი.

- ვაშენდიდა, მუშა მორთი?
უნა კოდი ხარკალე
აშო მომიჩაქალე...
- 210 ვარა გეშუათია-ოდა
ვარა ობქუმათუ...
ვარა ჩხინი თოლო-ოდა
ქემბბირუათუ...
გეშვია, გეშვია,
- 215 ახალი დო ქვეშია...
ქვეშ კოჩიში ოშგემეში
ღვინიშ ოწერეშია...
გეშვია, გეშვია..."
ბირა-ძიცა დო ხეშუა,
- 220 ალავერდი იშა-აშო,
ყანწ ირთუე უმუხარეკო,
შუმა ორე ირიაართო...
მინი დიო ხერხელი რე,
მინც ღვინი ქოცინდაფუ.
- 225 მინი გვალო შუმილი რე,
ღუდ აწონუე, მუკე ყვანთუ.
შუმილეფი ისოფუე,
არძო ართო ღაჰალანცე,
არძო ართო ართიანცე
ყანწით ღვინცე ახეშანცე...
- 235 ქე იქილე, შხვა ორისე
არეშუმში ნოხი რჩედე,
ოსურპატენი დიოფაჩათ
ჯანჯღე დო ჰამას ლურდუ;
დარჯა სვერეხიაშ ჩილი
- 240 შანკი-ალა ოლურდღე,
ჰანდის შორდით გარაგანდღე,
გაფაცდღე, გატაცდღე...
სვერეხია რე მოურე
წყუმონტილი, კუნტა შურიშ,
- 245 ითამ სქანი მაჰალე რე,
ართი შური, ართი გური,
მარა ირო თის ოცადღე
ქორლოლუას ეშმაკური,
გურე ყულაბი ალუეხვიღე,
- 250 გოთონუნანც მუთ თოფური;
პატენც მ უქო უსხუნენი,
სვერე თეში აფინუე,
თოლცე ინაყიყინანც,
ანთას ნერო იკეჩუე,
- 255 იკვანწილე, ირხინუე,,
მუშა-ბაბუ თაში რდღე დო,
მუთი თაში ირჩენუე.
ვალცილო თეკი დოლცე,
სოლე დოუწურწინუნანც,
- რისთის მოსულხარ, თუ არ სვამო?
შავი კოდი ფხაკუნა (ცარიელი),
აქეთ მოაჩაქაქე...
- 210 ან დავლიოთო-და,
ანდა შევქამოთო...
ანდა მოლხენა - ქვიფსო
თვალით შევხედოთო...
დალიე, დალიე,
- 2 15 ახალი და ძველია...
ძველი კაცის უღვაშები
ღვინის საწურველია...
დალიე, დალიე"...
მღერა-სიცოლი, და ლოცვა,
- 220 აქეთ-იქით ალავერდი (საღლეგრძელო),
ყანწი ტრიოლებს მოუწყვეტლად,
(და) სმა არის გამუღმებით...
ზოგი ჭერაც ფხიზელია,
ზოგს ღვინო მოჰკიდებია,
- 225 ზოგი კი მოლად დამთვრალა,
თავი ექინდრება, ყვირთება.
მთვრალები იქაჩებთან,
ყველანი ერთად ყვირიან,
ყველანი ერთად ერთმანეთს
- 230 ყანწით ღვინოს ულოცავენ...
- 235 ცოტა იქით, სხვა (ისი) ჩრდილში
აბრეშუმის ხალიჩა ვეო,
ხალეთად (ჩა-ცმული) ქალბატონი
იწვა და ტკბილად ძინია.
დარჯა სვერეხიას ცოლი
- 240 შანკისავით¹ ადგა (თავზე),
ნეშოთი ბუზს უგერებდა,
სიფრთხილით უვლიდა (მას)...
სვერეხია მოურავია
დაგრეხილი, მოკლე სულის,
- 245 ვითომც შენი ამხანავია,
ერთი სული, ერთი გული,
მაგრამ მუღამ იმას ცდილობს
გაფიქეთოს ეშმაკური.
გული შხამ-ვესლით საყე აქვს.
- 250 თაფლის სიტკბოდ მოგაჩვენებს;
ბატონს როგორც ესურვება,
სვერეც ისე ეფინება,
(იმას) შესცქერის თვალეშში,
ათასგვარად იყეცება,
- 255 კოპწიობს, იგრიხება,
მამა-პაპა ასე იყო და
თვითონაც ასე ბერდება.
ელკასავით იქ გაჩნდება,
საცა (ბატონი) დაუწრუქუნებს.

¹ შანკი—ერთგული დამცველი.

- 260 ბატენქე ლახას, ოგორას,
არძას ქათინდღულუანც.
ბატენც უფერუანცენი,
შხვაწკალა რე კანდიორი,
ქიქეწკემა დიდის თქუანც,
265 თაქ ირჩინანც თაღ ღო ღონეს.
კონწარი რე, ნინა უღუ,
შხაშიანი მუთი გვერი,
მითინ კოჩი ვადანდინე,
ვართ მოჭვირე, ვართი ნტერი.
270 სოფელც მუქამც ქაშალენი,
თოღეფც ორიჟინუანც,
ყახაზეფც ოშქურუნა,
არძა შიაცანცალანც,
წელი ვითიანწყუმუნა,
275 კჩჩხის დოუბარჩხალუანც,
მუდგაზმა ოგორასც
მი რე დოურთინუანცც?
მუთ ოკონი, თისე ორთე;
ყახაყ შური უბუმე რე,
280 შხვა მოხვარექ მითაქ შორთე,
ღორთონქ, ხატქ, ვართი კოჩქ,
აქი აქაქ მუთაქ ვორთე.

• • •

- ხვალე ართის—ბულათიას,
მიშათ მუთაქ მუქადგინე,
285 ბრელი ეცადე, გაიკლოთე,
მარა მუთაქ მუქადღინე.
ასე მუთი ოკოდენი,
სისრულეშა ქემიძუნე,
— ბულათიასი სქამი ვარყა
290 ბატენქეს ქემიძუნე,
ოგოროფე რჩენე შორღე
გოულანძღე, გოულახე,
ვალღამუნ ფერი ღოღე —
საონჭლოროთ გააბახე.
295 ასე ფირქენც, მუთუნფერო
საქმე თეში მანწყუსე —
ვარყა ხეშა ქიშუსე,
კვადღთი ვემინდურუსე.

• • •

- გურიელხეს გაკურცხინ,
300 ქვღოზოჭე ოროსე,
ბულათიაკეტ ქემორთე,
ქაწულდგრთე ხოლოსე,

ბულათია

— ბატენ, მიყვე უბედურცუ,
მიჩინელით ჭგერ თოლითე,

- 260 ბატონმა სცემოს, ავინოს,
სრულიადე არ შუმიჩნეს.
ბატონს რომ ეფერება,
სხვასთან არის კანღერი,
პატარასთან დიდს იძახის,
265 მასთან იჩენს ძალს და ღონეს.
უქმეხია, ენა აქვს,
როგორც შხამიან გველს.
არა კაცსა არ დაინდობს,
არც მოყვარეს, არც მტერსა.
270 როცა სოფელს დეარევა (ჩავარღება),
თვალეშ აბრიოღებს,
ყმაგლუხებას ეშინით,
ყველა (მისი შიშით) კანკალეშ.
(შიშით) წელი უწყდებათ,
275 (როცა) ფეხს დააბაყუნებს,
რამდენიც უნდა ავინოს,
(სიტყუას) ვინ შეუბრუნებს?
რაც უნდა, იმას აყეთებს,
გლეხი სულგანაბულია,
280 დამხმარე არაივინ გამოჩნდა,
ღმერთმა, ხატმა და არც კაცმა,
აქ ვერც ერთმა ვღლარ გასქრა.

• • •

- მხოლოდ ერთს — ბულათიას,
ვისაც ვერაფერი (შარი) მოსღო,
285 ბევრი ეცადა, უტრიალა,
ვერაფერიც ვერ დააყო.
ახლა კი რაც უნდოდა,
სისრულეში მოიყვანა,
— ბულათიას კობტა ულაყი
290 ბატონიშვილს მოუყვანა,
საყვარელი მოხუცი გამზრდელი
გაულახა, გაულანძღა,
რაც არასდროს დამართია —
სამარცხენოდ გააბახა¹.
295 ახლა ფიჭრობს, რომ რამენაირად
საქმე ისე მოაწყოს,
ულაყი ხელში ჩაივღოს,
მქედელიც არ მოიმიღუროს.

• • •

- გურიელის ასულს გაეღვიძა,
300 დაბრძანდა ჩრდილში,
ბულათიაც მოვიდა,
წინ დაუდგა ახლოს,

მულათია

— ბატონო, მიყვირს უბედურს,
ყარგი თვალით მიყურებდით,

¹ გააბახა—საქვეყნოდ შეარცხინა.

305 მათი გური ვა მორკვდგ,
გალინანდით ხილითჲ.
ასე ვა მიჩქ, მუ გიჩგრითთ,
მუ გოწყუნეთ, მუ როლოთი?
თაშ ალაშო ვოშქოვგეთ,

310 დო უნელო დომჭყოლითჲ...
ვა მიჩქ, მუ რე დაგეშეთჲ,
მუ უბადო მემიქლუნეუ !
გამლახითჲ რჩენჲ მორადუ,
ხესხგრი მოსოფუნეუ დუეუ:

315 თოლ ვაგმანჯე ქიანასჲ,
ქიცა ქიგმორთოთჲ დუეუ...
მიდალაღა მა ვა ბხვადჲ,
ათენა რე გურეუ ბჷვერეუ.
მიჩქ, თენა ვა ყოფერე

320 პატენ, თქვანი ზოჭუათჲ,
ოთხოვნით: თეში შიქიმნალც.
თქვა ხე ვეგნაფორუთჲ !“...
მუეჲმუ პატენქჲ ქეგეუბ
ბულათიამ ნაჩიებუ,

325 სახექ გინართ დარხზმორო,
მუქო კოჩი ნაციებუ.
კეჲინენც: „მა ვა პოფექ
თე ქიანაში პატენი !
მუქო ვამაქიმინასი

330 მუშა გური მათუნი?
ვევლასოფით ასე ხოლო
ყამა გილაჩარხენი !“
ქოუციის ბულათიას,
დოუქყეს ყამამ მიდალაღა,

335 მარა დუეუ ვა უღანაცჲ,
იყუე ხეში ვემოლაღა, —
ორჩხეს ველენქეილგ ყამა,
გილერათუ მუთი ცალა,
ამარი-ემერი იქოსუუ,

340 კოჩი იში აქნანქვალა.
ღვარანც — „მობრთი ოთხუნემა,
ლაქალით მოგამუნა,
ლორონთ-ხატი ვა უჩქენა,
შხევამ წუალემა ოქამენა !

345 ქომლუნაღა, შიდამღანა,
ლახუათი ოლაგუნა,
ნაქვის დულას გიობუნა,
ბლოლესენი, ვა ბაღენა.
თენეფქ დონწყუე თე ქიანი

350 თენეფქ ვეგმოულე ქვანა,
გერი კყიშო ქიგარეღა,
შხურეფც ხვეს მუ მეჩანა?!
თენებუ მუელუ ჩქენი უფი,
ჩქენი ფენღა, ჩქენი ხანღა,

305 მეც არ ვიყავ გულნაკულეო,
სიხარულით გმსახურებდიო.
ახლა არ ვიცი, რა შეგეცოდეთ,
რა გაწყინეთ, რა გიყავით?
ასე უბადლ შემიძულეთ,

310 და უეცრად დამჭერით...
არ ვიცი რა დაგიშავეთ,
აუცი რა მიმიძლვის !
გამილახეთ მოხუცი მორადუ,
თავით მოთქირიალებს სისხლი;

315 თვალს ვერ გ:ვახელ ქვეყანახე,
ლეჩაქი დამახურეთ თავზე...
წართმევა მე არ მხვდება...
და ამიტომ გული მეწყვის.
ვიცი, რომ ეს არ ყოფილა,

320 ბატონო, თქვენი ბრძანებით,
გთხოვთ, ამის გაგვეთებელს,
არ ვადაფაროთ ხელი !.“
ჩოცა ბატონმა ვიგვო
ბულათიას ნამბოზი,

325 სახე ცეცხლივით გაუხდა,
ვით ნაციებამ დადმყოფს.
ყვირის: „მე არ ვყოფილვარ
ამ ქვეყნისა მეზატონე !“
როგორ ვერ გაეკეთო,

330 რაც გულით მწაღია?
ახლავე ჩამოგლიჩეთ
ხანჯალი ჩამორჩატული !“
დაესიგენ ბულათიას,
დაუწყეს ხანჯლის წართმევა,

335 მაგრამ არ ემორჩილებამა
(თავს არ უღებს),
იწყო ხელის გამოღება, —
ქარქაშიდან იძრო ხანჯალი,
ტრიალებს გაცოფებულებით,
(ხან) აქ, (ხან) ევერ ემხობა,

340 ცაკი მისგან დაფლეთილი...
ყვირის — „სათხოვრად მოვედი,
ყვირლით მხვდებთან,
ღმერთი-ხატი არ იციან,
სხვისი წამება ვამებათ !

345 თუ რამე გვაქვს, წავგარაზმევენ,
გალახვასაც გვიპირებენ,
დამწვარზე მდღღარეს ასხამენ,
რაც რომ გვიქნეს, არ ვყოფთ...
მათ დააქციეს ქვეყანა !

350 არაქათი გამოაცალეს,
მგელი თუ მწყემსად დგას,
ცხვრებს ხვავს რა მისცემს?!
ამათ მიაქვთ ჩვენი ოფლი,
ჩვენი ბარაქა, ჩვენი შრომა,

1 ყამა—ხანჯალი.

- 355 ღორხველო, არძა თენფეც:
ჩქენი ჭერღვი, კვლე-მანჯა,
მულგა ოდიარუნეი,
იშენ ულუ გერიშ ლანჯა,
ნგერი, ნგერო ღვთმოსქედღე.
360 დღას ვეციო კოჩიშ თანჯა¹.

- 355 სითიდაოდ ყველა ამით.
ჩენეი მელავი, მაჭა, ძარღვი,
რამდენიც უნდა გამოკეებო,
შინცა აქეთ მგლისა ღვარძლი,
მგელი (ისევე) მგლად რჩება,
360 კაცის შველა არ იქნება².

- მუჟამეც თაქ თე ამზე რდენი,
პატენსქუა შინდორცე რდღე,
გეხედ ვარყას ჰკადღეშისგ,
თარჩიასგ ვილართედღე.
365 ჰივლაციინდულუ ლაპალც ცუჭი,
გოურჩიუ დიდა გურე;
ქოძირ, ჭარი.ქუგულბარგ,
ბულათია შქას.ქაშურე:
ყამას იშხილინუნც,
370 ფერი გურაყ არძაშა...
ქოძირც ღო ხეთეხოლო
თაურეშე გოურჩიუ,
ჰკადღს ღუცუ ქემნადგართგ,
მარათხ ზოფინ, ზოურჩიუ,
375 ცხენეც ჰქრსი ქიმოლგე.
კვღერი ქაქიმიანფუუ,
ბორია გოქკერ ღვეღმი წვანდაქ,
ფიფაფი აყარებაფუუ;
ჰკადღქ განშე ქოუსხაბუ
380 უგენალო აყაწუნცუ,
კეიშ თოფი თოურჩიუ,
პატენც ჰიგიაშქუ დუცუ;
ქუღიშორო ქვქათაფორგ;
ჰკადღქ ცხენეც ქემნაღე,
385 ჰიგიოკეინ, ჰიგიორშეინ,
კეინჩაქეთი ქიმეხვად,
მუშ შინჭე რდენი ქიჩინ;
მოთინ კესერი რაშიშორო,
კოჩი ართიანც ქიმიოჩინ,
390 ტორც ირქენც უხოგარო,
აკორაყე, აკოფაჩე.
ღიხას კურჩის ვა უქანც,
ვაქიშუნანც შურდგემოლი,
ფერღის მიეუმიინც გიმე,
395 თეში მღჰო შურდღემინი.
თეცალი შინჩეში ვაქიორბა
ცხენეცთ ტანშა ქოუგენც.
პატენსქუა დუც ოსხუბუ,
„ვაი-ვაიას“ კეჩინცეც...
400 გურიელხე ხანჯას ქოგე,
რჩხვიანეც ღო ღვთენცეც;

- აქ რომ ეს ამბავი მოხდა,
ბატონის ძე შინდერიღო იყო,
მკედლის ულაყზე იქდა (ღა)
თარჩიას³ აყეთებდა.
365 (როცა) ყვირილს ყური მოჰკრა,
ღედისაკენ გაქანდა,
ნახა, ჭარი ვარს არტყია,
შუაში დგას ბულათია,
ხანჯალს ატრიალებს,
370 ყველასათვის ფერი უცეკლა...
ნახა და მაშინვე
გამოქანდა აქეთ,
დაადგა მკედელს თავზე,
შათრახი შემოუქნია,
375 ცხენს ქუსლი ჰკრა (ღა)
მკერდით შემართა ყალუზე,
ღვეღის ფონმა ქარი ვაჭრა,
შხუილი გააღინა.
მკედელი განზე გაუბტა
380 უჩინრად მყისევე,
კაქის თოფი მოუქნია,
(ღა) ბატონს თავში დაარტყა;
ქუღივით დაამხო;
მკედელი ცხენს მოეველო,
385 დასცა ყვირინა და სტენა,
კეინჩაქ³ მოუხვდა და იცნო,
თავისი პატრონი რომ იყო;
შემართა ყელი რაშივით,
და კაცი კაცზე დააფშენა;
390 ტორს იქენეს დაუშოგვად,
(მტრებში) დახერცდა, დადანტა.
მიწაზე ფეხს არ აკარებს,
ეგრ მოასწრებს სულ დღმჯლი,
ფერღობზე თავქვე მიქრის
395 ისე, როგორც შურდული,
(თითქოს) ცხენსაც ტანმა უგარძნო
პატრონის ასეთი ვასამირი.
ბატონიშვილი თავს ხელს უქერს,
„ვაი-ვის“ გაჰკითვის,
400 გურიელის ასღლი გრესა ჰგავს,
ჩხავის და გაჰკითვის;

1 თანჯა (თანჯი)—ნიშანი, დალი; აქ ნახმარია ბედნიერების ნიშანწყურს მნიშვნელობით.

2 თარჩია — თამაშის ერთ-ერთი სახეობა ცხენის:ობაში.

3 კეინჩა—ცხენის სახელია („სკეინჩა“).

- მუკაქუნალი ვისოფანცე,
კვდვრც იტუაბარუნცე,
ქალაბიქვთი ქვქშკურცხუ.
- 405 გასორებულქ ართი შვანცე.
კვოთხოზე კვადეს არძო,
ტაბაჩასე ოქოთანა...
ბელათია ანწ შორცე რე,
ტყუიას ტყურათ ოქოთანა...
- 410 კვარიაშ დედზემა მორჩქე,
ანწი ცლოთამა მუს გურცუქ
გურიელხე შეტი ვა რე,
გინმახორქვ მუში გურცუ-
თხოზინც ზეთიქ ვექშერაჲ.
- 415 მათხოზინებქ აკიფარე;
პატენი იშხანც, იგორაფუ,
თითო-თითო არძას ქარე,
თვალცნც, ინგარც, ითაყარე,
წვმისოფუ, წვმიჭანცე.
- 420 თე ზემოთი, თე ქვმოთი
ვამიჩქ ილიდ მუსხიი ხანცე,
მარა უცებ აკიმუნუ,
დიქე გურგინი, ვალი, ტყვატო,
ცაშ ნორტეხი ქიშე მურურცუ,
- 425 ქვიშა მურურც უმუნხარცქე,
დო მერქაში მამალაც
ვეპალულდ კოჩიშ ხვანცი.

- ტანსაქმელს შემოიგვლეს,
მერდს (იწეწავს და) იყაწრავს,
ქალაბმაქ გამოილიძია,
405 დაბნულმა ჟერაქ ვუთხანს.
მქედლს გაეკიდა ევლო,
(და) დამბაჩას ესერიან,
ბულათია აწ შორსაა,
ტყუილად კარგავენ ტყუიას...
- 410 ყუავის თავის ტოლა მოჩანს,
აწი სროლა რას ვახდებდა!
გურიელის ასული მოთმინებას კარგავს,
(ჟარით) გული უსკდება.
(დევენამ ვერაფერი ვასქრა),
- 415 (და) მღვერები დაიფანცენ.
პატონი ანჩხლობს, იგიინება,
ყველას არგო თითო კბენა,
მოსთქვამს, ტორის (და) ქოთქოთებს,
იქაჩება, იგრიხება.
- 420 არ ვიცი, ეს ღრიანელი,
რამდენ ხანს ვაგვრქედლებოდა,
მაგრამ უცებ მოიღრუბლა,
დაიწყო გრგვინვა, ელვა, ქექა,
ცის ნატეხი ცვივა ზეით,
- 425 წვიმა მოდის შეუწყვეტლად,
თვალის დამახამებაზე
კაცის ბაიბური შეწყდა.

- შქასერი რე უქუმელა,
ქვენცე გიმანტვრენ თისე,
430 თოლშა კითი ვეშილინე,
სენტე ვა რე კოჩიშ თისე,
მინდორ ვა ჩქე მუქი-მუქი,
წყარი ქვანთე მორიათე,
ირფელი ართი გინორთეშე
- 435 კვრცხი, ქვიშა, ბორიათე;
მინ ირქენცე ზღვაპიქიშე,
დო მინიშა ელახეშე,
მუშუმ დედშო იყვარკვანტე
ქარკვენტია მელახეშე.
- 440 ლალუფე გახალბე,
რჩხვიანცე დო ლეჟინცე,
ოჯონ ინგერი რდასენ თეში,
მართუე ინოხუფინცეც;
კაქა-ნეძიშ მამხვა კვრცხი
- 445 მინდორც წვმოტურიანცე...
ნდემიშ კოცტო აშქურიანე,
თიტალც ვალცნც, გურგინცე...

- შუალამეა კუნაპეტი,
(და თან) წვიმს კოკისპირულად,
430 სინათლე არსად არ არის (კაცის
სადგომში)
- თვალთან თითს ვერ მიიტანს;
ირგვლივ მინდორი არა ჩანს,
წყლის ტბორებს დაუფარავს,
ყველაფერი გარდაქმნილა
- 435 ხომეკალად, წვიმაღ, ქარაღ;
ხან ქრის ზღვის სანასროლან,
ზოგჯერ აღმოსავლეთიდან,
თავთავისთვის ბზრიალებს
ქარბორბლა გალმა მხრიდან.
- 440 დედენი ვაცოფებულან,
ჩხავი.ნ და ვაკვივიან,
თითქოსდა ინგური იყოს,
მორევი ყურყუტებს, შხუის;
დაკროლილი კაცის სიმსხო კობი
- 445 მინდორად როყავს (კოტრილებს)...
დეკაცისაქ შეეშინდება,
ისე ელავს გრიალებს...

1 მერქა — თვალის ხამამისთვის საჭირო დრო.

- ენწერტ, სოდეთ კოჩიშ ბუღე
სანთელით ვაგაგორე,
450 სოდეთ შარა კოჩიშ ოლე
ბარდღეშა ვაიშქავორე,
სოდეთ ხვალე ტურა-ნგერი
ცურანც, წუმოწყაფინგნც,
თეცალ დინხას, თეცალი სერც
455 მუ ოკორდას მოსოფუნცუ?
ტურა რენო, თუნთ რენო?
ნგერი რე დო ოჩოკოჩი?
ქაჩი რენო, ნჯილო რენო?
ნონტყელ რე დო ვარი კოჩი?
460 ენა ორე ბულათია,
ჩქენ ლერსიში არამ-ხუტუ,
მეურტ მუში მცაღეშა,
მისეთ სახელ ჭოხო უტუ.
უტუთ ჰკადე გოხოლგნა
465 ბულათიაწყკმა ნარდი,
ჭგერ დო ფურუმ გინაჭინა,
ქომოლი რე ელი-ვალი.
დო თაქი რე ბულათია,
მეურტუ ქარიშ მამალას.
470 ელე ართგურ მაქალუმე
მუში ჭუაშ მალამე.
მეურტუ, მეურტუ უზოგარო,
ოკონ ორდასენი დღაში,
მეფურინგნცთა — თქუა,
475 ცხენი ცუნცუ მუთი რაში,
ბურიინ-ბურიინთ გინილე
ნანწყვი, კაკლაროინ ტყასე.
დუე ბაშლაყუ კენაყრე,
ქიგნუქუნუ ნაბადი,
480 მიტარარე, მუთა მოჩქე
კერცხი დო ქვიმამ რაბადი.
წენდიხური უტუ მიქა
შხვაშე მეტი ცქეაფილი რდჷ,
იში აზრი, იში სიტყვა
485 საფოცუყთ ჰკადილი რდჷ;
იში სიტყვა ბეჭელი რდჷ,
ქუაშ დგმაგურაფალი,
ოქროშა მის ვა უსხუნუდუ
იმ ომეშიში კაკალი?
490 კოჩი რდჷ შხვანერი ცვაში,
მესაყინე შხვანერი გვალო,
ხონარ უდუდ მუთ გურგინი,

- ენწერში, სადაც კაცის სახლს
სანთლითაც ვერ მონახავ,
450 სადაც კაცის საველ გზას
ბარდღებში ვერ ვამონახავ,
სადაც მხოლოდ ტურა-მგელი,
წყმუტუნებს (და) ყმუის.
ასეთ ალაგას, ასეთ ღამეს
455 რა უნდა იყოს, რომ მოდის (წეწვა-გლეჭით)?
ტურა არის, დათვი არის,
მგელია თუ ოჩოპინტრე?
ქაჩი არის, ჩიქი არის?
მხეცია თუ კაცი ვინმე?
460 ეს არის ბულათია,
ჩვენი ლექსის არამ-ხუტუ!,
მიღის თავის ამხანაგთან,
ვისაც სახელად ჰქვია უტუ.
უტუთ მქედელი ვახლავთ,
465 ბულათიასთან ვაზრდილი,
კარგის და უცდის მნახველი,
ვაეკაცია ელვის მსგავსი.
და აქა ბულათია,
ქარის სისწრაფით ეშურება,
470 ელის ერთგულ მეგობრისგან
თავისი წყლულის მალაშოს.
მიღის, თავდაუზოგავად,
თითქოს დღის სინათლე იყოს,
ასე იტყვი — მიფრინავო,
475 ცხენი ჰყავს, როგორც რაში,
ჭროლეთ ვადიარა
მეწყყერები და შამხნარი.
ყაბალაში (აქვს) თავს წაყარული,
წამოუსხამს (მას) ნაბადი,
480 მიქუსლავს (და) არ ვმჩნევა
წყვიმისა და კოხის ზაოქი.
წალენჭიხელი უტუ მიქა,²
სხვაზე მეტი ნაქები იყო,
მისი აზრი, მისი სიტყვა
485 საველისყროდ ნაქელი³ იყო;
მისი სიტყვა ბეჭელი იყო,
ჭკუის მასწავლებელი,
ოქროს ვის არ ერჩია
მისი ულკავის (თითო) ღერო?
490 კაცი იყო სხვანაირი (შუბლის მქონე),
შესახებდავად სულ სხვაგვარი,
ხმა ჰქონდა ვით ქუხილი,

¹ არამ-ხუტუ — ჩერქეზი გმირი (ლომკაცი), რომელიც თავის დაესხა თავისი ამალით აფხაზეთში შარავშიძის, შემდეგ კი ჩვარელებს. მოკლეს ჩვარელებმა ხულონთან (ჩვარი, ხულონი სოფლებია წალენჯიხის რაიონში). ასეთი ხალხის გადმოცემა არამ-ხუტუბე. აქ ამ პოემაში ნახმარია გმირის მნიშვნელობით.

² უტუ შიქა — უტუ მიქავა (გვარისა და სახელის შემოკლებულად წარმოთქმა ჩვეულებრივია მეგრულში და ამიტომ პოემაში მიქავას ნაცვლად ნახმარია მიქა).

³ ჰკადილი—გაჭედილი, ნაქელი. გადარტ. ნაღდი, უცილო.

- თოღეფ გოთომუღუ ვალო,
 ქე ხან ქორე მუღგარენი
- 495 უტუქ გვალო გაგმოთგრგ,
 საქარუას გორუკ დო
 გუღეს ოშა-გოშა ძიჯ.
 ოშ ქოუწუე, ართის თქუანც,
 რაგადიშა გური ვაფუ,
- 500 ვეგწყუთა ჭგერი ტარცე,
 შხვა-შხვა ანბეს მიშეფაფუ...
 გილურტუ მარობითე,
 მოურტუ-მოხუნტუ უჩინებუ,
 კვერ-უროში საგამათე
- 505 ხეს მართახი უჯგენბუ.
 ამღლა ორწყუქ ქალადიდცე,
 ქუმე ძირე მუხურტუ,
 მინ ჭვარც იწურუნა,
 მინ ბანძა დო კურზუსუ...
- 510 ვა რე იში ოკჷადრგეს,
 ჭვეშობური ხანდა-ბირა,
 ირკოც უკვე ჩქან ქადგში
 თამ უნელო გგმოთგრა.

- ამესერიითი შორ შარაშე
- 515 ახალ მუნალე რე უტუ,
 ცხენც გამანწყე ონანგერი,
 ოცალუეშა გოუტუე.
 ჩილქ ქიმიზად ძღვანძღვილ კოცე,
 გინმანწყენც ნაბადისე,
- 520 ქომონც „სორდი“ ქოუწუას,
 ვა შქიდანცე რაგადისე,
 ოსერიშო ქიგიონწყუე,
 ქაწუღღე ტაბაითე;
 თე ბორც ეუქი ქკალაჷინდეს,
- 525 ცხენიშ კუჩხიში ბაკაფისე...
 ვალე მიღგენც ჭოლორეფქე
 ოღურალო ქიშიაშხე,
 დო სუმარქე ხონარაშო
 „ევი შენძელი“ ქედიძხე.
- 530 შენძელქეთი კარი ვანჯე,
 სუმარქე ცხენშე გიფე ქოლცე,
 უტუქე ქიჩინ ბულათია,
 კალურჯოლ-გახურტოლცე.

უ ტ უ

- ბულათია | მოხიოლცე,
 535 სქან მოულა დო ძირაფა,
 მარა მუქუე გინგოფოთე,
 ორე სერი მითირაფა?!

ბულათია

— ჩქიმი საქმე წულირი რე,
 ვა მიჩქ მუქო გგშენწყუე...

- თვალი ეღვას მინამგვანი.
 ცოტა ხანია რატომლაც
- 495 უტუ შთლად გამოოცვალი,
 მუშაობას მოუტლო დო
 სახლში ხანდახან თუ ნახავ,
 ასჷგრ ჰკითხო, ერთხელ გე ტყვის,
 საუბრის თავი არა აქვს,
- 500 ეულ ტარზუა აწყობილი,
 სხვა ამბებშია გართული...
 დადის (მთელი) კეთილობით,
 მოდის (და) მოჰყავს უცნობი,
 კვერისა და ურის ნაცვლად
- 505 ხელში მართახი უქირავს.
 დღეს ხედაე ქალადიდში,
 ხვალ ნახავ მუხურტოში,
 ხან ჭვარში გამოჩნდება (იგულეებენ)-
 ხან ბანძასა და კურზუში...
- 510 არ არის მის სამქველლოში,
 ძველებურად შრომა-მღერა,
 ყველას უკვირს ჩვენი მქველისი
 ასე უცხად გამოცვლა.

- ამ ლამესაც შორი გზიდან
- 515 ახალმოსულია უტუ,
 მოხდაც ცხენს უნანგერი,
 სათიბში გაუშვა.
 ცოლი მიეგება გაწუწულ კაცს,
 ნაბადას ხდის,
- 520 „სად იყავი“ — ქმარს რომ უთხრას,
 არ შეჰკადრებს ამის თქმას.
 ვახშამი დააწყო,
 (და) წინ დაუღდა ტაბლითა;
 (სწორედ) ამ დროს ყური მოჰკერს,
- 525 ცხენის ფეხის ბაკუნს...
 გარეთ ვილაცის ძალეები
 მიესივენ გამაგებობის,
 სტუმარმა ხმამეშალღებით.
 „მასპინძელი“ — დიძიძა,
- 530 მასპინძელიც მიეგება,
 სტუმარი ცხენიდან დაეშვა,
 უტუმ იცნო ბულათია,
 მოეხვია და ჩაეწნა.

უ ტ უ

- ბულათია | მიხარია
 535 შენი მოსვლა და დანახვა,
 მაგრამ რამ გადმოგაგლო
 ამ (თავსხმა) მოჩვენება ლამეს?

ბულათია

— ჩემი საქმე წამხდარია.
 არ ვიცი, როგორ დავაღწე თავს.

- 540 მის ვეჩია გაჭირება,
 სი, მაყალეს ვაიწუე?...
 აართო მობრდეთ, სი ქოიჩქე,
 უტუ, ჩქიმი ხასიათი...
 სი მა მიჭართი დო სქანი,
 545 მეკენჯი ვაპოფექე მათი I
 რხინიშ ბორჯის წორო პოფეთ.
 კირით გომირთუნა შქაშა,
 ჯგერო რდუ დო ფერი რდუო,
 დუდ ქეშიბლით ამდღარ დღაშა!
 550 ამდღა ფერქე ქეშბლოლჲ,
 დიდხანც ვა მიჭარე რინი,
 დო ითებუ ამსერნიშე
 ჰამო მაყალუა ჩქენი!..”

უ ტ უ

- მუს რაგადა!.. მურე ფერი,
 555 გაჭირება ოფულარი,
 სი სოდე ლურუქენი,
 მათ თექ ვორდა ოლურალი.

ბულათია

- ქოიჩქე, ეჩი წანა ქორე,
 ობუჯი გურიელხეს ულუ,
 560 შურიშ ღალა მიჭირანი,
 გებდგენა ფერი ულუ;
 ქეშოთი ჰამას ვა ვორდით,
 ასე ქედბიხეთე ვეპოლო,
 თე ოსური ვერჩქინელე
 565 ჩქენ ხორციში მაკეუმლო.
 ოღიში ხეს ვიგოქარე,
 სი ვა გიჩქენი ფერი მურე,
 ეუჭიშ ქეინც მუ ირთულენი,
 გიჩქე, ეს მუ აწუურე...
 570 კოჩი იში ნაწვალეზ
 არძო გიჩქე, მუდა ლურე;
 ასე მუში ლაქარტეფი
 ქართინელე ჩქიმიქურე.
 ამქუან ადრე გუბრე
 575 ოქართეშე ცხენი ვეშა,
 მიდგარენეფ გოლ ტებუ.
 ქუშებუნა ცხენი ხეშა.
 რჩენ მორდუ პუნც, სი ქოიჩქე!,—
 ფუქუა ჯოლორიამენი, —
 580 ქეშარძოლე, ვა დანებუ
 უჩქიშეთე მითინც ცხენი;
 ქოლუის დო გოლახეს...
 გოულახენა, მარა მუქო?
 ტუნკით რდუ ჩქვანჩქვილი,
 585 ოსარია ხესხვრიშე
 კითათე რდუ ლაფილი...

- 540 ჩის ვუამბო ვასაჭირი,
 შენ, მეგობარს რომ არ გითხრა?
 ერთად ვაგზრდილვართ, შენ იცი,
 უტუ, ხასიათი ჩემი,
 შენ მიჭაროდი და მეც
 545 არ ვიყავი ურჩი შენი I
 ლხინის დროს ერთად ეყოფილვართ,
 კირიე ვაგვიყვია შუაზე,
 კარგად იყო, თუ ცუდად იყო,
 მოვალწით დღევანდლამდე!..
 550 დღეს ისეთი დამემართა,
 არ მიწერია დიდხანს ყოფნა,
 და ამ დამიდან თაუღება
 ჩვენი ტყბილი მეგობრობა!..”

უ ტ უ

- რას ამბობ! რაა ისეთი,
 555 დანამალავი ვასაჭირი?
 სადაც შენ მოკვდებო,
 მეც იქ ვიყო ვასაწირი!

ბულათია

- ობუჯი გურიელის ასულს რომ აქვს,
 იცი, არის ოცი წელი;
 560 სულის მოთქმა რომ გვიჭირს,
 გვადგას ისეთი ულეო;
 ტყბილად არც ძველად ვიყავით,
 ახლა დავეხეთ მთლად,
 ეს ქალი ვაჩენილა
 565 ჩვენი ხორცის მკამელად.
 ოღიში ხელზე ვაწერია,
 შენთვის უცხო რა მოხდება.
 ურისძირში რაც ტრიალებს,
 იცი, მას რა დაუღება!
 570 კაცი მისი ნაწვალეზი
 იცი, რამდენიც მომკვდარა,
 ახლა მისი (შხამ) ნესტარი
 (სულ) ჩემკენ მოატრიალა.
 ამ დილით ადრე გაუშვი
 575 საჩეხიდან ცხენი ველად,
 ვილაცები გაუშვი,
 ჩაუგდიათ ცხენი ხელში.
 იცი, მოხუცი მორდუ მყავს, —
 ვამბო ჯოლორიამზე, —
 580 შეება, არ დანება
 უჩემოდ არვის ცხენი;
 მოსივნენ და ვალახეს...
 გაულახეთ, მაგრამ როგორ?
 კეტით იყო დანეჩქვილი,
 585 ძველი პერანგი სისხლისაგან
 წითლად იყო შეღებული...

- ქუათხობი, ქემოკვიშე
 კაქვინიში ჭიხაწყალა,
 მეცუნდ თუმაშ მასქა კოჩი,
 590 ფიქვი: „მუს გოურე ყაზაყალა!
 მოუქუნი ჩქიმი დღეუ,
 ვოჭგუნე თხუალა —
 უბადო რე ზესხერით
 ზესხერიში რჩხუალა;
 595 ფარნაოზიქ ქემოკაფუ,
 მომინდომუ მა მოგამა!...
 ვამითინე თენა გურტქუ,
 აკაწუნეუ ნდემო გოფრთი,
 ქეთოფორი პარტენქეუა,
 600 დო სით ქარწყექ, თაქ ქემობრთი!

უ ტ უ

- მუთ მორხვადენ, თის მეუხვადე,
 თენა ორე ყაზაყალა,
 ათაშ ვიქიმინდკონი,
 იცუაფუდი ლუგა-ლალა.
 605 არღებულე კოჩიშ რინა
 ლურაშე რე უმოს წარე,
 ქომოლ კოჩიშ გურ ინნორქე,
 დო მა სქან გურე ქუგულე!

ბულათია

- სახელ რე დო ონჯლორენი,
 610 მუთი რენი, ცოფილი რე:
 ჩქიმ თანაშ: კიე-დიდი
 კოფილი დო თოკილი რე.
 ასე მიღე მა თე აზრი,
 ზუგდიღში მოკო ულა,
 615 დელუფალე ქოფთხორენქ დო,
 მუშო ოკო ჩქიმ წუელა?!

უ ტ უ

- მა მუთუნე ვაგორგექე,
 ოკო ფთქეუ ვარია,
 დოხორეს ვართ სი რექე
 620 მიღვა, მითავარია.
 კენოხ მიკორდ მა დავითი,
 ვაფუდი შური-გური ქეკორი,
 მარა მეფხვადი ფჩრთღედინი
 თეწყემათი დებლორი.
 625 დო ამულდა დოხორესე
 დლაში ოლგე მეკმულეა,
 წვეშობურო დალიასე
 ჩქიმი დღეუ ვაგულეა.

- ვაკეილე, დევეწი,
 კიქვინიჩის ჭიხასთან,¹
 თის სისქე ხალხი მიპყვებოდა,
 590 ეთქვი: რას გასქრის ვაქეაღობა!
 შევიკავე ჩემი თავი,
 ვარჩიე თავმდაბლობა —
 აუგია სისხლითვე
 სისხლის მობანევა;
 595 ფარნაოზი მოიჭრა,
 მომინდომე მე გარტყმა!..
 არ მოთმინა ეს გულმა,
 ერთ წუთს დევად გაღვიქეთ,
 ჩამოვაგდე ბატონის ძე,
 600 და შენი ხელად, აქ მოველი!

უ ტ უ

- რაც შეგმთხვეს, მას მიუხვდე,
 ეს არის ვაქეაღობა,
 ი, ასე რომ არ გექნა,
 იქნებოდი ბრძიყი, ლაჩარი.
 605 აგდებულად (აბუჩად) კაცის ყოფნა
 სიკვდილზე უფრო მწარეა,
 ვაქეაღობის გული გდებაა,
 და მე შენს გულს ვენაცულებ!

ბულათია

- სახელია თუ სირცხვილი,
 610 რაც არის, ყოფილია (მომხდარია),
 ჩემს ოჯახში მტირა-დიდი
 შეპყრობილ-ვათოკილია.
 ახლა მე ამ აზრისა ვარ:
 ზუგდიღში მინდა წასვლა,
 615 დელოფალს ვეგსთხოვდა,
 რად უნდა ჩემი წახდენა?!

უ ტ უ

- მე ვერაფერს გარგივარ,
 უნდა ვთქვა უარი,
 სასახლეში არც შენა ხარ
 620 უცნობი (და) ვიგინდარა.
 წინათ მიყვარდა დავითო,²
 ვეავდი ერთგული ყმა,
 მაგრამ მივხვდი, რომ ვცდებოდი,
 რომ ამასთანაც მოველორი.
 625 და დღეს (მთავრის) სასახლეს
 (შორიდან) ვუვლი დღის სავალზე,
 ძველუბურად დალიანს
 ჩემს თავს არ ვანაცულებ...

¹ კიქვინიჩის ჭიხა—ციხე-სიმაგრე სოფ. კიქვინიჩში (ზუგდიდის რ.).

² თანა—ოჯახის შემადგენლობა.

³ დავითი—სამეგრელოს უკანასკნელი მთავარი—დავით დადიანი.

მულათია

- მარა მუეამე ქარწყევე,
- 630 ვა გეგალე მუთუნი, ტყურაია ბანძლინით ბედის გელესქუნქუნი, მუშო გოკო ისოფე, გინალურე გურტუნი
- 635 კენოკენა ბრელო უჭგუ, სოღე მუთა გურტუნი, ვარა თენა ვაბქიმინე, მუ შარა რე შხვა თემ გალე?

უ ტ უ

- მართალი რე, ხეთახვალე
- 640 დღას მუთუნი ვა გეგალე, დამიჭერი, ბულათია, ართ მარაში მუკულაში, ანთას ვაშე მაჟილფე, დიო ავა რექე მარა...
- 645 თელას ართო სამარგალო მუკი-მუკი ქეგვადობუე, ვარა ნტერცე ორჭგინანც დო ვარა ართ დღას ოკიზლოდუე. ვა ვორწყეთენი, რესუ გიყვე!
- 650 გურით პატენი არძას ჟოგე, ვაზოგენცე მორდილ მორადუ, ორჭგინედა, გეთებუ, დოდურედა, იშენ ჩხონდე. ოშქურუნა მიმინოშა,
- 655 ვართი მათეშალიაშა...

მულათია

— სქან რაგადის ეე მუფხვადი |

უ ტ უ

- ქომირჩქილი ლიაში რგსხენწყფესეჟ ქაშქურუ ყაზაყეფიში რიაშა,
- 660 დადია მუს მიოთინანც იში კენოხიაშა? ქაჭლუნი სი ჰკორენცე, ქომიშალათერე მათი, კაქლარი ბალავარი,
- 665 ჭითა-ჩინცე ქათავათი... რეჟ თინერი ქკადილ კოჩი, სი ვეთვინენქ არდებასე, ჩქე ოკოუშაყარულთ ეჯრბოლო განგებასე.
- 670 ეუთხილუათე ოკო, რმა, დუდიშ წაგებასე, ოკო წამალ დუქაჟათე

მულათია

- მაგრამ როცა ხელაე, რომ
- 630 არაფერი არ გაგვივა, (ლა) უბრალე კინკლაობით (ბლლარქუნით) (როცა) ბედს გაინასყავე ! (შეიკრავე), რად გინდა (შემდეგ) იბრძოლო, გულისმოსვლას რომ ვადაპყვე!...
- 635 უკედღომა ბევრად სქობს, სადაღ ვერაფერი ვაგვა... ანდა, ეს ასე რომ არ ექნა, რა გზაა სხვა ამის ვარდა?

უ ტ უ

- მართალია, მარტოკას
- 640 ვერაფერი ვერ გაგვივა, დამიჭერე, ბულათია, სანამ ვაგე ერთი კვირა, იშოვი ათას მეგობარს, ჟერ მხოლოდ ერთი ხარ, მაგრამ...
- 645 სულ მთლიანად სამეგრელო ირგვლიე შემოგდობებე (შემოგერტყმის), ან მტერს აჯობებს და ანდა ერთ დღეს მოისრება. რომ ვერ ვხვდავთ, რად გიყვრის!
- 650 გულით ბატონი ყველას სძულს, არ დაზოგავს ვაზრდილს მორადუ, თუ აჯობა, დამთავრდება, თუ მოკვდა, მაინც ცხოვრდება. ეშინიათ მიმინოსი,
- 655 (ლა) არა ბულბულია...

მულათია

635 — შენს საუბარს ვერ მივუხვდი |

უ ტ უ

- მომისმინე ბოლომდ...სი რუს ხელმწიფესაც ეშინია, გლესხთა ამბოხებისა, (თორემ)
- 660 დადანი რას ვაბედანს მათ უკან დაახვეწოს? უწინამდღვრე შენ ყმებს, მეც ვამხადე მონაწილე, (ეს) ოხერი ეკალი (ბარდი)
- 665 ძირში მოჰკერი, ვადასხებე... კაცი ხარ იმდაგვარად ნაქელი, შენ ვერ ითმენ აგდებას (დამცივებას), ჩვენ შევეუყრივართ (ერთად) ორივენი ვანგებას.
- 670 არ უნდა მოვერიდოთ, ძმაო, თავის წაგებას, უნდა წამალი დავუწყათ (შევეუზადოთ)

ყაზაყფიშ არღბასე...

ჩქიმ რაგადი თენა ორე,

- 675 პატენეფი ქეღაფორე,
- ჭკორი ულეს გეგოთორაჟე,
- ადღღუღუღე დოღმახორე |...

ბულათია

— თე სქანი ნარაგადე...

ენკორე შურო გურძიუ, —

- 680 სი ფიქრენქენ, ვეიმიხენე,
- ბუნ ტობათ მუთა გურძიუ!
- ღამიჯერი, ჩგროტქე, უტუ,
- ტყურათ ებობჟორუბთუ,
- ზესხვრქ ქეღაფურასენი,
- 685 იმბართათე დუღი მუთუ?

უ ტ უ

— ასე მუსუთ გიწინქი,

შურ დგგმუსუ ვა უწუა!

ანწი აჟას ვა იფულუ,

ირფელე ართო თახმო ფტქუა:

- 690 სუმ წანა რე გოცადქე,
- ასე ვა რე ენანწყუა!
- ღავითიში ღურაში ამო
- ჩქიმო ვა სოფერე სვანჯი,
- ჩქიმი დღღუ ქაშმოჭკორღე,
- 695 შხვა საქვარი გავამანჯი,
- ჯარგვალეფი ვაიმენდი,
- პატენე დოღუზადი პანჯი,
- დუღი ოკო ინგარანი,
- საქმე თემი გავუპანჯი;
- 700 ბაღე ართი დოკეჟინი,
- ვაკო მეტი მაჟირაშა,
- თუმამ მასქა ჭკორიშ ჟარი
- გეიშაქენ ნაქკერაშა...

- 705 უჩა ზღვა დო გვალამქას,
- ცხენწყარიშე ღალიძგამა,
- ართ კორშორი გამწოდგროტე,
- სამარგალო ძგაში-ძგაშა...
- ცოღა ჭვეში დო ახალქე
- ჭკოფურასე ოკო ასე,
- 710 ნაარკო ვეჟუაფუ,
- პატენობა ვა მობლასე...
- დღღუღალი მინტეზღასენი,
- თემი ტვინი ვაკუელასე,
- რესეფიში კანონეფი
- 715 ჩქენწყემა ვა დღაარსე |..

ყმა-გლეხების აგღმბას...

ჩემი რჩევა ესაა,

- 675 რომ დამხო ბატონები,
- ათავისუფლო დოღმახორე,
- უღლიდან აუშვა ყმები!
- (უღლიდან გამორკო ყმები)

ბულათია

— ეს შენი ნაამბობი...

გულს ახლო არ მეგარება, —

- 680 შენ რომ ფიქრობ, არ გაყეთლება
- აჯანყებით არა გამოვა (რა!)
- ღამიჯერი, ცღები, უტუ,
- ტყურათ ავიწყეებით,
- სისხლი რომ დღიღვაროს,
- 685 (მაშინ) თავი რით ვიშართ ლოთ?

უ ტ უ

— ახლა რასაც მოგახსენებ,

სულდგმულს ნუ ეტყვი!

აწ არერთს არ დავიმოღავ,

ყველაფერსა სწორად ვიტყვი:

- 690 სამი წელია რომ ვცდილობ,
- ეს ახალი დაწყებული ნუ გგონია!
- ღავითის სიკვილის აქეთ
- მოსვენება არ მქონია,
- ღამავეყდა თავი ჩემი
- 695 და სულ სხვა საქმე გავმართე (ღავიწყე),
- ჯარგვალეში ვაიმედე,
- ბატონს შხამი შევეუზადე,
- თავი უნდა დღიღვაროს,
- საქმე ისე აჟურიე;
- 700 კმარა ერთი შექახება,
- მეორეჯერ აღარ უნდა,
- თმის სისშირის ყმების ჟარი
- გზაზე გამოცვივლება.
- მთასა და შვე ზღვას შორის,
- 705 ცხენისწყლიდან ღალიძგამდე,
- ერთი კაცივით წამოდგება
- სამეგრელო კიღით-კიღმდე-
- ცოღა ძველი და ახალი
- ახლა უნდა ამოდუღდეს,
- 710 (ღა) ზღაპრადე არ მოხდება,
- ბატონობა რომ არ მოვისპო...
- ღღღუღალი რომ გარბოდეს,
- ქკვაზე ისე არ შევეშალო,
- რუსებისა კანონები
- 715 ჩვენთან რომ არ დავაარსო (შემოვიღო) |..

1 დოღმახორე — იგივე მოქალაქე ყმა, რომელიც წარმოადგენდა მებატონის სრულ საკუთრებას (ს. მაკალათია—სამეგრელოს ისტორია და ეთნოგრაფია გვ. 164).

2 ჟარგვალი — ხის ჟარგვალი ძეღებისაგან აშენებული ქოხი. აქ ნაგულისხმევა ყმა-გლეხების ოჯახები, რომელიც ცხოვრობდნენ ჟარგვალეში (ქონებში).

3 ღალიძგა — მღირის სახელია.

—მხვა ხენწუფე მუშო გოკო?
 ის მუ უღუ ოხოილე?
 სქინ რაგადი ის ვარჩქილე,
 ჩქენდა ჭგვრი მუ ალოლე?

7 20 მუ მიწიი 1.. მუ სარიკო...
 მუქო მომირსილო 1...
 თაქ რუსიში მორჩქანათა
 მითინცე ვახიოლე 1..

უ ტ უ

—თაში იცი ღო თეშინი,
 7 25 ჩქენო არძო ართი რე,
 დადიასთ ჩქენი ნინა
 მეფეცალო არჩქილე...
 ნგერ ღო მუში ფერი ტურა,
 ფიფრქე, არძო ართი რე.
 730 მარა რუსი ოკო ბწანდან,
 თურქიშ ხეშე მათხილე 1..
 ქკადუეფიში თე რაგადი
 ქე ხანც ხოლო ვეთებუღუ,
 მარა ანწ სენტე შქერ ტგღ,
 735 ნუზუ მალას ითებუღუ,
 დანხერ ქიგეჭონებუღე,
 ბუკის ონდეთ ონტებუღუ,
 მენძელ ოსურცუ, ბადანეფც
 არძოს ქედორულაუღუღუ.
 740 ლოგინიშა მიცილეს,
 ქითარჩესე ფორჩა ფალო,
 ქედინჩირეს, ქედირულეს
 ღუდი მინაყათაქალო.

როყი ჩქენი ნაჩინებუსუ
 745 ამღლა დღახუ გოთანაფუ,
 თუმაშ მასქა კათელ კოჩი
 თიში ჭინცე გეუთფაფუ...
 თოლოშ ოქირინაფუსუ
 ირიართო ვეშე-ვეშა,
 750 ნტია ვა რე მუქი-მუქი,
 ორე ართო კოჩიშ ეფშა.
 მუშენ იღუნცე ზღვაშორო,
 მის მიაჩე დღუდი თეშა?
 მუ ამბედან ნოტე თაქი,
 755 შაყარენა მუში გეშა?
 ყაზაყუფი არიებე,
 უტუ მიქა ჟუნა ნჯღვერო,

—სხვა ხელმწიფე რისთვის გინდა?
 იმას რა ბქეს სასიხარულო,
 შენი სიტყვა მას არ ესმის.
 კარგე რას გვიზამს?

720 რა მითხარი... რა საარაკო...
 როგორ თავებრუ დ-მახიე 1..
 რუსების აქ შემოჩვევა
 არაიეს გაუხარდება 1..

უ ტ უ

—აე იქნება თუ ისე,
 7 25 ჩვენთვის სულ ერთია ყველა,
 მეფის მსგავსად ესმის
 დადიანაც ჩვენი ენა...
 მგელი და მგლის ფერი ტურა,
 ვფიქრობ, სულ ერთია ყველა,
 730 მაგრამ რუსი უნდა გვემდებს,
 თურქის ხელისგან დამცველი 1..
 მქედლების ეს ლაბარაჯი
 ცოტა ხანს კიდეც არ მორჩებოდა,
 მაგრამ კვარი თავდებოდა,
 735 და სინათლე კი ქრებოდა,
 ცეცხლი ჩაქრობაზე იყო,
 ჩირკეს ცეცხლი ოდნავ ეკიდა,
 მასპინძელ ქალსა და ბავშვებს
 ყველას დასძინებოდა.
 740 ლოგინისკენ გასწიეს,
 ქვეშ მხოლოდ ფორჩა¹ დაიგეს,
 დაწუნენ, დაძინეს
 თავეწარილებივით (უგრძნობლად).

ჩვენს ნაცნობ როკს
 745 დღეობა ვასთენებია,
 თმის სისქე შეკრებილი ხალხი
 მის ძირში ირევა...
 თვალისხედვის სიმორებზე,
 გამუღმებით მინდოარ-ველად,
 750 ირგვლიე ტევა არაა
 (და) არის ხალხით სავსე.
 რატომ ბოლოქრობს ზღვასავით,
 ვინ გაართმევს თავს ამას?
 რა ამბავი უნდა იყოს წეტავ აქ,
 755 რის გამო შეყრობან?
 გლეხები აზვირთებულან,
 უტუ მიქავა ჰყავთ მძლოლად,

¹ ფორჩა — ფარჩა ხელის დაზგავე სელისაგან მოქსიოლი.

- მესიაკონი მართალია
თიში აღმარენყო ჰკვერო; **760** თავადი დო ვინოსქუა
აძირენა თუნთო, ნგერო...
წულ გეწყემუ პატგნეფცა,
საქმე შეურტ თიში ნერო —
ამდლა თაქი გიშგეგორუე **765**
უნჩაშეფო თარი-თარი¹,
ბერაყისგ ეკოფენიუ
სამანცარი უტუმ ქარი, /
არგამთ, ვართი კორო...
პოპორტ ორთ ზღვაშორო,
770 გეგნიფოთს უჩა ორო,
ის ანწი ვაკო, რდასგ ჰკორო,
თიშენ ილგნც ხიი ზღვაშორო.

66. 1905 წანაში რია

- საზოგადო არიებე, —
ართო გილებუნტებუნა,
მითინც მუთაქ აღოლუე,
ართი პიჭი უცებუნა,
5 თავად-ეინოსქუაშა დო
პაბეფშათი უხებუნა²,
„ერთობას“ იძახუნა,
ხუნწეფეს ოხხუპუნა;
ართიანც ოფუჩუნა;
ნირზენა დო იღებუნა:
— ჰიმაღეფი, ირ ღირსება
10 ჩქენოთი რე დინაფილი,
ჩიებაში ნება ვა რე,
ენა ოკო გებგათენი;
ჩქენი ნტერი ჰიფჩიინათე,
მუთ ხეადენი მეფჩათენი.
15 ოკვალარი ჩხოლეფი
ჩქე ვორეთე ყაზახეფი,
ჩქენ ზესხერიშ მამუმალრე
ეინოსქუა, თავადეფი,
ქირსეში მცნებაში მოლალატრ
20 მეტ ნაწილი ჩქენ პაბეფი,
ჩქენი მალორებლეფი,
მარჩული ამრაგეფი,
ჩქენ ზესხერიშ მაწული —
არძა დიდი ვაჰარეფი,
25 პოლიცია თხოზელი დო
მეფეში ჭარი-კაზაკეფი.
მუშენი რე თენა თაში,
გებძენანო შხეაში ვალი?
ჩქე ითამ კოჩ ვა ვორეთო?

- მესიაკონი მართალია
მის მრჩეველად და თანატოლად: **760**
აზნაური და თავადი
ეჩვენებათ დათვად, მგლად...
ბატონებს ნირი შეცვლიათ,
საქმე მიდის იმნაირად —
დღეს აქ აირჩევა **765**
უფროსებად რჩეულები.
ბიარალსა ბილებს
საოცარი უტუს ჭარი,
აშკარად და არა კორად...
ზღვასავით ზვირთს სცემს (ბობოქრობს),.
770 მოიშოროს შავი ჩრდილი.
მას აწი არ უნდა ყმაღ იყო,
ზღვასავით მიტომ ლელავს.

66. 1905 წლის აჯანყება (მუნტი)

- ხალხი აზვირთებულა (არეულა), —
მთლიანად აბუნტებულან,
ვერაფერი მოუხერხეს,
ერთი პირი შეუკრავთ. **5**
თავად-აზნაურებზე და
მღვდლებისათვისაც მიუზღავთ.
„ერთობას“ გაიძახიან,
ხელმწიფესა, ებრძვიან;
ერთმანეთს აფიცებენ,
კამათობენ და დაობენ:
— მშებო, ყოველი ღირსება
10 ჩვენთვისაა დაკარგული,
სიტყვის უფლება არ არის,
ეს უნდა გავიგოთ,
ჩვენი მტერი შევიცნოთ,
მართებული მივუზღოთ (მივცეთ).-
15 მოსაწველი ძროხები
ჩვენ ვართ, გლეხები,
ჩვენი სისხლის მსმელებია
აზნაური, თავადები,
ქირსტეს მცნების მოლალატრ
20 მეტი წილი ჩვენი მღვდლები,
ჩვენი მომტყუებლები (და)
მძარცველი ავაზაკები.
ჩვენი სისხლის მწოველი —
ყველა დიდი ვაჰარი,
25 პოლიცია ჭამუში და
მეფის ჭარი—კაზაკეზ.
რატომ არის ეს ასე,
გვადევს რამე სხვისი ვალი?
ჩვენ ვითომ კაცნი არა ვართ?

¹ მესიაკონი—გულთმისანი.

² თარი—ჩრეული, ან სხვისგან ვანსხვავებული პირადი ღირსებით.

³ უხებუნა—შეგებიან, იგულისხმება დასჯა.

30 შხვანერ მიღუნანო კანი?
ცაშე გეტუნაღფი რენო
მლიდარ თავადეფიშ გვარი?!
ნუთუ ღორონთქ დამკილესკ
კორანაში ფართო კარი?

35 ღორონთქ ცალკე დაბადუო
ეინოსქუა, თავადობა?
თუტურ ღემახეამესო
ქიქელობა, ყაზახობა?
ვარა მუთუ ეინფყინე

40 თინეფიში მალალობა,
ჩქენი სისუსთე-მონობა,
სიჩიჩიე - დაბლობა?!
ღარიბი რღე ჩქენი ქვეში,
ვართი ჩქე ვორეთ მღიდარი,

45 ბაბუ დო პაპუშ სიღარიბექ
ჩქეთი ქიგმობუნეს კვალი.
ღარიბი რექ სი, ყაზახი,
ცილერი რე სქანი კარი,
ვაი, ყაზახეფიშ კოდა,

50 ვაი, ღარიბი საცოდალი.
ათე დრო რე სიღარიბეში
დუღ მიზეზი ქიკითხანი.
მუშენი რე განსხვავება
კორიწეკმა ათეცალი,

55 მუშენი რე ოში მონა,
ართ პატენი მახოჯალი?
მუშენი რე, ჭიმა კათა,
კორი ჭიმაშ მაქიამალი?
— მუშენი და ვა მიჩქენა

60 ჩქე მხეცური მიდალა,
ვა მიჩქენა ჭგერ ხირუა,
ხერხიანი აბრაგალა...
ართი ღორონთიშე ვორეთ
ირკოჩი დაბადებული,

65 მარა ჩქენი ურჩქენი ქობათ
დუღ მათუნა არღებული,
ჩქენი ფასი, ჩქენ ღირსება
ვა მათუნა ვაგებული,
არა ვორეთ ცუნგა-ცვერე,

70 ქოთ მიღუნა მართებული...
ამხანაგეფ, გობჯურცხათ,
ართიან გუვოფურათ,
თე ჩქენ მაქეკული ინგერი
თუღო ქათიპუნუათ,

75 ობქოფათ, გობროზგათ,
ციხეს ქუღვობუნუათ...
ჩქე ვორეთ დიდ ხვამარდი,
მემჩორუნთუ უჩა ზღვას,
ჩქენი საქმე თინა ორე,

80 ოკო ეკოფრთათე ძგას,
ძგაშა ეკმალინესკდა,

30 სხვანიირი გვაქეს კანი?
ციდან ჩამოვარდნილია
მლიდარი თავადების გვარი?!
ნუთუ ღმერთმა დაგვიყეტა
საქობისა ფართო კარი?

35 ღმერთმა ცალკე დაბადა
აზნაური, თავადობა?
იქიდან დაგვილოცეს
(ჩვენი სიღაბლე, ყაზახობა?)
ანღა რით აისხნება

40 იმათი (გვარის) მალლობა,
ჩვენი სისუსტე-მონობა,
სიგლახაყე (და) დაბლობა (დ-მცილებ:)?!
ღარიბი იყო ჩვენი ძველი,
არც ჩვენა ვართ მღიდარი;

45 მამა-პაპის სიღარიბემ
ჩვენი დაგვარჩინა კვალი,
ღარიბი ხარ შენ, ყაზახო,
დაქეტრია შენი კარი,
ვაი, ყაზახების კოდა,

50 ვაი, ღარიბი საცოდავი,
აი, ეს დროა, სიღარიბის
თავ-მიზეზი რომ იკითხონ.
რა ტომმა განსხვავება
აღამიანებში ამნაირი,

55 რატომმა ასი მონა,
ერთი ბატონი მბრძანებელი?
ერატომმა, ძმაკაცუო,
კაცო ძმისა მტანჯველი?
— რატომ და არ ვიცით

60 ჩვენ მხეცური წამგლეჯობა,
არ ვიცით კარგი ქურღობა,
ხერხიანი ყაჩაღობა...
ერთი ღვთისაგან ვართ
ყველანი დაბადებულნი,

65 მაგრამ ჩვენი უცილობით
თავი გვაქეს აგდებულნი,
ჩვენი ფასი, ჩვენი ღირსება
არა გვაქეს ვაგებული,
ყველანი ვართ ბრმა და ყრუ,

70 კიდევაც გვაქეს მართებული...
მეგობრებო, გავიღვიძოთ,
ერთმანეთი შევახუროთ (გავამხნეოთ),
ეს ჩვენი მქამული მგელი
ქვეშ მოვიგდოთ (გავთელოთ),

75 დავიჭიროთ, გავროზგოთ,
ციხეში დავამწყვდილოთ...
ჩვენ ვართ დიდი ხომალდი,
მივეტურათ შე ზღვაზე,
ჩვენი მიზანი (საქმე) ისაა,

80 უნდა გავიდეთ ნაპირზე.
თუ ნაპირზე გავედით,

თეჟი ჭობშირნთ ღღას,
მარა ნტერი მარტრენა, —
ღიო ვაეორეთე შქას.

67. ქარწყეთო, ჯიმაკათა!

- ქარწყეთო, ჯიმაკათა,
ქინა მუქო ირთუნენ?
მუშა კათაში ნახანდიოთ
ლალა კათა ირქლუენი,
- 5 დიდ კათაში სამჭავროს
სამართალი იქუენი
დო საყოდალი მართალი,
თორსა ლეტას ინწყუენი?!
- 10 უსაქვარეთი კოჩანენა,
შხვამ ქობალც ოსხუპუნა,
სეინდისწაულირი კათა
ჯიმაში ზესხერც ქობხუპუნა,
ღმუცუ მუთას ორგენა დო
- 15 მუშა კათას ქოლუპუნა;
მოხანდეფქ გოკურცხუდა,
დიდებუ ბედის ოკუპუნა.
გოკურცხით, ჯიმაღეფი |
ნტერი მიყვორთინუათ,
- 20 უკაწალა თე ცხოვრება
მორქგეშე გემკვორთინუათ,
ათე ჩქენი ქომოლობა
ქიანას მუორჩქილუათ |

68. კ ა კ ა ს

- ჩქენი იოსავა პაპა
მი რე, გიჩქანო, აბა |
ართის ვევიძიანც
ბალანაშ ნათუას,
- 5 ხუთ მანათი ვემეჩიდა,
„მამაო ჩვენოს“ ვათქუნანც...
შურო მოყვეაჯინე
გაქირებულ მათხულაღ,
ირო ქობჭყალენთ, მარა
- 10 თუთუმც ქიგლუფათქუნანც...
პაპა ვა მოკონანია,
ოიშა ვორეთ შაყარელი,
მარა ის ირო ქოულუ
თითო ლეჯი ტყაბარელი.
- 15 ინა ირღღას ქოქკომუნცუ
თხამ ხორცი დო წიწილას,
ირო ქობჭყალენთ, მარა
თეში ქიგლუღინჩინანც.

იქ ვიხილაეთ (ნათელ) დღეს,
მაგრამ მტერი გვაჩერებს,
ჯერ შუაშიც არა ვართ.

67. ხელაეთ, ძმაკაცებო!

- ხელაეთ, ძმაკაცებო,
როგორ ტრაილებს ქვეყანა?
რომ მუშა ხალხის ნაშრომიოთ
ლაჩრები ღმება (ყველგან),
- 5 დიდ კაცების სამჭავროში,
რომ სამართალი იწვის (იწყება) —
და სყოდალი მართალი
საფლობ ტალახში ინთქება?!
- 10 უქნარები (ღილ) კაცობენ,
სხვის პურს ჩასქილდებიან,
სინდისწამხდარი კაცები
ძმის სისხლსა ხრუპავენ,
(თავიანთ) თავს ვერას რეებენ,
- 15 მუშა ხალხს (ქი) ღუბავენ;
მშრომელებმა თუ გაიღვიძეს,
დიდებს ბედს დაუწყავენ.
გამოაღვიძეთ, ძმებო!
მტერი (შევეძრათ) შევაბრუნოთ,
- 20 ეს უკუღმართი ცხოვრება
მარჯვნივ შევატრიალოთ,
ეს ჩვენი ვაკაცობა
ქვეყანას გაეგონოთ!

68. მ დ ვ ღ ე ლ ს

- ჩვენი იოსავა მღვდელი
ვინაა, იცით ვანა |
ბაეშვის ნათლობისას
ერთხელაც არ გაიცივნებს,
- 5 „მამაო ჩვენოს“ არ იტყვის,
ხუთ მანეთს თუ არ მისცემ...
სრულეზითაც არ მიხედავს
საწყალ მათხოვარს,
სულ (მუღამ) მწყველით, მაგრამ
- 10 თამბაქოს დააბოლებს...
მღვდელი არ გვინდოა —
ასჯერა ვართ შეკრებილი,
მაგრამ მას ყოველთვის აჭებს
თითო ღორი ტყაქვახდელი.
- 15 ის ყოველდღე ჰამს
თხის ხორცსა და წიწილას,
ყოველთვის მწყველით, მაგრამ
მინც დაყოყლოჩინობს.

- პაპა, მუს რე ორთუქენი,
სქან მრევლის მუშე ლანძღუ?
შურ დო გურით მიგორენა,
გურც მუშენი დოულანდლუ?
- 5 მიდაღალა გოგონგლა,
ეცალ კანონი სოთინ ეაჰ.
თეცალი ჭყუათ მუშენქედა,
მუს მორგენა სქანი ხვამა,
სასულიერო კანონც ვარე
- 10 რჩუალა დო მიდაღალა.
დღაშით ოხვამეს რეკე დო
სერით გიჩქე აბრაგალა,
მა სი ქული მიდამღენი,
ენა ვარე ყაზაყალა.
- 15 ენა ირკოც გიჩქედან —
პაპა კოც ვადენდენც,
ქორცა დო ჭითა პაპა
ვაისხუნუნც¹ სიყეთეს...
ანაფარა ფორმათ ულუ,
- 20 ომახალე აბრაგეფც,
კოჩი თეში ვაღანდინე,
მუჭოთ შხური ელა ნერც-
ოხვამეს პაპა რე დო,
გალე-გალე აბრაგანც,
- 25 სერ-სერით გურც გეზე,
მუნოდგენც ონანგერც;
ტოლბაშობას იჩემენც,
შქას მიშუხე მაყარეფც,
მიკვე, ათე ხანგა პაპა
- 30 სოთინი მუშე ვა ლახეს?!
ქული ქემომქლენი, ვარა
ანწი ვა რე მეტი შარა,
მიდაღალას ვეგოტალე,
ბეაქეფიფა სი ცანცალა,
- 35 ვარა სულის ჭივედგროთუ
სი დო სქანი ანაფარა!..

70. პაპაში სისმარი

- ლუმა სისმარქ გიმიძირკ,
მა მაწუხენც თიში ჯარი,
ფართას ქედობსქეგლადღე
ჩქიში ოხვამეში კარი,
- 5 დინახლე ხვალე ვორდი დო
ხეს მიღულუ ოქროშ ჯვარი.

- ხუცესო, რასა შერები,
შენს მრევლს რად ლანძღუ?
სულით-გულით გეპყრობინა,
გულს რატომ აღმღერევე?
- 5 წართმევას თუ ფიქრობ,
ასეთი კანონი არსად ძეგს (არის),
ასეთი ჭყუით თუ მუშობ,
რას გვარგებს შენი ლოცვა,
ღეთის კანონში არაა
- 10 ძარცვა და წართმევა.
ღღისით საყდარში ხარ და
ღამით იცი ყაჩაღობა,
მე შენ ქული რომ წამართვა,
ეს არაა ვაჟაკობა.
- 15 ეს ყველამ იცოდეთ —
მღვდელი კაცს არ დაინდობს,
ქოსა და წითური მღვდელი
არ გიზამს სიყეთეს...
ანაფორა ფორმად აქვს,
- 20 მეგობრობს ყაჩაღებს,
კაცს ისე ვერ დაინდობს,
ვით ცხვარს ცოფიანი მგელი..
საყდარში მღვდელია და
გარე-გარე ყაჩაღობს,
- 25 ლამაზობით მგელზე ზის,
(და)ადგამს უნაგირს.
თამარობას იჩემებს,
შუაში უზის მაყარებს,
მიყვირს, ეს გიფი ხუცესი,
- 30 სადმე რად არ ვალახეს?!
ქული გამოგზავენ, თორემ²
აწი არაა მეტი შარა,
წართმევას არ შეგვარჩენ
წვერფოფინა შე ქერქეტავ,
35 არადა სამცხაეროზე დაღვებით
შენ და შენი ანაფორა!..

70. მღვდლის სიხმარი

- წუხელის სიხმარი ვნახე (მეზმანა),
მე მაწუხებეს იმის ჯვარი,
ფართოდ (ღიად) დამრჩენოდა
ჩემი სამლოცველოს კარი,
- 5 შიგნით მარტო ვიყავი და
ხელში მქონდა ოქროს ჯვარი.

¹ ვაისხუნუნც — „არ (ამო)გირჩევის, არ გირჩევს“.

² ლექსი ხეზეა სოფლის ეკლესიის ერთ-ერთი მღვდლის მსუნჯობას. მღვდელს ერთხელ ფაფახი უთხოვია ავტორ-მთქმელისაგან და შემდეგ კი არ დაუბრუნებია. ამაზე დაუწერია ავტორს ეს ლექსი და გაუგზავნია მღვდლისათვის შუაქაცების ხელთ. მღვდელი იძულებული გამხდარა დაებრუნებინა ქული.

ღიაკონი

გიფულენი, მუ ეამიშა,
თუ სისმარი გვალო შხვა რე |

ქაპა

- ეფშა ხურაონ მუმობუდუ,
10 უჩა ჭორცე გივობედი,
ხეს ლაგამი მიკებუდუ,
სირმათ მოქაილი ლედი;
ეგრები დო თუშ ხორციოთე
ართო ეფშა მაფულ სტოლი,
15 გინეშ აფხა, გურ დო ჩხონჩხი,
ართო გვანილ, ართო ქონი;
ქვარა რძლეი მაფულ, მარა
რძლეი ვამაფულ თოლი...

ღიაკონი

- სქანოთ უბედური ბედი
20 გვალო ქოიძირენო თოლო,
შურუბადო, ურძღაფლა,
თაშ ვარეჟო ცხადო ხოლო?

71. პირველი საღლათობაში ლერსი

- ქლოკუაფე გაპირება.
ახალგაზდა ბოშკათეფი |
კინოხიშე დოსქელადე
საქმე გაკობანძილეფი,
5 ჩქენ უფრამო ვეჟუფუ
ჯოჯოხეთის ნადინეფი.
ულა მითინქ ვეჩქარა,
დუდი ძალო ვა გეწვალა...
ეგროშ ნომერც მოხვადენი,
10 თისე ულუ ევაშიქარა,¹
პირველ ნომერც მოხვადენი,
ოზურგეთში იში შარა...
ბაბა ვაბშენა დო ნანა,
სქან ტერც უმორსებუდასე
15 თაქიანი ნწარე ჩხანა.
ჩქე ქობდინეთ, თენა რე დო
თქეა მუ დროშა მაჩინეთ?
არძა ცუნაფილ ვორეთე
თურქიშ ჭარიშ მარკინეთე,
20 ხიჩუ-ხაჩუთი ოხოლე,
შხვეფითი დო ჩქენ თურაფი

ღიაკეანი

რომ დავიმალო, რა დრომდე,
ეს სიზმარი სულ სხვა არის |

მღვდელი

- საესე ხურაონი მეილა,
10 შავ (ფერის) ჭორზე ვიჭეტი,
ხელში ალერი მევირა,
სირმათ მოქეილი ლედი;
კრავის და გოქის ხორციოთ
სულ საესე მქონდა „სტოლი“ (სუფრა),
15 ხბოს ბეტი და გულ-ღვიძლი,
სულ მსუქანი (და) სულ ქონი;
მუცელი მამლარი მქონდა, მაგრამ
გამძლარი არ მქონდა თვალა.

ღიაკეანი

- შენთვის უბედური ბედი
20 სულ თვალთა დაგინახავს,
მსუნავი, გაუმამლარი,
ცხადშიც ასეთი არა ხარ?

71. ლექსი პირველ საღლათობაზე

- დაწყებულა გასაპირო.
ახალგაზრდა ვაჟაკებო |
ძველი დროიდან დარჩენილა
საქმეები დახლართული,
5 ჩვენზე ცუდად არ იქნება
ჯოჯოხეთში დაკარგული.
წამოსვლა არცინ იჩქარო,
თავი ძალით არ იწვალო...
ორასი ნომერი ვისაც შეხვდება,
10 იმასა აქვს ბედისწერა,
პირველი ნომერი რომ შეხვდება,
ოზურგეთისკენა მისი გზა...
„ბაბა“ არ გვახსოვს და „ნანა“,
შენსა მტერსა გაეცადოს
15 აქაური მზე თაქარა.
ჩვენ ვიღუპებით, ეს არის და
თქვენ რა დრომდე დავიცოდით?
ყველა წამოყვანილი ვართ
თურქის ჭართან საჭიდაოდ.
20 ნაყარ-ნუყარიც ურგვიცა,
სხვებიც და ჩვენებურებიც,

¹ ქარა — წერა (ბედისა); ევაშიქარა (სიტყუასიტყუით)—შუბლისწერა (ბედისწერა). პირველი საღლათობის დროს საღლათად გაწვევა ყოფილა კენჭისყრით, ეისაც № 200 კენჭი შეხვდებოდა, თავისუფლებოდა, ეისაც № 1—გაპყავლით საღლათად.

² ოზურგეთისკენ გზა ელის — პირველი საღლათობის დროს გაწვეულთა თავმოყრა ხდებოდა ოზურგეთში (თურქეთის მისადგომებთან ახლოს), ეინაიდან თურქეთთან იყო ომი.

- არძა ნინა არჩქილენა —
 „მაღალეცი“, ხობარეფი |
 ზუგიდური, ანარკული,
 ართიანიში მოხვარეფი |
 ძამუ მიცორა ართიანი,
 ვა ვორეთუ მონდურეთი.
 ოკუმალი ვამლენა დო
 ტანსაშისი ვაგირენთუ,
 30 უჩა ქობალ ქიმემარჩქინეს
 საშულამო მარჩუნთუ.
 მინდორუ მო ტარებაფესუ
 კვირკვეშ გურიში გოფურაფა,
 მილიონა მილირ წყარი,
 35 დღეშა მერუც მოქენაფა;
 ენა წესო ღემოგურეს —
 ბაშლაყუში გოჯრაფა.
 გოთანაშა პიც იბომთუ,
 ხეწასგო ვა ვაცალენა,
 40 მუტამუ „სმირნას“ მიძახენა,
 თოღოთ ვა დმაქვარკვალენა,
 „ბეგომუ“ ქიგმოყოთანა დო
 შტანაყენა დო მაწვალენა,
 ათუ ოხერი „რას, დვა“
 45 მუზახანაშა ათვალენა |

72. ყარსიში ჩხუპი

- ამხანაგეფ, ქარწყეთ,
 ყარსის მუქ მოხვადენი,
 ურჯულოქ მოლართუ დო
 ქირსიანექ შეხვადენი?
 5 უყულ ტერიში ოჯახის
 თექ ჩხუპი დო ღემა რდენი, —
 დურელ თურქით ეიოფშეს,
 სოდე ინორობა რდენი.
 ბოლოს ქომიკამანდეს,
 10 ქიმებრთით შტკიოშა,
 ძალა ქუეოძირთიანი,
 ინილეს ფიქრიშა,
 თურქ იშენით ვამლირგნა
 რუსიშ კიიქე კითიშა.
 15 ასეიან დრო ვემითვალე
 კინოხიანი რიცხვიშა;
 ნამ რო ტაში ვორექენი,
 მიკომქარე ქუდიშა,
 ტყვი-წამალ მიგლამილუ
 20 დახე ართი ფუთიშა,
 სოხუმარეფ შინ ტებუნე,
 საშიშ მურენი, ქოკითხით,
 ოჯახიშო მირულენა,
 ნორჩალ მახუნა ოკიშის |

- ყველა ენა (ქარგალ) ესმით —
 „მაღალეცი“, ხობელებო |
 ანაკოლე-ზუგიდელი,
 25 ერთმანეთის დამხმარენი,
 ძალიან გვიყვარს ერთმანეთი,
 არა ვართ მომდურაენი.
 საქმელი არა გვაქვს და
 ტანსაცმელს ვაგირავებთ,
 30 სამუდამოდ, სიბერემდე
 შავი პური მოგვიჩინეს.
 მინდვრად გავატარებინეს
 შუა იელიის მხურვალები,
 მილიონად მილირს წყალი,
 35 თავზე აღის გაბრუნება (თავმარტუხვევა);
 ეს კი წესად შეგვიასრულეს —
 ყაბალახის შემოხვევა.
 გათენებამდე პირს ვიბანთ,
 ლოცვასაც არ გვაკლიან,
 როცა „სმირნას“ გვეძახიან,
 40 თვალსაც ვერ ვახამხამებთ,
 „ბეგომს“ აგვალევენებენ და
 გვტანჯავენ და სულსა გვხლიან,
 ეს ოხერი „რას, დვა“
 45 რამდენხანს უნდა ითვალონ?!

72. ყარსის ბრძოლა

- ამხანაგებო, ხედავთ,
 ყარსიში თუ რა მოხდა,
 ურჯულო წამოვიდა და
 ქრისტიანი რომ შეხვდა?
 5 მერე მტრის ოჯახში (ყოფილიყოს),
 იქ ბძოლა-ომი რომ იყო,
 მკვლარი თურქებით ააქუსს,
 სადმე ხეხუევი თუ იყო.
 ბოლოს „გვიკამანდეს“,
 10 გადაუდით ხიშტუე,
 როცა ძალა დაეცანათ,
 საგონებელში ჩაუარდნენ (შევიდნენ ფიქრში),
 თურქი შინეც არ გვიღირს
 რუსის ნეკა თითზე.
 15 ახლანდელ დროს ვერ მივათვლით
 წარსულის რიცხვსა;
 რომელ „როტასაც“ ვეკუთვინი,
 მაწერია ქულზე,
 ტყვი-წამალი დამაქვს
 20 თითქმის ერთ ფუთამდე.
 სოხუმელები რომ ვარბიან,
 საშიში რა არის, კითხეთ.
 ოჯახიანად ვარბიან,
 ლოგინი ჰკილიათ ზურგზე |

25 ბაბა, ყუდეს ქორდოთ, ვარა
უბალო წანას მოჩრთოთ,
იშენ-იშენი ვაჭირდელა,
ნტებასეთი ქოქიშეთ.

73. ყარსიში ჩხუპი (ვარიანტი)

საზოგადოთ ირკოე გიჩქე,
ყარსის მუქე მოხვადენი —
ურჯულოქ მოლართე დო
ქირსიანექ შეხვადენი...

- 5 ლურადლაშა ქეგმაშინე
თექ ჩხუპი დო ლემა რდენი;
ლურელ თურქით ვოფეშით,
სოდეთ ინორობა რდენი.
თურქის თინა უფიჩქებუ —
10 რუსის ვაყუნცია ჭარი,
ნოფიჩქეუ, ქიგიაშქულო
საქორთუოს დიდი ზარი;
მალეზარო მოლოურთეშუ,
ფიარ ვარჯედე დო ბარი...
15 რადგანე თეცალ ბძირითენი,
დუდი ვაშოცოდელს,
დოფხელით ართ დიხას,
მუქოთ მუნჩქეი თანეს.

74. 1914 წანაში ლემა

(სალდათიში მუნაქარა)

ანთას ჩხოროშ ვითანთხის
მობლიზაცია ქობლოლეს,
საქირო მეუამს ვორდითენი,
ჩქეთ თიყემა მოგვორეს;

- 5 გერმანიას ვინირზეთ —
ეკოფუა მომლომეს...
ავსტრიელეფ ყოფილე დო
დოფხვადეს, მოსოთეს,
ავსტრიელეფ გეპუოფით,
10 ლემას ბრელქ გოქყორდეს;
ნამუქ ლურენ, დოდურუ დო,
დანარჩენი ოქოფეს...
ზოთონჩიში კვარცხიზორა,
დუცუ ტყვია ქეგმორდეს;
15 გურ მადუნა წაულარი,
ეშა ვაგარზინე ნდემე.
ასე ჩინებული მადუ,
ჩქინ საფულე დონთხორეს,
საფლებექ ვეპიშუ დო
20 ლურელ გილუულუ ქოლორებე.
ქარნეჩილივითი ვერსი
სანძღვარიში ვინბლით,
სამშობლოში მცველ ვორდით,
ვალი არძაქ ვინბლით.

25 ბაბა, სახლში დარჩით, თორეგ
ცულ წელიწადსა მოსცდებით,
და ძალიან თუ ვაჭირდა,
გაქცევასაც მოესწრებით.

73. ყარსის ბრძოლა

სახლბოდ ყველამ იცით,
ყარსში თუ რა მოხდა —
ურჯულო წამოვიდა და
ქრისტიანი რომ შქმუხვდა...

- 5 სიყვლილამდე მესხრატა,
იქ რომ ბრძოლა დო თმი იყო;
დღეობი თურქებით ავაესეთ,
სადმე თუ ხეხუეი იყო.
თურქს თურმე ის უფიქრია —
10 რუსს არ ჰყავსო ჭარი,
მიზნად ჰქონია, დეარტყა
საქართველოსთვის დიდი ზარი;
საომრად წამოსულა,
არ აკლდა ნინაბი-ბარი...
15 რაკი ასე დაეინახეთ,
არ დავზოგეთ ჩვენი თავი,
მოვიმწყვდიეთ ერთ ადგილზე
ისე, ვით სოროში მარვი.

(ვარიანტი)

74. 1914 წლის ომი

(სალდათის მონაწერი)

ათასცხარას თოთხმეტს (წელს)
მობლიზაცია გაგვიკეთეს (გვიყვეს),
საქირო როცა ვიყავით,
ჩვენც მაშინ მოგვეკითხეს;

- 5 გერმანიას ვებრძვით —
ალემა მოგვინდომეს.
ავსტრიელები ყოფილან და
დაგვხვდნენ, გვესროლეს,
ავსტრიელები ავიღეთ,
10 ომში ბევრნი დაიხონენ;
ვინც მოკვდა, მოკვდა და
სხვები კი დაიჭირეს...
ზამთრის სეტყეასავით,
თავზე ტყვია დაგვაყარეს;
15 გული გაფუჭებული გვაქვს,
ამას დევიც ვერ გუფობებს;
ახლა კი მივხვდი, რომ
ჩვენი საფლავი გათხარეს,
დამარხვას ვერ ასწრებენ და
20 მკვდარს ძაღლები დაათრევენ.
ორმოცდაათი „ეგრისი“ (კილომეტრი)
საზღვარიდან გადავლახეთ (გადავედით),
სამშობლოს მცველი ვიყავით,
ვალი ყველამ მოვიხადეთ.

- 25 თურქეფ მანგარი ეო ვოფენა,
გუნებითჲ რენა ზურა;
არძა ნ ტეზას აპირენდ,
მუჟამე დოუძახითჲ „ურა!“
თურქიშ ნძორით გეგმუორძლით
- 30 ყორანი, ნგერი დო ტურა.

75. 1914 წანაში ლემა

- რაგადი რე, ფაცია,
ჩხუპი ოკო რდასია,
გაგონება თაშ მიღუნა,
თურქიქ ეიღ ზღვისია,
5 კაცასიაშ ზაპასეფქ
ბერგი ქედარღვისია!
მა ვებჩინი, მუ ოხვარ
თეზმა ობარგალცია?
მიშებლინი, გურქ წამირთ,
10 მიღუვალ ტყასია,
ცუღეს კოც ვეტალენა,
მიქ რე ქიმიანსია?
— „ჩქე თქვანი მანგიორო
ვომუშუანთ შხვასია —
15 ოთხ-ოთხი კოც მიეშქვანთ
მეძობელებე თქვანცია;
ზაპასეფიშ საქვარეფი
თინეფქე ქიმიანსია,
ზაპასეფიშ წირსფალებე
20 ფარას მეუჯღუნანთია,
დარიგებულო, კინიშქეფით
მუკოთ ხვადღდასია“.
მუ რე გუმუეგონებუნი
მეფე ოქყვადალიცია?!
- 25 ხეთე გაკობშაყარეს,
მუკოთ გერეფი თხანსია;
გაგომცხადეს — „ჩხუპი ორე
ასე ქიქე ხანცია,
სუმ ხენწყეფე მოჩხუპუნა —
30 თურქი, გერმანია, ავსტრია,
მარა რუსი ჩხუპიშენი
არძას ორჯინანცია“.
გერმანია იცოთანც,
მიკაჯაბუუ ცასია,
35 მოლოურცუ, ქაშანთხუუ
შაყარელი ჭარცია,
მარა თიკალ გენტხაფუდას
ჩქენ ტერიში ტანცია, —
სუმი ვერსიში მუკ-მუკი
- 40 კოცე გიჭყვიდნცია.
უცებ რუსეფქ გოკობათეს,
ართმაიერას გეპუნდით,
თინეფ მუსუ ზოჯენდეს,
თის ეკოფთხოზღლით,

- 25 თურქნი ძლიერნი არ ყოფილან,
ბუნებით არიან მხდლები;
ყველა გაქცევის აპირებდა,
როცა დაეძახებთ „ურა“
თურქის მძორით გამოვძღვით
- 30 ყორანი, მგელი და ტურა.

75. 1914 წლის ომი

- ლაპარაკია, ფაციფუცი,
ომი უნდა იქნესო,
გაგონილი ეს ვეაქეს,
თურქი გადმოვიდა ზღვიდანო,
5 კაცასიონ „ზაპასეფა“
დაყარონ თოხიო!
მე ვერ ვხვდები, რა ეშველება
ამდენ სათონსაო?
რომ შევედი, გული წამიხდა,
10 წაუღია ბალახსო,
სახლში კაცს არ ტოვებენ,
ვიღამ გააკეთოსო?
— „ჩვენ თქვენს მაგიერად
ვაუმუშავებთ სხვებსაო —
15 ოთხ-ოთხ კაცს მოგიგზავნით,
მეზობლებს თქვენსაო;
„ზაპასეფის“ საქმეები
იმით გააკეთოსო,
„ზაპასეფის“ ჰირისუღლებს
20 ფულს გავუგზავნითო,
ჩამოვლით, წიგნაკებით,
როგორც ერგებოდესო“.
ეს რა გამოუგონია
ამოსაწყვეტ მეფესო?!
- 25 მყისვე შეგვაგაროვეს,
როგორც მგლები თხებსო;
გამოგვიცხადეს — „ომი არის
ახლა, ცოტა ხანსაო;
სამი მეფე გვეომება —
30 თურქი, გერმანია, ავსტრია,
მაგრამ რუსი ბრძოლაში
ყველას აჯობებსო“.
გერმანია (ტყვიას) ისერის,
ეწებება ცასაო,
35 წამოვა და დაეცემა
შეგროვილ ჭარსაო,
მაგრამ ისეთი დაცემოდეს
ჩვენ მტრის ტანსაო, —
სამი ვერსის გარშემო
- 40 მუსრს ავლებს კაცსაო.
უცებ რუსებმა შეგეყარეს,
ერთმანეთს მიესდევდით,
ისინი რასაც ბრძანებდნენ,
იმას დავსდევდით (ვასრულებდით),

- 45 გოფერაფილ კეირკვეშ გურცუ შარას გილებფაფუდით, მოლაღატე-მონტერეს ჩქენი ხეთ ბჟოფუნდით, ბორო თიწქმა ვა პოფეთო.
- 50 თაურე მიბჩხონტრუდით? ცუდეს მუშენ კეშეფხვადით, ოცეილუშა მეპუნდით I.. მი გარზენდგ დანჭირეს, სოღვა მიკიბსორგუდით,
- 55 ალონც გემორღვანდესგ დო „უჩენიას“ ვორთედით; ოქმარეშე ონჯუაშა თეშენი იბწვალეზუდით, — მითინ ვა რდგ ჩქენი მინჯე,
- 60 კოცგ ვა ვოცოდღით. გიჩქდან, წირსფალეფი, მეფე ვა რე ოხვამალი, მუღლაქ მუშოქიშისი, დუღ მაფუნა ონგარალი.
- 65 ცუდეს დობდღურედიტყონი, ენა ორდგ ოსხამალი... ირნერ ჩქენი ვაქირება ვაზეთშა რე ოპარალი... შინელი ხვალე მიღუდეს
- 70 ტანიში მუკაფორაფალო, ვარა სორღ სამშობულო შურიში მიონთხუაფალო? სოღგარენი გობქარეს რკინაში ვინორაშეილიშა,
- 75 მი რე, მინგოჯინუანც საფორი დო რთელიშა? ათემ ღემაქყაფალ კორი თოკიმ მიკასქუაფალი, დაჩხერი რე დარზამალი,
- 80 დოფას წგმაქუაფალი.

76. ასლანი ცურუაში ლერსი

ცოდას მიშალაფირი რე ასლანბეი ცურუამ დუდი, მა ჩქიმ ძიძეში ცუდეს ვორდი, მოსვანჯელო ღვინცგ ფშუნდი,

- 5 „ურა“ ქღეძახესგ დო ეშე ქაგათესგ ქუდი, მა ჩქიმ დუღშო ვორდი, ვარა მითინც მუთუნც ვაქორჩღი, თეშმა ხანერ ქუეორექ დო
- 10 მიქ გეგონით ჩქიმი ცუდი? ჩქიმი მახანა ბოშუეც ანწ ვარცუნა ჩქიმი დუდი... დინახალე იპინი,

- 45 ვახერებულ შუა იელისში გზაზე დავწანწალებდით, მოლაღატესა და მტერს ჩვენი ხელით ვიჭერდით. ბრძოლე მაშინ არ ვაფილვართ,
- 50 როცა აქეთ მოვბრბოდით? სახლში რატომ არ მივხვდით, მოსაყლავად მივყავდით I... ვინ გაძლევადა დასაწოლს, სადმე მივეყრებოდით,
- 55 ალიონზე წამოგვეყრიდნენ და „უჩენიას“ ვმერებოდით; დილიდან საღამომდე ამაზე ეწვალობდით, — არვინ არ გვყავდა პატრონი,
- 60 კაცს არ ვეცოდებოდით. იცოდეთ, კირისუფლებო, მეფე არაა დასალოცი, რა დღემ გვიწია, თავი უნდა დავტრიოთ.
- 65 სახლში რომ მოვმკვდარიყავით, ეს იქნებოდა საცეცხველი (სახსიხარული)... ყველა ჩვენი ვასაქირი ვაზეთშია ვასაწერი... მარტო ფარაჯა გვქონდა
- 70 ტანის დასაფარავად, ანდა სად იყო სამშობლო დასაცნოსად, სამთხვევად? საღლატ ვაგვაწესეს (ვაგვაწერეს) რკინით ვადაქსელილში,
- 75 ვინაა, რომ შეგახედებს საფარ-ვადახურულში? ამის დამწყევი კაცი თოკით (არის) მისაბმელი, ცეცხლია ვასაჩადებელი,
- 80 (და) ღველფეხა დასაწეული.

76. ასლან ცურუას ლექსი

ცოდავშია ჩავარდნილი ასლანბეი ცურუას თავი, მე ჩემს ძიძის სახლში ვიყავი, ნებიერად ღვინოს ვსვამდი,

- 5 „ურა“ დაიძახეს და ზევით ისროლეს ქუდი, მე ჩემთვის ვიყავი, თორემ არავის არაფერს ვერჩოდო, ამდენი ხნისა ვარ და
- 10 ვინ ვაიგონეთ ჩემი ცუდი? ჩემი ხნის (თანატოლ) მიჰქვებს აწ არა ვყავთ ჩემი თავი (ცოცხლად)... დაეკტილში რომ აღმოვჩნდი,

მუს აკეთენე ჩქიმი ჩხუბი?
 15 გალე ქობცოფელიკონი,
 ვაი-ახავაი, მუს იბქენდი!
 იმ სერა ექიან მოცადინი
 შურო ვა რდე ჩქიმი ბრალი,
 გენწყვილი ხეიტიაშ ცუდეს
 20 განშე გილნობუე კარი;
 ზუგდიდარეფ მოულა დო
 ხუტ კვლამენა ფიტარი,
 — „გახუ დგებია, ქროეტეფი,
 არქა, მალას მიონწყარი!“ ..
 25 უთუოთე ოსახელე
 არძას ართო ჩქიმი გვარი.
 ყარამანი კიკიანი,
 ამხანაგი ქიჩინი!
 სქანი იმენდი მილუდე,
 30 მხვაში წოხლე შიშინი,
 საიმენდო ვა ცოფეკო,
 სი თოლ-აკოფირსილი?
 ჩქიმი ცხენი შულადირი,
 ყარამანიშ ცხენი — ჩქარი,
 35 მათხოზინეთ დამიბალე,
 წოხლე სოფელიში ჭარი,
 უჯახალე — პირისთაეი...
 შქა წყარიშა ქიმებრთინი,
 ყარამანცე მებჩი ჭვარი, —
 40 პირისთაეშე ზალამება
 ჩქიმდე ულე საჩუქარი.
 გეკვილ ხეიტიაშ ცუდეს
 დიფშუმი დო მიფრხინი,
 ჩქიმ დულიში გაჭირება
 45 ჩქიმ სიზმართთ ქიბჩინი.
 „ანწი აქ ვამმართე-მაქე“,
 ცუდეს თენა დიფჩინი.
 მუმაქ შარა დომიხვამუ,
 ცუდეს გინემიფშინი.
 50 სახელო ასლანი ბკოხო,
 გვარი მილუ ცურუა,
 სქანიშენი თინა უჭგუ,
 მა ვა მომინდურუა...
 ყაზაყალა მუქო ოკონ,
 55 მა სი ვადმოგურუა!
 დეგართუექი, ქეგოცოთა,
 თექი ქიმკოლურუა...
 ნაგვანუეს გიმანთხესენი,
 ყარამანი ოკათედე,
 60 ჭვარცე უზალანდესენი,
 მუში ჭვარი მონათედდე,
 ლეკურ გელუნწყემულუ დო
 სიმინდის ღერე მოკვათენდ,

რას გააკეთებს ჩემი ჩხუბი?
 15 გარეთ რომ ვყოფილიყავი,
 ვაგლახ (ჩემ თავს), რას ვიზამდი!
 იმ დამეს იქ გაჭირება (მოცდა)
 სულ არ იყო ჩემი ბრალი,
 დაცეკულ ხეიტიას სახლს
 20 გვერდით სქონია კარი (გამობმული);
 ზუგდიდელები მოდიან და
 მხარზე გადებული აქეთ ფიტარი;
 — „გახუ დგებია, საწოლები,
 პარიქა, მიაწყეუ ჩქარა!“
 25 უთუოდ ესახელება
 ყველას ერთად ჩემი გვარი.
 ყარამან კიკიანო,
 ამხანაგი იცანი!
 შენი იმედი მქონდა,
 30 სხვაზე წინ რომ მოდიოდი,
 საიმედო არ ყოფილხარ,
 შე თვალზე დასაესებო?
 ჩემი ცხენი დალოლი,
 ყარამანის ცხენი — ჩქარი,
 35 მდექილ მეყოფა,
 წინიდან სოფლის ჭარი,
 უკან (ქ) პირისთაეი...
 შუა წყალში რომ მივედი,
 ყარამანს მივეცი ჭვარი,
 40 პირისთაისგან შეპირება
 ჩემგანა აქვს საჩუქარი.
 დასაწყვე ხეიტიას სახლში
 დავთვერი და მოვილხინე,
 ჩემი თავის ვასაჭირი
 45 ჩემი სიზმრით ვიციანი.
 „აწი აქ ვერ მოვალ-მეთქი“,
 სახლში ეს დავიბარე.
 მამამ გზა დამილოცა.
 სახლიდან რომ გადმოვიდოდი.
 50 სახელად ასლანი მქვია,
 გვარი მაქვს ცურუა,
 (იკოდე) შენთვის ის სჯობს,
 რომ მე არ მომინდურა..
 ვაქაკობა თუ როგორ უნდა,
 55 მე შენ არ მასწავლა!
 მოგიბრუნდები, გესერი,
 (და) იქვე მიგაძინებ...
 ნაგვანოეში რომ დამესხენე,
 (იქ) ეროს ყარამანი,
 60 ჭვარს რომ სპირდელდენე,
 მონათებდა მისი ჭვარი,
 ხმალი (ქარქაშიდან) ეჭრო,
 სიმინდის ღეროს სჭრიდა (ეღავედა),

¹ სოფელია გეგეკვიორის რაიონში.

- იქ ლივერი მოყოფნენ,
65 ინა მუქო მოფხვადღე...
უჩა ლემა შემირჩედ,
მერთაქაში მანგიორო
კილე დღემა შემოძღედ.
კახაყებქ გომისქევს,
70 რადგანც ბძირეს ღონჭირელი,
ღართი მუკონწყუძილი მათუ,
ცხენშათ ვა მათუ მონჭირელი.
ედღინა დო თი წუთისგ
ხეთუ ქიფიფქერი ანთასნერი,
75 ხუთის დუდი მეტკეთი დო
ეჩი იშო ვონტინეი.
ქუთეშის ქიგემანთხე
პირისთავი დო მუში ქარქე,
ეჭი ზაპუსკა ობქუმი დო
80 ქემიბსევანჩი ბანოჩასგ.
თაქ ქობძირი ართი თავადი,
დიდ ოჩახის კარც ქინჯანდგ,
კანძილ ცხენი მოყუნდუნი,
ფიფქრენდი თის მა ქომჩანდგ;
85 მოჩამაში მანგიორო
ეცად ყამაში მოგამას.
ის ლეკური გივამქვი დო
შქას გუორულაფე,
უბედური კახაყეფცგ
90 ცხენწყარი გეუოფონაფე;
ექანი გერძე ქალე
შქეთში გუეორულაფე.
გერძე ქალე გუათენი,
ან ტონისი ტები მარდგ,
95 ცხენი შულადირ პუნდუნი,
გურც უკული ქეფი ვა რდგ.
ცხენწყარიშა ალუბლი დო
ართ მოსვანჯა მათ მოკოდგ,
თაქი ფერი ქობქიშინი,
100 მა ცვილუა ვადმოკორდგ...

77. მაცი ფიფიაში ლერსი

- ნამუ რექ მურქუნეი?
— მა გობოლქქ,
მაცი ფიფია გარაგანი!
დეშიში სახე ქომილუდა,
5 ვამშაბტნო ვარა ძვალი?
კოწია პატენსქელა რექო,
დუდ მორკვილი მარაგვამი?
ბათაიაში ქვიშორია

- მან რეეოლვერი რომ მესროლა,
65 ის როგორ მომხვდებოდა!...
შავი ლიბიი მეო,
მუთაქის მაგივრად
თაქქვეშ მელავი მელო.
კახაყებმა (ალყა) შემოყრეს,
70 რადგან მნახეს შწოლიარე,
ჩოხა გახდილი მაქეს,
ცხენზეც არ მაქეს მოჭირილი (მოსართავი).
წამოღღომა და იმ წუთში
ათასი რამ გავიფიქრე,
75 ხუთ (კახაკს) თავი წავეკერი,
ოცი (ქი) იქით გავაქციე.
ქუთისში (თავს) დამესხნენ
პრისტავი და მისი ქარი,
იქ საუზმე შევქამე და
80 მოვისვენე ბანოჩაში.
აქ დავინახე ერთი თავადი,
დიდ ოჩახის კარს ალბდა,
შევაბმული ცხენი რომ მოჰყავდა,
ეფიქრობდი მას მე მომცემდა;
85 (მაგრამ) მოცემის ნაცვლად
ხანჯლის დარტყმას შეეცადა.
მას ხმალი დავარტყი და
შუაზე გავაბე (გავარბენინე ხმალი),
უბედურ კახაყებს
90 ცხენისწყალი გავაფონინე;
იქაური გრძელი ქალა
შვიდჭერ შემოვარბენინე.
გრძელი ქალა რომ გავათვე (გადავირბინე),
ან ტონის ბექობი ზედ (იყო),
95 ცხენი დაღლილი რომ მყავდა,
გულში ხალისი არ იყო.
ცხენისწყალში ჩავედი და
ერთი მოსვენება მეც მინდოდა,
აქ ისეთი ჩავივინე,
100 მე მოყვლა არ ამცდება (დამაკლდება)...

77. მაცი ფიფიას ლექსი

- რომელი ხარ, რომ მიდიხარ?
— მე გახლავარ,
მაცი ფიფია გარაგანი!
დევის სახე თუ მაქვს,
5 განა არ მაქვს (მისი) ძვალი?
კოწია ბატონიშვილი ხარ,
(რომ) მოპლაყნებ თატრეტველი?
ბათაიას ქვიშორია^ა

¹ შავი ლიბიი—აქ ნავლისსმეკია ნაბადი.

² გარაგანი — ეს სიტყვა ამ მხარეში იხმარება სიტყვა „მერეხის“ პარალელურად — იგოვეს ნიშნავს, რასაც „მერეხის“ (იხ. ზემოთ).

³ ქვიშორია—ქვიშის ფერი ცხენი.

- მეკნეი სოფე ბლაგარი
- o 10 მეტ მაჰალე მა ვა პუნეუ, ვართი ჭეფე, ვართი ბანი, ჩქე პირდაპირ ჩხუბიშ მეტო ვა მიჩქენა ნტემა-განი, მა ღო ჩქიში მიაჰარეჰე
- 15 ეფერ მანგარი ქიბლემით, — მა ხუთ კოჩი ყამით პილი, იქ ამშე კოჩი ბირგულით; რჯისშ ნაყათემი ტყვია ამარ შემილე ფიმულეთ.
- 20 საჩინოს ქიშკომხილეს, ე სოფელი მობეკაჰე, მეფჩი კარტეჰიში ზალბი, ყახაყ-რჯესე თემ ღობზანთი, კოჩ სორდ ინეფიში რსაფი?
- 25 მელე ინგგრეკ დიშკირი ღო მოლე ქეკოსხანი ძგასე; დუღუ ქიგნმორღეს ტყვია, ქუას მეულულუ ჩხარკი, მუჰამეც მა თექ ვაბლურიანი,
- 30 ნობ ტეზეუე ჟინჯი ხატი. დღამით გვალას გოხოლექ, სერით გობრჩქინდექე ზღვასე; ნაბაჰიშია ქიმულული, გორჩქინდ გურგინი ღო ტყვაი;
- 40 სტრაჟნიეჰე გეკირიუ — ენა სოფენია მაი! სილავათი დიფუჩესე — „ღღას ვა დორხვადო ანწი“. ართი ღართი მუკომოქუნეუ,
- 45 სოთინ ვემოხე ნათი, ჩე ტარამი ლეკურ მიღუ, ვა ბოჯრანქე ესე დღასი; ვაჟო დიდი მორქიება, თეშ კვათენცე ძელ ღო ძვალცე.
- 50 თოფი მილე გორინელი, ტყვია შტუტერიში უღუ, ტყე დარხერშორო ზანთალა, თოლი აღმასიში მილე.

78. ყაჩალი არსენა შონიაში ლერსი

ქომოლობაშე ოცქვანდეს
ჩქენი შონია არსანას,

- თვითენება ყოფილა ტიალი.
- 10 მეტი მეგობარი მე არ მყვას, არც წერილი (პირველი ხმა) და არცა ბანი, ჩვენ პირდაპირ ბრძოლის მეტი არ ვოციოთ ვაქცევა-განი. მე და ჩემმა მეგობარმა
- 15 ისე ძლიერად ვიომეთ, — მე ხუთი კაცი ხანჭლით მოკვალ, მან ექვსი კაცი—მუხლით; რუსისგან ნასროლი ტყვია იგერ მომაქეს წვერეებით.
- 20 საჩინოში მომიწყვდიეს, ეს სოფელი (ქ) მოკვავე, მივეც „კარტისი“ ზალბი, ყახახ-რუსები ისე შეეზარე, კაცი სად იყო მათი დამხმარე?
- 25 ენგურის გაღმიდან გაღმოვეშე და გაღმოღმა გაღმოცუპდი: თავზე ტყვია დამყარეს, ქვაზე ვაქონდა ჩხაკენი, როცა მე იქ არ მოკვდი,
- 30 წყალობა მექონია ხატის (ძირა ხატის). დღისით მთაში ვახლავარ, ღამით გამოჩნდები ზღვაში; ნაბაჰეში როცა მივალ, გაჩნდება ქუხილი და სეტყვა;
- 40 ეს მაიე ყოფილაო! — გაიკვირვეს სტრაჟნიეჰეში. სილავათი დიფიციეს — „არასდროს არ დაგხვდებით აწი“. ერთი ჩოხა მაქვია (და)
- 45 არსად არ ემჩნევა ნათი; თეთრტარიანი ხმალი მაქვს, არასოდეს მას არ ვაუცვლი; არ უნდა დიდი მოქნევა, ისე ჰრის რბილს და მვალს.
- 50 თოფი მაქვს ნაწრთობი (სროლაში), ტყვია შტუტერიას აქვს, გული ეცხელებით ღღარა თვალი აღმასისა მაქვს.

78. ყაჩალი არსენა შონიას ლექსი

ვაეკაცობაში აქებდნენ
ჩვენს შონია არსენას,

1 ნათი—წულ-ნათი. აქ ნიშნავს ტანის მოყვანილობის მიუხედავად შეეკრილ ჩოხას.

2 შტუტერი — გერმანული სისტემის თოფი. ჩამაწერინა 89 წლის მოხუცმა ისღო ფიფია და დასძინა — „დიდი იყო, შეილო, ეს ლექსი, მაგრამ დამაჟოფდა. ხომ იცი, ძროხა ხნიერი რომ გახდება, რძე დააკლდება, კაცს კი სიმარდ და მახსოვრობაო“. ამ ლექსთან დაკავშირებით გადმოვეცემენ, რომ მაიე ფიფიას სათავგადასაელო ამბები ემთხვევა „მაიე ხეტიაში“ გადმოცემულ ეპიზოდებს. მაიე ხეტია—ყაჩალი ჩვენს მხარეში არაეის გაუგონაო, შეიძლება მწერალმა (ა. ფურცლაძემ) ეინმე მაიე ხეტიაის მიაწერა მაიე ფიფიას ამბებში.

ნტერეფი ჟარე მოლოლურე
ლო შიშით ცანცალანც.

5 არსანაში მაგორალეებქ
ქემკაყუნეს ლაკადას,
ართ ღიხას ქაეხვალეს,
ინგერიში ფაფალას.
ურიაღნიკიქ ქოლუამანდ:

10 „ჰე, ბოშეფი, ჰეა მაგას,
ათესჯ რე ბგორუნთენი,
ღიღი აბრაჯი არსანას |
შინქე ღიხას ქედინქირას,
შინქე ქემკატყობას ჟას!“...

15 თე ღროს არსანაქ ქეულახ:
„თქვიან ღულქ ელომლორასენი,
ჩქიმღე სახელქ ვაგაღან,
თქვა ღო თქვიანცალ კაზაკებქ
ეითშა მერტი ვა მბაღას.“

20 ტყეიას ტყეიას მოუნხუნუა
თოფიში ღულღიში მაფართას,
ნამუს გეიწურუანქენი,
არძას გორხუ შქათხაბანც |...“
ღინჭირჯ ღო იშო ქოსხაპუ

25 ინგირიში ფაფალს,
ურიაღნიკ ღო მულე კაზაკებქ
თხაელო გოფართხალანც.

მტრები ჟავრით ეკვდებია
და შიშით ცახცახებენ.

5 არსენას მღვერებო
შემოკუნენ გორაკებს,
ერთ ადგილზე შემოხვდათ,
ენგურის ჟარაფზე.
უფროსმა ბრძანება გასცა:

10 „ჰე, ბიჭებო, ჰეა მაგას,
ამასაა, რომ დავეძებთ,
ღიღ ყაჩაღს არსენას |
ზოგი ხეს ამოფაროს,
ზოგი მიწას გაერთხას!“ |..

15 ამ ღროს არსენამ შესძახა:
„თქვენი თავი არ მომიკვედეს,
ჩემთან სახელს ვერ ნახავთ,
(ვერ წაიღებთ),

თქვენ და თქვენსაიეთ კაზაკები
ათჯერ მერტი არ შეყოს.“

20 ტყეიას ნატყვიარში ვიჯენ
თოფის ტუჩის სიფართეში,
ვისაც კი დავიშინებთ,
ყველას გაგზერეთ შუაზე!..“
ისყუბა და გადახტა

25 ენგურის ჟარაფიდან,
ურიაღნიკს და შის კაზაკებს
თხებსაეთა გაფანტავს (გ აფერთხავს).

79. 900-იან წლებში უსამართლობას გამოქცეულ ყაჩაღთა ლექსი (ელეთერ ქარცხია, დომენტი ჰანტურია, ესტატე საჯაია)

— მუ ამბე რე, ჟიმალუფი,
შური ქოგიღგენანო?
თქვანი კუნტა კარაბანა
ხესე ქოგიღუნანო?

5 — მალლობას მუგოშინანთ
ჩქენი მოკითხირიშენი,
იარალის ჩქე ვებრუნეთ
მულენ გასაჟირიშენი,
სუმხოლოსე პიღუნდესე

10 წარდგენა ღო ჩინიშენი,
ღიო შური ქომიღგენა
ნტერეფიში ჟინიშენი.
ჩქე ჩქენ წესი ვასრულითჲ,
გინიშწყით მანტიანეთჲ,

25 ინეფი თექ ქეღობტეთჲ
თოფეფიში მათხილეთჲ...

— რა ამბავია, ძმებო.

სული თუ გიღვათ?
თქვენი მოკლე კარაბინა
ხელში თუ გიპყრათ?

5 — მალლობასა მოგახსენებთ:
ჩვენი მოკითხვისათვის,
იარალს ჩვენ არ დავთმობთ,
რაც არ უნდა გავვიჟირდეს.
სამივეს გეზოცავდენ

10 წარდგენა და ჩინისთვის,
ჟერ კიღეუ სული გვიღვას
ჩვენი მტრების ჟინაზე.
ჩვენ ჩვენი წესი ვასრულით,
მოვეშხადეთ გასატყვევალ,

15 ისინი კი თქ დავტოვებთ
თოფების მცველად...

80. ექსპრომტად ნიკოს

საზოგადოთ ცქვაფა ულუ
ათე ჩქვნი ნიკოს,
ირკოჩი თის იჩიებუ —
„მუ ლერსი უჩქვ თი კოც“.
5 ნიკო, ეგებ სი იფიქრე,
თენა რღასე ცქვაფა,
მარა ირო იშენ სი რეჟ
პოეტეფიშ მათა...

სახლობლ ქება აქეს
ამ ჩვენს ნიკოს,
ყველა იმას ლაპარაკობს—
„რა ლექსი იცის იმ კაცმა“.
5 ნიკო, ეგებ შენ იფიქრო,
ეს ქება იყოს,
მაგრამ მიინტ მუდამ შენა ხარ
პოეტების მეფე...

ასეთი სახის მიღქმებით სცადა წვეულებაში ერთმა მასწავლებელმა, ვარლამ ნ-ა-მ, სალექსიოდ ამოეწვია ცნობილი მოღვესე ნიკო ნაქყებდა.

81. პასუხი ვარლამს (ექსპრომტად) ნიკოსაგან

სქანი ლერსი კვლუცი რე,
ცქვაფა სინამდვილეში ჭორით!
ვაგიმარდჟე, ლეგუცი რე,
გოკონ, ეშენი ღემუგორით!
5 გვამიწვეე მა ლერსიშა
გურხალისო სი ფოფორით,
თეშ გვგოშქვა, ონჯლორეშე
ვილაცუნდათ ორი-ორით.
მასხაპალი მალაყიში,
10 ბოში ჭკუა კანდიორი,
ღირსი ვა რეჟ მადლობაში
ჩქიმ განიშე მანგიორიში!
სქანდა ვემოგამათუა
ტრუბა მუზიკანტიში ზორით!
15 ჩქიმი ცქვაფა ვეგალობა,
ცელქი ხუმა-იაღონიში!
სიმართლესენი მა ვა მნარდე,
ღემენდურით, გვამაყუორით,
ჩქიმდა საღიო ვემდგალინე,
20 ტოლენც გეთანასწორით!
ვაფასათო ბედაურო?
ონანგერც იღანც ჭორითი!
ეცალ თოლსერი ჟის უძირე:
ბეა დო მმარი აკოწყორით!

შენი ლექსი კვლუცია,
ეს ქება ნამდვილად ჭორია!
არ ვიმაღლი, უშნო არის,
გინდ მაგისთვის მაგინეთ!
5 ვამომიწვეე სალექსოდ
ხალისით და ფარფაშით,
ისე ვაგზდი და შეგარცხენ,
რომ დაყავდეთ ორი-ორით!
10 მოცეკვავე მალაყისა,
10 ბიჟი ჭკუით კანდიერი,
ღირსი არ ხარ მადლობისა
ჩემი მხრიდან მაგიერის!
შენზე ნუ დამაყერვიენებ
საყვირს მუსიკოსის ზორით!
15 ჩემს ქებასა ნუ იგალობ,
ცელქი ხმითა იაღონის!
სიმართლისთვის მე არ ვნალელობ,
(თუნდ) ვამიწყრეთ, დამემდღუროთ,
შენ აღვირსა ვერ წამართმევ,
20 ტოლებს ვაუთანასწორდით!
შევაფასათო ბედაუროდ—
უნავირს ატარებს ჭორიო!
ასეთი სერიი ვის უნახავს:
რქეში მმარი რომ გაურით!

1 ორი-ორი — ორი ადამიანის მიერ ერთმანეთზე ხელ-ხელს გადაკლდობილად ტარება ვინმე მესამე პირისა.

2 ზორი—საყვირის მიერ გამოცემული ძლიერი ხმა.

- 25 ფუთიმ მშო მუ გოკოდჷ,
სტამბოლით ღო ტრაპიზონით?
რუსთაველი ვიკოლიდენი,
ლერსიმ მადას სოლე გორჯნთ?!
ბოგა ვა გინქ, წყარი ვა გინქ,
30 ვეგოლა ტონბას ფონით!
რაშის ვაასქუ კვიციში ფოლო,
ცქვაფა ევამა მიკოფორით!...
მა პასუხი მუ მორთხულა,
მეთამამით, დეეფონით.
35 სქან ლერსისჷ გირთინუა,
გეყინტით ღო მიინკორით!..

82. ს ა ხ უ მ ა რ ო

- ჩქიმი რინა მუ რინა რე, —
ტანჭვა რე ღო გაწვალუბა!..
მორთი აშო, ჟიმაკორი,
ღომისხუნი საშვალუბა!
5 მარებელჷ შეულუბუ
ჩქიმიდერი კონიმ რსხემა;
გამირიგით მა ოსური,
ულუდას ბრელ ფარან ფერი,
ახალგაზრდა რენტე ძღაბი
10 ჩქიმო ვა რე ანწი ხერი.
ჟვეშ დედგბი, ბრელ ფარამი,
საჩქიმო რე შესაფერი —
ლეჩქვის ინი ველაფუნცუ,
ვასაქირე ჭითაფერი.
15 ახალგაზრდა რენტე ძღაბი
ლორონთქ მამორ, მა პუნდას;
მა მისხუნუ ჟვეშ დედგბი,
ყებურც ეკოკავკულდას.
ახალგაზრდა მუშ ნებაშა
20 კიკოცალო სხაპუნდას,
ის ვა უჯგუნო, თეში ვორდე,
შური ნამთინი ვაპუნდას!
ახალგაზრდა რენტე ძღაბი
შხვამ ხვანერც მოიგორანც,
25 ღოზუკოლი დოუპყენი,
ნინას დოირთინუანც,
ხანგურ ძიკას ქედოქყანც,
ჭკვერულც დღასჷ ვა თქუნანც,
ღართჷ გვალო გეგმორჩანც,
30 ბოშიქ ქელოუხათრუსა...
ეცალ ცოდამ ვადიდება
ლორონთქ ვა მნოკათუსა.
მა მისხუნუ ჟვეშ დედგბი,
ქკუამ კოლოფ პუნდასჯნი,

- 25 ფოთის იქით რა გინდოდა,
სტამბოლით და ტრაპიზონით?
რუსთაველი რომ დაიფიწყე,
ლუქსის მეფეს სად მოძებნით?
ხილი არ იცი, ცურვა არ იცი!,
30 არ ჩავარდუ ღრმაში ფონით!...
რაშს არ შეენის კვიციის ფლოქვი,
ქება შუბლზე მიიფარეთ!..
მე პასუხი რა მოგთხოვოთ,
მომეთამამეთ, მოლორდით (მოტყუედით)-
35 შენს ლექსსა (უკან) გიბრუნებ,
გადაყლაპეთ და მოცონხეთ!..

82. ს ა ხ უ მ ა რ ო

- ჩემი ყოფნა რა ყოფნაა, —
ტანჭვა არის და წვალუბა!..
მოლი აქეთ, ძმაცოცო,
მომინახე საშუალუბა!
5 შუამავლს შეუძლია
ჩემისთანა კაცის შევლა (ხსნა);
გამირიგეთ მე ქალი (ისეთი),
რომ ჰქონდეს ფული ბევრი,
ახალგაზრდა ცეტი გოგო
10 ჩემთვის არაა აწ ხერი.
ბებრუხანა, ბევრფულიანი,
საჩემოა შესაფერი —
ტურჩებს ის არ შეიღებავს,
არ სჭირდება ფერ-უმარული.
15 ახალგაზრდა ცეტი გოგო
ღმერთმა მამოროს, მე მყავდეს;
მე მირჩევნია ძველი დედაბერი.
კერასთან დამჯდარი (მოკვართხული)-
ახალგაზრდა თავის ნებაზე
! 20 ბაჰიასავით ხტუნავედეს,
იმას არ სჯობს, ისე ვიყო,
სულ არც ერთი არა მყავდეს!
ახალგაზრდა ცეტი გოგო
სხვადასხვანაირს მოვსჯოვს,
25 დარიგება რომ დაუწყო,
ენას შემოგებრუნებს,
ბრიყველ სიცილს დაიწყებს,
ბრძნულს არ იტყვის არასდროს,
ღრო და ღრო მთლად გაგყიდის,
30 ბიჭი რომ შეეხათროს...
ასეთი ცოდვის გაყიბვა
ღმერთმა არ შეგყაროს.
მე მირჩევნია ძველი დედაბერი,
ქკუის კოლოფი რომ მყავდეს,

:სიტყვისიტყვით—წყალი არ იცი.

35 მუშ მოკვა დო წიწილეფც
კეტით გოცუნდასენი,
მა თის შორშე უჭინდეღ,
სათმოთ თუთუძე შუნდასენი...
ლორონთ, თი დლა ქეშმადირი,

40 თეცალ დედბ პუნდასენი |
ყებურც ვა მიშქერი ტენც,
ხინკის ქიგიოფიციოლანც,
გიოკალც ქიგიოქანც,
ძიქვას ქიგიობუჭლოანც...

45 ოკუშაღც ვეწონენც,
მუდგას მიოძგეძგონანც,
ლებიას დომზადენც დო
ლუმუს ქიმნაწკარწკოლანც.
სქან პამადა ვასაქირგ,

50 ვეგიოდინც ბონუსს,
მის გიწონებ დედბინი,
მუმეხვარი გორუსს |

მ3. ანავაი, მუშ მანწარა

ახავაი, მუშ მანწარა,
ვადა ვალე ცირასენი,
თეიშა ღურასენი უჭგუ,
ცუდეს ინიჩხნასენი.

5 შაყარელი კათაწკემა
განზე დაქყანც ქინასენი,
შხამიანი ვეკრიცალო
ილასგრანც ნინასენი;
ოსურ ვა რე, ცირა ვა რე,
10 ვა უჩჩ მუ ქომინასენი.

მ4. სუმინხოლო ართინერი

ღვინი, ოსური დო ფარა —
სუმინხოლო ართინერი,
ბრელი ფარა ქოილუდა,
გახიოლე არაძანერი;

5 ღვინი მუეამც ქოიღვინი,
გახიოლე შხვა-სუმარნი,
ოგორალ ვეგაფუაფუ,
მუშით მოურც მამუშმალცი;
რხვამანც დო ურჩქოლქეჯ,

10 მუ რე რჩქილა ხვამაქალი |
ბოლოს სუმარ გიწინცე:
„ღორხვამი, ბაბა, გავცალი, —
მურდგემილში სადღენძელო,
ღურეღვი ოჩხონაფალი“.

15 სქვამ ოსური ქორგუნცუდა,
იშ, მუ გიღირ თიში ქინა |
ტანქექე რუქ, ვა გოზარე
მუქორთი დო მიქორთინა,
თოლეფც გაფუ გოძიცილი,

35 თავის კრუხს დო წიწილებს
რომ ჭოხითა დასდედეს,
მე მას შორით ვუყურებდე,
ჩიბუხით თუთუნს სწეედეს...
ღმერთო, იმ დღეს შუმანწარი,

40 ასეთი ბეგერი რომ მჟავდეს |
კერას არ გამიქრობს,
ფირხს დაწიწკლას (მუნუნთებს),
დასაკერავს დაკერებს,
შარვალს დამიყონკავს...

45 საქმელს არ დაიწუნებს,
რაც იქნება, დაძიძენის,
ლობიოს შემოქმეზავს და
ლომსა სუფთად ჩაზელავს.
შენი პომდა არ სქირდება,

50 დაბანავს არ ვადაჟეება,
ვისაც ბეგერი გეგულუებათ,
მომეშეელეთ ძებნაში |

მ3. ვაი, რა მწარეა

— ვაი-ვაი, რა მწარეა,
ღრო რომ ვაუვა ცირას,
მანამ სკობს, რომ მოკედეს,
სანამ სახლში ჩაბერდებოდეს.

5 შეკრებილ ხალხთან (მყოფი)
განზე დაიწვებს მზერას,
შხამიანი გველივით
(გვსლოთ) ილესავს ვნას,
არც ქალა, არცა ცირა
10 (და) არ იცის რა ქნას.

მ4. სამივე ერთნაირი

ღვინო, ქალი დო ფული —
სამივე ერთნაირი,
თუ გექნება ფული ბეგერი,
გიხარია ყველაფერი;

5 როცა ღვინო გაქვს,
გიხარია სხვა-სტუმარი,
თავისით მოვა მსმელი,
არ იქნება საძებარი;

10 გლოცავს და ყურს უდღებ,
რაა ლოცვის სმენის დარი |
ბოლოცამს სტუმარი გეტყვის:
„დაგლოცე, ბაბა, დავცალე, —
ოცებუების სადღეგრძელო,
(და) მკედრის შესანდობარი“.

15 ლამაზი ცოლი თუ გყავს,
იფ, რად გიღირს მისი მზერა |
ტანმარდი ხარ, არ გეზარება
მობრუნება-მიბრუნება,
მოციინარი თვალები გაქვს,

- 20 თირიგი რე სქანო თინა;
ცხოვრება გოხიოლჯ,
სერით გილუ თიქალ ბინა.
კინე ფარა ქვეგიბშინათ,
კონიში გამახარებელი,
- 25 ფარამ კოცე ანფასენცე,
მოჭგერე დო მარებელი,
დუღშო ვერგენ თი კათეფი,
გაყუაფუ სარგებელი.
კინე ოსურ ქვეგოფშინათ —
- 30 შურ დო გურიშ მაყურთხალი,
ოქყუშალიშ მაჩაშალი,
მანახალი, მანუთალი,
მაქალი დო მაყვათალი,
მარჩხალი დო მაქოსალი,
- 35 შურიშ მაჩხონთალი დო
გურიშ დემახუნაფალი.
მოყლეთ, სემიხოლო ჭგერი, —
ღვინი, ოსური დო ფარა,
იბიიდი ჭგერი კონი,
- 40 ათენეფი მორკე ვარა;
ვართ ღვინი რე, ვართ ოსური,
ვართი მილუ კაპეკ ფარა,
თეშენი რე, ქვოლ ვორეკე,
ვაშიქე, მუღა გილემაგარა.

85. კითაფერი დო თმარული

- ართ მხარეშე ძღაფები დო
მაჟია მხარეს ვაქარეფი,
ეირხოლო მალორენა,
ეირხოლო ჩქენ ტერეფი.
- 5 თემ მუმალარ ვაქარცე
ვაუძირდასე სარგებელი...
თეცალი რე თმარული:
ქემიძუნა, დეგურგინე,
ჯუღო მურე ოხვარგინე?
- 10 მონწყილო ანგელოზი,
გიჩქ ბროლიში კირეაჭგუა,
მოწყინებით ქემიძუნა,
ყებურც კვომ ტურტაჭგუა.

86. ახალ ფორმამი ბარიშნეფი

- მუ ცოდა რე, ბარიშნეფი,
დუცუ გილეღუნათენი,
თემ მეტ საქმე ვაიღუნანო,
თუმას უსოფუნათენი?
- 5 თქვანი თუმა ვა ზაღუნო,
შხვაშის მიშეშინანთენი?

- 20 ისეთია შენთვის ისა;
ცხოვრება გიხარია,
ღამით ვაქენ ისეთი ბინა.
ისეფ ფული გავიხსენოთ,
კაცისა გამახარებელი,
- 25 ფულიან კაცსა აფასებს
მოყვარე დო მარებელი...
თავის ურგები კაცები:
გვეყოლება სარგებელი.
ისეფ ქალი გავიხსენოთ —
- 30 სულ-გულის მაყურთხებელი,
საქმლის მომცემი (მემეველი),
მრეცხი-მაუთავებელი,
მჭრელი დო შემეკრავი,
დამრეცხავი დო დამგველი,
- 35 სულის მაცხოვნებელი დო
გულის დამაოცებელი.
მოყლედ, სამივე კარგი, —
ქალი, ღვინო დო ფული,
ესენი მაქლია, თორემ
- 40 ვიქნებოდი კარგი კაცი;
არც ღვინოა, არცა ქალი,
არცა მაქენ კაბიცი ფული,
ამიტომ ვარ დაღაგული,
არ ვიცი, რომელი ვიტრო,

85. ფერ-უმარული

- ერთი მხრიდან გოგოები დო
მეორე მხარეზე ვაქრები,
ორივენი გვატყუებენ,
ორივენი ჩვენი მტრები.
- 5 ამის თემ მუმალარ ვაქარსა,
არ ენახოს სარგებელი...
ასეთია უმარული:
გვირგვინს დაიდგამ, მოიყვან,
მერე (ამას) რა უშველის?
- 10 მორთული ანგელოზია,
გგონია ბროლის ჭიქის მსგავსი,
მოწყინებით მოიყვან (და)
კერასთან გლია ნაცრის მსგავსი.

86. ახალი ფორმის ქალიშვილები

- რა საცოდაობაა, ქალიშვილებო,
თავს რომ იფუქებთ,
ამის მეტი საქმე არ გაქვთ,
თმას რომ იწეწავთ?
- 5 თქვენი თმა არ ყოფნის,
სხვის თმას რომ უმატებთ?

1 მარებელი—შუამავალი.

- თეცალ წყორილი თუმათ რენო
 დუკუ იწონუნთენი?
 გეკლარჩქინდუ შხეშ თუმაქ,
- 10 ართიანც გილმალუნაცენი,
 სიფარშივექ ქორჩქინდენი,
 გურშა იბაზუნთენი;
 თიცილი ოკო ვაქიმნათგ,
 ბოლოს ინარღდათენი.
- 15 დორონთიში მუნაჩემუ
 სახე ვეგლეულათენი,
 ირკოც თინა მეწონებუ,
 სუფთათ მუკიქუნათენი.
 ბარიშნეფუ თუმა ულუ
- 20 შურიშ გინართუაფალი¹,
 მუ უკირა, თქვანი ჭირი,
 შხვაში მიშარგუაფალი?
 მუშ თუმა რე ვატვიტვალი,
 ნაფთით გიმაქუაფალი.
- 25 სუმ დღას რენა ხაზრებას,
 სოთინი ულა ოგონენა,
 დიო შხვაშის დონახუნა,
 უკული მუშის გობონენა;
 გოხოლუას ვეგვარინე,
- 30 თიცილც გილეფოფორენა...
 მაქარალც იკითხენდა,
 პეტრე ხუბუა გოხოლენა.
 შხვაშ დო მუშის დოკათანა
 თუმას ქაწირინუნა,
- 35 გოხოლუას ვემათინა,
 თიცილც გაქვიჩინუნა,
 თქვა მერჩქენელი რეთ, მარა
 ჩქე ბრელც მოშქურინუნა,
 ჭვეში ნოღურიში ძორი
- 40 შურით ვამორინუნა,
 ათეცალეფუ ქობძირენქი,
 ლერსის ბჰარ, მუს მოხარ,
 ფორმალისტებუ გუვოძიცი,
 ვეშხვადენი, ის ონჯარ.
- 45 მით პირადო ვერგენ, ის
 შხვაში თუმა მუს ოხვარ?
 გასწორით თქვან ჩეღათა,
 ვარა უფრაშის დობჰარ.

87. ჯანსულო

(სახუმარო საცეკაო)

აბა, შარა ქომუჩითგ!
 მინდორც მოკო ფიორია,

- ასეთი ნარევი თმითაა
 რომ თაეს იწონებთ?
 გამოჩნდა სხვისი თმა,
- 10 ერთმანეთს რომ აფუქვებს,
 სიყალბე რომ გამოჩნდა,
 (მუშტს) მეგრადუ (რად) იცემთ;
 ისეთი არ უნდა გააყეთოთ,
 ბოლოს რომ ნანობდეთ.
- 15 ღვთის (წყალობით) მოცემული
 სახე რომ არ გაიფუქოთ,
 ყველას ის მოეწონება,
 სუფთად რომ ჩაცმული იყოთ.
 ქალიშვილებს თმა აქვთ
- 20 დარდის გასაქარეველი,
 რა უკირთ, თქვენი ჭირიმე,
 სხვისი (თმის) ჩასამატებელი?
 თვით მისი თმაა გასაპოტნი,
 ნაფთით ვაღსატრუსავი.
- 25 სამ დღეს არიან სამზადისში,
 სადმე წასვლას თუ ფიქრობენ,
 კერ სხვისას გარეცხავენ,
 მერე თავიანთსა დაჰბანენ;
 სიახლოვეს ვერ დადგები,
- 30 ისე დაფარუაშობენ...
 დამწერს თუ იკითხავთ,
 პეტრე ხუბუა ვახლავთ.
 სხვისას და საკუთარს შეჰყრიან,
 თმას (წინ) დაიყენებენ,
- 35 სიახლოვეს ვერ მიბედავ,
 ისე ვაზნე ვაშლიან,
 თქვენ შეჩვეული ხართ, მაგრამ
 ჩვენ კი დიდად ვაშინებთ,
 ძველი ნეშტის მძორი
- 40 სიმყარალით არ გვაყენებს.
 ასეთებს რომ დავინახავ,
 ლექსს ეწერ, რა მენადლევა,
 ფორმალისტებს დავციანი,
 ვინც ვერ ხვდება, ეხარბება.
- 45 ვინც რომ პირადოდ არ ვარგავ,
 სხვისი თმა რას არგებს?
 გაასწორეთ შეცდომები,
 თორემ უარესს დაქვერ...

87. ჯანსულო

აბა (ჩქარა), გზა მომეცით!
 მინდვრად მინდა ფარფატიო,

¹ სიტყვისიტყვით—სულის გასართობელი.

ხასლას გიღობ მოქედლი
მა ლეური ხიორია.

- 5 ფალანდის მიძახენა,
მა გოხოლეთ ქუთარია —
ხე მანგარი, ქურს მანგარი,
სხაპუა მიჩქე „ბუქნარია“.
ამარ ტაბაჩა გიღობუ,
- 10 რკინა გოხოლ ყირიმიში,
გეთუცუნა, ვადგორჯოთ,
გურე გიღუდან იში შიში.
ვარა ყამას დეკვირთ,
ოღდშიშა უმგ წვანდი,
- 15 ართ'მორქიათ შქას გობკეთ გ,
კოჩ ორდას დო გოკონ ქანდი.
ხვალე ართი მიწონენუ
თე;ქიანას ჩქიმი გვერე,
ირკონი შიშის მიოდურე,
- 20 არძა ქულა, არძა ყვერე.
ლუმა კოჩი ქგომიჩქუ,
ამსერი ოკო შორთასენი,
ქგლობხვადე ქომოლურო,
ეა;ეგოფირე დორთასენი.
- 25 ათენა ვე რდას თი კოჩი—
ტყაშ კოჩი დო ოჩოკოჩი?¹
ნანა, მუ თოლუ ელარზანე!
დუე ვიორთუ ბოხოხია,
ვიი სქანუენი, ქუთარია |
- 30 მუს გოხვარე ბობოხია |
ვა დომტენე და ობქუქმასე,
ხოლო ქოცუნე ჩქიმი მუმასე!
გივაშქე დო დუდ მებცალი,
ზესხერ მურტუე ღვარია;
- 35 ენა ქუეი ცოფე მარა,
ემ რაჭვინათთი იფხარია;
აბა, ლალა გიჩქედითო?
ღემი ვორექ ქუთარია.

88. ჯანსულო

ჯონდო ვორექ ქონდორული,
მეფეთ-მეფე, სვემორკმული,
მარკინე დო გიმარჯვინე
ნჯილა დო ალ-ქაჭეფიში

- 5 ტყაშმაფა² დო ოჩოკოჩიში,
ნდემეფი დო გვერშაპეფიში.
თაქ მუ ორე, მითოხენი?
მუ სანგარო, მუ ოხერი?
მოჭგერე რე დო ვარ ნტერი,

გვერდზე მკილია შექედელი
(ქარქაშ) ლაწუნა ხმალიო.

- 5 ფალანდის მიძახენა,
მე გახლავართ ქუთარია —
ხელმაგარი, ქუსლმაგარი,
ციკვა ვიცი „ბუქნარია“.
აგერ დამბაჩა მკილია,
- 10 რკინა გახლავთ ყირიმისა,
(ჩახმახს) გამოწვეე, არ ატყდება,
გულში გქონდეთ იმის შიში.
ანდა ხანჯალს დახედეთ,
სადგისს მუღვავს წვეტი,
- 15 ერთი მოქნევით მუაზე ვაქერი,
კაცი იყოს, გინდა ბუზი.
მარტო ერთი მეგულუბა
ამ ქვეყნად ჩემი მკობი,
ყველა მისი შიშით კანკალებს,
ყველა ბრმა და ყველა კოჭლი.
წუხელ კაცი მომიგზავნა,
ამაღამ უნდა მოვიდეს,
დაკუხვდები ვაქაცურად,
დაბრუნებას არ ვაღიარებ.
- 25 იი, ეს არ იყოს ის კაცი —
ტყის კაცი და „ოჩოკოჩი“?
დედა, რა თვალს აბრიალებს!
თაჭე ხურავს ფაფახია,
ვიი შენს თავს, ქუთარია |
- 30 რას გიშველის ტრაბახია |
თუ შეშვამს და არ დამარჩენს,
(შვილი) კიდეე ჰყავს მამაჩემს!
დავარტყი და თავი წაეჭკერ,
სისხლისა გასდის ღვარია,
- 35 ეს თავიე ყოფილა, მაგარამ
ამის ჯობნითაუ ვიხარე?
აბა, ლაჩარი გეგონეთ?
(დეე)გმირი ვარ ქუთარია.

(ვარიანტი)

88. ჯანსულო

ჯონდო ვარ ჯონდორული,
მეფეთ-მეფე, სვემორკმული,
მოჭიდვე დო დამძლევი
ჩიქების დო ალ-ქაჭეფის;

- 5 ტყის მეფის და „ოჩოკოჩის“,
დევების, გველ-ვეშაპების.
(ნეტე) აქ რაა, რომ ზის?
რა ონგარი, რა ოხერი?
მოყვარე არის თუ მტერი,

¹ ოჩოკოჩი—ზღაპრული არსება.

² ტყაშმაფა—ტყის მეფე-ქალი (ზღაპრული არსება).

- 10 თენა ოკო ქვეშობ ტყვენი I...
ვა, ღობღორი, ჩქიმი ცოლა!
თოლებე მითურზინუნანც,
ზუმიინგნც, თხვრინგნც,
კიბირე უქვკრკვიინუნანც.
- 15 ობკუმუნც და, ობკუმას,
იშო, ღორონთქ დოკყუას I..
ღურა უჭგუ, ჟიმაღუფი,
ოთხით ვილაჩოჩუს...
ეშმაკი დო მახაყვალქ
- 20 ჟონდო მუქო მოშუას?!
ქვგოძირანთ ნღემეფიში
ღურას, აკოქოსუსას,
ათე ჩქიმი ყახაყალა
ირკოჩქ ოკო ქოთქუას.
- 25 მანგარ ბოშებქ მიკინით,
„ჟანსულო“ მიბირით,
სუსტებქ იშო დიკინით,
ოსურებქ კიკინით I
მა დო ჩქიმ უჩა ბედიქ
- 30 მიშათ ბრელშა იბრკინით;
მუ აღლაჩხვრ გემორზგნი,
თენა ირკოჩქ ქიჩინით I
დლა-ამდღარი დირუმუღ,
მარა წგმი იჭინით,
- 35 ვიდანებათ ჩქიმი დუდი,
გეგშაბზინდით კიბირით.

89. ფრინველეფიში ლერსი

- მაფშალიაშ ხონარ გებგონი
ვითოჟირი მესის
ლანჩიშ წვანც წგმობედ,
გალობენდგ ლერსის;
- 5 თიკალ მაღალე ღურქულანდ,
ქვგეგონენდი ვერსის.
ვორდი გურმწუხარეთ,
გებგონი დო გიბჩინი,
მუქო მახშალია რღენი,-
- 10 მა ხონარით ქიბზინი.
მუ ფქიმიხა მა საწყალქქ,
თიშ ხონარით დიბქეინი I..
მაფშალია მიფორკუ დო
ენამეთხუე კვარიაქქ.
- 15 მუქო გილალიანცგნი,
დუღ გონწყვარე ვიაქქ,
კვარიაყვა ძვიძვალკუ
ვა ვალირსენთ ვალიასგ.
კვარიაქქ მოლუთხილუასგ
- 20 თაქიან ტყვია ელაშიანც.
ათე დროს შოშიაქქ
ქიმოფურინ მახვებულო,

- 10 ეს უნდა შეუიკო!
ვაი, მოკვედი, ჩემი ცოდვა I
თვალეხს აბრიალებს,
ზემუის, ზეიზინგებს,
კბილებს აკრაქუნებს;
- 15 თუ შეეკვამს, შეეკვამოს,
ფუი, ღმერთმა დაწყველოს I...
სიკელილი სჯობია, ძმებო,
დოთხილი სიარულს (ჩოჩხას) I...
ეშმაკი და მახაყვარმა
- 20 ჟონდო როგორ მოათენიანეროს?!
დაგანახებთ დევების
სიკელილსა (და) დაქცეეას,
ეს ჩემი ვაყეკობა
ყუეეღმა (კაემბა) უნდა თქვას.
- 25 ძლიერმა ბიჭებმა აქეთ მოიწიეთ,
„ჟანსულო“ მიმღერეთ,
სუსტებმა იქით გაიწიეთ,
ქალუზმა იკეღეთ I
მე და ჩემმა შავმა ბედმა
- 30 დღემდევ ბევრჯერ ვიშეთ (ვიქილაჯუი),
თუ რა ცეცხლის ალი მდავ ვს,
ეს ყუელამ გაიგეთ (იყანიო) I
დღევანდელა დღე დაბნელდება,
მაგრამ წინ იტქირეთ,
- 35 არ დაანებოთ ჩემი თავი,
კბილით გამომართიეთ.

89. ფრინველების ლექსი

- ბულბულის ხმა ვავიგონე
თორმეტ მაისს, (თვეს) I
იფის კენწეროზე იყდა,
საამოდ გალობდა ლექსს;
- 5 ისე (ხმა)მალლა ტიკტიკობდა,
- გაიგონებდი კილომეტრზე.
ვიყავი გულმწუხარედ,
გავიგონე და მიმოვიხედე,
რომ ის ბულბული იყო,
- 10 მე ხმით ვცანი.
რა ექნა მე საწყალმა,
რომ მისი ხმით დავიწვი!..
ბულბული მიყვარს და
არ ჩამომვიღოდა ყვავი;
- 15 როგორაა რამ დაჩხავის,
თავი გაუქოს (მ ს) „ეი-ეი“,
ყუეუვით გაბურძღენილს
არ ვალირსებთ ვალიას.
(სკობს) ყვავი გაუფრობილდეს
- 20 აქაურ ტყვიას შხამიანს.
ამ დროს შოშია
მოფრინდა დამზავებლად,

- სამართალიმ გემარჩიქნეთ,
მტყუანიში მანებელო...
- 25 კვარია ქობირ მანგარო დო
მაფშალია მანტებელო,
შოშიაქეთი ქელსქედ
კვარიას მადლობელო.
შოშიაქ თაში თქუე:
- 30 მაფშალიაქ დეთხუას,
ინკერც მიფეფაჩალას დო
ძალით საქმე ვეშუას,
ნამუთ ვეშოისრულებენი,
იკალი ვეთიკვხუას;
- 35 მაფშალიაქ ეცალი საქმე
კინკუწკემა დეკუას.
მაფშალია, ბორო ჩიტი²
ინკერც იყეთენ ბუდეს,
იოამ ფიქრენ მულარენი
- 40 დვარიანკული გუდეს.
თეცალ ბორობუაშენი
ბრელშა გაკოლუქეს,
ეღელი გეოპეტორენ დო
ფორმა გაუფუქეს.
- 45 უკვში რე, მაფშალიაქ
დეთხუას კვარიას,
ქოთქუანცენი, ქიგელურე,
ვეშქიდანც ვარიას;
აერენ თოფეფი ღანჯამ ვა რე,
- 50 აფეთქენა ფალიას,
ეცალ რსქინით ვეჩიცხებუ
საკეთარი გალიას.
ოშენო ფერი ართუე,
დეკირენ მაფშალიას¹,
- 55 ზოთონც გურმეკვია რე დო
ზარხულც თხოზ ფარფალიას,
ინკერიში ჯინც ალახე
დო ვათხულენც გალიას,
კვერცხებც მახრა უკუემუნც
- 60 დო რენა კამპანიას.
ძალამ ძვირას ძირენც კოჩი
კვარიაში ზურებას,
კვაძირუე ფრინველებც,
უწუხენც გუნებას.
- სამართლის გამჩენად (და)
მტყუენის დამჭელად (მანებლად)...
- 25 ყუაე ნახა ძლიერად და
ბულბული გამქცევეად,
შოშიაქ დაურჩა
ყუაეს მადლოერად.
შოშიამ ასე თქვა:
- 30 ბულბული დაეთხოვის,
ანწლში იფაჩუნოს და
ძალით საქმე არ იშოვოს,
რასაც ვერ შეასრულებს,
ისეთი არ წაიმეტჩროს;
- 35 ბულბულმა ასეთი საქმე
კინკრაქისთან დაიჭიროს.
ბულბული, სულელი ჩიტი,
ანწლში იყეთებს ბუდეს,
თითქოს ფიქრობს, იდგეს
- 40 თავადურ ქარვასლაში.
ასეთი სისულელისათვის
ბევრჯერ დაიჭირეს,
ეული აპორტნეს და
ფორმა გაუფუქეს.
- 45 უკეთესია, ბულბული
დაეთხოვოს ყუაეს,
რომ იტყვის არ გადათქვამს (დააკვდება ზედ)
არ იყადრებს უარს;
აქაური თოფები ქანგინი არაა,
- 50 ააფეთქებენ ფალიას,
ასეთი კადლით არ მოშორდება
საკეთარ გალიას.
ასწარიად ფერი ეცკლება,
რომ დააკვირდენ ნიბლიას¹,
- 55 ზამთარში გულწითელაა და
ზაფხულში დასდგენ პეკელას,
ანწლის ძირში ზის და
არ თხოულობს გალიას,
კვერცხებს მახრა უკვამს
- 60 და მართავენ კამპანიას.
ძალიან ძვირად ნახავს კაცი
ყუაეის შეშინებას,
გამოუდგება ფრინველებს,
უწუხებს გუნებას.

¹ ბულბული საერთოდ აღიარებულია ვარდის ჩიტად (ვარდის მომღერლად), სამეგრელოში კი სვიას (ფშალიას) მომღერლად და აღიარებული, და ამიტომ მას მაფშალიას ეძახიან. ამის შესახებ გავრცელებული ლეგენდა მოგვითხრობს, რომ ფშალიას (სვიას) მომღერლად მაფშალია (ბულბული) ტუს მეფემ—„ტყაშმაფამ“ დააწესაო; სვიას ყვავილობის პერიოდში მას გამოდმებით რომ არ უშლიდეს ბულბულმა, ფშალია (სვია) ამოუვა ენაზეო. შემოდგომის ბოლოს, როდესაც ფშალია სიცივისგან დაქანება, მაფშალია (ბულბული) მღერას შეწყვეტს და გულწითელად გადაიქცევაო. ლეგენდაში გადმოცემული ამბავი ბულბულის ფერისცვალების შესახებ ანალოგიურადაა ასახული ს.—ორბელიანის ქართულ სიტყვათა ლექსიკონშიც—„ბულბული იგივე ნიბლიაა (იალიონია)“, გვ. 46. „ნიბლია—პირველი აულბული ეწოდება, მკათათვეში, ნიბლია და ანწლის დროს ყარანა“ იხ. გვ. 258. თბილისი 1928 წ.

65 მამულის ველურა
კარიამი ნდურებას,
ვაჭერცდა, ქოჩირცნც,
ვაი მუში ყურებას.

65 ბულებულს არ ვერჩევ
უვათან მდურებას,
თუ არ სჭერა, დანახავს,
ვაი მის ურწმუნობას (წყარუებას).

90. ბაყაყების ლექსი

(სახუმარო)

- ოთხი გორდის გინულეზე,
ოთხიხოლო აბრაგის,
სოღე კუჩხის ვეღგენდეს,
ღიხა ხორცკვდ ალაბის.
- 5 ირკოჩ ართო ვიკვიდე
გორდიმ ჩექმა-ნაბადის...
ომ მანათშა ქომისხუნუ
აჲა სერიშ მიკორული,
გორდი ჩქენობრა მიჩქედ,
- 10 ინა ჯოფე გადარული |
ართშა ციხეს ნოხილუე,
გეცოფუნა ყაროული;
ირკოჩ გოჩინაფედჯ,
გორდიქ მიოღვარუნი.
- 15 გორდის ტყეა ვეცოთი დო
ქგმეოხვამლე კეინჯიხეს,
შხვა გორდეფქ ქომციის დო
ღართი ქგგოპინტიშეს.

- ოთხი ბაყაყი გაჭრილა,
ოთხივენი ყანალი,
საცა ფეხს დაბიჭებდნენ,
მიწა სვდებოდა ადლამდე,
- 5 ყველას ერთად გასაკერდა კქონდა
ბაყაყის ჩექმა-ნაბადი...
ას მანეთსა მირჩენია
ღამთო ერთი წ.ძინება,
ბაყაყი ჩვენებური მეგონა,
- 10 ის ყოფილა გადარეული!
ერთხელ ციხეში ყოფილა დამწყველეო,
(გარეთ) ედგათ ყარაული;
ყველა სახტად დარჩენილა,
ბაყაყმა რომ დაიყვია.
- 15 ბაყაყს ტყეა ვესროლე და
მოვახვედრე (შიგ) თეძოში,
სხვა ბაყაყები დამესიენენ და
ჩოხა შემომაპოტენს.

91. კოლოს ლექსი

(სახუმარო)

- კოლოში ამბეს თქუანთუდა —
...მაღალი, ღუდ დაბალი,
შიო, კოლო, სი ნაჲარი,
ფრინველეთეში სი მანგარი.
- 5 მარანიშა გემნოისოფუ,
ღეინ ვეიშუმუე ვირ ლავანი.
ღეინიშ შუმილ კოლონასჯ
თოლეფი ურიეინუაფუ,
ენა მინჯეს ქოუძირჯ,
- 10 ჯოლორი უთხოზინუაფუ...
კოლოს გური ქემორთემუ,
ოქნახ ქგმუებუნუაფუ,
ნტინა გოუპირუაფუ.
ოქნახ კარქ ქგგობიჭე,
- 15 მარანი ეკურთინუაფუ.
მინჯეს თოფი გუეკოფუ,
კოლონაშა უესოამუ,
თექი ქიმწოურგინუაფუ.
თიში მატყაბარალო
- 20 კათეფი ქოუქირუაფუ;
ბრუო უღუ კამბეშისჯ

- კოლოს ამბავს თუ იტყვით,
...მაღალი, თავი—დაბალი.
აქმა, კოლოფ, შე რხერო,
ფრინველთავან შე მავარო.
(ძალით) შეჭრილხარ მარანში,
- 5 ორი ქვევი ღეინო ვისვამს.
ღეინით დამთვრალ კოლოს
თეალეში დაუბრიალებია,
ეს პატრონს დაუნახავს,
- 10 ძალი გაუცილებია...
კოლოს გული მოსვლია,
საწნახელი მოუგდია,
(თან) გაქცევა დაუპირებია
საწნახელი კარში გაჩხირულა,
- 15 მარანი წაუქცევიო.
პატრონს თოფი აუღია,
კოლოსთვის უსვრია,
იქვე გაუგორებია.
იმის ვასატყავეზღად
- 20 კაცები უქირავეზია;
რვა უღელ (ყვარ) კამეჩს

კოლო ვენეზოლაშია.
 თე ღოთის ჭინჭაი, ქიპოვ რაგმეკ,
 სოღაქრ მოღვირაბო —
 25 ნინავაჲ ქემოღვირაბე.
 იჲ ვო ვოღვისაბე.

კოლო ვერ გადაუბრუნებია.
 ამ დროს ჭინჭრაჲა მოსულა,
 (თელის) სეირი უჩვენებია —
 25 ნინკარტე წამოღვამს,
 იქით გადაუყარგას (გაუქრია).

92. მარებელი

ართი კონკე ქომორთე დო
 ოსურე გირიგენია,
 ოსურე, მარა მუ ოსურეც.
 გულო გაეეთერია;
 5 ანთას მასათ თარას მერჩანს,
 ცხენ დო ონანვერცია,
 სორნალი ოო გექუნალს,
 ოქრო-ვარჩხილ პრეღვია...
 ტონებაჲ მუშაღორღ,
 10 ოქეჲ მადეუ რაგადელქე,
 ღვდიშ ტუნი ვაგმიძლე
 შეჩვენებულ მარბეღქი...
 ცოფე, მარა მუ სანგარო,
 თე ოსური ბეღიქვილი,
 15 რე მარდღალი ოაჯი
 ჭერტეგრა ღნათ წყვილი;
 ჯეონიე, რჩინუ, ხინგე,
 ღეაღეფი ავუ ქირაილი,
 გინოხონი ცხენეუ ქოგე
 20 პუსა, ოქიშ დინაილი...
 მუშ მანწარა, ახალგაზრდას
 რჩინუ ოსური გენდასუნი,
 ვარა ვაბანძლუღასუნი
 პადილ ახალ ცირასუნი...

92. მატკანკალი

ერთი კაცი მოვიდა და
 (მითხრა) ცოლს ვაგვირეგებო,
 ცოლს, მაგრამ რა (ნარ) ცოლს,
 მთლად ავაშენებო (გაგაეთებო);
 5 ათას მანეთს ფულს მოგცემს,
 ცხენს და უნაგირსაო,
 ქეუშაგებს და საბანს,
 ოქრო-ვერცხლს ბევრსაო...
 ქონებამ მომატყუა (და)
 10 თანხობა ვანეუცხადე (შემექნა ნათქვამი),
 თავის ტუნი ამირია (ამომართვა)
 შეჩვენებულმა მანკანკალმა...
 ყოფილა, მაგრამ რა ოხერი,
 ეს ქალი ბედღამწვარი,
 15 იმის ვამზრდელი ოაჯი
 შავ უფსკრულში ჩაიქცეს;
 უცბილო, ბეგერი, გამხდარი,
 ლოყები აქვს დამჭკნარი,
 ჭაგლაგ ცხენსა ჭავს
 20 კუზინი, ზურგდარტეილი...
 რა მწარეა, ახალგაზრდას (ვაცს)
 ბებრუხანი რომ ყავდეს,
 ანდა ვმაწვილ ქალთან
 ბერიკაცი რომ ბღლარძენობდეს...

93. კიპა ფაეავას ღუქედე შეკორჩენილი ღუქსები, წარმოთქმული სხვადასხვა ვითარებასთან დაკავშირებით

ვო, დაღია, დაღია!

ჭაი, დაღია, დაღია!

ვო, დაღია, დაღია!
 ზუგეც დენაბაღია,
 ახალ დაღია ჯგირი რე დო
 ჯვეშ დაღია — ნადაღია.

ჭაი, დაღია, დაღია!
 ზუგდის დაბადებულო,
 ახალი დაღია კარგია და
 ძველი დაღია—ნადაღია².

¹ ღუქი „ჭაი, დაღია, დაღია!“—ხალხის გადმოცემით თქმულია კიპა ფაეავას მიერ მთავარ ღუქს ნი-5 და დავით დანიანუზე, დავითის მთავარდ გაწესების დღეს. მთავრებს წესად ჰქონიათ მომღერლებსა და მოლაქეების სასახლეში მიწეუეა. როდესაც მათ მოსაწონ ღუქს იტყუდნენ, მთავარი სარუქარს გასცემდა, როგორც ამ ღუქსაღან ჩანს, კიპას ამ ღუქის გამო მთავრისგან ნაბღი მოუხზოია...

კიპას ძველი მიერაღვივა დაღანისათვის. მთავარს საშავიროდ ჯახრათ ცხენი მიუცია სამასროდ. კიპას ორთუხა მიუღამს და ისე დაუწვია ცხენზე შეჯგომო და თანაც სიცილით გულწასული მთავრისათვის უთქვამს: უბელო რაშის ჩუქება მთავრისგან არ გამოიგონიაო იმყოფითვე მთავარს ზრანება გულითა—კიპაის მოვერცხლო უნავირო; მთავრითო! კიპაის ჰქინია ღუქი ამ ჯახრაც ცხენზეც, მაგრამ ვერ მოავრეის მოხუცებმა (თქმულეებმა).

² „დაღია“ ნიშნავს ჭეყენის გამბეუელს, მთავარს (დაღიანი), „ნადაღია“ კი თანამღებობიდან გადმღვარ მთავარს („ნადაღიანარს“).

5 ახალ დალიაქ ღებადგნი,
რღჳ თოფეფიშ რაბადია,
თენა რე ჩქიშ რაგადია. —
გეგნიწყი სქან ნაბადია!

5 ახალი დალია რომ ღიბბადა,
იყო თოფეფიშ გრალი,
ესაა ჩემი ღათქიანი, —
გაიღიქრე შენი ნაბადია (ნაბღიქელა)!

დალია, ლერსის ქოფთქუა,
10 მუთუნე ქგორგვდასენი,
მეჭინელო ჳგზრი რექე,
კიბირ ვაგორკვდასენი!

დალიანო, ლექსი კი ტიქვი,
10 რამეს რომ ვარგებდეს,
შეხედულუბით კარგი ხარ,
კიბილი რომ არ გაქლეს!

მუშა სქანი—მესქიბოლი,
ღიდა სქანი—მეტყიბირე,
15 სქებ ღო ტყიბირიშ სიშონკა
ართიანშა ვეღუზგე,
არძა ართნერო კუსანც,
მის უკირცე, მუთ გეგინე?!
გავირებას კუსანც, შარა
20 ღარხინებას ქეთიბირე!

მამაშენი—მეღოლაბე,
ღედაშენი — მეაყერე,
15 ღოლაბ-საცერის სიშქიშქს
ერთმანეთს ვერ გაუტოღებ.
ყველა ერთნიარად კენესი,
ვის რა უპირა. რით გაუგებ?!
გასაქირში კენესი, შაგრაშ
20 ღხინის ღროს წიმიღერე!

94. მოღექსეთა—საბაიასა და კიპაიას შეხვეღრა გმაზე და ერთმანეთისადმი
ქასუხ-მიგება (ექსპრომტად)

ს ა მ ა ი ა

კება რექო, მეღრქენი?
სი ჩიჩიე, გვაწინღამი,
დაღიაში ღოღმანბორე,
ჩიჩუაში საწინღარი!

ქ ჳ მ ა

5 მუქო ნინა გეკობტყური,
სი შახბორობა კვილი,
ღგებიაშ ბეგარა გვრძე —
ყარნეჩი ცხვარაქვილი,
თიშ ზალა ღო კულანსე
10 ხელეფ გაფულ ხვარაქვილი.
ვარა სო ქიი თუზმა,
ვარა მუთუ ღარღულე,
ვარა მუთუ ცვრი თინა,
ვარა მუთუ ტატურე,
15 ვარა თესხიი ნეძიშ ბაჳა
მუთუ მენუგვხასხურე?
ღო ვაგორგვ, კალანღასე
ღგებიაშ ხუჩა ვა ნთგურე,
იშ ვალიშა ვათგართე,
20 ანთას წანას ვა ღურე!

ს ა მ ა ი ა

კიბა ხარ, რომ მიღიხარ?
შე გლახაკო, შუბღწიღიანი,
დაღიანის ღოღმანბორე?
(ღა) ჩიჩუას საწინღარი!

ქ ი მ ა

5 (ეხ) როგორ სიტყვა (ენა) დამატყუე,
შე სახლ-კარღამწვარო,
ღგებუაძის ღალა გმართებ —
ორმოცი ქადი ვამოქსეარო,
მის მოზელეა და ცხოზაში.
10 ხელეში გემონღა დამწვარი (ღახრეკელა).
ან სღღ დღეჳქი ამღენი,
ანღა რით დღღერღე,
ანღა რით გაწყერი ის,
ანღა რით მოზიღე,
15 ან ამღენი ნიგუხის ბაჳა
რითღა მოასხურე?
ღა არ ვარგესი, კალანღას
ღგებუაძისას არ წაართო,
იმიან ვალს თუეს უერ დღღღწყე.
20 ათაა წელსღე არ მოქვღე!

1 ღღღმანბორე—იგივე მოქალაბე კმა-გლეტი, რომელიღ ბატონის სრღღ საკღღღღას წარ-
მოადგენღა.

95. ქორწილში მაყარად მისული საბაიას თქმული ექსპრომტად და
მასპინძლის მხრიდან იაკობ გულუას პასუხი

ს ა შ ა ი ა

— დედმაყარე გოხოლეთ
საბაია ბარღუფული,
ხვალე მობრთინ ვაინქედან,
ართო ვორეთ არყებული.

ქ ა ს უ ზ ი

— ვითი ხოჭი დოაქელით,
ხოლო ეა რე ბაღებული,
ირყოჩ ართო მეს მიშით,
დუდი რგოფენა არღებული.

ს ა შ ა ი ა

— მაყოონს თაყატი გახლავართ
საბაია ბარღუფელი,
მარტოდ მოსული არ გეგონოთ,
(ყველა) ერთად ვართ დამჩრული.

ქ ა ს უ ზ ი

— ათი ხარი ღაგეიალით,
კიდეე არაა საქმარისი,
ყველანი ერთად რად მოდიოდით,
თქვე თაჯღებულნო.

96. მის მუ უცორე?

- ბურთის უცორე დიდ მინდორი,
 თუხარიც — გვრძე შარა,
 სოროფილც — რხიან სახე,
 დო ვაქრებც — ბრელი ფარა.
- 5 მოხანდე კოც — მეტი მუშობა,
 ჩალა კოც — ბრელი რული,
 პოეტის უცორე ლეჩხი,
 მეფანდურეს — ქგვრ ფანდური.
 ევანაშ მუშას — კვათვრ ბერგი,
 10 „ხაზეიას“ — ქგვრ ორტენი,
 ლოთი კოც უცორე ონტა,
 ტოლბაშის — უჩა ლენი.
 ქვიშის უცორე ოდიარე,
 კადჯე — ნოშქერი დო რკინა,
- 15 ზარმაეის უცორე ლერი,
 ორგულე — დოხუნა დო ჟინა.
 მათშალაის უცორე ბირა,
 კალმახას — მარჩხა წყარი,
 მიცორე მოხანდე ოქახი —
- 20 გომიეებულ ევა დო წარი.

97. ახალგაზრდა ბოშკათეფი

- ახალგაზრდა ბოშკათეფი
 ფარამ ოსურე იგორეუთ,
 ფარა დეგელიებუნან,
 სონ დიხას ინთხორეუთ?
- 5 თქვეან კორანა მიქ ძირას,
 ნაბზეთ ფარათ ინხორეუთ.

98. მაზაკეალეფიში ლერსი

- ათე ქიანაში პავა
 ვა მათუნა ჩინებული,
 ანწი ირკოჩ ქიჩინენც,
 მითი რე დაკვირებული;
- 5 ლახალაშე კოჩი ვა რე,
 დლა ვა გუტდინებუნი,
 მაზაკეალეფ დამნიშნათ,
 მისგთ ვა გეწყენებუნი!
 მაზაკეალ რენ ვა მიჩქე დო,
 10 ვა მიჩქენი ნათოლე,

96. კის რა უყვარს?

- ბურთს უყვარს დიდი მინდორი,
 თოხარიცა — გრძელი შარა,
 მიქნურს — სახე მხიარული,
 და ვაქრებს კი ბევრი ფული.
- 5 გამრქე კაცს — მეტი შრომა,
 ლაჩარ კაცს კი — ბევრი ძილი,
 პოეტს უყვარს ლექსი,
 მომღერალს — კარგი ფანდური.
 ყანის მუშას — მჭრელი თოხი,
 10 მეოქაზე ქალს — კარგი ბოსტანი,
 ლოთ კაცსა უყვარს არაყი,
 თამადას კი — შავი ლენი.
 მწყემსს უყვარს საქაფარი,
 მქედელს — ნახშირი და რკინა,
- 15 ზარმაეის უყვარს ძილი,
 ზანტს — ყურება და ჭლომა.
 ბელბელს — გალობა-ქვიკვი,
 კალმახსა კი — მარჩხა წყალი,
 მიყვარს მშრომელი ოქახი —
- 20 მუბღაგხნილი, მოციხარი.

97. ახალგაზრდა ვაქაკეები

- ახალგაზრდა ვაქაკეები
 ფულიან ქალს დაეძებთ,
 ფული რომ შემოგველეთ,
 სადაურ მიწაში დამარხებთო?
 თქვენი კაცობა ვინ ნახოს,
 ნამზითეუ ფულით სახლდებთ.

98. აესულეების (მზაკერების) ლექსი

- ამ ქვეყნის ჰერი
 არა გვაქვს შეცნობილი,
 აწი ყველა შეიცნობს,
 ვინცა დაკვირვებული;
- 5 ავადმყოფობისგან კაცი არაა (ინეთი),
 რომ დლე არ ვაეცდიონს,
 ვისაც არ გეწყინებათ,
 მზაკერები მოვიწინოთ (დაედალოთ)!
 არ ვიცი მზაკერის ბრალა,
 10 თუ (ავსლელის) განთვალა,

ჩქან სოფელ ბრელი რე დო
შხა სოფელედ მარცხო რე.
ათუნენი, ჭიპულეფი,
მეთუნ ოკო დიდხუნათ.

- 15 მეტ საშველი ვა შილენა, —
მენტარი ოკო მიპუნათ |
თე ქიანა მეულთამე
ხარენობა - ზაყას,
მზაკვალეფ სოდე რენი,
- 20 ნოტე შერო ვაჟუნა |
ტაბაკონაშა აპირენა
ორინჯოში რაყუნა,
მოლხენას თეჟ ფიქრენა —
ბირა-ლაყაფ-სხაპუნას.
- 25 სპანი შვი დო სქანი ჰეუმე,
ჩქიპიშა ჭვარი დამიწერი,
ვარა ლორონდ არჩილი დო
ვარა ხატის დაუჭერი.
მზაკვალე მულარენი,
- 30 ი ოჯახის ვა რე ხერი,
მოჭგირობა ვა გვგალე,
ოკო ვაფუდასკ ნტერი.
მზაკვალეფ შიმორჩქენა
წოხანათე ტერიცალო,
- 35 ოკმარეს გვირჩქინდენა
ოკაბუნე კერიცალო,
დიდი ნგერეფი უკრენა
აყვდღერე ცხენიცალო;
ოლაშით თანდაბალი რენა,
... რით რენა ნგერიცალო.
იწეფიში დათხინაფა
ჩქენო დიდი ხერი რე,
ინეფიში შეხვამლაფა.
ჩქენო ჭითა ნგერი რე.
- 45 მზაკვალე დლასე უენდა,
სქუა დოგინათასენი,
მეშინან მუშენი ონე,
შურწაულირი ვარდასენი?
ჭვარი-სახე ვაუყეთი,
- 50 შარას ჭავიხვადასენი,
უკულ მეთუნ ვანებინე,
მედგა გამეცაფასენი...
მზაკვალეც თით იჩინე,
დოგიჟყანდ კუნხაფას,
- 55 ხოლოს ქალაიდოხოდე დო
თოლც დოუქყანდ ხუტაფას.

ჩვენს სოფელში ბევრია და
სხვა სოფელში იშვიათად არის.
ამისათვის, ძმებო,
რამე უნდა ვიღონოთ,

- 15 მეტი საშველი არა გვაქვს, —
გულთმისანი უნდა მოვიყვანოთ |...
ეს ქვეყანა დაუღუპავს
მზაკვრობას და სიხარბეს,
მზაკვრები სადაც კი არიან,
- 20 ნეტავ სულ არ იყონ.
ტაბაკონაზე! აპირებენ
ნახირის გარეკვას,
მოლხენას იქ ფიქრობენ —
მღერას, თამაშს და ცეკვას.
- 25 შენი სვი და შენი ჭამე,
ჩემსა ჭვარი დამიწერი,
ან ლმერთს გავგონე და
ან ხატს დაუჭერი.
მზაკვარი რომ იმყოფებო,
- 30 იმ ოჯახში არაა ხეირო.
მასთან მოყვრობა არ ვაგვივა,
მტრად უნდა გყავდეს მოყიდებულო-
მზაკვრები მიგჯანია
მუხანათ მტრებად,
- 35 დილას შემოგვეყვებიან
საკაბუნოჲ კერატითო,,
დიდი მგლები დაბმული ჰყავთ
მოჭირითე ცხენიცით;
დღისით თავმდაბლად არიან,
- 40 ღამით არიან მგლებით.
იმითი ჩამოცილება,
ჩვენთვის დიდი ხეირია,
იმითთან (ჩვენი) შეხვედრა
ჩვენთვის წითელი გველია.
- 45 მზაკვარს არასდროს არ მიენდო,
შვილიც რომ მოგინათლოს,
თავისიან რატომ ვენებს,
სულწაშუმედილი რომ არ იყოს?
ჭვარის-სახე ვაუყეთი,
- 50 გზაზე რომ შემოგვეყვაროს,
მერე ვერაფრით გავნებს,
რომ ბევრიც შეეცადოს...
მზაკვარს იმით იცნობ,
დავიწყებს მეკვლებას,
- 55 ახლო დავიჭდება და
რწყებს თვალების ხუტვას.

1 ტაბაკონა—მთის სახელია.

2 ყველიერის წინაყვირას, ხუთშაათ საღამოს სამეგრელოში იხილდნენ „კაბუნობას“... მას
შსსკრპლ-დ სწორადუნენ კერატს (იხ. ს. მაკალათია, სამეგრელოს ისტორია და ეთნოგრაფია გვ. 307)

99. თუთაშხა ბედინერც

თუთაშხა ბედინერც
 მა ხორუა მიიბლომი,
 ლეჩხუმიშა მადღირთი დო
 ქემიპური ხუთი შონი,
 ხუთი ხოლო ახალგაზრდა,
 ღონიერი მუკოთ ლომი.
 ქემილესე ჩემი ელე,
 არძა კუბური დო კვანი
 გაკეთეს დო ქავედგეს,
 გასაქანეთ მუკოთ ბროლი

100. მ ა რ უ ლ ე ¹

- ართ მარულეს ოქქანა დო
 რაშიშა რე გურაფილი,
 კოჩიშ თოლოშ უძირაფუ,
 ცაშე გიმაქუნაფილი,
 5 სუმ დღას მირულედასენი,
 ხოლო ვა რე შულადირი,
 დავამტყიცთ, ოკო რდას
 რკინა აკონდლელაფირი;
 მეჭინელა ჩელაია,
 10 უძახუნა ცოციკას²,
 ის ვაშქურუ ცხენიფოშა,
 ვეშქიდანე მორიგას;
 ნამუ ქარც აკათუენი,
 იმსახურენე ღირსებას...
 15 თელას ოღიშ ასახელე,
 დიდი ქებას ელვდას.
 ნარაგად მა თენა მიჩქე,
 თის რეფისე მოხეღდენი,
 ერღომქვითი მარულექე
 20 წინამღეო ოსხვადენი;
 ინეფი თეშ ქეჩნიტრუე,
 შურცუე მიოცოთანდენი,
 ეთი დღაშე დემეტციკე,
 იცალი ცხენი სოთა რღნი...
 25 ნაძირეფი შორაშე მათუე,
 ქალაქის ჰკადენდეს,
 ოთხფა ლავამ ეუძღდეს,
 ძიუთ ქოლმარგდეს;
 თელ ქალაქი უქინელ
 30 დო თის მიანარტედეს...
 ბოლოს ძიუთ დოჰკადეს,
 უფერეს დო დამშვიდეს.
 ქობძირი დო დუეამტყიცო,
 მუკო ვა რღე ახრებელი;
 35 ნამართახე ვეგოხბელ,

99. ორშაბათ ბედინერს

(დიდ) ორშაბათ ბედინერს
 დასახლება მოვიწოდებ,
 ლეჩხუმში წავედი და
 ხუთი სვანი მოუყვანე;
 ხუთივე ახალგაზრდა,
 ღონიერი როგორც ლომი.
 მოიტანეს ჩემი სახლი,
 ყველა მუხისა და წაბლისა;
 გააკეთეს და დადგეს,
 შესახედავად როგორც ბროლი.

100. მ ა რ უ ლ ა

- ერთ მარულას აქებენ დო
 რაშსაა შედარებული,
 კაცის თვალით უნახავი
 (და) ციდან ჩამოყვანილი,
 5 საში დღე რომ მირბოდეს,
 კიდეც არაა დაბლოდი,
 დავამტყიცეთ, უნდა იყოს
 რკინისგან ჩამოსხმული.
 შეხედულეზით თეროზი,
 10 ეძახიან ცოციკას,
 მას ცხენების არ ეშინია,
 არ იყადრებს დათმობას;
 რომელ ქარშიც გაერევა,
 იმსახურებს ღირსებას...
 15 ოღიში მთლად ასახელა,
 მოელოდეს დიდ ქებას.
 ვადმოკვით მუ ეს ვიცი.
 მას რეფიშო რომ შეხვდა,
 (რომ) ოცდაშვიდი მარულა
 20 მოწინააღმდეგედ დაუხვდა;
 ისინი ისე მოიტოვა,
 რომ სულთმოზრძავი ვახადა,
 (სწორედ) იმ დღიდან დამტყიცდა.
 მსგავსი ცხენი არსად იყო...
 25 (მე) ნანახი შორიდან მუყავს,
 ქალაქში (როცა) ქედავდენენ,
 ოთხმაგი აღვირი ჰქონდათ ამოდებული-
 ძლივმოლოვობით ახრებდენენ;
 მთელი ქალაქი უცქერდა
 30 და იმას შენატროდენენ...
 ბოლოს ძლივს დაქედდეს,
 მოეფერენ და დაამშვიდეს.
 ვნახე და დავამტყიცე,
 რომ ახირებული არ იყო;
 35 ნამართახალი არ აჩნდა,

¹ სპორტის უძველესი სახე ცხენოსნურ შეჯიბრში. ამ შეჯიბრში მონაწილე ცხენსაც მარულას უწოდებენ („მარულე ცხენი“—„მორბენალი ცხენი“).

² მალულაში მონაწილე ცხენის სახელი, იგივე მარულაა.

³ რეფი—სოფელი ვალის ოაიონში.

- ტანცთ ვა რღე შეხებული,
ჭვირი ცხენი თუცაღე ჭოხო,
დიდამ ძეძე შერგებული.
ვარა მუ რღე, საყვარელი,
- 40 თინა ილახაფუღენი,
მუმე ოქროში საეღღროთ
ქარც ბუქნარც! აშართღღენი!
კისერი დო ეუჭიშქასე
ფაფარი ათორღღაფილი,
- 45 ეღღერი აღაბი დო გვერდი,
ჩხეშა აკოხუაფილი;
დიდხანი რე ცოციკასე
ქება აფუ გოულირი,
აბეუა დო ოდიშისე
- 50 პირველ თით მოულერი,
შხვა ცხენებე ქეაშურღე,
გური აფენა წოულირი.
თისე ბოში მუნეხენი,
კითათე რე მონწყილი,
- 55 ოქროში ფერი მუხამუზით
კუჩხი აფუ გოდაცილი;
ტანი თიშა მენწყილი,
თოლით აფუ გოტახილი.
მუ ღროს ბოში მუნოხე დო
- 60 კრუგის მურც, მირულენი,
ხნაღე გოიუინანცე,
ეითი კრუგის გირულენი.
იშა ცხენცე ვა მაქიშე,
მუღგა რგეშილი ორდისენი,
- 65 არა ცხენებე ქეხიტენცე,
გაგთოღე დო პირულენი.
ვართ მელე დო ვართი მოღე
ვა უძირე დამარცხება;
ირო პირველ თია უღე,
- 70 სახელი დო გამარცხება.
თეშენი რე, საზოგადო
ოქქანცე დო შინანცენი,
რამის უგერუანანი
თიშ სახე დო პილანცენი.
- 75 მუგოშინანთ, მუქ მოხეად
სოფელ დარჩელც მარაშნას,
პირველ თიას ეღღელსე,
დიდი ვური უღელ არძას.
ოთხი კრუგის ქაწოჟუნღე
- 80 აკობაშ ცაქვა,
მუეამე ახალგაზდა რღენი,
ქენოღვეღე ცქაფა,

- არც ტანზე შენახები,
კარგი ცხენი ასეთი ჰქვია,
ღელის ძეძე შერგებული.
ან რა იყო, საყვარელი,
- 40 ის როცა თამაშობდა,
თავის ოქროს სამკერდულით
ქარში რომ ბუქნაობდა!
კისერსა და ყურებს შორის
ფაფარი ჰქონდა შუზრდილი,
- 45 მკერდი ადღ-ნახევირი,
თეძო ჩაფსკენილ (ჩახვეული):
დიდიხანი ცოციკას
ქება აქვს გავარდნილი,
აფხაზეთსა და ოდიშში
- 50 პირველ წილობით მოსული (პირველობა
მიღებული).
სხვა ცხენები მოიღღენენ,
გული აქვთ გაფუქებული.
იმაზე ბიჭი რომ ზის,
წითლად არის გამოწყობილი,
- 55 ოქროსფერი ღებებით
ფეხები აქვს გასაღტული;
ტანი მასზე შეწყობილი
(და) თვალცი აქვს გამართული.
როცა ბიჭი მასზე ზის და
- 60 წრეს მიჰყვება, მაჰქენებს,
მხოლოდ (და მხოლოდ) დაჰკიკებს,
ათ წრეს რომ შემოირბენს.
მას ცხენი ვერ დაეწყება,
რა გინდა დაგეშილი (გაწერთნილი) იყოს,
- 65 ყველა ცხენებს მოიტოვებს,
მოსხლტება და (რომ) გაირბენს.
არც გაღმა და არც გამოღმა
არ უნახავს დამარცხება;
ყოველთვის აქვს პირველობა,
- 70 სახელი და გამარცხება.
ამიტომ არის, რომ ხალხი
(მუღამ) აქვებს და ახსენებს,
(მფრანვე) რაშს რომ ადარებენ
იშის ფორძასა და სახეს.
- 75 მოგახსენებთ, თუ რა მოხდა
სოფელ დარჩელს მარიაშობას,
პირველ წილსა მოულოდენენ,
დიდი გული ჰქონდა ყველას.
ოთხი წრის (შემოვლზე) წინ უძღოდა
- 80 აკობას ცაქვა*,
როცა ახალგაზრდა იყო,
კი ჰქონოდა ქება,

* ბუქნარი — ცხენისწერი სპორტის სახეობა ძველ სამკერდულოში — ცხენის ჩქარი გოგანით
სელის შემდეგ ყალიბე შედგომით მობრუნება.

* ცაქვა — ცხენის სახელი.

- მობრუნებულ ვეუთნებზე
აწი გერუღაფა;
- 85 ის ხეაღ მადლობა დო
მენდალ გებუნაფა.
თანარჩენი მარულფი
მიორთღეს ორგის,
ქემნასხაპუ ცოცკაქ
- 90 ართ კურხიში გორქიას,
უჯახალ ქეკინტუე
ლურქა, უჩა, ნოლია...¹
ასე ბოში გინაძახანდ
ბოკურას დო ქეჩახიას;
- 95 ..ცხენეფი ვათიუილათჷ,
დოკეჩითჷ მართახია,
პირველ თიას მი მერჩანდეს,
ვა იმენდათ ანარკია“,
კუქუ გელენაში მარულეს
- 100 ექვაფა ულე ოლიში,
შორშე ლეინე ახვამანა,
ყანწიში დო კოლისას...
მარულე რეუნე ქებულე დო
ქოთი ოსქუ ბოში თის,
- 105 ცოცკაში რღელაშენ
მადლობა გილე ოლიშის.

101. ჩილ დო ქომონჯიში სოროფა

- ჩქიში ამბეს გეჩიებუქუ —
ლურა მუშენი მოჰამენი;
ვორწყუქ, ლორონთი დო კოჩი
ანწი მუთას მოხვარენი.
- 5 ლურას მნატრე, ვამაჰარ,
დო თენა რე მონგარენი .
თელი ცხოვრებაში გემო
ძღაალას გამითებუ,
მობშორებუქ სიყეთეს,
- 10 სოკევერე მინტებუ .
ჩქიშ გაჭირება მე რენ,
ენა ირკოე ვა გეგებუ .
მარა სრულას ვა ფუქუენი,
მეთუნენერო ვეშემღებუ!...
- 15 ჩილაშერი დო სინწარე,
თენა ნოჰარეუ ბელო .
მა ქოვარა ქეორექე,
სოთინ ვა რე ჩქიში თედო! ...
ართო დობულერედიტონი ,
- 20 თიში ღირსის ვაპოფეთო?
მა დო თედო გაჭირებულს

დაბერებულს (ცხენს) არ ვეღ...
აწი კენება (რბენა);

- 85 მას ხელღა მადლობა დო
მედლის დაკიდება.
სხვა (ცხენებლ) მხებურებო
მხარული მოიწვეუნენ.
ერთი ფეხის გაქნეახე
- 90 თავს დახტა ცოცკა,
და უკან მოიტოვა
ლურქა, შავი, ნოლია ..
ახლა ბიჭი ვადასახებს
ბოკურავას და ქეჩახიას;
- *5 -ცხენები არ შემოგაკვეთო,
დაეკეთე მართახიო,
პირველ წილს ვინ მოგცემდათ,
იმედი არ ქონდეს ანაკლია“ .
კუქუ გელენაფას მარულას
- 100 ქება აქეს ოლიში,
შორთ ღეინოს ულოცვენ,
ყანწისა და კოლისას...
მართლა გყავს. სანაქებო,
კოცე შეენის ბიჭი მას,
- 105 ცოცკას ვაზრღელათვის
მადლობა დაიმსახურე (გაქეს) ოლიშენ.

101. ცოლ-ქმრის სიყვარული

- ჩემს ამბავს ვამბობ —
სიკვდილი რად მუამება;
უხედავ, რომ ღმერთი და კაცი
ვერაფერს მშველის აწი.
- 5 სიკვდილს ენატრობ, არ მეღირსა,
და ესაა, ცრემლებს რომ მგორისა.
მთლიანად ცხოვრების გემო
ქალმშველობისს დამლეფია,
მოვშორებიაერ სიყეთეს,
- 10 სოკიკენ ვაქცევეღვარო.
ჩემი ვასაჭირი თუ რა არის,
ეს ყველას არ ვაეგება,
ჩავბამ სრულად რომ არა ვთქვა.
აოაფრით არ შემიძღა!...
- 15 ცრემლების (ღერა) და სიწარე,
ეს მწერებია ბუკად,
თუ ოოგორდაე კი ვარ (ზავოა?)
არსადა ჩემი თედო...
ერთად რომ მთქუქვარაიყეთი.
- 20 ამის ღირსი არ ვყოფილართ?
მე და გაჭირებულ თედოს

¹ სოლია—ზანტა.

- წირო მოკოდესკ რინა,
 ყოროფილეთე შორიითე დო
 ართო გებქეთითე ბინა;
- 25 ქიანაშა მისხუნდეს
 ართმეირამ ინოჩინა.
 მარა ხვალე ეგრ სერი დო I...
 ეკონია ყოფედ თინა...
 „სამუშათე მოკონია“;
- 30 ბლუზა დეშოქაფეთე,
 ართი ნწყვილი ოქმარესკ
 ორზოდ დეშოქაფეთე,
 „მალას ქეშურქია“ დო
 ითამ დილაჟეთე.
- 35 ახ, მუშენი გემაშინე,
 გურშა მუმაკათუე...
 იქ მიდართე გვალაშა დო
 მა გურკ მიყვილენდე დარდი,
 ოდინაფეს მიწონებუდე
- 40 ჩქიმი თედო, ჩქიმი ვარდი I
 ჩქიმი თედო ვაპუნდუნი,
 მანანგენდე თიში დარდი;
 ონქლორეთე მიმოჩქედ დო
 ნგარას მითას ვოძირანდი.
- 45 მუკოთი ქიბქუდინი,
 თეში ცოლაქე მეკითხე,
 თედო ჟას დუქვანქვეჯე,
 თინა ქიგებძირაფუდე.
 „დოდურუა“ გეგვინინი,
- 50 გეკობრთი, ქიმშანუსთებუდე,
 დო საწყალი ჩქიმი შური
 თედოს ქიშეზადაფუდე.
 მარა გვალო ვაბლური დო
 ჟოჯოხეთიქ მუმაძირე;
- 55 მათი თედოწყეშა ვორდე,
 დიდი მუთუნინიშა ლირე;
 მარა დუდექე ვამაყვილე,
 რინაქეთი მუშეძვილე,
 მარა გვალო ვაბლური დო
- 60 მუშენ მოფრთი მა თე დღაშა I
 ვარა ართო მუშენ ვა რე
 თედო საწყალი დო პაშა?
 მა წოხოლე ბლურედიყო,
 თედორეში დინაფაშა I
- 65 ახ, დობლური ჩქიმი ცოდა I
 სუსტი შურტუ გიოკაშა.
 ჩქიმი ამბე ვიჩქენა დო
 ბრელი მუშა გეჩითა!
 „პაშას მუთა უჭირსია“;
- ერთად გეინდოდა ყოფნა,
 შეყვარებულნი ვიყავით,
 ერთად გავიყეთეთ ზინა,
- 25 ქვეყანას გვერჩია,
 ერთმანეთის შეხედვა.
 მაგრამ მარტო ორი დამე და I...
 უკანასკნელი ყოფილა ის...
 „სამუშაოდ მინდაო“;
- 30 ბლუზა შემაყვარინა,
 ერთ დამკვეთ დილას
 საგზალი გამოშახს-ჩინა,
 „მალე მოვალო“ დო
 ვითომ წახუმრა (წითამაშა).
- 35 ოხ, რატომ მახსენდება,
 გულს (ნწყუხარება) მეყვება...
 ის მთაში წავიდა და
 მე გულს მიკვადდა დარდი,
 დასაყარგ-ევი მეგულეზობდა
- 40 ჩემი ძეგო, ჩემი ვარდი!
 ჩემი ძეგო რომ არ მყავდა,
 მაგიებდა იმის დარდი,
 სირცხვილად მიმანდა და
 ტირილს არვის ვაჩვენებდი.
- 45 როგორადაც ვიწვევობდი,
 ისე ცოდვა ვანმეკითხა,
 თედო ხეს გავეპყრტა,
 მე ის დამსხმებუბოდა.
 „მოკვდაო“ რომ გავიგონე,
- 50 წაიქეცი, გული წამსვლოდა,
 და საწყალი ჩემი სული
 თედოს მიგებებოდა.
 მაგრამ მთლად არ მოკვდი და
 ჟოჯოხეთი მომეველინა;
- 55 მეც თედოსთან რომ ვიყო,
 დიდ რამედ ლირს,
 მაგრამ თავი ვერ მოვიკალი,
 (და აქ) ყოფნაც მომძულდა,
 მაგრამ მთლად არ მოკვდი და
- 60 მე ეს დღე რად გამითენდა
 ანდა ერთად რატომ არაა
 თედო საწყალი და პაშა?
 მე უწინ მოვმკვდარიყავი
 თედორეს დაყარგვამდე!
- 65 ახ, მოკვდი, ჩემი ცოდვა!
 სუსტ სულს ძლივდა ვითქვამ.
 ჩემი ამბავი იცით და
 ბევრი რად გელაპარაკოთ!
 „პაშას არა უჭირს რაო“;

I სიტყვისიტყვით—რატომ მოვედი ამ დღემდე.

70 თონა დღას ვეჩიათ!
გაჩქენა ჩემი გავირება,
თენა მოკო დოიჩინათ —
მა დომბლურე, ჩემი შური
იკლოწყენა მიიშინათ.

102. გვალას ნადირობა

- ქორთხინთ ჯიმაკათას,
რჩქილა ქვმოთხუათენი!
მოკო, მუქუ მოფხვადენი,
არბა ქვგეჩიათენი,
- 5 სანადიროს ვახოლით,
ხუც თოფით დო ტყვიათენი,
ვორეთ მოხაზგრებულო,
თუნთი ოკო პილათენი.
უჯრი ვორეთ ჩიმაკათა,
- 10 ჩქენ თოფი დო ტყვიამ გარდა, —
მა რხენიმ მონადირე დო
ხუბერული ჭურუ ქარდა.
გვალას ჭურუ ცქვაფილი რე
ათე ნადირობამ გეშა,
- 15 მუთუნ ვა ეცილასგ თემი,
ტყვიას ვაწიშქანცუ ხეშა.
რხენიმში ნადირც უძახენა
ტურა, ურდღელი დო ნვერცუ.
მუქამუ ვათხოზუქუნი,
- 20 ეთიჯგუა თქვანი ნტერცუ,
თოლიშიოწონე ქობჩირგნე,
აკას ვა დეოქანცაფუა,
მობრხინ თოფის, ქუეოცოთა,
შურცუ გუვოსარსაფუა.
- 25 ივანობამ ართი დღას,
ნაკვიპორი გოსარკილც,
სანადიროთ ვინიბლით
ეგრხოლოქ ნასადილც...
ეკუაყუნით ევი-ევი
- 30 ფერდუფი დო მინი ტილც,
იბტალენლით თუდო გვალას,
ნუხუეფით მოფინილც.
დღამი დო სერი ოთანახმუ
ბუნეზამში ზოჯუას,
- 35 მუქო ირო ცოფენ თემი,
ბეაქ ალელგ ონჯუას.
მუქე-მუქე გვალეფი რე,
ტყალონი, მინ ტილი ფალო,
ოკო ადგილ დობგორათ
- 40 სერიში გიოთანაფალო.

70 ეს არასდროს არ თქვით!
იციტ ჩემი ვასაქირი
და ეს მინდა დავგზაროთ —
მე რომ მოვკლდე, ჩემი სული
რომ თედოსთან მივიგონოთ (მოიხსენოთ).

102. ნადირობა მთაში

- გთხოვთ მშაყაცებს,
სმენა რომ მავხოვოთ!
მინდა, რაც შემემთხვა,
ყველაფერი ვიამბოთ.
- 5 სანადიროდ გეახელით,
მხარზე თოფით დო ტყვიით,
ვართ მომზადებული,
დათვი უნდა მოვკლათ.
ორნი ვართ მშაყაცები.
- 10 ჩვენი თოფი დო ტყვიის გარდა, —
მე ბარის მონადირე დო
ხუბერული¹ ჭურუ ქარდა².
მთაში ჭურუ ქებულა
ამ ნადირობისათვის (გამო),
- 15 რაიმე რომ არ მოვლას, ისე
ტყვიას ხელიდან არ გაუშვებს.
ბარის ნადირს ეძახიან
ტურას, კურდღელსა და მგელს,
რაყამსაც გაეკვიდები
- 20 იმისთანა თქვენს მტერს;
თვალის საწვდომზე რომ ენახავ,
ფხის არ მოვაცულებინებ,
შეგმართავ თოფს და ვესერი,
სულს გავაფრთხობინებ.
- 25 ივანობის ერთ დღეს,
წვიმის შემდეგ მოწმენილ (დღეს),
სანადიროდ გადავედი
ორიენი ნასადილეს...
აყუყუთი ზევით-ზევით
- 30 ფერდობებს და ზოგჯერ ტილს,
ეტოვებდით ქვეით მთებს,
ნაძენარებით მოფინილს.
დღე და ღამე ეთანხმება
ბუნების ბრახენას,
- 35 როგორც ყოველთვის ყოფილა,
მზე ჩავიდა საღამოყამს.
გარშემო მთებია,
ტყიანი, ზოგი ხალსი ტილი,
უნდა ადგილი მოენახოთ
- 40 ღამის გასათეუად.

¹ ხუბერი—ადგილია სამეგრელოს მთიან მხარეში.

² ქარდა—გვარია ხუბერელი მონადირისა (ქარდაეა).

- მელენ გვალა აბეუა რე,
მოლენ გვალა —სამარგალო,
დანჭირემ მერ ვამოყონა
ოსერუმე დო საკალო.
- 45 ათე გვალას მუკოლოფე
ართი მარგალიში კუიში,
სუმარინში მოცორაფე,
შენდუელი ორინჯიში.
ქიმეფრთითე ონჯუსე,
- 50 სუმარულო, მორდებულო,
გეხარ მენძელქ, მუძილეს
მხიარულო, მოგჯერულო...
გოთანდ ანწი მუთი რენი,
ბეაქ ელელ ქითა ბურთო,
- 55 მენძელქ ელმაკითხუს:
„თქვა, ბოშეფი, აღრე შროთო?“
მადლობა დიხინით დო
გეხსახით გერცალო...
დრუბენტი ხეს მიღუნა დო
- 60 იშა-აშო იბჯინეთ,
მუ ნადირი სოღე ხენი,
თოლოწონშე იბჯინეთ;
დო შორიშე ქობირით,
ერტქემი ქემოყანგღენი,
- 65 ბეაშ ჩხორით იტგებუნდ,
უჩქედ მუქო ვანგღენი.
ქობირი შორიშენი,
ემეტოტე ხეთე შურქუ,
ნიშანს დოუქუე ექოფუა,
- 70 ბათქინ ქელომიჭუე გურქუ...
გოლ თოფიქე დო გვალას
იშო-იშო მიხუმინე,
ხეთე ერტქემს მიკოყინი,
მუქ ალოლ, მუ ქიმინე?
- 75 გამწოსხაპე ანთხებულო,
ართი მათი ქემკოყინე,
გოსხაპე ვე. უცებ კერდეთ
მანგო შარა გეგნოთინე.
ხეთე ტყვია მოუთურე,
- 80 ერტქემქ გამკოლ გვალაში წვანს,
ოში საყენიში მაქიაშე
თულო ქინაბათქე წყარს.
ქიბრული ვეე მაყალეშა,
მოკო თისე ქუახარე,
- 85 კოჩი ვა მიხვარუნე,
ეში იშენ ვეტყუაბარე.
ბრელი შარა იბი მარა,
ხოლო ქედოსქედ ვეა,
გური უაგომჩამუ, ვარა
- 90 ოდინაფუს მინობეექქ, —
კუნჩიქ დომიჩერთასენი,
- გალმა მთა აფხაზეთია,
ვამოლმა მთა —სამეგრელო,
საწოლის მეტი არ გვინდა
ვახსამი და საუზმე.
- 45 აი ამ მთაზე მდგარა
ერთი მეგრული მწყემსი,
სტუმრის მოყვარული (და)
მოიხედე საქონლისა.
მიველით საღამოვამს,
- 50 სტუმრის წესით, მორიდებით.
ვაიხარა მასპინძელმა
(და) მივეილო მოკეთურად...
გათენდა აწი როგორც იყო,
მზე ამოხდა წითელ ბურთად,
- 55 მასპინძელი შეგვეკითხა:
„თქვენ, ბიჭებო, აღრე წახვალთ?“
მადლობა დავებარეთ და
წამოვხტით მგელივით...
დურბინდი ხელთ გვაქვს და
- 60 იქით-აქით ვიხედებთ,
სად რა ნადირი ბინადრობს,
თეაისსაწვდომზე ვამჩნევთ;
და შორიდან დავინახეთ,
არჩვი რომ იწვა (ტაფობზე).
- 65 ჩხ-ს სხივებით თბებოდა,
ცოლა რომ არ ენებდა.
რომ დაეინახე შორიდან.
ამიშფოთდა უშაღ სული,
ნიშანს დაეუწყე ალუე,
- 70 ტოკეა დამიწყო გულმა...
გავარდა თოფი და მთაში
ხევეს გაქვეა ხულით,
მაშინვე არჩეს შევხედე,
რა ქნა, რა მოუეილა?
- 75 დამფრთხალი წამოვარდა,
ერთიო ჩემკენ მოიხენდა,
ისკუბა, უცებ კლდიდან
პირდაპირ გზა ვაისწორა.
მაშინვე ტყვია მოვენაცულე,
- 80 არჩვი მოსწვდა მთის კენწეროს,
ასი საყენის სიმალიდან
ბათქანი მოადინა ქვევით წყალში—
გავიქეცი ამხანაგთან,
მინდა იმას ვახარო,
- 85 კაცი რომ არ მოვიმეუელიო,
ისე მინც ვერ გვატყუავებ.
ბევრი გზა გავიარე, მაგრამ
კიდედ დარჩა ცოტა (მინც),
ვერ მივხედდრივარ, თორემ
- 90 თურმე მივდივარ დასაკარგავში, —
ფეხი რომ დამიციდეს,

- თოლო ხოლო ვებძირეუქ...
დახე გევნულო, მარა
ქუაშა ქეშკომიოლ ხექ,
- 95 კეცოშორო ქიმეკაჰაბი,
ქუა მუელობდ ოფარს,
გიბჭინ ირღიხაშე, მარა
მითას ვორწყეუქ მოხვარეხ...
ლოუძახი მაყალესე,
- 100 აკიბათით ხეთე ართო,
დობგორითუ კინე გიმე
ოულარი შარა ფართო;
ხამუეფი მილუდეს
ლასგრელი ხვალე თიშო,
- 105 გოვალაფაში მამალას
ტყეები გამეკონწყით ვიშო.
უქული ჟი კვიბლით დო
ქიგმადღერითი გვალაში წვანტ,
შხეანერი რე თაქი ჰაეა,
- 110 ჩხურუს ქიგენანქე ტანტ.
ბეაიოლშე „კიბო“ რე დო
ბეადალტ გვალა „ხოკელიში“,
უჩა ზღვა დო ოჩამჩირე,
მოხარტკილი სოფელიში.
- 115 იბჭინეთე ირღიხაშე
იშა-აშო ვერიცალო,
ჩქოჩქეფ დუტ მუნშოკოფუნა
მოხვსხვარე ნტერიცალო,
ტურუმ ფრიმულეფ გოჩანა
- 120 უდაბნოში ბერიცალო.
დიდი გვალეფი იჭინენა
სახე შეწუხებულო,
მუთუნ დროს ვა ცოფენა
ტერიში ხეშე ნებულა;
- 145 ჰიქე გვალეფი ათოხხოზ
თუდო-თუდო სქუაცალო,
ინეფ დუტუ მუნაჩინე
მათხილეთუ მუმაცალო;
ნუზუს ხალეფი აუღბექ
- 130 ყგერ ცირაში თუმაცალო,
წყარიშ ხეარჩალი ალგასგე
სირინოზიშ ხუმაცალო.
ხოლო ულა იბსუნეთ
მიყე, იშო გვალეფიშა,
- 135 კოდე ხუჭი ვემკალინე
ყუდემი მაშხეა ჟალეფიშა;
კუჩხი ვა რე გინადგემა
გვალაშ სქეამი ტყალეფიშა.
მეურთუ მიყე საჩქარით
- 140 ათეყგურა სქეამი ტყას,
- თვალითაჲ ვერ მნახავს (კაცი)...
კინალამ ვადეუარდო, მაგარამ
ქვას მომედო ხელი (უნებლიედ).
- 95 ზურგით ვავერთხე ქვის კედელს.
(ხედ) მივეწებე როგორც კვებს,
გავიხედე ყოველ მხრიდან,
არვის ვხედავ დამხმარეს...
დაუძახებ მეგობარს,
- 100 შევიყარუნით მაშინათვე,
გამოვებნეთ ისეუ თავექვე
საყალი გზა ფართო;
მასთან დანები მზად გქვონდა
გალესილი მისთვის მარტო,
- 105 (და) ელვის სისწრაფით
ტყავი გავაყალეთ მას.
შემდეგ ზევით ავიდით და
შემოვდევით მთის მწვერვალზე,
სხეანერიცა აქ ჰაეა,
- 110 სიცივეს იგრძნობ ტანში.
აღმოსავლეთით „კიბო“ და
დასავლეთით მთა „ხოკელი“,¹
შავი ზღვა და ოჩამჩირე,
სოფლებისგან მოწყვეტილი.
- 115 ვიხედებით ყოველმხრიდან
აქეთ-იქით მგელსავით,
ქარაფები თავს დაგვეურებს
მოსისსავით მტერსავით,
სუროს წვერები ახვევით
- 120 უდაბნოს ბერსავით.
დიდი მთები იშვირებთან
სახე შეწუხებულად,
არასდროს არ ყოფილან
მტრის ხელიცან ვნებულად;
- 125 მატარა მთები ქვევიდან
მისდევენ შვილებივით,
ისინი თავს დაჰყურებენ
დამეველად მამებივით;
ნაძეს ტოტები დაუწყნავენ
- 130 კარგე ცირას თმასავით,
წყლის ჩქაფუნე ჩაგესმ-!
სირინოზის ხმასავით.
კიდევ წასვლა ვარჩიეთ
მიღმა, იქით მთებისაკენ,
- 135 კაცი მზარს ვერ აუქცევს
სახლის სიმსხო ხეებს;
ფეხი არ დაჰყარებია
მთის ლამაზ ბალახებს.
მიუევებით მიღმა, სიჩქარით
- 140 ამნაირ ლამაზ ტყეს,

¹ კიბო და ხოკელი—მთებია აფხაზეთის მხიან მხარეში.

- გინმოპუნთუ აზრეფცე დო
ფიფქრენტე შხეალოშხეას;
დოი შარას ვა ვონქეთე,
ვართი შუა დო ვართი ძგას;
- 145 ჩხინდმეჯორთელი გვალაშ ძგას
თუნთიქ გემჩქინდეს უცფას...
მა მეულუ წოხოლუ დო
ჭურუ გეპუნც უკახალე,
ვარა ოკო იბქეუმანგ,
- 150 ვარა ნტება ვა დგაცალე;
გიდინ თუნთიქ დო მოლართ,
კერხის გერე უკახალე,
ცულდეჭგუა მირგინულ,
გური მის ვაწვგალე |
- 155 სოლეთინი მორსხა ვა რე,
მუშა ლირე ანწი ჭინა,
გეთებ ჩხუპი, მით გესქედ,
ბედინერი იციო თინა;
ვარა მა დო ვარა თუნთის
- 160 მეუქყორღე ბეაში ჭინა;
გვალო დედინე ცოთამა რე
დაზურება, ვარა ნტინა.
გეგნიმწყი ხეთე თოფი,
ხუცე გინმოზულენი,
- 165 მივოგი ტყვია; თეშ გინვოშქვი, —
ჭა დო ქუას ოზულენი...
ბრელ მუთენი ვეგისოხედ,
ფიფქრენდი, აყოფისოფუნდენი.
მოურტუ თუნთი, გელენანც,
- 170 იძანძალე ჭა დო დიხა,
ვეფირქენქე, ქვდუმარგე
მუთუნ შენობა დო ჭიხა,
აქანთხით მელე-მოლე,
კენოყენა ანწი ვა რე...
ჩახმახისგო ქექთუეყენი
- 175 დო მანგაროთ ქიმოვლიარე...
ნქყოლირ თუნთიქ ქეკმარაგე,
ქვთმოლ თიში ორქიქე,
ჩქიმო გლახა ოკონ თისგ,
- 180 ლორონთქ თეცალ დლა ოძირგ...
თუნთიქ აშო ქეკმარაგე,
ტოტი ქიმოთხ თოფიშ დლუც,
მეუკენც დო ქიმკილ
მუში თვათვით მუშ კვდერც'უ
- 185 მობრხინი, ტყვია მოუთარე,
დულ დო ბოლო ასე ქირცე...
გოლ თოფიქ, თოლქ ვაგმანჯ —
ზესხგარიში ქვიმა ქვინც.
თოფი მუსუ ქუეპტვი,
- 190 უკული მისე მიდალედ?
მა ქობსხაპი უკახალე,
თუნთი ხოლო თევი გერდგ;
ქურუს შიშით ვა ვორწყული —
ითი ნოცოთამუედგ.
- გადაყოლილი აზრებს და
ეფიქრობთ სხედასხეას;
არც შუა და არც კიდებე
ყერ ვერ ვაღწევთ (სავალ) გზას;
145 ციხირწალუნულ მთის ძირას
დათვი შეგვეფეთა უცბად (მოულოდნელად)
მე წინ მოვედივარ და
ჭურუ (კი) უკან მომყვება,
ან უნდა შემეძამოს,
- 150 გაქცევა არ დაგცალდება;
აიმართა დათვი, წამოვიდა,
უკანა ფეხზე დგას,
სახლის ოდენა მოგორავს,
გული ვის არ წავიხლებია |
- 155 არსიდან ხსნა არაა,
არ ღირს აწი დაყოვნება,
ბრძოლის შემდეგ ვინც დარჩება,
ბედნიერი ის იქნება;
ან მე და ან დათვის
- 160 შეუწყდება მზის ყურება;
(და) მთლად თავის დაღუპვება
ქაბანობა ან გაქცევა.
მოვიხსენი მაშინათვე თოფი,
რომ მეკია მხარხე,
- 165 კვარი ტყვია და ისე გავხადე
ხეს და ქვას ეჭიდებოდა...
ბევრი არაფერი ემჩნეოდა,
ვეფიქრობდი, რომ დამფლეთდა.
მოდის დათვი და მობდავის,
- 170 ხანზარებს მიწა და ხე,
ვერ იფიქრებ, თუ დაუმაგრდება
რამე შენობა და ციხე,
დავეჩახეთ ერთმანეთს,
(უკან) დახვეის დრო აღარ არის...
ჩახმახისაც გამოეწვიე
- 175 და მაგრადაც დავეყვირე...
დაქრილი დათვი დამეჩახა,
(მისი ძირას) ორთქლი შეცა,
ჩემთვის ცუდისა მსურველს
- 180 ეს დღე გაუთენოს ღმერთმა...
დათვი აქეთ დამეჩახა,
თათი მოსდო თოფის ტურჩს,
გასწია და მიიღო
თავის თათით თავის მკერდზე.
შევემართე, ტყვია მოუწანცულე,
- 185 თავი და ბოლო ახლა ქირს...
გავარდა თოფი, თვალს ვერ ვახელ —
სისხლის წვიმა წვიმს.
თოფი იმას შეეატოვე,
- 190 მერე ვინ წაართმევდა?
მე უკანვე გადაცხტი (და)
დათვი კიდევ იქვე იდგა;
ქურუს შიშით ვერ ვამჩნევდი —
ისიც თურმე ესროდა.

- 195 ქიბჩინი, მუქო გემობრძკვეთ,
გვალო კურცხას ვეჩინდღ.
ეცირთ თუნთიქ დო ქოლურუ,
თოფიქ ქასქედ დიო თესჯ,
დობდობოდით, მიბსტანჭით,
- 200 თიკალ შრომა მოძირეს.
თეცალ ღურა კარაფილი
არძო თუნთეფიში ძეს.
ათე ლერსი დუბაოლი,
მუჭოთ შემალბებდენი,
- 205 ეფერ კოჩი ქოძირითო,
მუთუნ საქმექ ვებედენი?
ლერსი ვა რე გვალო ჭგვრი,
ქალუნუე თაილემა,
მა ვართ ვოცქვა, ვართ ვოგორა,
- 210 თქვა ქიგედით განჩინება.
ოლონც ლერსი წყითხით
ჭგვრო, დაკვირებულო,
მა, გაჯიქ, ფთქვი თენა
გური გახარებულო.

103. გერანუამი¹ ლერსი

ქირსეთუთას ბრელი ცინგ,
იანარცე დიდი თოუ;
გვალა დო რზენ გავნოთოუ,
სიმაღალეთ ეჩი ტუოუ!

- 5² შქვრენით იზოდულუდუ
ცხენი, კამბეში დო ჩხოუ;
ირო ცუდეს მულვორექქ,
მინდორიშა ვამიწოუ.
ართ ჩხოუქუ ქა მომრქოუ,
- 10 მირულე დო მარაგოუ,
ულაქალე, უღვარენი,
ჩხოუქუთ ინმოღვაროუ —
„ქაქ მუშენი ვა ვაშოუ?“
ბარღეფალექ მოლართე დო
- 15 თავილონცე ქა ქითოუ;
ართო დოშაყარესენი,
ართ ურემი ქაქ ქიციოუ,
თე ურემცე ქოუსქეისე
ქკოლა ხოჩედი — მაქვინთოუ.
- 20 მუ ფქიმინე ვემეფხვადი,
ჩხოულეფ ვა მორინუნა,
ოღიარე ვებშუენი,
ვამიღე გამორსხა დო შარა;
დღასე მისე გავგონებუ,
- 25 ართ ეკლ ქა ღირ მანათ ფარა!
ქა იბღე, თჯრით გობხარე,
მუქუ მუჩუ ეზმა ძალა?!

- 195 მიეხელი, რომ გაეიმარჯვეთ,
მთლად ფხიზლად არ იყურებოდა.
წიქცა დათვი და კვდება,
თოფი შერჩა ჭერ ამას,
დავქვეით, დავისვენეთ,
- 200 ისეთი შრომა გვანახა,
ასეთი სიკვდილი ღირსებოდეს
ყველა დათვების ძეს.
ეს ლექსი დაეპოლავე
- 205 შემღვანისდავარად,
რამე საქმე რომ არ დაებედა,
ისეთი კაცი ვინახავთ?
ლექსი არაა მთლად კარგი,
ექნება ნაკლოვანება,
მე არც ვაქებ, არც ემაჯებ,
- 210 თქვენ დაადეთ განჩინება.
ოლონც ლექსი წაყითხეთ,
კარგად დაკვირებულად...
მე, გაჯიმ, ეთქვი ეს (ლექსი)
გულგახარებულმა.

103. ლექსი დიდ თოვლზე

ქრისტეშობის თვეს იყო დიდი ყინვები,
იანვარში დიდი დათოვი;
გადათოვა მთა და ველი,
სიმაღლით ოცი მტკაველი!

- 5 შიმშილით იხოცებოდა
კამეჩი, ძროხა და ცხენი;
ყოველთვის სახლში ვდგავარ,
მინდვრად კი ველარ წაუღლ-
ერთმა ძროხამ რქა მომიქნია,
- 10 გამორბის, რომ დამეჩახოს,
რომ ვუყვირე, ვუყვირენე,
ძროხამაც მომაყვირა —
„ჩალა რატომ ვერ იშოვე?“
ბარღეფენი² წამოვიდნენ და
- 15 თავილონს² ჩალა ითხოვეს;
ერთად რომ მოაგროვეს,
ერთი ურემი ჩალა შეიქმნა,
ამ ურემს შეაბეს
მქლე ხარბი მოლასლასე.
- 20 არ ვიცი, თუ რა ვიღონო,
შინ ძროხები არ მყენებენ,
რომ ბაღახი არ ვიშოვო,
გამოსავალი (გზა) არა მაქვს;
მისდღემში მის გუგონია,
- 25 მანეთად ღირს ერთი კონა ჩალა!
ჩალაც ვხოდო, თოვლიც ვაქვალო,
რამ მომცა ამდენი ძალა?!

¹ „გერანი“ გადამეტებულს ნიშნავს, აქ — დიდი თოვლი.

² ბარღეფი და თავილონი — სოფლებია გაღის რაიონში.

VII. თ ა ნ ა მ ე დ რ ო ვ ე ლ ე ქ ს ე ბ ი

104. მადლობა რევოლუციას

საზოგადო ურავად
თუ ახალ დროს მადლობას,
გლახას მუთუნე ვაძირკ
ასე ჩქინი ან ღო განც;

5 თეში ბოლო მოუღით
ირ უბადო კოჩანას;
მით ქორე ვაგებული,
ქოთი ასე გერე დღას,
აიშა დღა ვა უძირ

10 დინაში მუშა საკოდალე...
საგერდოთ მუშენდეს,
შხვა მიდულანდჯ საწყაი;
აბრაგეფი დუე მუნარდ
თოფ, ტყვია ღო ბერდენათ,

15 ართი ტარი დარკეკონი,
ქიგედვანდეს ყადაყას.
ხვაშელი ორდას ბუნებაშე
თეში გამასწორებელი,
ამიერიშე მომისეს

20 ჩქინი ათმარებელი,
ზესხერიში მამუშალი,
გურიში წამაყრებელი,
თი უწესო ლალა-მურა,
ჩქენი ღემამონებელი.

25 ორწყე, მუქო მელინჯ ღო
გაკეჟე მუში ბედიქენი,
შხვაშ ნაშრომთ ცხოვრებაში
მელდინ იმენდიქენი.
ქვეშო თით მალორენდით,

30 პაჟეფით ღო ბერეფით, —
ჩქენ ხორციში მაქვეშალი,
უღუნდებელი ნერეფით;
ინეფ გემორძელი რდეს
საწყალ მუშაშ ხელეფით.

35 ჩქენი ბედი ღო ილბალე
ასე ვორწყეთ არგამას,
მითი ქორე გოჩინელი
კომუნისტეფეშ პაგარამას,

104. მადლობა რევოლუციას.

საზოგადოება ეუნებება
ამ ახალ დროს მადლობას,
ტედს ვერაფერს იპოვი
ახლა ჩვენს არეშარეში,

5 ისე ბოლო მოუღეთ
ყოველ აკეაიობას;
ვინე არის ვაგებული,
დაუდგა დღე ნათელი,
აკეამდღე დღე არ უნახავს

10 მიწის მუშას სალოდაეს...
სანახევროდ მუშაობდენენ,
სხვა ართშეჟდა საწყალს;
თოფით, ტყვიით და ბერდენკით
ავაზაჟეები ეღდა თაეს,

15 ერაი ტარი რომ დაეკლო,
დაადებდენენ ყადაღას.
დილოცოს ბუნებისგან
ამის გამასწორებელი,
ამიერიდან მოგვაშორა

20 ჩვენი მჩავგრელი („დამჩრდილაე“) ^ა
სისხლის მწოველი (და)
გულისა გამფუქებელი,
ის უწესო ლაჩარ-ყბედი,
ჩვენი დამამონებელი.

25 ხედაეს, რომ დაიღუბა და
დაიწვა მისი ბედი,
სხვისი ნაშრომით ცხოვრების
რომ დაჯყარვა იმედი.
ქველად იმით ვაატყუებდით,

30 მღედღეებით და ბერებით, —
ჩვენი ხორცისა მკამელი
დაუნდობელი მგლებით;
ისინი გამომძლარნი იყენენ
საწყალი მუშის ხელებით.

35 ჩვენს ბედსა და ილბალს
ახლა ვხედავთ აშკარად,
ვინე არის გარკვეული
კომუნისტების პროგრამაშა,

- ოკო ვორდათ გაგებული,
 40 თინფი მუს რაგადანც, —
 მუჟო მარზენა საყუთარო,
 დიხა, ბერგ დო მავანას.
 ქიანა აფულ ფუჟებელი
 დიდ გვარში წოდებას,
 45 მუნობხედეს, ბტყაბარანდეს,
 კოჩი ვარდც ცოდებას.
 მუშა ხარხი საცოდალი
 თავადებც კოჩო ხუნდუ,
 ჟგირო პატი ვაიკეონი,
 50 ქიქანუნად, ოჟოფუნდუ,
 ქორღვანდც აბრაგებც დო
 მართახით გოროზგენდც,
 მაიირა დო მასმა დლასგ
 ელოშამო მორსოფუნდუ;
 55 გეკითხაფას მი ბედდდც,
 შიშიშ ზარით გორთოფუნდუ,
 ოკო შეუსრულიკონი,
 თინა მუსითი ქოზოჟენდც.
 ხოჯი ოკო დოუცვილიკო,
 60 სქან ხუნდუშა მოზოჟენდც,
 მარას ვადგეთხიებულუ.
 თეჟი მულეხორხოზდც.
 ასე ჩხვიჩხვი გვირღვით,
 ჟინჯი მოიხმეთგ,
 65 არძა თქვანი კუბაკობა
 ხესგ კედგოკენეთგ,
 მანგიორი ქორლოლითგ,
 გური დოვიფშინეთგ,
 მიქეთი ვამაქუნითენი,
 70 დორზუპით, კემწგონჭირეთ;
 ჩქენი ძალა დო შეძლება
 თოლო ქაწორირინეთგ.
 ჩქე ძაბუნო მოგოჩქედით,
 ვაარწყედით ჩქენ ძალას,
 75 ანწი ვემეცოდებულუ,
 მულგაზუმა ინგარათგ.

105. ენგურის ქალაღლის კომბინატის ქარხანა

- კომბინატის უძახუნა
 ქალარღიში ქარხანას,
 სო რე დოუქვაფუნანი,
 სონ ტუტუცი დო წკვაფანას?!
 5 ვეშათინანდ ტარეელი
 თე ადგილც შხვაფარანც,
 დადიას ულულუ ჟვეშ დროს
 გერ დო ტერაში საფორათ...
 ასე თის ქოძირგენქენი,
 10 მუს ძირ თიში მასქეამას,

- უნდა ვიყთ გაგებული (გუნსმოდეს),
 40 ისინი რასაც ლაპარაკოზენ,
 რომ საყუთრიე გაძლევენ,
 მიწას, თოხსა და ნამგალს.
 ქვეყანა ჰყავდა გახრწნილი
 დიდ გვაროვანთა წოდებას,
 45 გეასტდენ და გეაქყავებდენ,
 არვინ ეცოდებოდათ.
 მუშა ხალხი საცოდავი
 თავადებს ყმად ჰყავდა,
 თუ კარვად პატრეს არ სცემდა,
 50 მოიხმობდა, დაიქვრდა,
 ავაზავებს მიულევედა და
 მთრახით გაროზგავდა,
 მეორე და მესამე დღეს
 სულ მთლიანად ამოვთხრიდა;
 55 სიტყვის შებრუნებას ვინ გაბედავდა,
 შიშის ზარით გავთოფავდა,
 უნდა შეგვსრულებინა,
 ის რასაც ბრძანებდა.
 ხარი უნდა დაგეკლა,
 60 შენს სახლში რომ მობრძანდებოდა,
 (ერთ) კვირას არ მოგცილდებოდა,
 იქ (მღეროდა) ხორსოცობდა.
 ახლა ფესვი(ანა) აყვარეთ,
 (და) ძირი გავიხმეთ,
 65 ყველა თქვენი წუნელობა
 ხელში მოგეცით (გამოვამქლავნეთ),
 მაგიერი გაგიყეთეთ (გეყავით),
 (და) გული გავსიყეთ,
 ვინც რომ არ დ:გვემორჩილეთ,
 70 გაგროზგეთ და დავაწვიწეთ;
 ჩვენი ძალა და შეძლება
 თვალწინ დაგიყენეთ (დაგანახეთ).
 ჩვენ ძაბუნად მიგარჩნდით,
 არ ხედავდით ჩვენს ძალას,
 75 აწი აღარ შეგიცოდებთ,
 რამდენიც არ იტბროთ.

- კომბინატს ეძახიან
 ქალაღლის ქარხანას,
 სადაა რომ დაუწყითათ,
 შამზნარში და წკვაფანაში?!
 5 ტარეელიც ვერ შებედალა
 სხვა დროს ამ ადგილებში;
 დადიანს ქონდა (ეს) ძველ დროს
 მგელ-ტურების საფარად...
 ახლა მას რომ დაინახავ,
 10 მასზე ლამაზს რას ნახავ?

1 წკვაფანა--წუნწუნო, შამზნარი ადგილი.

ირდიხაშე ელექტრონიში
ნოთე ინობარჩხალანც,
მშრომელ გური ეხარებუ,
გააჩინენი არამასა¹;

- 15 სამუშა არძას ქოლუ,
დიდისე დო ბალანს...
აქე ქალარდში გარდა
ბრელ შხვა ხოლო იტუაფუ,
უბედურ ნიკოლოზის
- 20 ხარხი დოუშქვილაფუ.
ჩვეუ დროს თე ქარხანა
მითინე ვა გუკითხუაფუ...
კომბინატის გაჩინენი,
ირფელ ულუ გასაყვირი,
- 25 ხემანქლეურებუ ეორწუთგენი,
არძა სქულაფი ჩქენი,
მშრომელეფიში აღმარინე,
უშულადე შრომაშ გმირი.
ირო ხელუ აღუქრენა
- 30 კომუნის ტურ პარტიასე,
გოუმორძგვას საქორთოლოში
სქულაბეც გვარიანცე;
გოუმარძგვას თი პარტიას,
მიქეთი თენა დასახენი,
- 55 ლენინური პარტიას,
ჩქენ ნტერეფი გოფართხენი |
გოუმორძგვას ჰითა ქარცე,
ჩქენ თხილუს ოცადენი,
გილარენა სანძღვარცე დო
- 60 ნტერე გმირულო დოხვადენი |

106. რკინაში ხოჯი

გომუფინი რკინაშ ხოჯი,
სი ვა გოკო ჰა დო ფურჩა,
სქან ბარბალიში კიბირებუ
ჩიმალობას მივოფუჩა.

- 5 რაშა რერა ვორერაა,
სი ჩქიმ რკინაშ მოხვერა.
აკობხონათ სანძღვარეფი,
ჩვეუ ბორჩიში აჯანხურგა,
ხანდაში ქართას გაკიბათათ,
- [10 რკინაშ ბუსქაქ, ვაზაყ-მუშაქ] | ...
რაშა რერა ვორერაა,
უჩგუში ვა მაგორენა.
თასო მობსპათ კულაკეფი,
ვაეაპათ შხვაში ფურჩა,

ყოველ მხირდან ელექტრონის
ნათურა ქითქითებს,
მშრომელის გული ხარობს,
რომ შექყურებს არხამასა²;

- 15 სამუშაო ყველას აქეს,
დიდსა და პატარას...
აქ ქალაღლის გარდა
ბევრი სხვაც კიდუე იქნება,
უბედურ ნიკოლოზს (მეფეს)
- 20 ხალხი დაუხრჩვია.
ქველ დროში ამ ქარხანაზე
არავის არ უფიქრია (არავის გაუკითხავს)...
კომბინატი რომ ნახო,
ყველაფერი გასაყვირი აქეს,
- 15 ხელმძღვანელებს რომ ვუყურებთ,
ყველა ჩვენი ქვეყნის შვილი,
მშრომელების მხარდამჭერი,
დაუღლე შრომის გმირი.
ყოველთვის მხარში უღვანან
- 30 კომუნის ტურ პარტიას,
გაუმარჯოს საქართველოს
„შვილებს გვარანს“ (ქარგ შვილებს);
გაუმარჯოს იმ პარტიას,
ვინც რომ ეს (ასე) დასახა,
- 55 ლენინურ პარტიას,
ჩვენი მტრები რომ გაფანტა |
გაუმარჯოს წითელ ქარს,
ვინც რომ ცდილობს ჩვენს დაცვას,
ვინც მტერს გმირულად ხედება
- 60 და საზღვარზე დარაჯად დგას |

106. რკინის ხარი

დაიქმინე რკინის ხარო,
შენ ჩალო-ფურეჩი არ გინდა,
შენი ბორბლის კბილებს
ამობას (მეგობრობას) შევფიცავ.

- 5 რაშა რერა ვორერაა,
შენ ჩემო რკინის მოხვერაგ.
გადავხნათ საზღვრები,
ქველი დროის განაძიქნა,
შრომის წრესა (ფერხულს) შევეურთდეო
- 10 რკინის ხარი, მუშა-გლეხი | ...
რაშა რერა ვორერაა,
უკეთესს ვერ მოეძებნით.
მოვსპათ კულაკების თესლი,
არ შევიარგოთ სხვისი ნამცეცი,

¹ არხამა—ქვირფასი ნივთებისაგან დახვავებული სიმდიდრე.

² ბუსქა—ხარის სახელოა.

- 15 გეგნობონი უტეხ დიხა
გეორღვი ჭიკიში ჩხვიჩხვა¹
რაშა რერა ვორერაა,
ხანდა ვაღმაღორენა...
შურო მუთას მოხვარუნა
- 20 გორღა ცხენიში ენაბუცხა,
მოხანდღეფუგ თოღუ ურძღანცუ
სქან ბარბაღოშ გინაბურსა.
რაშა რერა, ვორერაა,
ხანდა ვაღმაღორენა.
- 25 გოქვარქვაშელ მინღორეფი
გიჭინენა, გელუნა,
კოლექტივიშ მოხანდღეფი
სქან მოხვარას ეღუნა,
ხი-ო რერა, ორერაა,
- 30 სი ჩქიმ რკინაშ მოზვერა.
ადრე თასის ქინეორღენთ
სქან ხვეიან ნახონას,
ართინეო გინუუსვათ
ნახურვა და ნანთხორას;
- 35 რაშა რერა ვორერა,
სი ჩქიმ რკინაშ მოზვერა.
ეინტეფუ ჭგგრო მოუნჭირი,
ფრთხილას, ტერეფქ ვაგენას,
შარას ვეჩვერცხიებუთ,
- 40 სქან ბარბაღოშ ნაგორას;
ირხილო, გიგობირა
რაშა რერა ვორერას.
- 15 ვაღახანი უტეხი მიწა,
აუყარე ჭირკებს ფესვი...
რაშა რერა ვორერაა,
არ მოგვაცუუებს შრომა...
სულ ვერაფერს (ვერ) გეშველის
- 20 გორღა ცხენის ანაფხოქნი,
მშრომელეს თვალს უძღებეს
შენი ბორბლის დანაფხურეწი.
რაშა რერა ვორერაა,
არ მოგვაცუუებს შრომა.
- 25 ვაკრიალებული მინღერები
გიცღიან (ღა) გღლიან,
კოლექტივის მშრომლები
შენგან შეეღას ეღიან,
ხი-ო რერა, ვორერაა,
- 30 ჩემო რკინის მოზვერავი
შენს ხვეიან ნახნაში
ადრე ჩაუფეხათ თესლსა,
ერთ ზომაზე ვაღავესვით
თხრილებსა და ნახერგას;
- 35 რაშა რერა ვორერა,
ჩემო რკინის მოზვერავი.
ხრაახნებს კარგად მოუჭირე,
ფრთხილად, მტრებმა არ ვაგენონ,
გზას არ ჩამოეციღლებით,
- 40 შენი ბორბლების ნაძებარს;
იგუგუნე, დაგამღერებ
რაშა რერა ვორერას.

107. ახალი ურმული

- მეურეზე ურემც გეხე,
ხეს უკებუ ქინუ გინძე,
მეურცუ ღო მიღერღენწე,
მუ რე მუში დღღრშ მინჯე.
- 5 კამბეშეფი ჭგირი ეუნცუ,
ღღაშ ღო სერით მიბურსანა;
ჭვეშობური ვა შქერენა,
ვა ხვალუნა, ვა კუსანა.
ართგანიშე ბუსქა უსქუ,
- 10 მაყრადღერე — ნჯიღო-ჩელა,
შარას მიოწურუანცი
უმუნაფუ თუთარჩელა.
კალკანეშა ქვგაშინე
ბატონჯკორალაში ხანდა:
- 15 პატუნც ქიხა გოუფუნდუ ღო
მუსუ ვაღლდუ ღანდა.
- მეურეზე ურეშე ზის,
ხელთ უჭირავს სახრე გრძელი,
მიღის და მიღიღინებს,
თვითაა თავისი თავის პატრონი.
- 5 კამერები კარგი ჰუაეს,
ღღე და ღამე მიარღვევენ (წინ),
ქვეღებურად აღარ შიათ,
არ კენესიან, არ ახველებენ.
ერთ მხარეს ბუსქა უბია,
- 10 მეორეზე — ნჯიღო-ჩელა,
გზას (უნათებს) მიასწავლის
ულრუბლო შთვარის სინათლე.
ზოგჯერ ვაახსენდება
ბატონეშობის დროის შრომა,
- 15 ბატონს ვალავანი ერცუა და
თვითონ ხარხიხე არ ჰქონდა,

¹ ნჯიღო—ჭიქი.

- ამდღა ღროქ გავითვარჯ!
 ღუცუ ვაუღვანცე შხეას,
 მითა ქუნცე მახოჭალი,
- 20 მუშ ნაშრომე მუ იხვარც.
 კარუ-კითხირი ვა უჩქელა,
 ოკო ქვლიგურუას,
 ტექნიკას დეუფლას დო
 ტრაქტორ ქვლიგუნუას.
- 25 რჩქინა გეძინელ ხანდათ
 მეტის ქოღიხუნუანც,
 გემუანო იცხოვრენც დო
 გემოთ ქვლირულანც...
 მეურემე ურემე გეხე,
 ხეს უკებუ ქინუ გინძე,
- 30 მეურცუ დო მიღერღენწკ,
 მუ რე მუში ღუღიში მინჯე.

- ღღეს კი ღრო გამოიცვალა,
 სხვას თავს აღარ უხრის (მონად),
 არეინ არ ჰყავს მბრძანებელი,
- 30 თითი იყენებს თავის ნაშრომს.
 წერა-კითხვა თუ არ იცის,
 უნდა შეისწავლოს,
 ტექნიკას დაეუფლოს და
 ტრაქტორი (უნდა) მართოს (დაიყოლიოს).
- 25 ცოდნადამატებული შრომით
 მეტს გამოიმუშავებს,
 ტკბილად იცხოვრებს და
 ტკბილადუ დაიძინებს...
 მეურემე ურემზე ზის,
 ხელთ უჭირავს სახრე გრძელი,
- 30 მიღის და მილიონებს,
 თავადაა თავის პატრონი.

108. დედის წერილი ომში წასული შვილისადმი და შვილის პასუხი

დიდაში მინაკუარა

- სი ჩქიმ მანგარალი ხეტუ,
 სო რე ოგვიჩინანქენი!
 მართალ გგოგოყორდიო,
 მუთუნც ვა მიჩინანქენი?
- 5 თოლოშ სინთე მიღამიღ
 თქვანიცურე ჩინაქენი,
 ვემეფხვადი, მუ ფქიმიწე
 თქვან მარღულ ღიდაქენი?..
 მარა იმენდი ქემოსქიღც,
- 10 მალას გამახარუნთენი,
 დო თქვანი უძირაფუო
 ღუტრას ვაზაცაღუნთენი.
 თეზმა თიმენ გინმომიღუ,
 ზრებულე ვარუნთენი,
- 15 იმენდ მიღუ, ვა დინთოგ
 სიმართალეშ კართესენი.

დედის მინაწერი

- შენ, ჩემო დამტრებელო ხეტუ,
 სადა ხარ (უწყინარო და) ბრვე (ვაკეაცო)!
 მართლა დაგვეწყუდი,
 რომ არაფერს არ მითვლი?
- 5 თვალის სინათლე წამართვა
 თქვეყენც ცქერამ,
 ვერ ვხვდები, თუ რა ექნა
 თქვენმა გამზრდელმა დედამ?..
 მაგრამ იმედი კი მრჩება,
 10 რომ მალე გამახარებთ,
 და თქვენ უნახავად
 სიკვდილს არ მომაკარებთ
 (არ მაკლით სიკვდილს).
- ამღენს (ტანჯას) იმით ვიტან,
 რომ ურგები არა ხართ,
- 15 იმედი მაქვს. არ დაიკარგებით
 სიმართლის კალთაში.

109. წერილი ხუტასაგან დედას ფრონტიდან (1942 წ. 7/8)

- უპირველეს იფუღიღიმე
 გისურვენქ ჭგირობუას,
 დო ფთხულე ბუნებას,
 ირარათო ჭგირო რცუას...
- 5 ჭაროში დიდი მეთაური
 სქან სქუასკოთ იფოთუანც,
 დიჩქიმი, გრანატებც
 ნტერეფც ვობურინუანთ,
 კომოლურო ღემენა დო
- 10 თენეფც ვოკათქე მათი;

- უპირველეს ყოვლისა
 სიკეთეს გისურვებ,
 და შეესხოვ ბუნებას,
 ყოველთვის კარგად გამყოფოს...
- 5 ჭარის დიდმეთაური
 შენს შვილსაც საიმედოდ თვლის.
 დედაჩემო, გრანატებს
 ბზრიალ-ბზრიალით ეუშენთ მტერს,
 ვაკეაცურად ომობენ და
- 10 მათში ეურევივარ მეც...

¹ ხეტუ ჭიჭიხია.

ანწი, დიდა, ძირაფაშა,
თაქი ვათე კარუსი,
სქან სუმხოლო სქუალეფი
ლორონთქ ქეგოპარუს.

აწი, დედა, ნახაშის,
აქ ვათავებ მე წერას,
შენი სამივე შეილი
ღმერთმა გალირსოს (დაგებრქოს).

110. კოლეტივი

- ჩვეშ დრო ჯგირო ქორშენა,
დინას მიკოლორუდით,
კინახონა ვეკათუნდ დო
თასის ძიუთ ფუბულენდით;
- 5 ვაუჯერდით, ართიანც,
კერძო იბუბრქულუდით,
კვირკვეს ვარდ გათებულთ,
იანარც გეკაფუნუვდით.
ასე ტრაქტორქ ქემორთე დო
- 10 ქიანა გეგნოფარგალუე,
ჩხეიჩეფი დო ჟოლოკეტი
ჩინე ქათატან ტალუე,
სუმ ჩარიქის მეხონენც,
მარა მუთა არგალუე.
გომორძგუას გისურვეთ
კოლმეურნე მოხანდეფც,
მიქვითი ართო დიკათით დო
ულოე მოსავალც ირხუნეთ.

- ძველი დრო კარგად გახსოეთ,
(რომ) მიწას ვაეკვებოდით,
სახნისი არ ქრიდა და
თესლს (მიწაში) ძლივს ვფლავდით;
- 5 ერთმანეთს არ ვუჯეროდით,
კერძოდ დავეხეტებოდით.
იანვარში წამოწყებულს (საქმეს)
იელისში ვერ ვასრულებდით.
ახლა ტრაქტორი მოვიდა და
- 10 ქვეყანა ვაღაფარგლა (გადახნა),
ფესვები და (მავნე) გლერტა
ძირში (მოსქრა) გადასხება,
სამ ჩარეკს (სიღრმით) ხნავს,
მაგრამ არაფერი უჩლუნდებდა.
გამარჯვებას ვისურვებთ
კოლმეურნე მშრომელებს,
ვინც ერთად გაერთიანდით და
ულეე (უხე) მოსავალს იძლევით.

111. ჰალადიდის ფალენც ვარდი

- ჩქენ მხარეს ვარდ ფალენც,
ორფელი იხარენც გურცუ,
ჩვეშ ელები დო ბალოტის
ვორწყეთ ეშასქრაფილც.
- 5 სქერ მინდორც წემოჩანც
მანდარინა, კოხტა ვარდი,
უჩინექენი, გოხიოლც,
გურცუ შეგიდინე დარდი.
მუ კოჩქვითი თენა რგენი,
- 10 საყვარელი, თიში მარდი;
ხანდა, გომორძგუა სქანის,
სი რექ ჩქიმი გუროშ ნარტი.
მუმარჩქიმი ხანდენდ დო
ხარქენდ ხვალე ლაიტისც,
- 15 ცუდე წყარც აშადგელ დო
გორდი ყაყალანდე ქეინც;
ხურება კოც ოზოლოდუანდც,
ჰალადიდი აშანწყვილც.
ასე მერთით, ქოძირით,
- 10 მინდორებც ვორწყეთ სქერც;
მუქამ ქვეიცენი, არაძა წყარო
ინოთხოზე გონთხოზილც,
მალას გინვორთინუანთ
ოვარდეთ რიონნიც.

111. ჰალადიდში ხარობს ვარდი

- ჩვენს მხარეში ვარდი ხარობს,
ყველაფერი გულით ხარობს,
ძველს ჰანქრობსა და ჰაობს
ეხედავთ ამომშრალს.
- 5 შშრალ მინდორზე ხარობს
მანდარინი, კოხტა ვარდი,
რომ უყურებ, გიხარია,
გულში გაგიქრება დარდი.
რა კაცმა(ც) რომ ეს დარგო,
- 10 საყვარელო, ომის მადლი;
შრომე, გამარჯვება შენი,
შენ ხარ ჩემი გულის ნატრია.
მამარჩქიმი შრომობდა და
მხოლოდ სიმინდსა თოხნიდა,
- 15 სახლი წყალში იდგა და
ფსკერზე ბაყაყი ყოყინებდა;
ციება კაცს მუსრს ავლებდა
დისაქვეც ჰალადიდში.
ახლა მოდით და ნახეთ,
- 20 მინდორებს ეხედავთ (გაღა)მშრალს.
როდესაც წვიმს, ყველა წყალი
ჩასდევს თხრილებს (და არხებს),
(სულ) მალე გადავაქვეთ
საეარდედ რიონის ნაპირებს.

თე ჩონგური მამბრეთ
უძღვინეს ოღიშის,
საკუთარო ნაკეთებუ,
თენა ვა გვ ნოდისი.

- 5 ჩემ ჩონგური, ვინკედანი,
ნათოლა რე მარგალიში,
უკილეთ კეთებული —
მუთა ორკე ანგარიში;
ურთხელიში ოფორალი,
- 10 ჭორი გვღვ ბზაქალიში,
ქვარა მორგვალეზული რე,
მუნახაზა ფარგალიში.
საზოგადოს ვალინანთე
მა ღო ჩქიმი ჩონგური,
- 15 პარტიაშო ალაღური,
ვაეფუთუ ორგული...
კუბოთ მოყო იმი ქვარა,
ეგებ უცებ დობლური,
ართო ოყო მიბლათე
- 20 ლაკადა ღო ხორგული.
ანდერძის დიბზინა —
წორო-წორო დომთხორანი,
ქვარას ქინმოსეანჭუანი,
ქემნობდგანი ოფორალი.
- 25 ჰე, ჩონგური, მა ღო სი
გინბგათ ჩქეზი ვალი,
მინჩქე სი ვა გერგელა,
ენა ვა რე სქანი ბრალო.
ჩონგურეფი ბრელი სორგ,
- 30 მუჭოთ ყვეში ბარაბანი,
მამბრეთ სი ვა ვიჭგუ,
ნამთინი სქანი გვარი,
ჰე ჩონგური, ქვდობყათ
სქანობურათ ღურკული,
- 35 ვადილათ ჩაქუჩი,
მაგანა ღო ბურკული.
ანწი ვა მიბირუდანი
ბურყუაში კუჭული,
კულაკობაქ დეემარცხ,
- 40 სოღვა მიკუკუპუნი.

113. ზუგიდი ღო ხობიშქას

ზუგიდი ღო ხობიშქას
ციეში რე სოფელი,
ირფელს ქეგეჩიუბუთუ,
ყვეშო თექ მუ სოფლი:

- 5 ოტყალე ღო აკაღარანი,

ეს ჩონგური მომღერლად
უძღვენეს ოღიშს,
საკუთარად გაკეთებული
არ ჰგავს ნადის (ნახელავს).

- 5 ჩემი ჩონგური, იყოლეთ,
გათილია მეგრელის (მიერ),
უნაკლოდ გაკეთებული —
არ აკლია ანგარიში (სრულყოფილი);
უთხოვრის საფარეული (აქვს),
- 10 ჭორა უღვას ბზის,
მუცელი — მომარგვალეზულია,
მონახაზი ფარგლისა.
ხალხს ვემსახურებით
მე და ჩემი ჩონგური,
- 15 პარტიისთვის ალაღული,
არ ეყავართ ორგული...
კუბოდ მინდა მისი მუცელი.
ეგებ უცხად მოვკედე-
ერთად უნდა მოვიართო,
- 40 გორაკი და ვაქე (მხარე).
ანდერძს დავიბარებ —
ორნივე ერთად დავემარხონ,
მუცელში ჩამსვენონ,
(ზედ) საფარი დამადონ.
- 25 ჰე, ჩონგური, მე და შენ
მოვიხალათ ჩვენი ვალი,
პარტიონი თუ არ გამოგადგა-
ეს არააა შენი ბრალო.
ჩონგურები ბევრი ყრია,
- 30 როგორც ძველი ბარაბანი,
მომღერლად შენ არ გჯობს
ვერც ერთი შენი გვარი.
ჰე ჩონგური, დავიწყოთ
შენებურად კიკიკი;
- 35 ვადილათ ჩაქუჩი,
ნამგალი და ცული.
აწი არ დაგვენახოს
ბურყუას კუჭულა.
კულაკობა დამარცხდა,
- 40 საღდაც რომ მოკუნეპულა.

113. ზუგიდიღა და ხობს შუა

ზუგიდიღა და ხობს შუა
ცაიშია სოფელი,
ყველაფერს მოვიყვებით,
ძველად იქ რა ყოფილი:

- 5 ტყიანი, ბარდ-ყელიანი,

¹ კუჭულა — იდომური გამოთქმა, ამ შემთხვევაში ნიშნავს: ბურყუას კუჭულა (ბოლო) არ გვენახოს (კუჭულას უწოდებენ, რასაც წვეტიანი დაბოლოება აქვს).

გერ დო ტურეფ ნოხენი.
ასე აქი ტურა ვა რე,
ვართ აბრაგი მარჩუალი;
თაქი რე აფთიაკი,

- 10 დოხთური დო აბანა,
კინო-თეატრი, ელექტრონი
დო მხედროშევა მანქანა.
ჩხოროია გიობარჩხალანც,
სოდეთი ორღე უკელა,
15 ამარი, ჭგალე სქურისმ წყარი
დო მუხურცუ ლუგელა,
მარა მენჯი დო ცაიში
ირკოც ართო უკვენა.

114. ახალი დრო

ქოჩქენანო, ამხანაგეფი,
მუქ მელირსეს მუშებცენი,
ხელისუფლება მიღუნანი,
თენა მიქ რე მუჩენენი?

- 5 მუშა-აზაყანი სქუასე
ოგურადჷმ უტენცენი?
კომუნისტურ პარტია რე,
ხემანჯვერობას უწენცენი.
კომუნისტურ პარტიაქ
10 საშუალება ქომუჩეს,
ენწერ-კაკლარონი დიხა
ბალუფეო გომიშქვეს;
ჩაი, ლიმონი, მანდარინა,
შხეამხეანერი ციტრუსებც
15 ბაღეს აშეფქეჩალღე დო
შურ დო გური დომირძღეს.
კლუბი, კინო-სამკითხველო
ჭვეშო სორღე სოფელებც?
ასე სკოლეფი ბრელ მიღუნა,
20 ვოგურუანთ ბაღანცთ,
ურემც ვაგმართედენ თეჷი,
ასე ვორწყეთ მანქანებც...
ნანა, ჭვეშო მუ ამბერღ I.
მუ უძირე ჩქიმ თოღებც?
25 ჭიჭე ფაცხა გელობილი
გედღგდეს შორდომორც;
ასე ეირ სართულიშ გიმე,
აჟას მითინც¹ ვამოწონც;
ასე ირკოც ტელევიზორი,
30 მი ურჩქილე პატეფონც?

ბინადრობდა მგელი დო ტურა-
აქლა აქ ტურა არ არის,
არც ავანჯი მნარცენი;
აქა აფთიაკი,

- 10 ექიმი დო აბაზანა,
კინო-თეატრი, ელექტრონი
დო სხვადასხვა მანქანა.
(მზის) სხივები დაქოქათებს,
სადაც იყო სიბნელე,
15 აგერ, ჭგალე სქურის წყალი
დო მუხურში ლუგელა,
მაგრამ მენჯი და ცაიში
უკვირთ სულუველას.

114. ახალი დრო

იციო კი, ამხანაგებო,
რა გვეღირსა მშრომელებს,
ხელისუფლება რომ გვაქეს,
ეს ვინ მოგვეცა ჩვენ?

- 5 მშრომელი გლეხის შვილს,
სასწავლებლად რომ უშვებს?
კომუნისტური პარტია,
ხელმძღვანელობას რომ უწევს.
კომუნისტურმა პარტიამ
10 საშუალება მოგვეცა,
ენწერ-გელიანი მიწა
ბაღნარებად გვიქცია;
ჩაი, ლიმონი, მანდარინი,
მრავალსახის ციტრუსებში
15 ბაღში უმარიშურობთ და
სული-გული გავვიძღეს.
კლუბი, კინო-სამკითხველო,
ძველად სად იყო სოფლებში?
ახლა სკოლები ბევრი გვაქეს
20 ვასწავლით პატარებს.
იქ, სადაც ტურეში ვერ ვაივლიდა-
ახლა ვხედავთ მანქანებს...
ღედა, ძველად რა ამბავი იყო I
რა უნახავს ჩემს თვალებს?
25 პატარა ფაცხა მოლობილი
ედგა (ყველას) შორი-შორს;
ახლა ორ სართულზე ჭვევით
არავის არ მოსწონს;
ახლა ყველას ტელევიზორი (აქეს).
30 ვინ მოუსმენს პატეფონს?

¹ სიტყვა სიტყვი — ერთ ვინმესაც.

- მატარებელ მოურცია,
რაგადი რე, ფაცია,
„სენაკიშე გინილენცი,
ლარჩეას იცი სტანცია“.
- 5 ირფელ ართო ვაფინთებე,
მუ რე, მოღვარანცია,
ქვაბი გოფურაფილი რე,
დულა გვარგვალანცია,
მუ ნძალა რე, ურთანცენი
- 10 თეზმა ბარბალამცია?
ირფელ ართო ვაკოტგრხე,
რეიცას დარჯრთასია.

- მატარებელი მოღისო,
ამბობენ, ფაციფუციო,
„სენაკიდან (რომ) ვაღმოვა,
ლარჩეას¹ იქნება „სტანცია“.
- 5 სუყველა ერთად დამფრთხალა,
რა არის, რომ მობღაღისო,
ქვაბი ვახურებულა,
მღუღარე თუხთუხებესო,
ამოდენა ბორბლებიანს
- 15 რა ძალა აბრუნებესო?
ყველაფერი დაიმსხერევა,
ლიანდაც რომ გადასტყუოსო.

116. ინგურიში ლეხერა

116. ენგურის ხეობა

- ჭყარც გინილენც მანქანა დო
კვრდეს მურტუ მიკე-მიკე,
ირო ინგვრტ² გინოთხოზე,
ვეგნურთანცე ვანიმიკე:
- 5 თუღო წყარი პობორც ორთე,
ვი მანქანა მიკეარკვანტ,
მანქანაში ელნათურა
ოქროში სითნეთ იაკრანტე.
მურტუ დო მიკეარკვანტე
- 15 მიკოთხოზე ქვრქემ ძგასე,
სოციალისტურ ეპოქაშა
კოც ვაეძირე თენა დღასე.
ჯეში დროსე მი შინანდ
შონეში შალე მანქანასე,
- 20 მარა ასე მინისარსალ
გოჭყადილი მაგანასე;
„ომუნეშ“³ ჭიხას მიკილენც,
გინმაჩინე ფაფალასე.
თუღო ინგვრი გვარგვალანც,
- 25 უკვეინენც მანქანასე
დო შონეშე ჭას არხენცე
კომბინატოში ქარხანას.

- ჭვარიდან გავა მანქანა და
კლდის ციცაბოებს მიჰყვება,
სულ ენგურის კიდეს გასდევს.
განზე არ გადაუხვევს.
- 5 ქვევით წყალი ღვარტაფსა სცემს,
ზევით მანქანა მისრიალებს
(და) მანქანის ელნათურა
ოქროს სინათლით კაშკაშებს.
მიღის, ბრზიალით მიჰყვება
- 15 (და) ქარაფის კიდეს გასდევს,
ეს არავის არ უნახავს
სოციალისტურ ეპოქამდე.
ქველ დროში ვინ ახსენებდა
სეანეთში წამსვლელ მანქანას,
- 20 ახლა სრიალით გავილის
ბეტონის ხიდს მაგანაზე;
„ომუნეშ“³ ჭიხას ჩაუვლის
(და) ქარაფებს გადაჰყურებს,
ქვევით ინგური თუხთუხებს,
- 25 უყვირებს მანქანას
და სეანეთიდან ხეს აწვდის
კომბინატის ქარხანას (ქალაღის
კომბინატს),

¹ სოფ. ლეთის (ზობის რაიონი) მატარა უბანი.

² „ინგურის“ ეტიმოლოგიას ეხება პროფ. ი. ყიფშიძე და აღნიშნავს, რომ ხალხური გადმოცემით „ინგური“ (ენგური) ორი სიტყვისაგან შედგება „ინ“ (ინ), რაც მფრულად ყინულს ნიშნავს; ხოლო „გური“ კი ხაჭოს ზობის შემდეგ დარჩენილ სითხეს (შრატს), ე. ი. ყინულოვით ციქსა და შრატით მღვრიე მდინარეს. აქვე მოჰყავს სხვა მაგალითები: „ცინ(ინ)ჩხური“, „ცინ(ინ)კა“, „წყუ- (რგილი)“—„ინჩხია“, — კა, წყარო(ცივი); ამის მსგავსადაა წარმოქმნილი „ინგურიც“.

ჩვენი აზრით, უფრო საფიქრებელია, რომ „ინგურში“ გეგონდეს „რგილი“ (ცივი), ვიდრე „გური“ (შრატი), რადგან ამჟამად გეარწმუნებს „წყურგლის“, „ცინკის“, „ცინჩხურის“ და სხვა ამ სახით წარმოქმნილი სახელწოდებანი წალენისა და მდინარეებისა.

³ მაგანა—ეგრერას ჰენაქაღი მღა.ა.რის საეულაა.

⁴ „ომუნე“—ადგლის სახელია ენგურის საბაბირთე.

შენიშვნები

I. სამუშაო

1. ნანა-სქუა — ნანა-შვილი მოქმელი სპირიდონ კვარცხელია. ჩამწ. კ. სამუშაო! ქ. ზუგდიდი, 1961 წ.
2. საქორთუო—საქართველო; ავტორ-მოქმელი ჟოტო ქარცხიაი. ჩამწერი კ. სამუშაო. ქ. ზუგდიდი, 1963 წ.
3. ოდიშის შარას—ოდიშის გზაზე—მოქმელი ნინუა ფიფია და ჟოტო ქარცხიაი. ავტორ-მოქმელად ასახელებენ დანიელ ფიფიას. ჩამწ. კ. სამუშაო; სოფ. ოპუჯი და ქალაქი ზუგდიდი, 1961 წელი.
4. ახ. დობლური—ახ. მოყვები—მოქმელი ალ. ფაქავა ამ ლექსის ავტორ-მოქმელად ასახელებს თავის ბაბუას—კიპა ფაქავას. ჩამწ. კ. სამუშაო 1953 წელი, ქ. ზუგდიდი.
5. ნანა (თურქეთის დროისა)—ნანა—ამოღებულია ი. ყიფშიძის ნაშრომიდან—Грамматика мингрельского (иверского) языка С.-Петербург, 1914 г.

II. საბრძოლო ლექსები

6. გორიფლი—სატრფოს (ყოდა დო მარდის სი გაბარენა)—მოქმელი პეტრე ხუჭუა. ჩამწ. სამუშაო, სოფ. დარჩელი, ზუგდიდის რაიონი, 1960 წელი.
7. წწარე გორიფა დიდი ნაღალა რე—მწველი სიყვარული დიდი ძალაა—მოქმელი კოლია სა-მუშაო. სოფ. ლია-პალეური, წალენჯიხის რ., ჩამწ. კ. სამუშაო, 1960 წელი.
8. მახა, მა სქანთ კირიბი ვორდა—მახვ, მე შენთვის ვიყო კრავი—ამოღებულია ი. ყიფ-შიძის ზემოთ დასახელებული შრომიდან.
9. სი ვარუნო?—შენ არ გახსოვს?—მოქმელი იროდი ხარჩილავა. ქ. ზუგდიდი. ჩამწ. კ. სამუშაო. 1960 წელი.
10. ჩემი დუღქე ქვავალეუ—ჩემი თავი შემოგველოს—მოქმელი ევგენი გულუა. ჩამწ. კ. სამუშაო, 1962 წ. სოფ. ერგეტა, ზუგდიდის რ.
11. გორიფა—სიყვარული (ყოველი შენი)—ავტორ-მოქმელი მელენი შედანი, სოფ. კახათი ზუგდიდის რ. 1959 წ. ჩამწ. კ. სამუშაო.
12. საგორიფო—სატრფიალო (ნეტავ ისეთი ბედის მქნა)—მოქმელი აკაკი სამუშაო. სოფ. ლია-პალეური, წალენჯიხის რ. ჩამწ. კ. სამუშაო. 1957 წელი.
13. საგორიფო—სატრფიალო (მე რაჲ მქირს ვიცი, მაგრამ)—მოქმელი პავლე ახალაია. სოფ. განმუხური, ჩამწ. კ. სამუშაო, 1955 წელი.
14. საგორიფო—სატრფიალო (ტანად მშვენიერი ხარ)—მოქმელი სპირიდონ კვარცხელია. ქ. ზუგდიდი, ჩამწ. კ. სამუშაო, 1957 წელი.
15. უიმენდე გორიფა—(უიმელო სიყვარული)—ავტორ-მოქმელი მელენი შედანი. სოფ. კა-ხათი, ზუგდიდის რ. ჩამწ. კ. სამუშაო 1955 წელი.
16. ვარდი დო ქუქელეში ლერსი—ვარდისა და ქინკრის ლექსი—მოქმელი ევგენი გულუა, ჩამწერი კ. სამუშაო.
17. ვარდი—ვარდი—ავტორ-მოქმელი მელენი შედანი.
18. ჩემ რინაში ფასი რეჲ—ჩემი სიცოცხლის ფასი ხარ—მოქმელი სპირიდონ კვარცხელია. ქ. ზუგდიდი 1957 წელი. ჩამწ. კ. სამუშაო.
19. ჩემი ნარტი რეჲ—ჩემი ნატერა ხარ—ავტორ-მოქმელი მელენი შედანი. ჩამწ. კ. სა-მუშაო 1955 წელი.
20. სქანიცალქე ვა მაგორ—შენი მზვაცი ვერ ვიპოვე—მოქმელი პავლე ბერაია. სოფ. დარ-ჩელი, ზუგდიდის რ. 1959 წელი. ჩამწ. კ. სამუშაო.

21. მი რე საცოდლო—ვინა საცოდავი?—მთქმელი კირილე თოდუა. ქ. ზუგდიდი, 1961 წელი. ჩამწ. ე. სამუშია.
22. გორიფილი ვარგუნევი—მეყვარებულ თუ არ გყავს—ავტორ-მთქმელი გვანჩი კატე-კია. აკარმარა-ქანტუბა. 1962 წელი. ჩამწ. ე. სამუშია.
23. მი რე საცოდლო (ვარიანტი)—ვინა საცოდავი—მთქმელი გვანჩი ჩიჭოვანი, ქ. ზუგდიდი. ჩამწ. ე. სამუშია, 1963 წელი.
24. გორიფა—სიყვარული (ვითუო კოცევილენენი)—მთქმელი პეტრე ხუბუა. სოფ. დარჩელი, ზუგდიდის რ. ჩამწ. ე. სამუშია, 1963 წელი.
25. გორიფიში თბიერებში—სატრფილო სასიმღერო (ვიოსას ხმაზე)—მთქმელი დამიანე თორღია. ზედვეწერი, ზუგდიდის რ. ჩამწ. ე. სამუშია, 1955 წელი.
26. სახე სქეპში —ლამაზი სახე—მთქმელი გვანჩი კატეკია. ჩამწ. ე. სამუშია.
27. საჯორიფო—სატრფილო—მთქმელი დამიანე თორღია. ჩამწ. ე. სამუშია, 1952 წელი.
28. საჯორიფო—სატრფილო (გულს ცეცხლი მოკადღებელი)—მთქმელი პ. ხუბუა. ჩამწ. ე. სამუშია, 1959 წელი.
29. მადლოსანიში სისქეპე—მანდილოსნის სილამაზე—ავტორ-მთქმელი ალექსანდრა ჩხორაია-ჩინუასი. სოფ. კოკი, ზუგდიდის რ. ჩამწ. ე. სამუშია.
30. ბოშ დო ძღაბიში ლერსი—ბიქისა და გოგოს ლექსი—ავტორ-მთქმელი ბათლომე სართანია. ქ. ზუგდიდი. ჩამწ. ე. სამუშია, 1960 წ.
31. ბოშ დო ცირაში გორიფა—ბიქისა და გოგოს სიყვარული (ზუგდიდური ვარიანტი)—მთქმელი პეტრე ხუბუა. სოფ. დარჩელი, ზუგდიდის რ. 1960 წელი. ჩამწ. ე. სამუშია.
32. ძღაბი დო ბოშოში ნირბი—გოგოსა და ბიქის კამათი (ქალაქიანის სამურხაყანული ვარიანტი)—მთქმელი ჭოჭო ხუმატას ძე კილანავა. ჩამწერიან ვალია ჭოჭოს ასულმა კილანავამ. სოფ. რეფო-შემულეთი—გალის რ. ჩამწ. ე. სამუშია, 1963 წელი.
33. ვაგიერკო მა—არ გიყვარვარ მე?—მთქმელი სპირიდონ კვარაცხელია ამ ლექსის ავტორ-მთქმელად ასახელებს კორიანეთელ (ცხაკაიას რ.) ლადი ვაგიუს. ჩამწ. ე. სამუშია, ქ. ზუგდიდი. 1953 წელი.
34. ძღაბ დო ბოშოში საჩიარო—ქალ-ვაის ვასაუბრება—ავტორ-მთქმელი ალექსანდრა ჩხორაია-ჩინუასი. სოფ. კოკი, ზუგდიდის რ., ჩამწ. ე. სამუშია, 1955 წელი.
35. ძღაბ დო ბოშოში საჩიარო—ქალ-ვაის ვასაუბრება (ვარიანტი)—მთქმელი ივივე.
36. აბრაგო ულირი ბოშოში მინაქარა—წერილი ვაჩაღად ვასული ბიქისადმი—მთქმელი ჭოჭო ქარცხაია. ქ. ზუგდიდი. ჩამწ. ე. სამუშია, 1966 წელი.
37. ართი ვარდი—ვართი ვარდი—მთქმელი ს. კვარაცხელია. ქ. ზუგდიდი. 1960 წელი. ჩამწ. ე. სამუშია.
38. ნინათ მოკო ბთქე მარა (მის ათქე სქაინ ცქევა)—ენთ მინდა ეთქვა მაგრამ—მთქმელი რომანოზ გოგობია. ქ. ზუგდიდი. ჩამწ. ე. სამუშია, 1955 წელი.
39. საჯორიფო—სატრფილო (ძვირფასი რეკ საიმენლო)—მთქმელი მერი ჭიჭიხია. ქ. ზუგდიდი. ჩამწ. ე. სამუშია, 1965 წელი.
40. მუშო გოკო სქეპ თოლეფი—რად გინდა ლამაზი თვალბი?—მთქმელი მერი ჭიჭიხია. ქ. ზუგდიდი. ჩამწ. ე. სამუშია.
41. გორიფიში შაირეფი—სატრფილო შაირეფი—მთქმელები: დამა ქიონია და კაკა ევა-ნიები. ქ. ზუგდიდი. 1965 წელი. ჩამწ. ე. სამუშია.
42. სხვადსხვა სასიმღერო—სატრფილო ეუბლები—მთქმელები: თალიკო გეგეკორი, პეტრე ხუბუა და ბაბუცა ვარგულია. ქ. ზუგდიდი და სოფ. დარჩელი 1962 წელი. ჩამწ. ე. სამუშია.
43. თბიერში—სასიმღერო (მაი მუში მამარდა რე)—მთქმელი მამანტი შეღანია, სოფ. კახათი, ზუგდიდის რ. 1963 წელი. ჩამწ. ე. სამუშია.
44. თბიერში (კუბლებში) სასიმღერო—მთქმელი ს. კვარაცხელია. ქ. ზუგდიდი. ჩამწ. ე. სამუშია, 1962 წელი.
45. შაირეფი—შაირეფი—მთქმელი კაკა ევანია და ლღუნე შეღანია. ქ. ზუგდიდის ჩამწ. ე. სამუშია, 1963 წელი.

III. ყ უ თ ი ს ო ფ ვ ე ლ ი

46. ბორჭი—დრო-ყიმი—მთქმელი ნინუცა ფიფია, ავტორ-მთქმელად ასახელებს დანიელ ფიფიას. ჩამწ. ე. სამუშია. სოფ. თბუჯი, წალენჯიხის რ., 1961 წელი.

47. თეალი რე კოჩიში რინა—ასეთია კაცის ცხოვრება—მთქმელმა კოლია მესხიამ ამ ლექსის ავტორ-მთქმელად დაასახელა აწ გარდაცვლილი ანდრია კაკაია, ჩამწ. კ. სამუშია, სოფ. ობუჯი, წალენჯიხის რ. 1963 წელი.
48. უჩა ბელი—შაბი ბელი—გადმომა მელიტონ გაბისონიამ იოსებ ქობალიასაგან ჩაწერილი, 1966 წ. ქ. ზუგდიდი.
49. უბედური ბელმ კოჩი—უბედურ ბელზე გაჩენილი კაცი—მთქმელი დამიანე თორღია, ჩამწ. კ. სამუშია, სოფ. ზედაეწერი, ზუგდიდის რ. 1960 წელი.
50. სირჩენეუქ მუმერეუ—სიბერე მოშერია—მთქმელი ანდრია კაკაია, სოფ. ობუჯი, წალენჯიხის რ. ჩაწერილი კოლია მესხიას თქმით 1961 წელს.
51. ვაი სირჩენეუშენი—ვაი სიბერეს—ავტორ-მთქმელი აბრამ ლავილაია, ჩამწ. კ. სამუშია, 1963 წელი, სოფ. კორცხელი, ზუგდიდის რ.
52. სიმდიდრე დო სიღარიბე—მთქმელი კ. ბერიძე, სოფ. რიყე, ზუგდიდის რ. ჩამწ. კ. სამუშია, 1960 წელი.
53. მით ხეს ეწიკართანცია—ვინც ხელს წაიკაიწებსო—მთქმელი პაველ ბერაია, სოფ. დარჩელი, ზუგდიდის რ. ჩამწ. კ. სამუშია, 1961 წელი.
54. რჩენე კოჩიში ნარლი—ბერიკაცის სინანული—მთქმელი ჟოტო ქარცხია, ჩამწ. კ. სამუშია, ქ. ზუგდიდი, 1966 წელი.
55. მალურეში ღენაჩინა—შომაკედავის ანდრეი—მთქმელი ჟოტო ქარცხია, ჩამწ. კ. სამუშია.
56. დარიგება—ავტორ-მთქმელი ჟოტო ქარცხია, ჩამწ. კ. სამუშია, ქ. ზუგდიდი, 1966 წ.
57. როკი—ავტორ-მთქმელი დანიელ ფიფია, მთქმელი ნინუცა ფიფია, სოფ. ობუჯი, წალენჯიხის რ. ჩამწ. კ. სამუშია.

IV. სოციალური და კლასობრივი უსამართლობა

58. ეო ბურღა დო ბურღა ვოდა—ჰაი, ბურღა და ბურღა ვოდა—მთქმელი მოსე ლავილაია ჩამწ. კ. სამუშია, სოფ. ბაში, ზუგდიდის რ. 1966 წელი.
59. მა დო ჩემი არაბა—მა ჩემი ურემი—მთქმელი ვახტანგ ჯორჯია, ქ. ზუგდიდი, ჩამწ. კ. სამუშია, 1965 წელი.
60. მოჯალაბე ჭკორაში ყავაეა—მოჯალაბე ყმის გოდება—მთქმელი დამიანე თორღია, ჩამწ. კ. სამუშია, 1956 წ. სოფ. ზედაეწერი, ზუგდიდის რ.
61. სი ვარშენო, ბათაია?—შენ არ ვახსოვს, ბათაია?—მთქმელი იგივე, ჩამწ. კ. სამუშია, 1956 წელი.
62. ჭკორი ძოკია—ყმა ძოკია—მთქმელი სპირიდონ ევარცხელია, ჩამწ. კ. სამუშია.
63. სი ქოული, მა დომტალენქო—შენ მიდხარ, მე კი დამტოვებ?—მთქმელი: ალექსი კიქალა, გიორგი მარღია და იაკო ანთია, ლია-პალურეი-ტყაია წალენჯიხის რ., ჩამწ. კ. სამუშია, 1950 წელი.
64. ჩელა—ჩელა (ძველი ურმული)—მთქმელი ვახტანგ ჯორჯია, ჩამწ. კ. სამუშია, ქ. ზუგდიდი, 1966 წელი.
65. ეჯრი ჭკადუ—ორი მკვლელი (ურტუ და ბულათია)—მთქმელი ნინუცა ფიფია ამ პოემის ავტორ-მთქმელად ასახელებს დანიელ ფიფიას, ჩამწ. კ. სამუშია, 1956 წელი, სოფ. ობუჯი, წალენჯიხის რ.
66. 1905 წანაში რია—1905 წლის ამბოხება—მთქმელი პეტრე ხუბუა, ჩამწ. კ. სამუშია, 1959 წელი, სოფ. დარჩელი, ზუგდიდის რ.
67. ქარწყეთო, ჯიმაკათა?—ხედავთ, ძმაკაცებო?—მთქმელი კოლია მესხია, სოფ. ობუჯი, წალენჯიხის რ. ჩამწ. კ. სამუშია, 1961 წელი.
68. პაპას (მღვდელს) ჩქენი იოსაა პაპა—მთქმელი შალვა გოგოხია, ჩამწ. კ. სამუშია, ქ. ზუგდიდი 1956 წელი.
69. პაპას—ხუცესს—ავტორ-მთქმელი პ. ხუბუა, ჩამწ. კ. სამუშია, 1960 წელი.
70. პაპაში სისმარი—მღვდლის სიზმარი—მთქმელი ვალერიან მეზონია, ჩამწ. კ. სამუშია, ქ. ზუგდიდი 1966 წელი.
71. პირველი საღლათუაში ლერსი—ლექსი პირველ საღლათობაზე—ავტორ-მთქმელი პეტრე ხუბუა, ჩამწ. კ. სამუშია, სოფ. დარჩელი, 1955 წელი.

72. ყარსიში ჩხუბი—ყარსის ბრძოლა—მთქმელი პეტრე ზებუა, ჩამწ. კ. სამუშია 1955 წ.
73. ყარსიში ჩხუბი—ყარსის ბრძოლა (ვარიანტი)—მთქმელი ევგენი გულუა, ჩამწ. კ. სამუშია, 1965 წ. სოფ. ვარკეთი, ზუგდიდის რ.
74. 1914 წანაში ლემა—1914 წლის ომი (ვარიანტი)—მთქმელი რომანოზ გოგობია, ქ. ზუგდიდი 1962 წელი, ჩამწ. კ. სამუშია.
75. 1914 წანაში ლემას წარინა სადღაობიში ნაჩიებუ—1914 წლის ომში ნამყოფი ყარსისკაცის ნამძობი—მთქმელი აკაკი თეიმურაზის ძე სამუშია, ჩამწ. კ. სამუშია, ლია-პალეური, წალენჯიხის რ.
76. ასლანი გურუაში ლერსი—ასლან ყურას ლექსი—მთქმელი ერმინე ძარგუს ძე ფიფია, ჩამწ. კ. სამუშია, სოფ. ლია-პალეური, წალენჯიხის რ.
77. მათი ფიფიაში ლერსი—მატი ფიფიას ლექსი—მთქმელი იზო ფიფია, ჩამწ. კ. სამუშია. სოფ. ნაბაკევი, გლის რ.
78. ყაჩალი არსენა შონიაში ლერსი—ყაჩალი არსენა შონიას ლექსი—მთქმელი ბაგრატ გულენავა ამ ლექსის ავტორ-მთქმელად ასახელებს აწ გარდაცვლულ პეტრე მუენარაკიას. ჩამწ. კ. სამუშია. 1965 წელი. სოფ. ორსანტია, ზუგდიდის რ.
79. 1900-იან წლებში უსამართლობას გამოქცეულ ყაჩალთა ლექსი—მთქმელი ქოტო ქარცხია, ჩამწ. კ. სამუშია. 1966 წელი. ქ. ზუგდიდი.

V. ს ა ტ ი რ ა დ ა ი უ მ ო რ ი

80. ექსპრომტად ნიკოს ვარლამისაგან;
81. ნიკოს პასუხი—მთქმელი მერი ჭიჭიხია, ჩამწ. კ. სამუშია. ქ. ზუგდიდი 1966 წელი.
82. სახუმარო—მთქმელი გვანჯი ქატუკია, ჩამწ. კ. სამუშია. აკარმარა—ქანტუხა, 1963 წელი.
83. ახავაი, მუშ მწანარა!—ვაი, რა მწარეა?!—მთქმელი მიხა გოგობია, ჩამწ. კ. სამუშია. სოფ. ლია, წალენჯიხის რ. 1955 წელი.
84. სემიხოლო ართინერი—სამეფი ერთნაირი—ავტორ-მთქმელი გვანჯი ქატუკია, ჩამწ. კ. სამუშია.
85. ჰითა ფერ დო ომარული—ფერ-უმარული—მთქმელი მიხა გოგობია, ჩამწ. კ. სამუშია. სოფ. ლია, წალენჯიხის რ. 1950 წ.
86. ახალი ფორმაში ბარიწენფი—ახალი ფორმის ქალიშვილები—ავტორ-მთქმელი პ. ხუბუა, ჩამწ. კ. სამუშია 1962 წელი.
87. ჩანსულო—ჩანსულო (სახუმარო საცეკვაო)—ავტორ-მთქმელი ბ. სართანია, ჩამწ. კ. სამუშია, ქ. ზუგდიდი, 1961 წელი.
88. ჩანსულო—ჩანსულო (ვარიანტი)—მთქმელი სპირიდონ კვარაცელია. ავტორ-მთქმელად ასახელებს აწ გარდაცვლილ იონა სართანიას.
89. ფრინველეფიში ლერსი—ფრინველების ლექსი—მთქმელი კოწია დავას ძე სამუშია, ჩაგწერე ჩემი დამასრუებით (კ. ს.).
90. ბაყაყების ლექსი—მთქმელი სპირიდონ კვარაცელია, ჩამწ. კ. სამუშია, 1961 წელი.
91. კოლის ლექსი—მთქმელი ს. კვარაცელია, ჩამწ. კ. სამუშია, 1961 წელი, ქ. ზუგდიდი.
92. მარებელი—მაჰნაკალი—მთქმელი ვახტანგ ჯორჯიკია, ქ. ზუგდიდი, ჩამწ. კ. სამუშია, 1965 წელი.
93. ვო დადია, დადია!—ჰაი, დადია, დადია—ავტორ-მთქმელი კობა ფაქავა, ჩამწ. კ. სამუშია, (ჩაგწერე კობას შვილიშვილის აღუქსანდრე ფაქავას ვაღმორცემით კ. ს.).
94. კობაისა და საბაის პასუხ-მიგება—მთქმელი მიშა ჭიჭიხაძე, ჩამწ. კ. სამუშია, ქ. სოხუმი, 1965 წელი.
95. საბაისა და იაკობ გულუას პასუხ-მიგება (ექსპრომტად) მთქმელი ავსენტი ლუკავა, ჩამწ. კ. სამუშია. ლია-პალეური, წალენჯიხის რ. 1965 წელი.

VI. ს ა უ ო ფ ა ც ი ო ვ ა ნ ბ ო

96. მის მე უცოროცვის რა უყვარს—მთქმელი მარგო მებონია, ჩამწ. კ. სამუშია. 1955 წელი, სოფ. ლია-პალეური, წალენჯიხის რ.

97. ახალგაზრდა ბიშოპთა თეოლოგია—ახალგაზრდა ეპისკოპოსები—მთავარი იგუე, ჩამწ. კ. სამუშაო.
98. მახაყვალეთში ლერსი—აესლები (მზაკვარების). ლექსი—მთქმელი ერმინე შარგეს ძე. ფიფია, ჩამწ. კ. სამუშაო. სოფ. ლია-პალაური, წალენჯიხის რ. 1961 წელი.
99. თეთაშხა ბედნიერც—ორშაბათ ბედნიერს. ავტორ-მთქმელი—ჩხილარია ჩამწ. კ. სამუშაო
100. ცოცხაში ლერსი (მარულა)—ცოცხას ლექსი—მთქმელი ხუმეუ გულენავა ავტორ-მთქმელად ასახელებს ბათლომე სართანას. ჩამწ. კ. სამუშაო, სოფ. ორსანტია, ზუგდიდის რ. 1965 წელი.
101. ჩილ დო ჭომონჯიში გორთა—ცოლ-ჭმრის სიყვარული—მთქმელი სპირიდონ კვარაცხელია. ჩამწ. კ. სამუშაო, 1961 წელი, ქ. ზუგდიდი.
102. გვლას ნადრობა—ნადრობა მთაში—ავტორ-მთქმელი გაჩი სამუშაო. ჩამწ. კ. სამუშაო სოფ. ქვარი, წალენჯიხის რ. 1955 წელი.
103. გერანუაში ლერსი—ლექსი დიდ თოვლზე—მთქმელი რუბენ ჩხაპელია. ჩამწ. კ. სამუშაო. სოფ. ქვარი, წალენჯიხის რ. 1966 წ.

VII. თ ა ნ ა მ ე დ რ ო მ ე ლ ე მ ს მ ბ ი

104. მადლობა რევოლუციას—ავტორ-მთქმელი პეტრე ხუბუა, ჩამწ. კ. სამუშაო, 1965 წელი
105. ინგურში ქალარდში კომბინატიში ქარხანა—ინგურის ქალღმრთლის კომბინატის ქარხანა—ავტორ-მთქმელი პეტრე ხუბუა. ჩამწ. კ. სამუშაო, 1966 წელი, ს. დარჩელი.
106. რკინაში ხოჯი—რკინის ხარი—ავტორ-მთქმელი ბათლომე სართანია, ჩამწ. კ. სამუშაო, 1965 წელი, ქ. ზუგდიდი.
107. ახალი ურმული—ჩაეწერე ჩემი დამახსოვრებით (კ. ს.).
108. დიდაში მინაქარა მალმარი სქუაშა—დედის წერილი მეომარი შვილისადმი
109. ხუტუს პასუხი —ავტორ-მთქმელი დედა — დენია ნაჭუბია-ჩიჭიხიასი და შვილი ვარლამი (ხუტუ) ჩიჭიხია. ჩამწ. კ. სამუშაო ქ. ზუგდიდი 1966 წელი.
110. კოლექტივი—ავტორ-მთქმელი პ. ხუბუა. ჩამწ. კ. სამუშაო, 1966 წელი.
111. ქალადიდის ფაღვანე ვარდი—ქალადიდში ყვავის ვარდი—ავტორ-მთქმელი ქორთა ქარცხია. ჩამწ. კ. სამუშაო, ქ. ზუგდიდი, 1966 წელი.
112. ჩემი ჩონგური—ჩემი ჩონგური—მთქმელი სპირიდონ კვარაცხელია, ლექსის ავტორ-მთქმელად ასახელებს აწ გარდაცვლილ იონა სართანას, ჩამწ. კ. სამუშაო, 1965 წ. ქ. ზუგდიდი.
113. ზუგდიდი დო ხობი შქას—ზუგდიდსა და ხობს შუა—მთქმელი ორდენი ბალთერია. ჩამწ. კ. სამუშაო, 1966 წელი. ქ. ზუგდიდი.
114. ახალი დრო—ახალი დრო—ავტორ-მთქმელი დავით ჩუბუა. ჩამწ. კ. სამუშაო, 1966 წელი, ქ. ზუგდიდი.
115. რკინაში შარა—რკინიგზა—მთქმელი ნეტარ მაქაყარია, ჩამწ. კ. სამუშაო, 1966 წელი, სოფ. დიდი ნემი, ზუგდიდის რაიონი.
116. ინგურში ლეხერა — ინგურის ხეობა, მთქმელი ჩათუ ქარდავა, ავტორ-მთქმელად ასახელებს ილა ქარდავას, ჩამწ. კ. სამუშაო, 1969 წ. ქ. წალენჯიხა.

შ ი ნ ა ა რ ს ი

რედაქტორისაგან	83-
შესავალი	3
ტ ე ქ ს ტ ე ბ ი	4
	17

I. სამშობლო

1. ჩანა-სქუა—ჩანა-შეილო	17
2. საქორთუო—საქართველო	17
3. ოდიშიშ შარას—ოდიშის გზაზე	18
4. ახ, დობლური—ახ, მოვეკდი	19
5. ნანა—ნანა	20

II სატრფიალო ლექსები

6. გოროფილც—სატრფოს	21
7. წყარე გოროფა დიდი ნძალა რე—მწველი სიყვარული დიდი ძალაა	21
8. მახა, მა სქანოთ კირიბი ვორდა—მახა, მე შენთვის კრავი ვიყო	22
9. სი ვა რზნო?—შენ არ გასსოვს?	22
10. ჩემი დუღქუ ქეგგალუე—ჩემი თავი შემოგველოს.	23
11. გოროფა—სიყვარული	23
12. საგოროფო—სატრფიალო	24
13. საგოროფო—სატრფიალო	24
14. საგოროფო—სატრფიალო	24
15. უიმენდე გოროფა—უიმედო სიყვარული	25
16. ვარდი დო ქუქელეში ლერსი—ვარდისა. და ჭინჭრის ლექსი	25
17. ვარდი—ვარდი	25
18. ჩემ რინაში ფასი რექ—ჩემი სიცოცხლის („ყოფნის“) ფასი ხარ	26
19. ჩემი ნარტი რექ—ჩემი ნატრა ხარ	26
20. სქანიცალქ ვა მაგორ—შენი მსგავსი ვერ ვიპოვე	27
21. მი რე საცოდალი?—ვინაა საცოდავი?	27
22. გოროფილი ვა რეუცუდა—შეყვარებული თუ არა გყავს .	27
23. თიწკმა იპიქ გაპირებული—მაშინ ვიქნები გაპირებული	28
24. გოროფა—სიყვარული	28
25. გოროფაში ობირეში—სატრფიალო სასიმღერო	29
26. სახე სქემი—ლაშხი სახე	30
27. საგოროფო—სატრფიალო	30
28. საგოროფო—სატრფიალო	31
29. მადლოსანიში სისქემე—მანდილოსნის სილამაზე .	31
30. ბოში დო ძღაბიში ლერსი—ბიჭისა და ვოგოს ლექსი	32
31. ბოშ დო ცირაში გოროფა—ქალ-ვაჟის სიყვარული	32
32. ძღაბი დო ბოშიში წირაზი—ვოგოსა და ბიჭის კამათი	39
33. ვაგიგორქო მა?—არ გიყვარავარ მე?	41

34. ძღაბ დო ბოშიში საჩიარო—ქალ-ვაჟის გასაუბრება	41
35. ძღაბ დო ბოშიში საჩიარო—გოგოსა და ბიჟის ვასაუბრება	43
36. აბრაგო ულორი ბოშიში მინაქარა—წერილი ყაჩალად გასული ბიჟისადმი	45
37. ართი ვარდი—ერთი ვარდი	45
38. მის ათქუე სქანი ცქვაბა—ვინ გამოთქეის შენი ქება	45
39. საგოროფო—სატრფიალო	46
40. მუშო გოკო სქემ თოლეფი—რად ვინდა ლამაზი თვალები .	46
41. გოროფაში შაირეფი—სატრფიალო შაირები	47
42. სხვადასხვა სასიმღერო—სატრფიალო სიმღერები	47
43. ობირეში—სასიმღერო	50
44. ობირეში—სასიმღერო	50
45. შაირები	50

III. წუთისოფელი

46. ბორჯი—დრო-ჟამი	52
47. თეცალი რე კოჩიში რინა—ასეთია კაცის ცხოვრება .	52
48. უჩა ბელი—შავი ბელი	53
49. უბედური ბელიში კოჩი—უბედური ბელის კაცი .	53
50. სირჩენუექ მუმერუე—სიბერე მომერიია	53
51. ვაი სირჩენუშენი—ვაი სიბერეს!	54
52. სიმდიდრე დო სიღარიბე—სიმდიდრე—და სიღარიბე	56
53. მით ხეს კენიკართა—ციხე—ვიც ხელს წაიკაპიწებსო	56
54. რჩუ კოჩიში ნარლი—ბერეკაცის სინანული .	56
55. მაღურუეში დენაჩინა—მომაკედავის დანაბარეზი	56
56. დარიგება—დარიგება	57
57. როკი	57

IV. სოციალური და კლასობრივი უსამართლობა

58. ბერლა—ბერლა	59
59. მა დო ჩქიში არაბა	60
60. მოჯალაბე ჭკორიში გაეაგა—მოჯალაბე ყმის გოდება .	60
61. სი ვარშენო, ბათაია?—შენ არ ვახსოვს, ბათაია?	60
62. ჭკორი ძოკოია—ყმა ძოკოია	60
63. სი ჭოული, მა დომტალენქო?—შენ მიდიხარ, მე კი დამტოვებ? .	61
64. ჩელა—ჩელა	61
65. უჩრი ქვალე (უტუ დო ბულათია)—ორი მჭედელი (უტუ და ბულათია)	78
66. 1905 წანაში რია—1905 წლის აჯანყება .	80
67. ქარწყეთო, ჯიმაკათა—ხედავთ, მშაკაცებო!	80
68. პაპას—მღვდელს	81
69. პაპას—მღვდელს	81
70. პაპაში სასმარი—მღვდლის სიზმარი	82
71. პირველი საღლათობაში ლერსი—ლექსი პირველ საღლათობაზე	83
72. ყარსიში ჩხუბი—ყარსის ბრძოლა	84
73. ყარსიში ჩხუბი (ვარიანტი)—ყარსის ბრძოლა .	84
74. 1914 წანაში ლუმა (ვარიანტი)—1914 წლის ომი	85
75. 1914 წანაში ლუმა—1914 წლის ომი	86
76. ასლანი გურუეში ლერსი—ასლან ყურუას ლექსი	88
77. მაცი ფიფიაში ლერსი—მაცი ფიფიას ლექსი	89
78. ყაჩალი არსენა შონიაში ლერსი—ყაჩალი არსენა შონიას ლექსი .	90
79. 900-იან წლებში უსამართლობას გამოქცეულ ყაჩალა ლეწი	90

V. სატირა და იუმორი

80. ექსპრომტად ნიკოს	91
81. პასუხი ვარლამს (ექსპრომტად) ნიკოსაგან	91
82. სახუმარო	92
83. ახაეი, მემ მანწარა—ვაი, რა მწარეა .	93
84. სუმბოლო ართინერი—სამივე ერთიანი .	93
85. კითაყერი ღო ომარული—ფერ-უმარული	94
86. ახალ ფორმაში ბარინწეფი—ახალი ფორმის ქალიშვილები	94
87. ჟანსულო	95
88. ჟანსულო (ვარიანტი)	96
89. ფრინველუფიში ლერსი—ფრინველების ლექსი	97
90. ბაყაყების ლექსი	99
91. კოლოს ლექსი	99
92. მარეხელე—მაქანკალი	100
93. კიბა ფაქავას დღემდე შემორჩენილი ლექსები	100
94. მოლექსეთა—საბაიასა და კიბაიას შეხვედრა ვზაზე	101
95. ქორწილში მაყრად მისულ საბაისა და მასპინძელ იაკობ გულუას გალექსება	102

VI. საყოფაცხოვრებო

96. მის მუ უგორც?—ვის რა უყვარს?	103
97. ახალგაზრდა ბოშკათეფი—ახალგაზრდა ვაჟაკები	103
98. მამაკვალეში ლერსი—ავსულების (მზაკვრების) ლექსი	103
99. თუთაშხა ბედინერც—ორშაბათ ბედნიერს	105
100. მარულე—მარულა	105
101. ჩილ დო ქომონწიში ყოროფა—ცოლ-ქმრის სიყვარული	107
102. გვალას ნადირობა—ნადირობა შთაში	109
103. გერანუაში ლერსი—ლექსი დიდ თოვლზე	113

1

VII. თანამედროვე ლექსები

104. შადლობა რევოლუციას	114
105. ენგერის ქალადის კომინატის ქარხანა	115
106. რკინაში ხოჯი—რკინის ხარი	116
107. ახალი ურშული	117
108. დელის წერილი ომში წასული შვილისადმი	118
109. წერილი ხეტასაგან დედას ფრონტიდან	118
110. კოლექტივი	119
111. ჰალადის ფალუნც ვარდი—ჰალადიში ხარობს ვარდი	119
112. ჩქიმ ჩონგური—ჩემი ჩონგური	120
113. ზუვიდი დო ხობიშქას	121
114. ახალი დრო	121
115. რკინაში შარა—რკინიგზა	122
116. ინგერიში ლეხერა—ინგურის ხეობა შ ე ნ ი შ ვ ნ ე ბ ი	122 123

ღობუქლა საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს ბეჭდვითი სიტყვის
სახელმწიფო კომიტეტის დადგენილებით

რედაქტორი ა. ც ა ნ ა ვ ა
გამომცემლობის რედაქტორი ე. თ ო ლ უ ა
ტექნოლოგიური ნ. ბ ო კ ე რ ი ა
მხატვარი გ. ნ ა დ ი რ ა ძ ე
კორექტორი ნ. ც ხ ვ ი რ ა ვ ა შ ე ი ლ ი

გადაეცა წარმოებას 3.4.1970; ხელმოწერილია დასაბუქდალ 21.7.1971.
ჭალალის ზომა 70×108¹/₁₆; ნაბეჭდი თაბახი 11,50; სააღრიცხვო-საგამომცემლო
თაბახი 19.92; უე 01824. ტირაჟი 10000; შეკვეთა 925;
ფასი 1 მან. 20 კაბ.

გამომცემლობა „მეცნიერება“. თბილისი, 380060. კუტუზოვის ქ. 19.
Издательство «Мецниереба», Тбилиси 380060, Кутузова, 19

საქ. სსრ მეცნ. აკადემიის სტამბა. თბილისი. 380060, კუტუზოვის ქ., 19
Типография АН ГССР, Тбилиси, 380060, Кутузова, 19.

**МАТЕРИАЛЫ ПО ГРУЗИНСКОЙ НАРОДНОЙ ПОЭЗИИ
(МЕГРЕЛЬСКИЕ ТЕКСТЫ)**

СОСТАВИЛ КАЛИСТРАТ КОНСТАНТИНОВИЧ САМУШИЯ